DE REPUBLICA HEBRAEORUM LIBRI TRES

Petrus Cunaeus

Digitized by Google

10
7-A
20

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
10
8 G
19

10 7 A 20

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PETRI CVNÆI
DE
REPVBLICA
HEBRÆORVM
LIBRI TRES.

Editio novissima.

SALMVRII,
Apud IOAN. LESNERIVM.

M. DC. LXXIV.

D.PROB.ROM.S.J.

Digitized by Google

Digitized by Google

Nſpiciendam vobis ILLVSTRISSIMI ORDINES, offero rempublicam, qua nulla unquam in terris ſanctior, bonis exemplis ditior fuit. Huius tia, & incrementa perdidiciſſe, omè veſtrum eſt, quoniam illa hercle n hominem quenquam mortali contione ſatum, ſed ipſum Deum imortalem, autorem fundatoremque bet, cuius vos venerationem, atque emeratum cultum ſuſcepiſtis actueni. Videbitis, quid demum illud ſit, od cives Hebræos diutiſſimè in quon vitæ innoxio genere continuerit; d fortitudinem in illis excitaverit, cordiam aluerit, cupiditates frænait. Profectò habuit is populus redæ reipublicæ inſtituta quædã eiuſdi, quæ omnium eſſent prudentum ceptis potiora. Eorum nos magnam tem poſſe ex ſacris voluminibus oſtendimus. Sola eſt militaris diſima, de quâ admodum nihil tradimemoriæ poſterorum ſit. Omninò en virtutem bellicam in omnibus. præis ſummam fuiſſe fatebitur, qui

Digitized by Google

victorias eorum, atque res gestas cum animo suo reputabit. Quippe homines exules, Ægypti finibus, quos diu insederant, relectis, postquam longum fortuitumque iter emensi essent, perque annos XL. incerto errore in vastissimis Arabum desertis obhæsissent, tandem fortissimis pugnacissimisque gentibus pulsis, feliciter eas terras invalêre, in quibus oppida eorum & templum dicata sunt. Hic verò illi in beatissimo solo mirificè per concordiam mutuam creverunt. Communibus enim consiliis omnium saluti consulebant. & civitates hercle, quæ plurimæ erant, non suam singulæ dominationem stabilire, sed ingenti studio libertatem defendere publicam nitebantur. Ad imperium autem bene atque utiliter constituendum, ne quid deesset, etiam legibus, magistratibus, senatoribus, judicibus iisdem utebantur: ad hæc, ponderibus, mensuris, ac pecuniâ eâdem. Quare profecto, quo minus universa propemodum Palæstina iam pro urbe unica posset censeri id unum obstabat, quod non iisdem mœnibus omnes eius incolæ clauderentur. Cætera enim & in commune, & per singulas urbes similia erant atque eadem. Inter oppida tamen urbs una quædam fuit,

Digitized by Google

mani, verſutiſſimi mortales, quos
arc⁹ Tullius verè ait, *ſociis defendẽdis*
rarum omniũ eſſe dominos factos, præ-
rè intellexerunt, ad cõvellendas alio-
n reſpublicas nihil ſibi poſſe à divino
mine maius præſtari, quàm motus
oſdam huiuſmodi, diſſenſioneſq; fœ-
tatarum gentium. Ita enim, dum aut
petias laborãtibus ferebant, aut diſſi-
rũ erant arbitri, omnia latè ſubege-
nt: &, *ubi ſolitudinem feciſſent, pacem*
ellabant. Erant olim Achæi omnibus
ribiles propter eam ſocietatem, quam
ctiſſimis legibus, ſumma iuris atque
ertatis æquabilitate inter ſeſe inierãt
lopõneſi civitates. Reſpublica autem
orum, ut longè optima, ita profectò
mè tota ſimilis veſtræ erat, *Illuſtriſſi-*
Ordines, inconcuſſa ob coniunctionis
em, immotaque, & ſuis viribus ſubni-
. Quàm ſæpe ille rerũ dominus, popu-
Romanus, cum inexpugnabilem fore
ęciam ſciret, quãdiu ſtaret eorum ſo-
tas, arte & dolo diſſolvere eam cõiun-
ionem conatus eſt? Datum id negotij
allo proconſuli eſt. &, cum res non
ocederet, callido cõmento adiũcti ad
rum ſocietatem Spartani ſunt, ſed fœ-
re inæquali, ut diſſidiorum inter illos
tentionumque cauſæ perpetuæ forent,

Digitized by Google

Sanè verò ex hac una re diu poſtea Achæis fatum excidij aduentavit. Poſſem id genus alia exempla, quibus pleni annales ſunt, referre: ſed non eſt hic longæ recitationi locus. Ipſa illa

Terrarum Dea gentiumque Roma,

quam peſte totius orbis eſſe cõditam Mithridates aiebat, diſſidiis civium, & factionibus procerum fatiſcẽs, libertatem amiſit, accepitque dominum. Sed enimverò, ut de Hebræis dicam, ponendũ illud in extremo eſt, quod caput rei eſt. Vtique voluntatum illam ſtudiorumq; diſiunctionem, quæ ſacrum populũ, Salomone extincto, in duas partes ſcidit, dies forſitan tempuſque ipſum, ut fit per ſæpe, cõpoſuiſſet, ſanitatemque aliquam attuliſſet animis: ſed Hieroboamus, homo improba dominãdi flagitia edoctus, cuius auſpiciis facta primũ ſeceſſio erat, arte quadam uſus eſt, qua effectum fuit; ne unquam duodecim tribuum rediret concordia. Veterem enim rectamq; religionem futili quadam ſuperſtitione interpolauit. Ita, cum commentum ſuum facũdâ oratione populo ſocordi & curis vacuo obtruſiſſet, iam exhinc non pro libertate opibuſve, ſed pro ſacris & pro aris facta dimicatio eſt. Hæc, & id gen⁹. plura in his libris excuſſimus, *Illuſtriſſi-*

Digitized by Google

ex legis edicto cæteris esse omnibus
nior augustiorque debuit : non her-
quo dominatum in cæteras urbes te-
et, sed ut omnes undique, qui in dis-
ssimis locis habitabant, quotannis
illuc ad sacra communia atque ad re-
onum cæremonias convenirent.
ate hæc res civitatum concordiam
ò non divulsit, uti etiam vinculum
s fuerit vel arctissimum. Incolebant
ximam fertilissimamque regionem
odecim Israëliticæ tribus, quæ admi-
nda fœcunditate singulæ in magnitu-
nem gentis excreverant. Nihil adver-
; eas vis hostilis, bellorum ve tempe-
tes, aut alia id genus mala valuêre.
mper cladibus suis maiores erant, &
r cædes, ac per damna animos opesq;
mebant ab ipso ferro. Atq; hunc qui-
:m in modum diutissime Hebræorum
spublica stetit: donec tandem, post Sa-
monis mortem, cum ad summum fe-
citatis perventum esset, magna rerum
onversio incessit. Hieroboamus enim
uispiam, cui spes opesque omnes in di-
cordiis civilibus essent positæ, seditiosis
oncionibus populum commovit, toti-
que decem tribubus ad se traductis, re-
ublicam quandam Deorsim sibi consti-
uit, cuius arx atque caput Samaria nox

fuit Quare iam haud una profecto, ſed duæ reſpublicæ erant. Quarum altera, quæ Iſraëlitica & decem tribuum dicebatur, ad breve oppidò tempus duravit. quippe tota illa gens debellata mox eſt, victoremq; ſecuta abiit in æternum exilium. Altera verò, quæ Iudæorum fuit, quæque imperij ſedem Hieroſolymam habebat, etſi ante Veſpaſiani Cæſaris tẽpora penitus deleta non eſt, tamen vis eius potentiaque omnis adeo imminuta erat, ferè ut ſemper hoſtibus impar eſſet. Quorũ omnium profectò nihil evenire quidquam potuiſſet, niſi in cõtraria ſtudia ſciſſi fuiſſent, qui antea coniunctis viribus tot gentium terrarumq; victores evaſerant. Diſcordiæ civium ſunt, *Illuſtriſſimi Ordines*, quæ hoſtibus magnarũ rerum præbent occaſionem. Quare, quæ res Hebræorum imperium tantopere attrivit, hæc ea ipſa eſt, quæ aliarũ quoq; gentium florentiſſima regna deſtruxit. Percurrite cum animis veſtris omnium temporum memoriam. Reperietis hanc pereundi cauſam fuiſſe omnibus ferme, quæ magna atque excelſa erant. Rarò fortuna invidiam ſuam populo uni in alterius perniciem cõmodat, niſi prius ille, turbatis domi rebus, vitia ipſe ſua ſuaſq; vires regere neſciat. Sane quidem

Digitized by Google

rdines. neque profecto infrugiferũ
imavimus. publice hæc ſpectari.
ij eſtis, *Sanctiſſimi Patres patriæ*, qui-
ſemper illud animo ſtetit, *concordia*
res crescere, discordia maximas di-
idque ita verum eſſe, exitus tandem
roba vit, poſtquam numinis benigni-
; & virtute veſtra, atque invictiſſimi
ncipis auſpiciis, Reſpublica veſtra
ltis magniſq; incrementis iam con-
ura tãdem in illo faſtigio eſt, ut nihil
ſtes, niſi de magnitudine veſtra, que-
itur. Hæc veſtra, quæ tantopere vos
xit, coniunctio, animorũque cõ pira-
, ut perpetua atque ſtabilis ſit, Deum
timum maximum, qui reipubl. huius
tor defenſorque eſt, ſuppl ex quæſo &
neror. Equidem ego, cum prudẽtiam
ſtram, ſapiẽtiamque, quæ in maximis
bus ſemper eluxit, cõſidero, plane cõ-
lo ita fore, uti omnes boni cupimus. Et
men profectò, nemo gloriari nunc po-
ſt tam feliciter ſe natum eſſe, uti non
nterdum convertere cogitationem de-
eat ad omnis ævi exẽpla. Iam per multi
ues veſtri in partes neſcio quas diſceſ-
ere, ſententiiſq; contrariis interſeſe pu-
nant, poſtquam orta inter eos inutilis
liſenſio eſt de religionũ myſteriis, quæ
plerique non intelligunt. Sequitur affe

ctus ſuos hinc inde multitudo, & quotidie plurium inflãmatur ardor. Huic rei ut tẽpeſtiva remedia adhibeãtur, veſtra intereſſe, vos *Illuſtriſſimi Ordines* intelligitis, qui iam ſedulo in hanc curam incũbitis, ne florentiſſimæ res veſtræ damnum capiant aliquod ex huiuſmodi inteſtinis malis, quæ fuere eruntq; plurib⁹ populis magis exitio, quã bella externa, quam fames, morbive, quæq; alia terris incũbere, tanquam peſtes quædam, ſolent. Sed ſupervacuum eſt plura de his dicere, cum nihil tam ex alto reperiri poſſit, quod vobis cogitãtibus in prõptu non ſit. Illud à vobis peto, *Illuſtriſſimi procères*, uti rempubl. hanc Hebræam, ſanctiſſimam omniũ, optimãque, quam in his libris deſcripſimus, etiam atque etiam intueamini. Erunt illic quædam, quæ reges principeſque, & rerumpubl. moderatores ſeligere in uſum ſuũ queãt. Equidem ego tãto facilius animũ meũ induxi, uti hęc vobis offerrẽ, quod in illo ſenatu veſtro aſſidere primarios quoſdã ſeculi viros cogitabã, quorũ eſt eruditio eiuſmodi, ut, ſi quid etiã dictũ hic eſt, quod antiquitatem & nobiliũ autorũ monumẽta illuſtret, bene de eo præclareq; iudicare poſſint. *Illuſtriſſ. Magnitud. Veſtra devotus* P. CVNÆVS.

Digitized by Google

Benevolis lectoribus ſalutem dico.

Reprehenſus olim Albutius Rhetor eſt, quod de omni cauſa dicere cuperet, non quicquid debebat dici, ſed quicquid poterat. Nos an in his commentationibus ſecuti ſimus quæ dici oportebat, aliis iudicandum relinquimus. At illud certo ſcimus, & profiteri non erubeſcimus; plurima ſe prætermiſiſſe, quæ dici poterant. Enimvero, cum ante nos argumentum hoc pertractaviſſent viri duo eruditiſſimi, Carolus Sigonius, atque Cornelius Bertramus, nolebam actum agere, aut quæ ab illis dicta eſſent, moleſtiſſima iteratione repetere. Ingreſſi hîc nos quædam aliarum rerum ſummæ faſtigia pervaſimus, quæ ad reipublicæ huius conſtitutionem pertinerent. Atque adeo, miſſis illis, quæ Sigonius Bertramusque vulgaverunt, liberrima ſcriptione in eas congreſſimus, quæ aliunde nobis inſuper comptis erant. quæ profecto & plurima eſſe, & omnino digna obſervatu eſſe videbuntur. Bonam autem partem eorum nobis ſuggeſſit Rabbi Moſes Ben Maimon Ægyptius, cuius induſtria ſagacitaſque omni prædicatione eſt maior. Eum luculentum

nutorem transmisit ad nos vir amplissimus, Ioannes Borelius, qui potentissimis Zelandiæ Ordinibus à secretis est. Vtique quantumcumque est illud, quod nobis monumenta maximi Rabbini perlustrantibus mirifice placuit, id omne acceptum ferri eius viri humanitati debet, à quo eximium illum rerum Iudaicarum scriptorem accepimus. Nos neminem scimus, in quo nunc plus præsidij Hebraismus, quam in Borelio, habeat. Adeo ille ingentem thesaurum ex Oriente eorum voluminum comportavit, quæ nunquam aut raro vidit noster orbis. Vos, qui harum rerum studio tenemini, summam eius viri eruditionem, propensamque ad literas ornandas voluntatem diligite, colite: & ex locupletè eius Bibliotheca quondam omnia præclara atque incomparabilia exspectate.

PETRI

Digitized by Google

PETRI CVNÆI
DE REPVBLICA
HEBRÆORVM
LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

De Republica Hebræa institutis. De legislatione. Inanis Græcorum jactantia. Quis primus auctor scripti Iuris fuerit. Septem præcepta Noachi filiis data. Quid in republicâ constituendâ, nominandâ, atque in legibus sanciendis Moses spectaverit.

NON nos magnopere in his libris delectu aliquo, aut accuratâ conquisitione utemur. Libet enim, quæ sponte se offerunt, è medio arripere, &, ut aliud ex alio in mentem nobis incidit, ita quidque persequi.

Digitized by Google

Condita Hebræorum reſpublica à divino, maximoque viro, Moſe eſt, qui primus rem in terris eſt aggreſſus omnium pulcherrimam. Equidem ſic exiſtimo, cum multa extent multorum præclara facta, quæ fama olim pro maximis celebravit, longe nobiliſſimam fuiſſe eorum operam, qui conciliis cœtibuſque hominum, quæ civitates appellantur, jura, atque leges, dictaverunt. Nihil eſt enim præpotenti Deo, qui hunc mundum regit, acceptius. Sed ejus rei ut eſt magna atque excelſa gloria, ita multæ nationes pridem ſibi illam vindicavere. Sane Græci quidem, dum ambitioſe beneficia ſua cunctis nationibus imputant, legum lationem inter prima ponunt. Lycurgos enim, Dracones, Solones, Zaleucos Locros loquuntur, aut ſi quæ alia ſunt vetuſtiora nomina. Sed vana eſt ea omnis gloriatio. Gentem enim ventoſiſſimam conticeſcere Iudæus juſſit, Flavius Ioſephus, cujus apologia uſque ad miraculum erudita eſt, quæ extat adverſus Apionem, hominem Iudæis inimicum quidem, ſed tantâ nominis celebritate, atque tanto doctrinæ ſtrepitu viventem, meritò

iti *Cymbalum mundi* dictus habituſque
it. *Plin. in præfat. operis.* Oſtendit ibi
Flavius Græcos legiſlatores, ſi cum
Moſe comparentur, infimæ vetuſtatis
:ſſe, & heri aut nudius tertius natos
rideri. qua enim tempeſtate Homerus
Græculorum pater vixit, ignotum illis
egum nomen fuiſſe, neque extare id
ſquam in ejus poëmate. dicta modò
ententiolaſque quaſdam in omnium
ore fuiſſe, quibus plebs regeretur. aut ſi
opus erat, principum juſſa interdicta-
que acceſſiſſe, quæ literis non conſigna-
bantur. Enimverò Moſes, quod recte
obſervatum à Flavio eſt, cum Home-
rum multis ſeculis anteceſſerit, pro-
priam ſibi hanc fecit laudem, quam
poſtea concupivêre tam multi. Primus
enim ille leges ſcripſit publicavitque,
iti diſceret populus, quid jus faſque aut
nefas eſſet, quibuſque ſanctionibus ſta-
bilienda ea reſpublica foret, quam con-
ſtitui mox in Palæſtina ſummus Deus
uſſerat. Ante Moſis tempeſtatem ſcri-
pta jura non agnovit orbis. etſi enim
antea profectò haud plane ſine legibus
gens hominum agitaverat; tamen ne-
que publicis tabulis ea, neque ullis

monumentis erant conſecratæ. Hujus generis ſeptem præcepta illa fuêre, quæ Talmudici data eſſe filiis Noachi aiunt. ea juſtitiæ regulas quaſdam cõtinebant, quibus carere hominum vita nequibat. quare vis eorum tam latè ad omnes pertinuit, ut, qui neſcirent ea, hos interficere in bello, atque ex hominum communione tollere, juſſi Iſraëlitæ ſint. Neque id ſine cauſa fuit. omnibus enim belluis nocentiores videbantur, qui jus nullum accepiſſent. Vtique, quod Ariſtoteles divinitus dixit, deterrima ſæviſſimaque eſt injuſtitia, quæ inſtructa armis eſt. hominem autem natura cum armis edidit, ratione atque prudentiâ, quibus inſigniter ad perniciem valet, jura ſi demas. Sed dicamus de Moſis inſtituto. Ille rempublicam conditurus, quæ in terris ſanctiſſima foret, ſummam rerum poteſtatem numini detulit. &, cum alij nomina alia, ut res fert, reperiant, ac monarchiam modò oligarchiamque, & interdum democratiam appellent, nihil ille horum fore pro naturâ atque indole intellexit tanti imperij. Igitur regiminis quendam modum conſtituit, quem perſignificanter

lavius adversus Apionem vocari posse
θεοκρατίαν ait, quasi tu ejusmodi civi-
atem dixeris, cujus præses rectorque
olus Deus sit. Quæ enim cunque gere-
antur, hujus geri judicio ac numine
rofessus est. Idque ita verum esse, cla-
o documento probavit. Etenim, qui
mnia ex se uno pendentia videbat,
uique populum oratione flectebat in
mnem partem, nullam ex tam bella
ccasione potentiam sibi, nullas opes,
ullos honores quæsivit. Id quod pro-
:cto vix hominis videtur. Est enim
nsita mortalibus imperij cupido quæ-
am, eaque vetus hercle admodum, &
nctis affectibus flagrantior: quam,
t ego existimo, nunquam expellere ex
:ctore suo Moses potuisset, nisi inter-
le & præesse rebus gerundis Deum
idisset, cum quo in societatem regni
enire extrema dementia fuisset. Iam
ero, quo firmior respublica foret, ita
nxit edixitque, omnia uti ex legibus
erent. Legum autem non dominos,
d custodes & ministros, esse magi-
ratus voluit. Quæ constituta ab illo
ctissimè sunt. cum enim homines
iam optimos ira interdum aut amor

transversos à recto agat, solæ leges repertæ sunt, quæ cum omnibus semper unâ atque eâdem voce loquerentur. Atque hoc est, quod subtiliter dixisse mihi Aristoteles in libris Polit. videtur, *legem esse mentem quandam sine cupiditate.* Accedit, quod rerum omnium primum est, æterna legum stabilitas, quibus adjicere aliquid aut demere piaculare nefas fuit. non veteres aboleri, non rogari novas contigit. observatio verò earum exacta ab omnibus rigidissimè est, etiam inclinantibus reipublicæ fatis. Quod plane contrà aliis in rebusspublicis fuit, quæ legibus fundatæ cum essent, legibus eversæ sunt. nam & dominantium plerique, ut aliquid suum viderentur afferre, etiam recta commutaverunt; & sanctiones multæ per desuetudinem, plures (quod flagitiosius est) contemptu abolitæ, securiora vitia fecêre. Sed nos eam diversitatem nunquam mirati sumus. Cæterarum enim gentium leges, cum hominum excogitatæ ingeniis sint, severitas pœnæ tuetur, quæ tempore plerumque, aut dominantium socordiâ cessat. at, quæ Iudæis observantur, æterni numi-

nis ſcita ſunt, quibus nihil longa dies aut judicum derogat facilitas. manent enim, eademque ſunt, &, cum ſecures ac virgæ non amplius timentur, terret tamen adhuc animos religio.

CAPVT II.

Hecatæi liber ſingularis de Iudæa. Prudens legiſlatoris conſilium de agrorum aſſignatione. Non debuiſſe eos occupantium eſſe. De lege agrariâ, deque ejus inæſtimabili utilitate. Redemptio agrorum. Beneficium Iubilæi. Reſtitutio gratuita agrorum. Iuris Talmudici quædam ſanctiones ſuper ea re. De Maimonide, ejuſque luculentiſſimis commentationibus. Quid jubilæorum celebritas ſervis contulerit. Per novem dies coronati ſervi. Saturnalium quædam imago.

SÆPE Flavius Ioſephus Hecatæum Abderiten laudat, ſumma fide atque integritate virum, qui ſe Alexandro Magno olim expeditionum bellorumque comitem adjunxerat. Is, cum terras multas adiiſſet omni copiarum genere

abundantes, nullam æquè, ut Palæſtinam, admiratus eſt. Quare librum de ea ſingularem ſcripſit, ex quo multa pro Iudæis Flavius adverſus Apionem recitat. Illud ad rem, de qua dicturi ſumus, pertinet, quod regionem optimam, frugumque feraciſſimam habitari à Iudæis ait, cujus amplitudo continet τετρακόσιαι μυριάδας ἀρούρων, planè ut appareat aptiſſimas Hebræis fuiſſe ſedes has, in quas ex Ægypto illos tranſmiſit numinis benignitas. Qui enim antea vitam ſemper in culturâ agri, atque in pecudum paſtione egiſſent, hic jam in ubere ſolo egregie ſuis ſe artibus locupletare, atque in rebus eſſe bonis poterant. Inter initia, cum promiſſam pridem Palæſtinam occupaſſet armis ſacer populus, illico Moſis juſſa ſecutus ſummus dux Joſua eſt. Vniverſam enim regionem in duodecim partes diviſit, atque habitandam totidem tribubus dedit. Mox ſingularum tribuum familias numeravit, & pro capitum multitudine certum cuique modum agri, atque proprios fines dedit. Ita proviſum eſt, uti eadem æqualitate omnes continerentur, quæ eſſe prima cura bonis rei-

publicæ moderatoribus ſolet. Idem Græci poſtea Romanique, cordatiſſimi mortales fecere, colonias cum deducerent. Quod ſi occupatione ſuum quidque feciſſent ij, qui primi in vacua veniſſent, jam neceſſe fuiſſet pugnas motuſque civium ingentes exiſtere. Quicquid enim ejuſmodi eſt, quod ex communi facere proprium poſſis, in eo fit plerumque tanta contentio, ut difficillimum ſit ſervare ſanctam ſocietatem. Porro, quoniam ſapientis eſt, non præſentia modo ordinare, ſed ea ſtatuere etiam, quæ profutura alteri ſeculo ſunt, præclaram legem quandam Moſes tulit, qua effectum eſt, ne paucorum opulentia quandoque cæteros opprimeret, neu mutatis ſtudiis cives ad novas artes peregrinaſque ab innoxio labore ſe converterent. Ea fuit lex agraria, quæ vetuit, ne quis venditione, aut ullo contractu, plenum dominium fundi ſui transferret in alium. Nam & iis, qui egoſtate compulſi agrum vendidiſſent, redimendi jus quovis tempore conceſſit, & ni redemtus eſſet, reſtitui cum gratis in Iubilæi celebritate juſſit. Eſt in admiratione hominum ſcriptor maximus,

Rabbi Moſes Ben Maimon, is, qui Talmudicam doctrinam ſepoſitis nugamentis feliciter complexus eſt divino illo opere, quod ipſe משנה תורה appellat. Nunquam ita magnificè quidquam de illo autore dicemus, quin id virtus ſuperet ejus. Fato enim quodam & forte naſcendi primus ſoluſque in illâ gente rectè intellexit, quid hoc ſit, non ineptire. Sæpe nos in his libris eum luculentiſſimum teſtem citabimus. Atque nunc quoque in hac ipſâ re, qua de agimus, perutilis erit nobis ejus autoritas. Multa ille de Iubilæi beneficio in Halacha Schemitta Veiobel tradidit, aitque id poſitum in eo fuiſſe, quod omnes agri ad veteres dominos redibant, etiamſi centies emtorem mutaverant. Nec eos excipit eruditiſſimus ſcriptor, quos ex donatione acceperit aliquis. nihilo enim magis retineri eos à poſſeſſore potuiſſe ait. Atque hoc juris Talmudici eſt: & rectiſſimum videtur. Etiam illud prodit ex eodem jure Rabbinus iſte, redemtionem fuiſſe illis modò permiſſam, qui ex lucro aliquo commodove, quod obveniſſet, locupletiores facti erant. Cuius rei ratio in

romptu eſt. Sanè enim, qui pecunias nutuas ad eam rem ſumebant, aut grum unum vendebant, uti venditum lterum redimerent, legi divinæ frau- lem fecêre. expectandus enim illis, hæ- edibuſque illorum, Iubilæus fuit, qui enditiones huiuſmodi reſcinderet. Quamquam poterant gentiles interim gnatique ſuo ære ea retrahere, quæ ſine orſurâ redimere nequiverat inops do- ninus. Iubilæorum ſolennia annus qui- ibet quinquageſimus reduxit, cuius ini- ium à ſeptimo menſe Tiſri erat. Nulla empeſtas tantum gaudium publicè ex- itavit. Non enim modò locati rurſus n ſolido ſunt, qui prædia ſua antè alie- averant, ſed libertas quoque data om- ibus ſervis eſt. Sed horum nihil fieri nte decimam eius menſis lucem potuit, uæ ieiuniis atque expiationum feſto acra erat. Interea temporis per novem ntegros dies agitata publicè quædam eluti Saturnalia ſunt, de quibus Rabbi Maimonides illud refert, quod ſcitu di- gnum iudicavimus. Ait ille in Halacha Schemitta Veiobel, cap. 10. מראש
חשנה עדיום הכפורים לא היו עבדיב
נפטרים לבתיהן ולא משתעבדיב

לאדניהם ולא השדות חוזרות לבעליהם
אלא עבדים אוכלין ושותים ושמחים
ועטרותיהם בראשיהם: כיון שהיגיע
יום הכפורים תקעו בית דין בשופר
נפטרו עבדים לבתיהן וחזרו שדות
לבעליהן: *Ab initio anni uſque ad diem expiationum neque dimittebantur ſervi, neque ſerviebant dominis ſuis, ſed nec agri reſtituebantur. Quid igitur? edebant, bibebantque ſervi, atque hilares erant, & coronam quiſque capiti ſuo impoſuit. Mox, cum dies expiationum veniſſet, Senatores Sanhedrin tubis clanxêre, atque è veſtigio liberi abierunt ſervi, & reddita dominis prædia ſunt.*

CAPVT III.

Amplius de duplici cauſa legis agrariæ dictum. Ex latifundiis quàm crebræ mutationes rerum. De Romana republica. Lex Stolonis. Quibus artibus veteres Hebræi ſe ſuſtentaverint. Quàm cautè legiſlator providerit ne ea deſererentur. Leges divinæ de ruſticatione & re pecuariâ.

VErùm age, dicamus de legis agrariæ utilitate, quam Moſi propoſi-

Digitized by Google

am fuiſſe ſuprà retuli. Sanè quod è luobus prius eſſe dicebamus, interfuit eipublicæ, ne in poſſeſſiones optimè poſitas diviſaſque paucorum avaritia rrumperet. Fermè enim egentiorem quemque ditior aliquis pretio expellit. itque is, dum rura in immenſum ſpatiis ſupervacuis extendit, alios neceſſariis excludit. Ex quâ cauſâ inceſſere interdum rerum converſio ſolet. Ita enim eſt profectò, plena hoſtibus ea reſpublica eſt, in qua cives plurimi, poſſeſſionibus avitis nudati, priſcas fortunas votis expetunt. Hi odio rerum ſuarum mutari omnia ſtudent, neque in eâ conditione, cuius eos pœnitet, diutius quàm neceſſe ſit, manent. Ac Romæ quidem, cum primores patrum omnia ad ſe trahebant, prope ut ſinguli poſſiderent trecentorum civium agros, lege Stolonis cautum fuit, ne quis plus quingenta iugera haberet. Sed ſtatim evagata rectum ordinem fraus eſt. Primus enim ipſe Stolo ſanctiones ſuas violavit, damnatuſque eſt, quod mille iugerum cum filio tenebat, quem ob hoc emancipaverat. Et poſtea, quàm plurimi cives diverſâ arte callidi ſententiam legis cir-

cum venerunt. Aliis enim ad emendum agrum ſubmiſſis, ipſi poſſederunt. Vidit iſthæc, & ſtabilire legem conatus eſt C. Lælius, inſigni ſapientiâ vir, & Africani Scipionis maximus amicus. ſed impar adverſantium factioni, cum in contentiones diſcordiaſque iretur, ab incepto deſtitit. Ita in ævum erupit licentia, neque occupandi agros modus fuit. Ac tandem ſanè eò deventum eſt, ut pauci quidam totam Italiam vicinaſque provincias velut proprium patrimonium tenerent. Huius rei teſtimonia recitare, quæ plurima ubique extant, nihil nunc neceſſe eſt. Altera, quam attigimus, legis agrariæ ratio fuit, quod ſummus Moſes relangueſcere civium animos, eorumque remitti virtutem noluit. Etenim, cum de maioribus eorum illuſtriſſimus quiſque paſtoritiam vitam vixiſſet, atque in agris verſatus fuiſſet in aliquo opere faciundo, omninò omnium vitiorum atque incommodorum una cautio fuit atque una proviſio, uti ne poſteri aliquando ea ſtudia deſererent, quæ & multùm homines locupletant, & principia habent eadem quæ mundi ſunt. Sanè verò nimis citò

deſerta ea ſtudia neglectaque fuiſſent, ſi lex omnia coëmere omnibus, atque agros adjicere agris permiſiſſet. Ita enim fit plerumque; qui tot paſcua tamquo latos fundos ſine modo tenent, honeſtiſſimi laboris munia, aliis quæ committunt, obire ipſi faſtidiunt: & ut plurimùm, qui operam illis locant, peregrini ignotique coloni ſunt, & mancipia ære empta. Ipſa plebs civium, aliena rura colere indocilis, ex agris intra muros correpit, urbanas res ut uſurpet. Ibi in otium ſe tranſdit, corrumpiturque, & arte molli atque illiberali inertem vitam tuetur. Profectò, ex quo tempore Romani proceres; iique haud multi, ſua rura fecêre, quæ plurium fuerant, ingens ruſticationis oblivio non cives modò, ſed omnes liberos homines cepit. qui enim agri Curios, Fabricioſque & Catones viderant, vinctis foſſoribus colebantur, & compedibus ſonuêre. Conqueritur Marcus Terentius Varro in libris de re ruſt. magnanimos Romuli nepotes *non in ſegetibus amplius & vinetis, ſed in theatro & circo manus movere.* Iam enim falcem & aratrum reliquerant, qui olim *annum*, in-

quit, *ita diviſerant ut nonis modo diebus urbem adirent, reliquis ut rura colerent.* Ita deſcitum à maiorum inſtitutis eſt; quæ dum ſervabant, utrumque ſunt conſecuti, ut & agros fœcundiſſimos haberent, & ipſi eſſent quàm optimè animati. His malis tantis talibuſque, quæ rempublicam, ceu quædam peſtes, invadunt, benè atque ſapienter obviam ivit conſultiſſimus rerum divinarum humanarumque Moſes, cum redemptionum priuilegia, atque inſuper iura ſancivit Iubilæi. Non habuit autem ullam iniquitatis ſpeciem iſtæc lex; neque fraus omninò fieri emptoribus potuit. ſervata enim profectò ſemper in agrorum venditionibus ratio Iubilæi fuit, &, ut ille propius longiùſve aberat, ita pretium dependebatur maius minuſve. Hoc illud eſt quod in Leviticо capite 25. dicitur: *Cum vendideris aliquid proximo tuo, aut cum emeris à proximo tuo, ne circumvenite alter alterum. Secundum numerum annorum; à Iubilæo eme à proximo tuo, & ſecundum numerum annorum, quibus fruges provenerint, vendat ille tibi. Pro multitudine annorum auge pretium emptionis, & pro paucitate annorum minue*

retium emptionis. Nam numerum proentuum ille vendit tibi. Ne igitur deciite alter alterum. Quod ſi verò ante Iubilæum redimere fundos ſuos dominus cuperet, pariter conſtitutum ſummâ æquitate fuit, ut de pretio, quod reddendum erat, tantum retineretur, quantum è fructibus emptor percepiſſet. Quibus quidem rebus planè effectum eſt, ne aut damnum ex poſſeſſionum reſtitutione quiſquam ſentiret, aut facilè ex civium animis vetera ſtudia, honeſtiſſimæque artes exoleſcerent. Vtique illud dubitari non poteſt, qui populus qualiſque fuerit, cui diſciplinam & inſtituta Moſes præſcripſit. Ex tot enim, quas tulit, legibus, cum pleræque ceremonias religioneſque & iuſti iniuſtique præcepta continerent, cæteræ, quæ ad facultates rerum copiaſque, atque ad ea opera pertinent, ex quibus aliquid acquiritur, omnes eiuſmodi ſunt, ut de ruſticatione aliquid ſingulare tradant. Quam ſollicitè in Pentateucho docetur populus, quando requiem terræ dare, & intermittere ſementem oporteat; quid in meſſibus, inque vindemiis ſervandum ſit; quoto anno fructum capere ex vinea fas ſit? Ad hoc, qua ſeveri-

tate interdicitur, ne diverſa ſemina uni agro mandentur; tum ne admiſſura animantium fiat, quæ diſparis generis ſint, neve eæ animantes ſub eodem iugo ſint? Cætera de fœtu pecudum, de primitiis frugum omnium, deque decimis earum, penè infinita ſint. Eorum plenior tractatio in opere Talmudico eſt, & ſextam partem eius, aut amplius, tenet. Cõplexus autem omnia Rabbi Maimonides eſt illo libro quẽ זרעים appellat, in quo rerũ occultarũ mira ſecreta ſunt,

CAPVT IV.

In quas angustias Iudæos ſeptimus quiſque annus detruſerit. Alexandri Magni beneficium huic genti conceſſum ob quandam vaticinationem. Iudæorum rara olim commercia cum exteris gentibus. Quanta in ignoratione rerum Iudaicarum verſati ſint Græci. Ariſtotelis commentum de Callanis India ſapientibus. Quibus rebus vita moreſque civium immutentur. Qui cives optimi. Nullis artificiis Iudæos celebres fuiſſe; idque in laude poſitum. De opificibus.

Digitized by Google

TAles leges, atque eiuſmodi ſcitæ Hebræi acceperunt, qui res opeſque omnes ſitas in agris habebant. Ex illis vel abundantia eorum, vel egeſtas pendit. Cuius rei ego maxima documenta hæc habeo, quod quoties pecunias illis exteri reges imperaverunt, ſeptimus quiſque annus ita in anguſtum oppidò omnes eorum copias coëgit, pene ut pendere eas nequiverint. Erat enim edicto legis cautum, ne perillam tempeſtatem terra coleretur, néve quis fruges tunc colligeret, quæ omnis pecuniæ fundamentum erant. Alexander Macedo, cum Ieroſolymæ ex Danielis libro didiciſſet dominationem Perſarum olim Græco ab homine deſtruendam, lætus vaticinio, quaſi ad ſe pertineret, Iudæos petere ingens, beneficium aliquod iuſſit. Ibi illi ſignificavêre, nihil ſibi poſſe maius dari, quàm uti ne rex ſeptimi anni tributa exigeret, idque impetrarunt. Mox id Samaritanis, multa pro ſe cum dicerent, negatum eſt. Sed omnium eorum, quæ de hoc genere afferri poſſunt, nihil luculentius eſt, quàm Apioni quod Flavius Apolog. 1. reſpõdet pro popularibus ſuis, cum inquis-

ἡμεῖς οὔτε χώραν οἰκοῦμεν παράλιον, οὔτε ἐμπορίαις χαίρομεν, οὐδὲ ταῖς διὰ τούτων πρὸς ἄλλους ἐπιμιξίαις· ἀλλ' εἰσὶν μὲν ἡμῶν αἱ πόλεις μακραὶ ἀπὸ θαλάσσης ἀφιδρυμέναι, χώραν δ' ἀγαθὴν νεμόμενοι, ταύτην ἐκπονοῦμεν. *Nos neque terram habitamus, quæ mari vicina est, neque negotiationibus gaudemus, neque earum causa nobis consuetudo cum aliis gentibus est, sed sunt urbes quidem nostræ procul à mari sitæ: ipsi autem nos regionem bonam incolentes, hanc cum labore exercemus.* Enimverò, cum diversas gentes ita negotiatio sociaverit, ut quod genitum est usquam, id apud omnes natum esse videatur; soli Iudæi intra terræ suæ fines, iis contenti opibus, quas illic natura producebat, vitam procul commerciis agitavêre. Non enim maria transibant, neque exteros visebant, & ab his non visebantur. Ex quo illud contigit, ut multa de illis falsa prodiderint Græci, aliique. Perpaucis enim notæ res eorum erant. Vnus Hecatæus comperta scripsit. Cæteri, ut famâ quidque & auditione acceperant, ita literis celebraverunt. Quod quam periculosum in omni historia condenda

ſit, vel ex illo poteſt exiſtimari, quod Ephorus, clariſſimus olim ſcriptor, Iberiam, quam non viderat, unam eſſe urbem dixit, admodum medius fidius ridiculè. Non enim civitas, ſed magna Heſperij orbis pars erat, & multis habitata populis eſt. Portentoſum eſt, & cum ſumma inſcitia coniunctum, quod Ariſtoteles apud Clearchum autumavit, Iudæos eſſe ab Indiæ ſapientibus propagatos, ſed nomen mutaviſſe. quippe philoſophos illos, qui apud Indos Callani appellantur, in cava Syria Iudæos dici. Pudet me anilitatis, adeò hoc nihili eſt. Sed quod additum ibidem ab Ariſtotele eſt, neque ſupra fidem videtur, & apprimè glorioſum ſacræ genti eſt. Veniſſe enim ad ſe, in Aſia cum eſſet, Iudæum quendam ait, tanta eruditione atque ſcientia hominem, uti præ illo omnes Græci, qui aderant, trunci eſſe & ſtipites viderentur. Vtique hoc longè pluris eſt, quàm de gentis origine quod imprudenter retulit. ſatius enim erat, non attigiſſe eam, propterea quod incognita alienigenæ erat. Ac mihi quidem ſanè Flavius etiam gloriari de Iudæorum obſcuritate videtur, cum in

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

mediterraneis locis eos agere, & nullum aditum esse ad eos mercatoribus peregrinantibusque ait. Ita enim diutissimè incorruptos mores servavêre, nihilque rerum ad copiam & luxum pertinentium illatũ est, quibus perire potentissimi populi solent. Cætera verò sic subjicit idem Flavius; ut penitus superbire eum dicas: χώραν ἀγαθὴν νεμόμενοι, ταύτην ἐπιμελούμενοι, *terram fertilem habitamus, atque in cultura eius operam sumimus.* quasi nihil maius esse meliusve possit. Recitat Aristoteles in libris Politic. edicta quædam ab antiquissimis legumlatoribus composita, quæ Mosaicis pene similia sunt. Nam Oxylus quidem, Eliorum rex, prędia agrosque vetuit ad mutuam pecuniam opponi: & Locrensibus interdictum fuit, ne avitas possessiones venderent. Quæ illuc pertinere maximus autor naturæ verique ait, uti ne populus cultionem agrorum desereret, Quare toties illud iterat in Politicorum libris, optimam esse rempublicam, cuius cives ex re rustica atque ex pastione vivunt. Cuius rei hanc causam reddit, ὅτι πολιτεύονται καὶ νόμους. ἔχουσι γὰρ ἐρ-

Digitized by Google

χζόμενοι ζῆν. ὃ δύναται ὁ χολάζειν.
uia ex legibus ſeque reſque ſuas regunt.
abent enim ex opere ſuo quantum ſatis
d viuendum ſit. Et tamen eis otioſis eſſe
m licet. Cęteras reſpublicas, quas
ificum & mechanicorum mūltitudo
net, longè deteriores iudicat, cum
nava eorum hominum deſeſque vita
, neque ullum opus eorum cum vir-
te congruat. Ex quo iam fit, uti in-
lligatur, vanum frigidumq; eſſe, quod
dæis exprobrari vulgò Flavius ait,
μὴ καινῶν δ' ρετὰς ἔργων ἐπεχεῖν.
llos in ea gente autores novorum ope-
m, artificiorumque exſtitiſſe. Laus equi-
m Iudæorum hęc maxima, non pro-
um eſt Qui enim pulchrum eſſe poteſt
inveniſſe, quæ exercere illiberale eſt;
ique opifices omnes in ſordida arte
rſantur: & bene eos Ariſtoteles ſervi-
em quandam ſervire, ſed limitatam,
, propterea quòd manibus eorum at-
e operâ non, ut mancipiorum, ad res
nes, ſed ad unam quandam utimur.
leò nihil ingenuum officina habet: in
a hoc inſuper mali ineſt, quod cor-
s animumque virilem effœminat.
are in rebuſpublicis olim recte con-

ſtitutis, quod ſolertiſſimus magiſter ait, opifices civitate donati non ſunt, ſed peregrini erant, & corpus veluti ſepoſitum à cęteris ordinibus fuêre.

CAPVT V.

Ægyptiorum odium in Hebręos, & verâ cauſa eius. Ægyptij ignavis artibus curiſque dediti. Qua ſolertia Seſoſtris eviraverit civium animos. Lex Ægyptiorum de opificum artibus ad hęredes cuiuſque tranſmittendis. De Niliaca plebe, qua in ſervitute. De ſacerdotibus. De paſtoribus, qui tertia Ægyptiorum pars, & quàm formidati cęteris Ægyptiis ſemper fuerint. Superſtitionem Aegyptiorum nihil feciſſe ad paſtoritij generis odium: & male id exiſtimari. Plebem Aegytiam non ita agricolas execratam fuiſſe, ut paſtores. Et cauſa eius rei.

EQuidem illud etiam animadverto, inexpedito iam eſſe, cur inviſi ſemper Ægytiis Iudęi fuerint, non cum Ægyptum modò hoſpitis incolerent, ſed poſtea quoque, cum ſuas ſibi ſedes, atque

atque propriam rempublicam haberent in propinqua Palęſtina, quam terram à meridie Ægypto terminari Cornelius Tacitus refert. Enimverò id odium nulla adeò ex re magis fuit, quàm ex vitæ ſtudiorumque diſſimilitudine. Omnis enim Ægyptiorum plebs ſellulariis artibus dedita, ſub umbra urbium intra mœnia deſidebat. Nec deerant, qui officia virilis ſexus perverterent, & lanam etiam telamque tractarent. Atque erant quidem illi ſuopte ingenio ſatis ad mollitiem proclives: ſed auxit malum poſtea enervavitque porrò eorum animos Seſoſtris rex, qui ſtudio id ſibi habuit, ſolertiamque & conſilia, ut ipſi Ægyptij perhibent, à Mercurio didicit. Acceſſit lex quoque, quæ modum ingeniis fineſque poneret. Nulli enim opifici aliam artem exercere, niſi paternam, licuit. Iuvenalis quidem, cum Criſpinum, hominem malis artibus & gratia Cęſaris ad ſumma provectum, verberare grandi convitio vult, *parem Niliaca plebis* illum, & *vernam Canopi* appellat. Ita enim exiſtimatum eſt, ſacerdotes illic liberos eſſe, opifices verò, qui vulgus erant, ſervire. Sed ab illo vulgo tamen

multùm diverſa fuit tertia quędam populi pars, quæ ſeorſim in campeſtribus Ægypti, ac prope paludes degebat. ij paſtores fuêre, actuoſi illi quidem gnavique, ſed cunctis Ægyptiis execrabiles, propterea quod ignaviam eorum ſemper ſolicitam tenebant. Sępe enim ingentes motus dabant, atque interdum etiam reges ſibi creârunt. Quare Romani poſtea, cum reliquam Ægyptum facilè in fide retinerent, prędidium validius in illis locis ponere, ubi id hominum genus erat, coacti ſunt. Cum omnia ratione animoque luſtrâris, hęc una res ab omni ævo paſtoribus infeſtos Ægyptios fecit, quod vires eorum vegetoſque & acres ſpiritus homines ſedentarij opificeſque non ferrent. Ipſe Parrho, cum creſcentem Iſraëlitarum multitudinem contundere atque deprimere conſtituiſſet, tali uſus oratione ad ſuos eſt: *Iſraëlitæ robuſtiores nobis ſunt. quare adeſte, calido conſilio illud agamus, ne augeſcant, neve orto bello hoſtibus ſe noſtris iungant, aut ipſi arma in nos capeſſant.* Id ego rectum verumque exiſtimo. Neque enim illis hercle aſſentior, qui cauſam publici odij. ex ſuperſtitione arceſſunt; quaſi ſcilicet

Hebræos homines pecudum armentorumque paſtores, ferre ea natio nequiverit, cuius pars hęc oves, illa capras, alia alias quadrupedes mactare veritas eſt, queis ineſſe quiddam divinum credebatur. Sed ea ratio mirè improbabilis eſt. Quid enim reſpondebunt profectò, cum aut ex Pentateucho diſcent, Parrhonem immanes pecudum greges habuiſſe; aut cum tot proferri hiſtoriarum monumenta videbunt, ex quibus conſtat, magnam Ægyptiorum partem, quod iam diximus, in paſcuis atque inter pecora vixiſſe? & tamen celebre illud in ſacro codice eſt, *Omne paſtoritium genus Ægyptij horreſcunt.* De agricolis non idem proditum eſt. neque poterat hercle eorum virtus formidari, aut inviſa eſſe, quæ prorſus nulla erat. Omnes enim ſpes incertiſſimi mortales non in manibus ſuis neque in ruſticationis induſtria, ſed in Nilo poſuêre. Alebat augebatque ſegetes exundans amnis, neque fertilitatem modò terrarum, ſed ipſas dabat. quippe multo limo turbidus fluẽs novos agros ſubinde appoſuit prioribus, atque Ægyptum annuo incremento ſemper ultra tulit. Ita miratus opes ſuas

arvaque recens nata colonus est, quæ sine labore, & inopinanti obvenerant.

CAPVT VI.

Quando Iubilæi desierint celebrari. Cur illorum habitam esse rationem in annis sabbathicis numerandis dixerit Maimonides. Reiecta Maimonidæ opinio.

DE Ægyptiis, quo ingenio fuerint, & quantum à vicinis Iudęis discrepuerint, dictum satis est. Nunc à diverticulo redeundum est ad Iubilęum, de quo agere cœperamus. Intelligendum est igitur, cum lata à Mose lex agraria de possessionum restitutione sit, observatam eam summa religione fuisse usque ad sanctuarij prioris desolationem, quæ facta per Assyrios est. Exin deserta inculta que Palęstina iacuit per annos septuaginta. id quod prędictum à vatibus erat. Postquam autem longa dies fatalem illum temporis orbem perfecerat, redierunt quidem in sedes suas Iudæi, extructumque templum de integro est, sed nunquam postea revocata lex agraria fuit, neque celebrata amplius

Iubilęorum ſolennia ſunt. Quare nec mancipiis libertatem amplius iam dedit annus quiſque quinquageſimus, neque dominis reddidit amiſſas venditaſque poſſeſſiones. Hęc ſolerter animadverſa & notata à Talmudiſtis ſunt, & permultum momenti habent. Sed omnino implicatam habere atque involutam rationem videtur, quod Rabbi Maimonides in lib. ſeptimo ſuæ יד in Halacha Schemitta Vejobel, cap. 10. tradidit, ubi ſic inquit; אף על פי שלא היה יובל בבית שני מונין היו אותו כדי לקדש שמיטות: *Etſi Iubilæi nulli fuêre ex quo tempore templum ſecundum ſtetit, tamen numerare eos mos fuit propter remiſſiones, quæ ex lege fiebant.* Niſi hoc enodaverimus, falſum videbitur quod de Iubilæi abolitione dicebamus. Quare explicanda nobis Maimonidæ ſententia eſt. Enimverò maximus Rabbinus Iubilæorum ſupputationem accuratiſſimè ſemper factam etiam noviſſimis temporibus ait, non hercle quod aut ſervi omnes tunc manumitterentur, aut agri redirent ad veteres dominos, ſed quod ex numeratione eorum penitus pependit ratio anni cuiuſque ſeptimi, in quo alia quędam

remissionum iura obseruari lex iusserat, quæ non antè cessauêre, quàm eversa à Tito deletaque Iudęorum respubl. esset. Vtique earum שמיטות *remissionum* duplex genus fuisse constat. Nam & terra septimo anno inculta iacuit, & condictio certi non dabatur ex mutuo. Sed qua ratione annum septimum pependisse ex quinquagesimo dixerit Maimonides, libet ex ipso audire. Is ita infit: שנת יובל אינה עולה ממנין שני השבוע אלא שנת תשעה וארבעים שמטה ושנת המשים יובל ושנת חבשים ואחת תחלת שש שנית של שבוע וכן בכל יובל ויובל: Nos, ne Hebræa vertendo, Romanam orationem deformemus, summatim modò sententiam recitabimus maximi Rabbini. Nimirum illud ait, anni septimi numerationem non ab anno quinquagesimo, sed ab eo, qui post hunc primus est, inchoari, atque eandem sic deinceps nulla intermissione fieri donec perventum sit ad quadragesimum & nonum, qui propterea sabbaticus fuit, quod septies septenus erat. Mox autem eum, qui sequebatur quinquagesimum, in numero septenorum non fuisse, sed supputationem eorum rursus initium à

quinquageſimo & primo habuiſſe, Ex quo manifeſtum eſt, cur doctiſſimus Iudęorum dixerit non numerari quidem quinquageſimum, ſed celebrari tamen. abique illo enim foret, continuandam ſeptenorum numerationem fuiſſe ſignificat, quam nunc interiectio quinquageſimi interrumpit: Atque hæc quidem Maimonidæ, & aliorum qui Talmudicos ſequuntur, ſententia eſt. Quæ quàm vera ſit, iis exquirendum relinquimus, qui Chronologiæ ſubtiliſſima momenta perveſtigant. E quibus ſunt profectò quidam ſumma doctrina atque excellenti ingenio viri, qui Iubilęorum celebritatem incidere in annum quemque quadrageſimum & nonum exiſtimant. Ex quo fit, ne duos ſabbaticos annos continuari, & ſeptenorum numerationem toties interrumpi neceſſe ſit. Et ſunt, qui ex Rabbi Addæ Calendario conficere ſe, id quod volunt, poſſe autumant. Sane quod quinquageſimus annus in ſacro codice Iubilæus appellatur, id verò in neutram partem aliquid momenti habet. Nam & perſæpe popularis uſus, quem penes norma viſque omnis & arbitrium loquendi eſt, ſeptimanam

est quid rectissimè dici contra possit. putamus tamen hanc esse causam, quæ Maimonidem in hallucinationem quãdam impulit. Illud certissimum est, Hebræos semper non Iubilæum modò, sed etiam septimum quemque sabbaticum annum à Tisri numerasse, qui anni sacri erat mensis septimus. planè ut septeni omnes Iubilæique iisdem mensibus inchoati finitique sint. Ex quo apparet nullam reperiri mediam viam posse. Necesse enim iam est uti aut quinquagesimus quisque annus fuerit Iubilæus, aut is hercle, qui quadragesimus & nonus est. Sed nobis posterior sententia pluris est. neque assentiri hic Maimonidæ possumus, cuius tamen scita omnia religiosissimè alibi amplectimur. Est enim is vir profectò, qui paucos quosdam huiusmodi atque exiguos errores magnis diviniſque virtutibus ubique, & lectissimarum rerum præceptionibus compensat. Ac Iudæi quidem illi, qui ad agrorum restitutionem spatio quinquaginta annorum absolutorum esse opus aiunt, curiosè tradiderunt, quid inter Iubilæum atque inter septimum quemque annum interſit. Ira enim ex

eorum ſententia Maimonides ait in capite decimo, in Halacha Schemitta Vejobel : יתירה שביעית על חיובל שהשביעית משמטת כספים ולא יובל = ויותר יובל על השביעית שהיובל מוציא עבדים ומשמיט קרקע : יובל משמיט קרקע בתחלתו ושביעית אינה משמטת כספים אלא בסופה = *Habet illud ſeptimus annus pra Iubilæo, quod debita remittit; Iubilæus autem illud pra ſeptimo, quod ſervos è dominorum poteſtate educit, & reſtituit agros. Etiam hoc diſcrimen eſt, quinquageſimus annus in principio reſtituit agros, ſeptimus vero debita non remittit niſi in fine.* Ex his illud quidem, quod condictionem certi in Iubilæis dari ex mutuo negat, falſum eſt, ſiquidem Iubilæi omnes in annum quadrageſimum & nonum inciderunt. Cætera probari admittique poſſunt, & omninò ſpeciem veri habent. Nam & quædam quadrageſimus nonus annus propria ex iure Iubilæorum habuit præ cæteris ſeptenis, & ea ipſa paulò aliter uſurpata fuere quàm quæ in eundem annum ob hanc cauſam concurrebant quòd inter ſeptenos eſſet. Iubilæi celebritas, uti antè dicebamus, exordium ab anno ve-

Digitized by Google

rere & naturali ſumpſit, cuius primus menſis September eſt, is, qui ſacri annī ſeptimus erat. Quare Talmudicis, qui initio anni, decimo die primi menſis reſtitutionem fieri agrorum aiunt, nihil facer codex repugnat, qui eum menſem paſſim ſeptimum appellat. Eſt enim diverſitas ea ex duplicis anni conſtitutione. Poſtremò illud Maimonides refert:

דין היובל בשביתת הארץ ודין השמטה
אחר הוא לכל דבר: כלשאסור בשביעית
מעבודת הארץ אסור בשנת יובל: וכל
שמותר בשביעית מותר ביובל: *Eadem ratio usque quaque est tam Iubilai, quàm ſeptimi anni, quod ad intermiſſionem agriculturæ attinet. Quicquid in terra cultione fas aut nefas eſt anno ſeptimo, id prohibitum quoque aut licitum eſt in Iubilæo.* Non eſt hæc Iudæorum coniectura, aut probabilis opinio, ſed certa indubitataque veritas, quam legiſlatoris vox confirmat in Levitici capite viceſimo & quinto. Quod ſi iam verum foret, quod placuiſſe Talmudicis diximus, duos annos ſabbaticos abſque intervallo fuiſſe celebratos, magna profectò & ſingularis atque nimis inuſitata res hæc eſſet. Etenim, cum totum hoc ſit à prepotente

numinis vi profectum, quod in Palęſtina ſextus quiſque annus tam uberes proventus dedit, ut ſeptimus, quem agrorum quieti & ſabbatiſmo lex deſtinaverat, nullam pareret famem, iam profectò longè maius hoc miraculum fuerit, cum duo huiuſmodi anni ſabbatarij concurrent. Neutro enim ſementem facere aut arare fas fuiſſet. Itaque, quod dicitur in Leviticì libro, *Benedictionem meam dabo vobis anno ſexto, & faciet fructus trium annorum*, omninò geminari hęc numinis benignitas debuiſſet, cum duorum annorum, quadrageſimi noni & quinquageſimi ſabbata ex diverſis ambo cauſis continuarentur. Non enim trium iam, ſed quatuor annorum ſegetibus unum illum annum ſextum indui neceſſe foret. Quorum nihil aliis gentibus terriſque, quæ ſunt uſquam, conceſſum eſt. Vtique ſcimus non exiguum eſſe quod Palęſtina cœlo debuit: atque adeò fatemur, etiam multa illic contraria naturæ legibus iviſſe; ſed tamen cum tanti & tam frequentis miraculi magnitudo nullis vatum teſtimoniis, neque hiſtoriarum prodita monumentis ſit, haud committendum profectò nobis

est, ut credulitatis vitio temere quidlibet obstupuisse videamur.

CAPVT VII.

Trima consecratio Palęstinæ & urbium eius. De iure urbium. Lex de prędiis urbanis. De urbe Ierosolymæ, deque eius privilegiis. Agrippæ impium facinus, & super eo Iudęorum legatio ad Neronem. Quibus ceremoniis proferri urbis Ierosolymæ pomœria opertuerit. Ius muniendi à quibus datum. Quando rempub. suam penitus Iudæi amiserint. De oppidis, quæ asyli ius habebant.

AIunt Talmudici, qua tempestate Iosua Palęstinam intravit, consecratas ab illo omnes urbes fuisse, quæ muris cinctæ erant. Eam ipsi appellant ביאה ריאשונה *ingressionem primam.* Sed, cum abductus à Babyloniis populus sacer trans Euphratem est, impurata regio ab impiis fuit. Quare mox, reversus in sedes suas Iudæis, Ezras summus populi pręsul solenni actu sanctimoniam urbibus reddidit, eaque erat ביאה שנייה *ingressio secunda.* Tandem

Cęſar Titus, cum penitus res Iudaicas affixiſſet, omnia rurſum prophanavit. Atque hîc Talmudicos ſuavis error ludit. Meſſiam enim adhuc exſpectant, qui, ut ipſis placet, regnum Palęſtinæ invadet, ſacrabitque urbes. Eam fore aiunt ביאה שלישית *ingreſſionem tertiam.* Ad hoc, tradunt iidem, quibus in rebus poſita urbium religio ac ſanctimonia fuerit; tum & quare vicorum villarumque nulla facta conſecratio ſit. Quæ exequi longum foret. Cum oppida Palęſtinæ ſingulis tribubus aſſignarentur, etiam Levitæ ſuas urbes accepêre, quas incolerent. At ipſa regio agrique & poſſeſſiones ita dividebantur, nulla ut pars data illis ſit. Decimas enim duntaxat primitiaſque & victimas cunctas habuêre. inde vita illis, inde opes copiæque abundè erant. Sed illa in hoc genere pręſcriptio cautioque valet, quam Rabbi Maimonides adiungit, cum ſic inquit in capite decimo & tertio, in Halacha Schemitta Vejobel יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם: אבל שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי

ישראל הרי הכהנים והלויים באות
: הארצות ככל ישראל *Videtur mihi hoc omne, quod aiximus, locum modo habere in illa terra, quæ ex fœderis religione Abramo & Isaco atque Iacobo data est, quæque tenetur à filiis eorum, & diuisa inter illos fuit. At in aliis regionibus, quas armis subigunt reges quidam Israëlitici, non deterior est sacerdotum & Levitarum conditio, quàm cæterorum Hebræorum.* De ædibus urbanis lex eiusmodi lata fuit, uti, qui domum vendidissent, redimere eam posset intra annum; pòst autem, illo elapso, emptor eam propriam haberet. Sed nec propinquis ius redemptionis fuit, & Iubilæi beneficium hîc nullum erat. Redditum autem tempori à redemptore pretium integrum fuit, etsi vendita traditaque domus ante plures menses erat. Etiam ultimo anni die redimere ædes suas dominus potuit. Et, si abesse eum, cui vendiderat, aut dolo latitare cerneret, curiam adiit, atque ibi senatu coram, pretium, quod acceperat, posuit, egressusque diffregit fores, atque ædes suas intravit. Hæc à Talmudistis sic definita sunt. In Levitarum urbibus haud idem iuris fuit. Planè enim de

ædibus illorum ſancitum eſt, quod de agris deque poſſeſſionibus ruſticis omnium Hebræorum conſtituiſſe Moſen diximus. Quare nec redimendi ius hîc anno terminabatur, & Iubilæus reſtituebat quicquid redemptum antè non eſſet. Inter omnes urbes inſigniter eminuit unius Ieroſolymæ ſanctitas, atque etiam perpetua manſit, ut Talmudici tradunt, ex quo ſemel eam urbem maximus rex Salomo dedicaverat. Itaque, quod poſtea conſecravit eam rurſum Ezras, fuiſſe ſupervacuum aiunt, ſiquidem prophanata neutiquam fuit, cum cęteræ urbes pollutæ ſacrilegorum manibus ſunt. Ex quo illud fieri iidem tradunt, uti in Ieroſolymæ everſæ cineribus ſacra facere atque victimas epulari fas fuerit. Sed quanta loci religio eſſet, ij Iudæi ſignificavêre, quibus Hadrianus Imperator permiſit, uti ſemel in anno adirent ſanctæ urbis deformes reliquias, atque ibi lugerent deplorarentque miſeram gentis ſuæ ſortem. Hæc urbs nulli tribui aſſignata ſorte eſt, ſed communis omnium fuit. Quamobrem teneri illam eâ lege negant Talmudici, quæ vitulæ mactatione expiari cædem

inſſerat, quæ clampatrata in tribuum finibus eſſet. Illud verò non ex ſuperſtitione, ſed ex vetere & probo gentis inſtituto eſt, quod Rabbi Maimonides narrat. Ait enim, ſi qui cœnaculum haberent paulò ſublimius, unde aſpici Sanctum Sanctorum poſſet, fas illis quidem fuiſſe ſemel in hebdomada illuc aſcendere uti ſarta tecta omnia ſervarent, at ſæpius, aut ob aliam cauſam, non licuiſſe. Ea eſt ſententia verborum iſtorum in Halacha Beth habbechira, cap. 7: מקום שהיה בעלייה מקורה על קדש הקדשים אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע לירע מה הוא עליה להזק בדקו: Sanè vehementer cives ſuos Agrippa rex offenderat, cum ex palatij edita parte proſpectaret, identidem ſacram templi ſedem, cerneretque ex alto quid illic intus fieret. Id enim flagitium ingens arbitrati Iudæi, murum celſum extruxêre, qui regem intueri non ſineret quæ in templo agebantur. Ac mox decem legati, cum Iſmaële pontifice & Elcia ſacri ærarij quæſtore, miſſi Romam ſunt, qui precibus à Nerone peterent, uti confirmaret quod populum facere religio ſubegerat. Quod autem Hecatæus

Abderites apud Flavium ait, quinquaginta ſtadiorum fuiſſe Ieroſolymam, quam incolebant centena vicena millia hominum, haud magni noſtrâ intereſſet ſcire, niſi de proferendis eius pomœriis ius quoddam eſſet ſingulare cõſtitutum, quod ex Talmudicis libris prodidit Maimonides in Halacha Beth habbechira cap. 10. Id autem eiuſmodi erat. Cum amplianda urbs eſſet, magnus ſenatus Sanhedrin, rexque, & vates unus oraculum, quod Vrim & Tummim vocant, conſuluerunt. Mox, poſtquam illi de interpretatione divini reſponſi inter ſe conſenſiſſent, ſenatores Sanhedrin carmina duo in queis erat gratiarum actio, recitarunt, paneſque totidem fermentatos ſumpſere, atque egreſſi illicò cum cymbalis nabliiſque & cytharis, ad cuiuſque vici flexuras atque ad cippos omnes, qui erecti in urbe erant, conſtiterunt, effatique illa verba ſunt: ארוממך יהוה כי דליתני *Exaltabo te Domine, quoniam exaltaſti me.* Tandem, cum ad locum illum veniſſent, quem idcirco conſecrari oportuit quod pomœriorum finis eſſet futurus, ſubſtitêre omnes, atque illic ex duobus pani-

Digitized by Google

bus, quos decantato gemino carmine acceperant, unum comederunt, alterum usserunt flammis. Hæc sic à maioribus accepta Talmudici literis consignavêre. neque à vero abludunt, cum similia, & penè eadem sint, quæ in Nehemiæ commentariis exstant in capite duodecimo, Post tamen, cum oppressa à Romanis Iudæorum erat libertas, planè hęc pomœriorum prolatio non ex magni concilij arbitrio, sed ex voluntate populi Romani pependit. Proditum verò etiam illud à Cornelio Tacito est, Iudęos ius muniendi magna pecuniæ vi emisse. Ex quo apparet reginam illam urbium Ierosolymam fuisse conditione eadem cum municipiis omnibus, quæ sub ditione Romana erant, quorum muros nec refici sine principis vel pręsidis autoritate, nec aliquid eis coniungi vel superponi potuisse Vlpianus Iurisconsultus ait in lib. 9. §. 4. ff. de Rerum divis. Vtique Claudius Cęsar, cum ingentis magnitudinis murum exstrui circum Ierosolymam intellexisset, Agrippæ novum opus nuntiavit. & rex verò statim dicto audiens fuit, susceptamque rem omisit. Aiunt Talmudici, illud

eximium habuiſſe Ieroſolymam præcæteris Iudęæ oppidis, quod nulla domus illic poſt annum propria emptoris fieret. Sed nec hortos ibi nec viridaria plantari fas fuiſſe aiunt. Quod enim Hecatæus de templi ambitu ſcripſit, id ipſi verum eſſe de tota urbe tradunt. Cadavera, quæ aliquò transferebantur, admiſſa in eam civitatem non ſunt, ne funeſtarentur ſacra eius. Sepulchra autem duo duntaxat ibi fuêre, unum Davidis, alterum Oldæ, quæ ſtructa à priſcis vatibus aiunt. Maior tamen religio Levitas devinxit, qui non modò in urbibus ſuis, ſed etiam in agro ſuburbano ſepelire mortuos vetabantur. Itaque extra limites fineſque regionis ſuæ ex edicto numinis aliquantulum loci à cæteris tribubus accepêre, in quo defunctorum oſſa quieſcerent. In reliquis oppidis ſepeliri aliquem haud nefas fuit, ſi modo ſeptem viri boni aſſentirentur[a]. At ſemel ubi elatum urbe cadaver erat, recipi illud intra muros non licuit, etiamſi cives cuperent univerſi. Ieroſolyma, ut antè diximus, caput genti,

[a] *Rambam in Hal. beth habbechira, c. 10.*

religionumque & ceremoniarum ſedes fuit. Quare everſa illâ, periit reip Iudaicæ forma tam civilis hercle quàm ſacra. Sanè quod Flavius ante urbis excidium auditam ex templi penetralibus ait vocem eiuſmodi, *Exeamus hinc*, id mihi non aliud ſignificaviſſe videtur, quàm delendam rempublicam, adimendumque ſceptrum, quod datum olim ſacræ genti erat. Non diu enim poſtea ordines, functioneſque, & ritus, atque leges plereque ceſſavêre, ſecutaque ingens confuſio, vaſtitas atque diſtractio eſt. Iam primum Haſidæorum ſanctiſſimum collegium, quod à prophetis originem duxit, nullum amplius fuit, quia eorum inſtitutum erat, templum quotidie adire, & voluntarios ſumptus in ſacrificia, atque in porticus & in muros ſanctuarij facere. Cumque Moſes certi cuiuſdam doni oblationem alienigenis imperaſſet, qui in Iudaiſmum ſe tranſderent, differri deinde penitus ea res cœpit in illud tempus, cum ſanctuarium tertium, quod adhuc expectant, extrueretur. Nec verò fratrum viduas amplius, quæ ſine liberis ſunt, uxores ducunt. Et paſchatis ſolẽne

nunquam ex illo tempore celebratum rite est, siquidem præceperat lex uti in illo loco id fieret, in quo Deus elegisset sedem ædis suæ. Tantum unius urbis casus potuit. omnia mutavit pervertitque, & maximi rempublicam populi in ruinas egit. De cæteris Iudææ oppidis nihil magnopere in mentem nobis incidit, quod dicamus, nisi quod ex illis quædam summus Deus hoc iure esse voluit, uti perfugium illic sibi præsidiumque salutis haberent, qui imprudenter aliquem occidissent. Ibi lene exilium illis fuit, donec pontifex maximus obiisset, cuius mors ita eos omnes liberavit, uti si forte antè decessissent quidam, ossa tamen eorum, illo defuncto, avitos in tumulos ferrentur. Huiusmodi oppida sex fuêre. Aiunt autem Talmudici, tria adhuc illis adiectum iri, cum in terras venerit maximus regum Messias. non enim frustra illud scriptum esse, ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה: Etiam regionem locumq; determinant. Aiunt enim delectum ad eam rem iri tria oppida ex urbibus Kenisæorum, Cadmonæorum, & Cenæorum, quas icto fœdere promisit quidem Abramo

Deus, ſed nunquam dedit. quocirca referri illuc debere quod Moſes inquit, *cum dilataverit Dominus Deus veſter terminos veſtros*. Hæc ſi quis nimis ſubtiliter & anxiè ab illis perveſtigata dixerit, næ ille rectè exiſtimat. ſed tamen tanti erat obſervationem illorum indicaviſſe. Præter ſex illas, quas diximus, urbes, etiam Levitarum oppidis, quæ quadraginta & duo erant, idem privilegium datum eſt, niſi quod Talmudici negant apud Levitas tutum locum fuiſſe iis, qui legis beneficium ignorarent. Cætera, quæ de iure harum urbium dici queunt, tum & quæ Iudæi commentantur de iis oppidis, quæ ערי הנירחות dicta ſunt, in quorum numero nec Ieroſolymam, nec urbes refugij poſſe poni aiunt, ideò prætermittimus, quòd tractata decus nullum aut nitorem habitura ſint. *De quibus Rambam in Halacha Habodat Cochabin oumazzaloth, cap.* 4.

CAPVT VIII.

Quid Paleſtina præ aliis regionibus habuerit. Non potuiſſe rempublicam Hebraicam in alias ſedes transferri. Ex-

plicatum Maimonida dictum de Babylonienſibus Iudæis. Ampla res eorum, & regnum ab illis Hyrcano oblatum. De ſceptro Iudæ quid exiſtimandum ſit, contra Maimonidem aſſeritur. Reſpublica Iudæa ad Palæſtinam alligata. Iudæorum ſcitum de templis, quæ extra Ieroſolymam à popularibus condita.

RESpublica Hebræa tunc initium habuit, cum in Palæſtinorum beatas ſedes perductus eſt ſacer populus. Nam antea quidem, etſi in Arabum deſertis de religione atque ceremoniis vir divinus Moſes, deque iudiciis & civium iure ſaluberrimas tulit leges: tamen earum omnis vis ad ea loca pertinuit, in queis & ſingulæ tribus ſua haberent oppida, & urbs inſuper conſtitueretur una, quæ imperij arx atque ſacrorum cuſtos foret. In Pentateuchi parte ultima ſapientiſſimus legiſlator, cum ſummatim, quæ edixerat, repetit, non temerè illud identidem ſanxit expreſſis verbis: *Hæc ſunt præcepta, ſtatuta, iudiciaque, quæ obſervabitis in terra, cuius poſſeſſio hæreditaria mox dabitur vobis.* Enimvero habuit Palæſtina præ aliis regionibus eximium quiddam,

Digitized by Google

quiddam, quod gentem ſanctam atque rempubl. uni iſti ſolo affixit. extra eas ſedes ſi quis populum illum abduxiſſet, & iiſdem legibus rempublicam inſtituiſſet eandem, non iam reipubl. ſua ſanctimonia, non populo ſua maieſtas ſtetiſſet. Pertinere maximè ad rem hanc, de qua agimus, quoddam Maimonidæ dictum videtur, quod extat in libro decimo & quarto Miſnæ, in Halacha Melachim, capite quinto. Id excutere nobis in tranſcurſu libet. Eſt autem iſtiuſmodi: כשם שאסור לצאת מהארץ לחוצה לארץ כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות: *quemadmodum nefas eſt Iudaeis ex Paleſtina ſedes movere, ita iiſdem migrare haud licet Babylone in alias regiones.* Profectò, niſi ſemel hoc explicuerimus, neceſſum erit ſæpe eos incurrere in ſalebras quaſdam, qui Hebræorum volumina manibus verſant. Enimvero Maimonides de Iudæis loquitur, non omnibus ſane, ſed illis modò, qui ab hoſte trans Euphraten abducti, Babylone atque in vicinis locis habitaverunt. Horum pars quædam expletis ſeptuaginta annis Palæſtinam repetivit, cæteri beneficentia regum, ſub quîs vivebant,

moti, ſedes Babylone ſuas, atque ſuas colonias retinuêre. quæ fuit ſanè ingens multitudo, ac poſtremò in gentem excrevit. Incredibile memoratu eſt, quàm amplas illic res tenuerint exules. Nam & Hyrcano, qui ex Parthis ad Heroden properabat, penè infulam & diadema, hoc eſt, pontificatum atque regnum obtulêre: & commiſſa iiſdem erant Babylonici imperij arcana, quæ ſacerdos Hebræus cuſtodiit in turri immenſi operis, quæ extructa in Ecbatanis Medorum erat. His Iudæis ſumma coniunctio atque neceſſitudo cum Palæſtinis fuit. non inſtitutorum diverſitas eos, non vita, non patrius ſermo diſtinxit. omnia gemina & eadem fuere. Quare, ut Babylone illis, procul à patria, habitare permiſit Deus, quòd contagio ibi nulla eos peregrini moris afflaret: ita eoſdem pergere ultra, atque aliò habitatum ire, nec fas nec iura ſiverunt. Hoc Maimonides ſenſit, cum illud Ieremiæ dictum interpretatur, בבלה יובאו ושמה יהיו *Babylonem ducentur, atque illic erunt.* de quo dubitari iam haud poteſt. Perquàm magnificum eſt, quod de Babylonienſibus ſenſerũt quidam maiorum gentium

ſapientes, quorum opinionem probat, ſequiturque Maimonides. Viſum illis eſt, poſtquam fato in peius fluere & retrò ſublabi res Hieroſolymitanæ cœperunt, ſolos Babylonienſes eſſe, ad quos tranſlatum ſit imperij decus, quod promiſerat numinis vox in celeberrimo illo oraculo: *Non tolletur ſceptrum de Iudæ, neque dux de femore eius, antequam venerit Silo.* Nos, qui Maimonidæ ſummas virtutes ſuſpicimus, eius reprehendere errores neutiquam dubitabimus. Certe hic quidem fugit hominem cordatiſſimum ratio, dum placitis favet populariorum. Non ignoro Babylonienſes Iudæos quandam velut rempublicam inter ſe agitaviſſe, ac iura dixiſſe cæteris de eadem gente, qui extra Palæſtinam eſſent. etiam illud meminimus, principatum ibi ſemper tenuiſſe quoſdam proceres, qui genus ſuum impermixta ſerie ad Davidem referrent. Sed non propterea efficitur, quod vult Rabbi Ben Maimon. Sceptrum enim, de quo proditum oraculum fuit, nihil eſt aliud, quàm reſpublica Iudæa, hoc eſt, regnum illud ſacerdotale, cuius non acceſſio herele aut ſtabilimentum, ſed anima atque

ſpiritus, fuere religiones atque ceremoniæ. Porrò ceremoniarum ſacrorumq; cuſtos non omnis urbs, ſed una quæpiam eſſe debuit, in qua ſanctuarium eſſet, quod numinis præſentior vis, velut ſedem ſuam ſuamque domum incoleret. Ea urbs primum Silo, mox Ieroſolyma fuit, in medio Palæſtinæ. Quod ſi forte quidam ſegreges Iudæi templum aliis in terris aramve extruxerunt, reip. iura atque inviolabiles leges temeravere. Extat in hiſtoriarum monumentis epiſtola Oniæ ad Ptolemæum & Cleopatram, in qua ille populares accuſat ſuos, quod ſanctuaria in Phœnicum urbibus, atque alibi condidiſſent contra ius faſque. Sed ipſe interim haud in minore culpa fuit, dum ſummi vatis Eſaiæ oraculum ambitioſis cœptis ſuis prætexuit falsò, templumque in Heliopolitana præfectura ædificavit. Non enim hoc fieri ſalvis ceremoniis potuit. Fuit illud inter ſcita vetuſtiſſimorum Iudæorum, quod Rabbi Moſes Ægyptius tradit in libro octavo, in Halacha Biath hammikdaſch in capite ultimo, מי שעבר
ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו
קרבנו לשם אינו כבית עלום ואת

על פי כן כלכהן ששמש בבית כות
לא ישמש במקדש לעולם וכן כלים
שנשתמשו בהן שס לא ישתמשו בהן
במקדש לעולם אלא יגנזו : *Si quis transgressus legem sit, ademque extruxerit aliam prȩter sanctuarium Hierosolymitanum, non est ea quidem idolorum ędes habenda, sed tamen sacerdos, qui illic sacris operatus fuerit, nunquam sacra facere in Dei sanctuario, quod Ierosolyma est, poterit. Etiam vasa, quicunque usui ille est, nemo quisquam ad veri sanctuarij adhibebit ministeria, sed abscondenda erunt.*

CAPVT IX.

Criminalia iudicia intra Palastinam stetisse, & Babylonicnsibus Iudæis aliisque negata fuisse. Ad totius commentationis huius lucem ostensum quando respublica fuerit omnium Hebræorum, & quando Iudæorum esse cœperit. Hinc sciri posse quidnam sit sceptrum Iudæ. Eusebij, & eorum, qui secuti eum sunt, erudita & plausibilis sententia confutatur. Quid sit maiestas imperij, & quorum sit,

ESt hoc, de ſacra æde quod diximus, permagni momenti ad cõfutandum Maimonidem. ſed proferenda alia ſunt, ex quibus conſtet rempublicam, de qua annoſus vates in extremo vitæ locutus ad Iudam eſt, non alibi ſedem, niſi in Palæſtina, habuiſſe. Haud longe eundum erit. Ipſum Maimoniden adverſus ſe teſtem citãbimus. Quàm crebrò ille nos monet, populum ſanctum, ſi extra patriam ſit, ſolutum eſſe legibus pleriſque quàs maximus Moſes tulit? Præclara eſt eius diſſertatio in Halacha Sanhedrin, in qua ille certis quibuſdam finibus poteſtatem iudicum circumſcribit, tam Palæſtinorum hercle, quàm Babylonienſium. Vtique pro vero conſtat, legum Moſaicarum maximam partem occupari iudiciis illis, quæ Rabbini, דינין קנסות, hoc eſt, *criminalia* appellitant. Hæc iudicia, inquit Maimonides, à Babylonienſibus exerceri nuſquam terrarum potuêre, ne in Palæſtina quidem. Palæſtini autem, quemadmodum ex lege iura quælibet ſuis reddiderunt civibus intra patriam, ita extra eam nihil ſtatuerunt in populares ſuos, niſi hoc illis aut Babylonienſium permitterent

Digitized by Google

proceres, aut alij, qui exulantium Judæorum erant capita. Ex qua re illud conficimus, pronuntiasse de criminibus Palæstinos in patrio quidem solo ex vi legis semper; extra illud verò etiam interdum, sed precariò. at Babylonienses de iisdem cognovisse nusquam, non in ditione sua, non in Palæstina, non vi legum, ac ne precariò quidem. Et hi erunt igitur illi, obsecrò, queis datum sceptri Judaici decus sit, postquam fractæ Palæstinorum res erant. Profectò aut nescivit summus scriptor quænam esset hæc sceptri dignitas, aut nimis benè sensit de stramineis proceribus aliquot, qui illic de gente Davidis esse se gloriati sunt. Sed non miramur tam levem hallucinationem in Maimonide, cum cogitamus quæ interpretationum portenta pepererint alij, ut ex divina Iacobi oratione rectam sententiam eruerent. Memini ego ante annum hac de re locutum me esse cum viro amplissimo, Apollonio Scotto, supremi senatus assessore, qua tempestate Hagæ jucundissimo otio in ædibus ejus fruerer, & luculentas Rabbi Maimonidæ commentationes magno ardore percurrerem, quibus ita afficie-

bar, pene ut omnia transverso calamo delerem, quæ antè de rebus Iudaicis notata à me erant. Ibi senator ille, quæ est ejus eruditio & summa ingenij vis, identidem significavit, videri sibi, nullum esse in sacro codice oraculum, quod magis solicitatum ab eruditis, & minus intellectum sit. Gaudebam ego hercle, repertum à me esse, qui mecum sentiret, eum virum, cujus me autoritas & nominis existimatio compellere poterat ad convellendas quaslibet aliorum opiniones. Quare, hortatu ejus, omninò facturum me rectè atque ordine puto, si in tanta conjectantium multitudine etiam ego, quid judicij mei de tam illustri oraculo sit, publicavero. Digna enim res est, in qua vires suas exerceat cujusque indoles. Certè etsi in his libris de rebus tam Hebræorum, quam Iudæorum communiter agimus, ac pleraque exequimur sine discrimine, tamen ne cui incertus error illudat, semel istud ostendemus omnibus rempublicam sacram, quæ numinis jussu constituta à Mose est, semper quidem eandem fuisse, atque iisdem constitisse legibus, sed tamen non semper fuisse eorundem. diu enim fuisse eam

Digitized by Google

Hebræorum : mox verò, circumvolutis ſeculis, duntaxat Iudæorum fuiſſe. atque adeò oraculum Iacobi, quod de ſceptro Iudæ eſt, haud pertinuiſſe niſi ad ea tempora, cum reſpublica appellari de Iudæorum nomine cœpit. Cujus rei ignoratione effectum eſt, ut perperam hactenus intellecta admirandi oraculi vis ſit. Nolo ego nunc memorare Origenis, Auguſtini, Epiphanij, atque aliorum miſeras hallucinationes, qui exiſtimarunt Iacobi vaticinatione promitti Iudæis quamdam perpetuam regum ex eâdem tribu, atque per idem genus ſucceſſionem uſque ad tempora Meſſiæ. Quæ qui amplexi ſunt, ij profectò in multas ſalebras inciderunt. neſciebant enim quid dicerent, aut quò ſe verterent, cum cernebant à Sedeciæ quidem morte uſque ad Ariſtobuli tempora regnum Iudæorum nullum fuiſſe, poſtea autem uſque ad Herodis tyrannidem ſolos Leviras Haſmonæos regnum tenuiſſe. Perſecutus ea nuper in Exercitationibus Baronianis benè atque feliciter eſt vir ſeculi noſtri eruditiſſimus Iſaacus Caſaubonus, cui placuit Euſebij præclara de hoc oraculo ſententia, quæ extat in libro octavo

Demonſtrationis Evangelicæ, in prima demonſtratione. Nos ea omnia, quæ tam ab Euſebio, quam à Caſaubono, rectè dicta ſunt, prętermittimus, ne actum agamus. Etiam illud fatemur, interpretationum omnium, quæ vulgatæ hactenus ſunt, longè eam eſſe optimam, cuius autor Euſebius eſt. Sed quoniam nondum vel Euſebius, vel qui nuper ſecutus illum eſt, vir maximus, intellexiſſe mihi videtur, quodnam illud ſit ſceptrum, aut quando datum Iudæis ſit de quo annoſus vates in extremo vitæ locutus ad filium eſt, certè hoc iam expediendum nobis eſt, ſed cum veniæ præfatione. Nam nec ab Euſebio diſſentire voluptas nobis eſt, quem in maximis ſcriptoribus ſemper numeravimus, & virum, quem nominavimus, ſeculi noſtri primarium, qui ſecutus Euſebium eſt, ita penitus veneramur, nemo ut nobis præ illo magnus ſit. Eſt enim is profectò, cuius auſpiciis hac ætate admirabilis curius factus ad omnem doctrinæ excellentiam eſt. Sed nos ingenua ſimplicitas iubet, quid verum rectumque ſit, ſine ad ectu exquirere Primum illu non ſine errore cenſuit Euſebius, ſceptrum

esse Iudæ datum iam inde à tempore Mosis, propterea quod tribus hæc inter cęteras singulari dignitate semper excelluit, locumque tenuit honoratiorem tam hercle in castris, quàm in eorum ordine, qui munera in templo offerebant. Me verò illud argumentum non magis movet, quàm si Romæ aut Athenis quispiam sceptri maiestatem non apud populum Romanum aut Athenienſem, sed apud unam dicat tribum fuisse, quæ cæteris nobilior florentiorque erat. Sanè enim ex constantissima veterum auctorum affirmatione illud constat, fuisse utriusque huius populi multas diversasque tribus, quarum aliæ erant aliis dignitate, loco, atque ordine priores. Quid est igitur? Equidem ego sceptrum esse nihil aliud, nisi maiestatem imperij opinor, eam nempe quæ ipsi reipublicæ assidet. Quare quorum respublica est, eorum & sceptrum dici debet. Respublica autem Hebræa à Mosis seculo ad usque Roboami regnum, non Iudæorum, sed duodecim tribuum fuit. Ex quo efficitur, etiam sceptrum per ea tempora omnium fuisse Israëlitarum. Caterùm de hoc sceptro, quod diu commune duodecim tribuum fuit, non locutus est di-

vinus patriarcha in celeberrimo oraculo. Seros enim annos, & ventura ſpectavit ſecula, cum tribus Iuda, ſciſſo in contrarias partes populo, ſuam ſibi rempublicam habere ſeorſim ab Iſraëlitis cœpit, quam probavit dilexitque Deus, atque appellari de ſolo Iudæ nomine Iudaicam voluit, donec is mortalium datus cœtibus eſſet, cui imperium deſtinabatur non Iudæorum modò, ſed gentium omnium. Atque hanc quidem ſceptri maieſtatem, ex quo tempore ſemel eſſe Iudæorum cœpit, manſiſſe eorundem dicimus, etſi mutatus interdum reipublicæ ſtatus ſit, ac penes optimates modò pontifices ſque, modò penes reges principeſque ſumma fuerit imperij. Nimis ineptè faciunt qui hic in arctum deſiliunt, & nominis huius honorem haud pertinere niſi ad reges autumant. Quicunque enim populus ſuâ quâdam republicâ, ſuiſque legibus utitur, is rectè gloriari de imperio, deque ſceptro poteſt. Memoriæ proditum eſt, Ieroſolymæ, etiam eo tempore cum populum non principes, ſed optimates regerent, in medio magni concilij, quod Sanhedrin vocant, ſceptrum pependiſſe, quæ res fuit

profectò quoddam insigne illius maiestatis, quam Marcus Tullius in Partit. Orat. *esse magnitudinem quandam populi*, ait, *in eius potestate ac iure retinendo, qua vertitur in imperio atque omni populi dignitate.* Non reges, non principes Rempublicam Romanam, sed consules atque senatus agitavêre, cum lex istæc fœderis data Ætolis est, quam Livius refert, *uti maiestatem populi Romani conservarent sine dolo malo.* Atque hoc idem omnibus fuisse liberis populis imperatum, qui fœdere aliquo, sed haud æquo, in amicitiam venirent Romanorum, testis est Proculus Iurisconsultus *in l. 7. ff. de captiv. & postlim. reversis.* Ne illud quidem nostrâ interesse arbitramur, quâ de gente aut tribu fuerint, qui Iudaicas res moderati sint rexerintque. Etsi enim per annos sanè multos regnum tenuerint Levitæ Hasmonæi, fuit tamen nihilominus respublica Iudæi populi. Seneca, *lib. 1. de clementia*, Neroni Cęsari illud sapientissimus magister dixit, *Non rempublicam principi esse, sed principem reipublicæ.* Neque profectò alia fuit sententia Vlpiani Iurisconsulti. is enim *maiestatis crimen esse* id demum ait, *quod*

adversus populum Romanum, vel adversus securitatem eius committitur. l. 1. §. 1. ff. ad legem Iul maiest. Vtique vixit iis temporibus Vlpianus, cum nec iussus amplius, nec suffragia populi essent, sed imperium atque rerum summam Cęsares tenerent: & tamen, qui accuratissimè definire cuncta solet, maiestatem esse populi ait.

CAPVT X.

Nunquam duodecim tribus Hebræas i nomine Iudæorum appellatas esse. De cim illas tribus, quæ ante Nabuchodonozoris tempora avectæ à Salmanassare sunt, nunquam in Palęstinam rediisse. duas duntaxat tribus, non plures, paruisse Romanis, vsque ad Flavij Iosephi tempora. Iosephi Eusebij & aliorum error notatus.

NOndum satis confutasse Eusebium videmur, nisi palam fecerimus, in quos laqueos ipse se inducerit imprudens scriptor. Extant illa verba eius in libro quem citavimus[a], ἀπὸ τῆς Μωσέως χρό-

[a] *Lib. 8. Demõstrat. Evang. in demõst. 1.*

ναν καὶ τεξῆς ὁ διέλιπον μεικαὶ μὲν αὐτῶν ἄρχοντες ἐκ διαφόρων φυλῶν ἡγεμόνες, καθόλου δ' ἡ τῆς Ἰούδα φυλὴ πάντος προεστῶσα τοῦ ἔθνους. *Iam inde à temporibus Mosis, duces quidem Israëlitici, si particulatim eos intueare, ex diversis tribubus lecti imperarunt: at in universum toti genti præfuit Iudæa tribus.* Hactenus sibi constat, neque pugnantia dicit. Quod autem subdit, ridiculum est: τοῦτο δείγματι δ' καταδέξη τὸ ἀρημένον. ὡς γὰρ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων αἱ χῆς οἱ μὲν κατ' ἔθνος ἐπίτροποί τε καὶ ἡγεμόνες, ἔπαρχοί τε καὶ στρατοπεδάρχαι, οἵ τε πάντων αὐτοκράτωρ βασιλεὺς, καὶ πάντες ἐκ τῶν Ρωμαίων ὁρμῶνται πόλεως, ἀλλ' ἀπὸ Ῥώμης καὶ Ρωμύλου μόρας, ἀλλ' ἐκ μυρίων, καὶ ἀμόθεν, ἐθνῶν, ὅμως δὲ οἱ πάντες βασιλεῖς τε, καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς ἄρχοντες καὶ ἡγεμόνες τῶν Ρωμαίων ἐπιχειροῦσι προσηγορεῖαν, Ρωμαίων τε τὸ κράτος ἐπωνόμασται, καὶ ταύτης ἔσχηται τῆς ἐπωνυμίας. οὕτω δεῖ τὸ καθ' Ἑβραίους καὶ νοεῖν πράγματος μιᾶς μὲν

καθόλε τ τῆ Ιέδα φυλῆς καὶ τῆ παντὸς ἔθνους ὑπεφημισμένης, τῆς δὲ καὶ μέρος ἡγεμόνων τε καὶ βασιλέων ἐκ διαφόρων καὶ διεσπαρμένων φυλῶν, καθόλε δὲ τῆ τῆ Ιέδα πανωνύμων ἐσομένης. *Exemplo facile percipies, quod diximus. Quemadmodum enim in Romano imperio gentium singularum moderatores rectoresque & præsides, castrorumque præfecti, quique omnibus illis maiores sunt, reges, haud quidem omnes urbe Roma, neque Remi Romulique satu, sed ex innumeris alij aliunde gentibus orti sunt; & tamen tam reges profectò cuncti, quàm qui post illos sunt, præfecti ducesque, appellati sunt Romani, visque & potestas Romanorum dicitur, atque ex hoc nomine pendet: Ita de Hebræorum rebus existimandum est, quasi una quidem tribus Iudæa toti genti illustre suum nomen impertiverit, particulatim vero duces ac reges creati ex diversis tribubus sint, qui tamen ex communi illa Iudæorum appellatione honorem acceperint.* Vide quid non possit incogitantia. Planè enim contrarium efficit Eusebius, quàm volebat. Qui enim sceptrum fuisse penes Iudæos iam tum à tempore Mosis

sit, argumentum eius rei hoc adfert, quia respublica, imperium, atque totus populus, qui duodecim tribuum erat, appellationem habuere de nomine unius Iudæ. Hoc argumento bis terve diversis in locis, magnificè se effert. neque ferme in tota illa dissertatione aliam rationem reperias, qua probare sententiam suam nititur. Atqui, pace Eusebij, hoc omne, quidquid est, futilissimum est. Non enim respublica, non imperium de Iudæ nomine dici cœpit, nisi postquam secessionem maior Israëlitarum pars fecisset Hieroboami auspiciis, qui statim Samariæ regnum sibi quoddam munivit ceremoniarum atque religionum mutatione. Ego & Eusebium, & eos omnes, qui leviter sacram historiam cognoverunt, quavis sponsione provoco, ni hoc ita sit, uti dico. Sed quid illud est, quod toties & tam fidenter ait, duodecim tribus in universum fuisse Iudæorum nomine appellatas? Est hoc Eusebij delirium, quod ille incautis mortalibus obtrusit; & reperti sunt quidam summa claritudine scriptores, qui defenderent. Nos id nunquam factum dicimus, sive tu tempora ista, quæ scissionem regni

Iſraëlitici antecedunt, ſive ea ſpectes, quæ inſecuta pòſt fuere. Et Euſebius quidem, etſi ... entem ſuam apertè non explicat, tamen, ſi conjicere licet, ſic ſenſit, accidiſſe illud inter initia naſcentis imperij, cum reſpublica in Cananenſium ſedibus inſtitueretur, ac de nomine eius capienda conſilia eſſent. Sed hoc colorem veri non habet. Quare vir maximus, quem Euſebij defenſorem diximus, de tempore eum aliter ſentientem facit, & quod ſentire eum credidit, probat ipſe ſequiturque. Obſervaſſe enim Euſebium ait, duodecim tribus Iſraëliticas appellationem accepiſſe de nomine Iudæ, eamque appellationem tunc primum cœptam uſurpari, cum regiam poteſtatem, quam in Sedecia tribus Iudæ amiſerat, pontifices maximi in ſe transmoviſſent. hanc autem rem inprimis admiratione dignam ait, quippe quæ accidit conſilio numinis. Etenim, cum Polybius non ſine gravi cauſa exiſtimet eveniſſe ut Achæi, exiguus Græciæ populus, nomen aliquando darent uniuerſæ Græciæ, ſanè etiam hic aliquid ſublimius grandiuſque ſpectandum eſſe, cum poſt reditum à captivitate omnes om-

nium tribuum Abrahamidæ vocati Iudæi sint. Hunc nos errorem excusare nec possumus, nec debemus. Enimverò, cum sciſſum diviſumque Iſraëlitarum regnum fuit, duæ tribus, Levitæ & Benjaminitæ, Iudæis se sociaverunt. Quia autem pauciores tenuioresque erant, nihil nisi accessio habiti sunt. Itaque nec respublica ab illis appellationem accepit, & ipsi pene nomen suum amisere. dicti enim tandem communiter Iudæi sunt. Hæc vera rectaque fatemur. neque aliter res haber. Sed quid ista, aut quo pacto ad cęteras decem tribus pertineant, viderint ij, quibus hoc commentum placuit. Profectò, ex qua tempestate semel decem illæ Iſraëliticæ tribus abductæ à Salmanassare Assyrio, & dispersæ per Colchos, Parthos, Indos atque Æthiopas sunt, nunquam deinde in patrium solum redierunt, aut coniunctæ iterum Iudæis sunt : sed inter barbararum gentium imperia, etiam hodie, si qui adhuc ex illa colluvie superſint, improbæ defectionis graveis pœnas exolvunt. Itaq; in republica Iudęorum esse, aut nominis honorem ab illis accipere non potuere, qui cum Iudæis nullum

uſum nullamque conſuetudinem habebant. procul enim diverſo in orbe ſiti, aliud cælum, alia ſidera intuebantur. Eſt apud Flavium Ioſephum, inuſitatæ diligentiæ autorem, memorabilis locus[a], quem excuſſiſſe ingens pretium operæ erit. ſic enim optimè rem expediverimus. Fecerat Flavius primum verba de iis, qui undique ex vicinis terris Babylonem confluxere, uti cum Ezra Hieroſolymam redirent. ij autem omnes erant Iudæi, & qui ſe Iudæis coniunxerant, Levitæ atque Beniaminitæ. At de Hebræis aliarum tribuum, ita ſubjicit; ὁ δ' πᾶς λαὸς τῶν Ισραηλιτῶν ἐπ' χώρας ἔμεινε· διὸ καὶ δύο φυλαὶ τῷ συμβέβηκεν ἐπὶ τε τῆς Ασίας καὶ Ευφράτου Ῥωμαίοις ὑπακούσας· αἱ δὲ δέκα φυλαὶ πέραν εἰσὶν Ευφράτου ἕως δεῦρο, μυριάδες ἄπειροι, καὶ ἀριθμῷ γνωσθῆναι μὴ δυνάμεναι. *Reliquus verò omnis populus Iſraëlitarum in* [b] *ſedibus ſuis remanſit. Quare tam in*

---

[a] *Lib.* XI. *cap.* V. *Antiq. Iudaic.* [b] *Loquitur Flavius de iis ſedibus, in quas decem Iſraëlitica tribus erant aſportatæ trans Euphraten à Salmanaſare Aſſyrio.*

Digitized by Google

Asia, quàm in Europa, duas duntaxat tribus in obsequio Romanorum esse contigit. at reliquæ decem tribus, etiam hoc tempore, trans Euphraten adhuc degunt, quarum sunt infinita myriades, planè ut propter numerosam multitudinem nosci haud queant. Enimverò durioribus usi faris sunt, quos Salmanassar abduxit captos, quàm ij hercle, quos avexit postea Nabuchodonozor. Nam Israëlitas quidem fluvius Euphrates, quem semel transierant, semper coërcuit. At Iudæi, qui eundem transvecti erant, tandem reversi aliquando in Palęstinam sunt: &, cum aut angusta nimis, aut parum grata ipsa illa esset Palęstina, per Europam tãdem Asiamque latè sedes suas posuere. Hæc causa est, cur Iosephus duas modò Hebręorum tribus ad obsequium actas à Romanis dixerit. Illa enim tempestate populus Romanus, etsi omnia pene armis subegerat, & solem utrumque currere in imperio suo cernebat, nondum tamen moverat terminos trans Euphraten. Itaque decem Israëliticas tribus, quas fluvius ille æterno carcere claudit, haud paruisse tunc Romanis, rectè proditum ab accuratissimo scriptore est.

CAPVT XI.

Hariolatio quorundam, qui ſceptrum Iudaicum eſſe Daviđi datum aiunt. admodum ſerò contigiſſe, quod dictum multò antè de Iuda ſceptro erat. Quando ablatum Iudæis ſceptrum ſit.

DIxi ingenuè, quando datum Iudæis ſceptrum exiſtimem, de quo oraculum extat: dein, quos cives habuerit ea reſpublica, quæ ortum accepit ex plebis ſeceſſione. Quæ omnia Euſebiũs aſſecutus non eſt. qui tamen unus inter tot interpretes recte de illo oraculo ac pene divinè iudicavit. Quæ cęteri commenti ſunt, non referam. Plerique tamen quod Euſebius eſſe factum iam inde à primordiis reipuplicæ Hebrææ vult, id contigiſſe eo tempore aiunt, eum regia poteſtas delata ad Davidem eſt, quem tribu Iudæ ſatum ſacri annalès loquuntur. Sed hos tam ſolidè tamque feliciter confutavit Euſebius, nihil ut amplius addere cuiuſquam poſſit induſtria. Nam & Davidis poſteros per tempus oppido exiguum, uſque ad captivitatem Babyloni-

Digitized by Google

tam, tenuiſſe regnum docet: &, quæ dicuntur identidem de æterno eius ſolio, bene atque ſapienter ad Meſſiam retulit. Sed de his poſt Euſebium plura dicere, hominis ſit fruſtra ſeduli. Ita enim ille defunctus hac cura eſt, uti otium omnibus fecerit. In fine reſtat ut illis ſolicitudinem demamus, qui mirabuntur quid ita ſerò eventus exſtiterit vaticinij, quod proditum de Iudæa republica eſt. Diximus enim ſub Roboamo demum cœpiſſe eam. Sed ſciant illi, ne hoc quidem præter vatis mentem fuiſſe. Quippe filios ſuos moribundus ſenex extremum allocuturus, velle ſe illis ſignificare ait, *quæ eventuræ ſint in diebus noviſſimis*. Dein & illud meminerint, in oraculis haud curiosè veſtigari tempora oportere. Pleraque enim interpretanda latiſſimè ſunt. Vel ecce in hoc ipſo vaticinio, cum dicitur, *non ſublatum iri ſceptrum, priuſquam venerit Silo*, putes illud ſignificari, ſtatim cum apparuerit mortalibus Meſſias, fore ut de manibus excutiatur ſceptrum genti iſti. Quod planè ſecus accidit. Non enim amiſerunt id decus Iudęi, niſi poſtquam, exciſa urbe, incenſoque templo, rempubl. aliquam habere ſuam, ſeque

ſuis regere legibus deſiverunt. Neque propterea defuit oraculo infallibilis veritas. Etſi enim diu ante è terris exceſſerat rerum ſalus Meſſias, contigiſſe tamen hæc eius ætate conſtat. Mihi quidem ſignificaſſe illud publica voce viſus ſemper ipſe Meſſias eſt, cum de urbis templique everſione in hunc modum inſit, μὴ παρέλθῃ γενεὰ αὕτη, μέχρις ἂν πάντα ταῦτα γένηται. *non transibit hæc ætas, priuſquam facta ſint hæc omnia*, Hæc ſatis erunt bonis cordatiſque omnibus. Cęteros non moramur, quibus hęſitandi cauſa ubique eſt. Equidem, qui viros maximos incertis hic fluctuare erroribus cernebam, ita paravi memet ipſum, uti quiddam certum tenerem, quod deinceps ſine periculo tuerer conſtantiſſime. Perſæpe enim ea res in hiſce libris noſtros impetus tardaviſſet.

CAPVT XII.

De dictatoribus, iudicibuſque de ſenatu Sanhedrin. de initiatione ſenatorum ἐν χειροθεσίᾳ. *item ſolenne carmen. quis allecti in id concilium, qualis iuriſdictio eorum. de populi comitiis. de poculo Suthæ.*

Sustha. Iudaeorum diliriam de magia usu. de Eleazari incantamentis.

OStensum à nobis est, rempublicam, de qua agimus, diu Hebræorum omnium, mox autem Iudæorum duntaxat fuisse. quod profectò semel definire, magni nostra intererat. Nunc egressi ex molestissima disputatione, dicamus deinceps, qui sacræ genti imperitaverint, quidque de iudiciis sit, & de senatu habendum. Non concesserat Mosi numinis benignitas, uti rempublicam eam in Palæstina surgentem cerneret, cuius institutа publicaverat in Arabum desertis. Datum id decus Iosuæ est, qui, Mose defuncto, populi ductor cum imperio maximo fuit. Domi enim militiæque, quod jussisset, ius ratumque erat. Hunc pari potestate secuti sunt, qui præeundo edicendoque prætores dici dictatoresque poterant, etsi in sacris annalibus Iudices appellãtur, ratione haud multũ diversa. At Flavius μοναρχας vocavit. quod nomen etiam Syllæ, Cinnæ, Marioque, & aliis dictatoribus Romanis Græci dedêre. Hos iudices, in magnis motibus, necessitas creavit; & compertum negotiis at-

Digitized by Google

que periculis est, in bello feliciter illis rem semper processisse, cum regum temeritatem persæpe fortuna destituerit. Fuit etiam cum iidem rebus civilibus intenti agerent, causasque audirent, sed graviores. Rarò enim pro tribunali sedebant. Iussus modò, imperiumque, & summa rei ad eos pertinuit. Vltimus eorum Samuël fuit is, quem reges excepêre, qui, potestate & imperio non contenti, habitu insuper insignibusque & splendore fortunæ supra multitudinem se tulêre. Cæterùm, præter summos populi ductores, Iudicesque, atque eos, qui pòst appellati reges sunt, non pauci alij fuêre, qui de republica consultarent, iusque dicerent, & negotiorum arbitri essent. Synedria enim quædam constituta erant, in quibus qui senatores fuerint, quæve res ad illos relatæ sint, ediscendum deinceps est. Ante omnia offert se nobis concilium magnum Sanhedrin, in quod adscripti assessores septuaginta erant. Id concilium, cum constitutum à Mose esset, semper deinde sub iudicibus, regibusque, & pontificibus usque ad extremam Iudææ desolationem fuit mansitque in ea urbe, quæ sanctuarij sedes

atque reipublicæ arx eſſet. Sed quoniam prima tempora, proximaque illis, fermè obſcura ſunt, & de urbe Silo nihil præcipuè ſcitu dignum ſacer codex prodidit, nos, quale id ſynedrium in civitate principe Ieroſolyma fuerit, poſtquam extructum illic templum eſt, ex Iudæorum obſervatione trademus. Mox de cæteris dicetur conciliis, quæ vel Ieroſolymæ, vel in urbibus ſingulis fuere. Concilij magni ſedes in ipſo ſanctuario fuit, ubi de divinis humaniſque rebus ſenatores ſeptuaginta cognoſcerent, non hercle de plebe hominum lecti, ſed nobiliſſimi omnes, qui amplitudinem maiorum, ac priſca familiæ decora præferebant. Eam ſedem illis ſummus Moſes aſſignaverat. Convenire enim eos in locum iuſſit, quem elegiſſet Deus uti nomen illic ſuum adoraretur à populo. Ab his provocatio non erat. Quicquid decidere cæteri magiſtratus iudiceſque in Palæſtinæ oppidis atque in ipſa urbe Hieroſolyma nequibant, id omne ad horum iuriſdictionem pertinuit. Qui autoritate & honore præcellerent inter eos, duo fuere quorum unus totius ſynedrij caput erat, & à Talmudicis נשיא

בכל מקום (id est, *Princeps in omni loco*) dictus est alter huic proximus, sed minor fuit, quem אב בית הדין *patrem iudicij* appellavere. Cęteri inter se æquales fuerunt. Hæc senatoria dignitas, quoniam amplissima erat, nemini data sine legitimo actu est. Manuum enim impositione opus fuit, quam Iudæi סמיכה vocant. At Græci χειροθεσίαν dixerunt. Ita Moses Iosuæ & septuaginta senatoribus manum imposuit. qua solennitate peracta, statim delapsus ætheriis sedibus spiritus pectora eorum implevit. Et hi porrò, in hunc modum initiati cum essent, alios eadem lege auctora verunt. Non tamen potuit is ritus extra terram sanctam peragi, quia vis eius omnis conclusa Palęstinæ finibus erat. Perinsigne est, quod Rabbi Maimonides tradidit in Halacha Sanhedrin, in capite quarto. Cum enim olim solennem hunc actum pro arbitrio suo omnes ij celebrarent, quibus imposita semel manus fuerat, coarctatum id ius à sapientibus esse ait, constitutumque uti nemo deinceps illud usurparet, nisi cui id concessisset divinus senex Rabbi Hillel. Is autem magni concilij princeps erat, & alterum sub se

præſidem habuit Sameam, hominem truculentum ambitioſumque, cuius ſectatores, cum paulò pòſt contra diſcipulos Hillelis inſurrexiſſent, tantis ſtudiis animos hominum concivere, pene uti totus populus pertractus in partes ſit. Tandem hęc manuum impoſitio, quæ uſitata diu fuerat, ceſſavit. Recitatum enim duntaxat carmen quoddam conceptis verbis eſt, quod Rabbi Maimonides fuiſſe eiuſmodi ait: הרי את סמיך וישלך רשות לדון אפילו דיני קנסות: *Ecce, manus tibi impoſita eſt, datur que poteſtas tibi iudicia exercendi etiam criminalia.* Præterea aliam quoque formulam Talmudiſtæ prodiderunt, quorum verba in Elencho Trihæreſij vir illuſtris Ioſephus Scaliger retulit, ſed non rectè accepit. Quare nos illum locum huc tranſcribemus, & , ut intelligi debet, interpretabimur. Dixerant Talmudiſtæ de Iuda Babæ filio, qui vetera gentis ſuæ inſtituta tutatus acerrimè eſt. Penè enim actum erat de iudiciis criminalibus, deque manuum impoſitione, ni ille Atlas res labentes fulſiſſet. Dehinc illa ſubjiciunt: הסמיכה לוא חקא ביד עמו שעשה מושה ליהושע אלא אפילד

בדבר בלבוד די שיאמר אני סומך אותך
תהיה סמוך : Nos horum verborum germanam ſententiam hanc putamus: *Actus ille ſolennis non tantùm fit manus impoſitæ, quemadmodum Moſes Ioſua fecit, ſed etiam ſit per formulam verborum duntaxat, cuiuſmodi hoc eſt, quod dicitur, Ego impono tibi manum, & manus impoſita tibi eſto.* At ſummus Scaliger ex illis verbis collegit, eſſe à Iuda aliud quoddam carmen repertum præter vetuſtiſſimam formulam, quæ ibi concepta eſt. Quorum omnium nihil Talmudiſtis in mentem venit, neque vera ſunt. Fefellit autem hoc virum maximum, quod exiſtimavit בלבד eſſe *præterquam*, cum contra in Rabbiniſmo ferme ſit *duntaxat* & *ſolum*. Sed hoc grammaticæ pulpæ eſt, & relinqui aliis debet. Nos hîc quędam graviorà commentamur. In concilium magnum non modò cives primariæ nobilitatis, quod iam diximus, ſed Levitæ quoque ſacerdoteſque allecti ſunt. Etiam pontificem Maimonides aſciſum ait אם היה ראוי בחכמה *ſi cordatus & capiendis conſiliis non ineptus eſſet*. alioqui reprobare cum fas fuit Non enim ſuo iure in ſenatum ibat, ſed ad-

Digitized by Google

missus suffragiis est. Cunctos autem assessores corpore esse integro oportuit. Qui vitium aliquod habebant, arcebantur. Sed nec peregrini exterive recepti in hunc ordinem sunt, nisi matre saltem Iudæâ essent. Hos enim excipit Maimonides. Et sanè æquum erat, neque secus constitutum iure Quiritum est. Ait Vlpianus IC. *in l.* 1. §. 2. *ff. Ad municip.* Si quis ex patre Campano, matre Puteolanâ natus sit, eum municipem Campanum esse, nisi forte privilegio aliquo materna origo censeatur, tunc enim filium maternam originem sequi. quare Ilienſibus concessum esse, ut, qui matre Ilienſi est, sit eorum municeps. & Ponticis ex beneficio Pompeij Magni competere, ut, qui Ponticâ matre natus esset, Ponticus esset. atque etiam Delphis hoc idem tributum & conservarum fuisse. Senatoribus Sanhedrin per omnem Iudęam ire, conventusque populi lustrare, in oppidis magistratus condere, cura fuit. Cumque Cabbala quędam, mysteriorumque doctrina iam inde ab initiis reipubl. tradita per manus esset; huius vis omnis, auctoritasque penes illos erat. Tum & statuta de rebus sacris condere,

Digitized by Google

& modos quoſdam comminiſci, quibus lex exponeretur, illorum fuit. De qua re Maimonides accuratè egit in Halacha ממרים in cap. primo. Extant apud Talmudiſtas multæ iuris Iudaici cautiones de illo ſapiente, quem ipſi זקן ממרה *ſenem refractarium contumaciæ* appellãt; qui iuris ſacri & Cabalæ prius consultus, ortâ mox hęſitatione aliquâ, probare illud & ſequi recuſaret quod communiter Senatores Sanhedrin ſtatuebant. Is dein iudicio magni ſynedrij capite damnabatur. Huc illa Maimonidæ ſpectant in eadem Halacha in cap. tertio, זקן ממרה האמור בתורה הוא חכם אחד מחכמי ישראל שיש בידו קבלה ודן ומורה בדברי תורה כמו שירונו ויורו כל חכמי ישראל שבאת לו מחלוקה בדין מן חריינים עם בית דין הגדול ולא חזר לדבריהם אלא חלק עליהם והורה לעשות שלא בהוראתן נזרה עליו תורה מיתה: Quæ iam plana ſunt. Porro etiam vatum cauſa, qui graviter deliquiſſent, non alibi, quàm in hoc ſynedrio, diſceptabatur, idque in animo habuit ſervator hominum Meſſias, cum in Lucæ Evangelio negat fieri poſſe, *uti Prophèta quiſpiam*

pereat extra Ieroſolymam. Tum &, quod ſummæ poteſtatis eſt, regem quoque cõſtituebant, ac de bello gerendo, déque hoſtibus profligandis, & de proferendo imperio deliberabant. Sed quoniam hęc eiuſmodi erant, in quibus ſalus omnium & ſumma reipublicæ vertebatur, conſultatum de his plerumque cum populo eſt. Indicta enim comitia ſunt, in quibus ſolis populus partem aliquam caperet regundæ reipublicæ. Et ſane alium capere partem, aut aliter, non debuit, honores enim magiſtratuſque ſingulis mandantur. quare gerere eos plebs propter væcordiam imperitiamque nequit. At in comitiis ſapit videtque aliquid. Quod enim ſubtiliſſime Ariſtoteles iudicavit, omnis ea multitudo ſenſum aliquem habet, coniuncta ſi ſit; atque etiam publica commoda juvat, quia cordatiores adſunt, ducuntque. at ſeorſim ſinguli ſine delectu iudicioque ſunt. De rege igitur, déque bello, ut dixi, decreta facta interdum populo auctore ſunt. Cętera omnia ſenatores Sanhedrin. per ſe expediêre. Neque poterant illi maximis rebus eſſe impares, quia delecti ſunt, quibus ingenium uſu ſapientiaque validum

tateucho eundem ſpiritum illis promittit, qui in Moſe eſſet. Quare profecto tam futilis ſcientiæ preſidio non indigebant, qui meliora certioráque edocti cœlitus erant. Nos hunc Iudeorum aſininum ſtuporem non traduceremus, niſi Flavius Ioſephus quoque ſummus ſcriptor, popularium commentis deceptus, ſimilia aut ſtultiora deliraſſet. Eleazarum enim quempiam maiorum gētium ſapientem memorat, qui coram Veſpaſiano incantamenta quędam fanaticis adhibuerit, quæ ſummus rex Salomo in hunc uſum à geniis accepta tranſmiſiſſet ad poſteros. Multa ille ibi refert, quæ ſatis digne exſibilari non poſſunt. Nos putamus Ioſephum, quo die iſtęc ſcripſit, aliquod purgamentum cacaviſſe. Adeò infeliciter, & pręter morem ſuum, locutus aliena eſt.

CAPVT XIII.

De duobus aliis conciliis, quæ Ieroſolymæ fuere prater ſenatum Sanhedrin. De ſenatu XXIII. *virorum, qui in ſingulis oppidis. De triumvirorum collegio. Civitatum quis modus eſſe debeat. De quin-*

queviris cadis expianda causa creatæ. De septemviris & triumviris, qui annis & mensibus intercalandis præerant. Tempora à Rabbi Hillele Babylonio ordinata. Vis concilij Sanhedrin à Gabinio callidè imminuta.

DE senatu magno diximus, quæ in mentem inciderunt. Cętera concilia quæ fuerint, & cuiusmodi, expediri paucis potest. Iam primum duo alia fuisse in ipsa urbe Ierosolyma eruditissimus Maimonides prodit in Halacha Sanhedrin, capite primo. Eorum descriptio in opere Talmudico est, tam in Misna, quàm in Gemara. In utroque viginti tres iudices sedebant. Quemadmodum autem magnum concilium Sanhedrin in templi parte erat, quæ Gazith dicta est, ita è duobus his synedriis unum ad portam atrij fuit, alterum vero ad portam quæ aditum aperuit ad montem templi. Etiam dignitas utriusque dispar fuit. Qui enim iudices ad portam montis sancti sedebāt, magnificum sibi duxere, si in senatum ascriberentur, qui ad portam atrij erat. Et rursum ex hoc senatu in concilium Sanhedrin

aſcendere, honoris gradus fuit. Quæ omnia accuratè Rabbi Maimonides diſtinxit. Portò prętet Ieroſolymitana hæc concilia in ſingulis quoque Palęſtinæ oppidis aliquis ſenatus iuri dicundo, negotiiſque publicis curandis conſtitutus eſt. Is erat viginti & triumvirorum, qui de capite fortuniſque civium iudices ſedebant, cauſaſque omnes decidebant, exceptis paucis illis, quas ad conſeſſum Sanhedrin relatas dixi ſuprà. Deſcribit Maimonides etiam triumvirorum quoddam collegium, atque id fuiſſe in tali civitate ait, quæ centum & viginti incolas non haberet. Ego verò Ariſtoteli aſſentior, ne quidem eſſe eam civitatem. Quemadmodum enim navis non eſt, quæ aut palmi unius ſit, aut duorum ſtadiorum: ita civitas non ea amittit, modus ſi deſit. Nam & quæ parva nimis eſt, ſuis ipſa opibus non pollet, quod civitatis proprium eſt: & magnitudine nimia non civitas, ſed gens fit. Sed non eſt tam anxiè hæc ratio cum Iudæo putanda. Triumvirorum fuit de iniuriis, déque pecuniis & bonis mobilibus iudicare. Qui capitalium criminum rei erant, apud alios, quod dixi, poſtulabantur.

Digitized by Google

Addit Maimonides, (*in Hal. Sanhedrin, cap.* 5.) res quaſdam eiuſmodi fuiſſe, quæ nec ad ſeptuaginta ſenes, neque ad collegium viginti trium iudicum, neque ad triumviros pertinerent. opus enim ad eas peculiari quodam ſenatorum numero fuiſſe. Inter has cædem numerat, quæ patrata in oppidi cuiuſdam finibus incerto autore erat. Eam expiari oportuiſſe per quinqueviros, vitulæ mactatione, ait. Plura id genus refert, quæ prudens prętereo. Non enim dictata reddimus. Illud mireris, temporum quoque ordinationem ſelectis iudicibus eſſe commiſſam. Nam de anno intercalari ſeptemviros, de menſe autem ſtatuiſſe triumviros ait, (*in eadem Hal. eod. cap.*) Sed hanc curam poſtea omnibus popularibus ſuis ademit homo ſui ſeculi princeps, Hillel Babylonius, de quo viro honorificè illud teſtatur Rabbi Abraham Zacuth in libro Iuchaſin: ר׳ הלל הנשיא תקן העיבור לכל ישראל קורם שתתבטל הסמיכה עד ימי המשיח: *Rabbi Hillel, magni concily præſes, compoſuit intercalationem toti Iſraëli uſque ad tempora Meſſiæ. idque factum ab illo eſt antequam manuum impoſitionis legitimæ*

actus abrogaretur. Profectò nî Hillel iſte tantis malis maturè occurriſſet, turbata tempora confuſaque fuiſſent. Non enim multò pòſt ceſſavit χειροθεσίας ſolennitas, ſive qua ſeptemviros triumviroſque corrigẽdis faſtis prętectos fuiſſe, negat Maimonides, cum ait וכל אלו סמוכים *omnibus illis impoſitas manus fuiſſe.* Sed deſinimus aliquando, ne quis nos credat accuratum opus moliri, qui nihil hercle, niſi tumultuarias commentationes, extrudimus. Quicquid autem de conciliis dictum à nobis eſt, ad eam referri tempeſtatem cupimus, cum nondum Iudæa Romanum victorem acceperat. Multa enim ille poſtea mutavit refixitque non libidine aut ſęvitia, ſed retinendæ dominationis. In primis Gabinius, Syriæ proconſul, cum ſtabilitas reipublicæ multò maxima in conſeſſu Sanhedrin eſſet, diſſipandam eius vim plura per oppida exiſtimavit. Quare pari poteſtate quinque Synedria Gadaris, Amathunte, Hierichunte & Sephoris conſtituit. quinta ſedes Ieroſolyma erat, quæ iam pars ſui & acceſſio fuit. Sanè quæ in cęteris urbibus poſita à Gabinio concilia ſunt, cum deteriora Hic-

Hoſolymitano non eſſent, etiam diutiſſime poſt illud ſtetêre. Mihi quidem de illis loqui Iuſtinianus Imperator videtur *in l. 17. C. de Iud. & Cæl.* cum eanonem requirit *à primatibus, qui in utriſque Palæſtinæ ſynedriis dominabantur.* Sed in hæc nos egreſſi non ſumus. Rempublicam enim veterem, & intemeratæ gentis inſtituta ſpectavimus. Cætera exequi velle, quæ converſa identidem ſunt, infelicis ſtudij ſit. Non enim de illis aliquid tradi certum poteſt.

CAPVT XIV.

De regis creatione, & an placuerit ea numini. Cur initio rex malus à numine adſcitus. Quas res in illo legendo ſpectaverit vates. Liber de regni iure in ſanctuario poſitus. Quarum rerum poteſtas data regibus Hebræis ſit. Quis honos illi à Pontif. maximo, à ſacerdotibus atque à vatibus delatus. Locus Samuelis contra quoſdam interpretes ſtabilitus. Sedendi ius in atrio ſacerdotum ſoli regi datum, non ipſis ſacerdotibus, nec aliis. Et ex ſmodi regibus parverint primi homines, ex Ariſtot. Quidnam Hebræis

regibus ſanctitatem adiecerit. Non eam hinc eſſe, quia vates fuere. Solos reges & pontifices maximos unctione fuiſſe initiatos. Vnguentum ſacrum à Ioſia defoſſum, nec poſt repertum aut uſurpatum fuiſſe ſub templo ſecundo, Reges Samariæ an uncti fuerint.

AIT Rabbi Maimonides in parte poſtrema Miſnæ, Iſraëlitas tria mandata accepiſſe à numine, quæ exequerentur cum Palæſtinam tenerent. è quibus primum erat, uti regem ſibi conſtituerent; alterum, uti memoriam obliterarent Amalekitarum; tertium de templi ædificatione fuit. Mox hæc oſtendit longo quidem intervallo, diverſiſquus temporibus, ſed illo tamen ordine, quo iuſſa erant, confecta eſſe. quippe creatum regem eſſe, priuſquam bellum cum Amalekitis gereretur. templi autem ſtructurã non cœptã eſſe, niſi cum inviſiſſimæ iſtius gentis extremus dies veniſſet. Teſtimonia iſtius rei illuſtria Maimonides recitat, quæ huc tranſcribere ſupervacuum eſt. In Deuteronomij capite decimo & ſeptimo ſummus Deus, cum Iſraëlitas expetituros regem

aliquem ait, cauſam adiungit, quæ veriſſima eſt, quod omnes in vicinæ gentes ſub unius imperio vivebant. Ita enim eſt natura ingeniumq, hominum, illam orbis partem qui habitant, pauci libertatem, pars magna iuſtos dominos volunt. Nec vanè apud Tacitum Claudius Civilis ad Batavos ſuos ait, *Servire Syriam, Aſiamque, & ſuetum regibus Orientem.* Hoc ita cum ſit, permulti mirati ſunt, cur indignè tulerit Deus, ſummam rei à Samuele ad regem aliquem transferri, ſiquidem illud & probaverat antea, & futurum pro indole dixerat ſacri populi. Sed illis eruditè reſpondit Maimonides, atque indignationem numinis ex eo eſſe ortam ait, ששאלו בהרצומה ולא שאלו לקיים המצוה. אלא מפני שקצו בשמואל הנביא שנאמר כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו: *quia regem concupiviſſent per ambiguas querelas, ſeditioſaſque voces, non uti legis præceptum peragerent, ſed quòd diſplicebat illis ſanctiſſimus vates Samuel, ad quem vox illa numinis extat, Non te illi, ſed me faſtidiverunt.* (*In lib.* 1. *Sam. cap.* 8 *verſ.* 7) Equidem ego ſic opinor, atque id aſſerere non dubito, Deum immortalem non

caritate, aut reipub. curâ, imperium Sauli dediſſe, ſed, quoniam arrogantiam ſævitiamque eius introſpexerat, comparatione deterrima gloriam Samuelis quæſiviſſe, ut tali ſucceſſore deſiderabilior ille quandoque foret. Fortuita & externa videntur, ſed ingens momentum habent, quæ ſpectata à Samuele eſſe in regis electione, proditum ter quaterque in ſacro codice eſt, decora facies, corpus procerum, atque alia, quæ oculos omnium animoſque trahunt. Hæc ſunt, quæ ſummus vates in media concione commendavit, cum locutus in iſtæc verba eſt. (*In lib. 1. Sam. cap. 10. verſ. 24.*) *Videtiſne, quem elegit Deus, non eſſe ei ſimilem in toto populo?* Quare profectò non iam barbarorum illud duntaxat, ſed hominum etiam exculti ſſimorum eſt, maieſtatem corporis venerari, magnorumque operum illos capaces putare, quos eximia ſpecie natura donavit. Ariſtotelis, maximi autoris, ſcitum eſt, ſi qui naſcantur tantò aliis corpore excellentiores, quantò ſimulacris hominum antecellunt deorum imagines, dignos videri reliquos, qui his ſervient. Quod ſi in corpore hoc verum

confisus reducat populum in Ægyptum. edictum enim vobis est, ne amplius eam viam repetatis. Sed nec uxores habeat plurimas, quæ pelliciant animum eius, neque argenti vel auri immensa pondera. Postquam autem sederit in solio, describat sibi exēplum legis huius, ex illo volumine, quod penes sacerdotes Levitas est, habeatque illud secum, & legat omni vita sua, ut discat vereri Deum suum, eiusque sanctiones observare, atque ut animus eius non efferatur superbia, contemnatque cæteros. Hæc legis verba nec obscura sunt, & summam continere eius voluminis videntur, quod maximus vates in sanctuarium recondidit, Diximus antea, Iudæos rempublicam eiusmodi habuisse, quæ in Biblico codice regnum sacerdotale appellatur. (*De quo supra, in cap. 8. pag. 51. & in lib. Exod. cap. 19. vers. 6.*) Ex quo fit sanè, ut reges eorum non res modò civicas domi militiæque moderati sint, sed religionibus etiam, sacrisque, & cæremoniis præfuerint erant enim personæ ἱερωμέναι, (id est *sacratæ*,) quibus numinis iussus, & vatis vox, autoritatem, decus, atque imperium dabat. Quam quam profectò, quemadmodum præfectura sacrorum,

ſummaque poteſtas, & iudicium ad illos pertinuit; ita miniſterium curationemque earum rerum Levitæ, hoc eſt, pontifex, ſacerdoteſque atque adiutores eorum, ſuo iure, ſibi vendicaverũt. Id enim illorum erat, victimas cædere, expiationes facere, leges divinas coram populo recitare, item alia munia in tẽplo obire. Præclarè annotatum à Talmudicis eſt, quantò maior omnibus & prophetis & pontificibus rex fuerit. Nos id obiter ex Maimonide referemus, cuius hæc verba ſunt *(In Halacha Melachim, cap. 2.)*

מצוה על הכהן גדול לכבד את המלך
ולהושיבו ולעמוד מפניו כשיבא לו: ולא
יעמוד המלך לפניו אלא כשישאל לו
במשפט האורים: אפילו נביא עומד
לפני המלך משתחוה ארצה שנאי הנה
נתן הנביא ויבוא לפני המלך וישתחו
למלך על אפיו ארצה Ea ſententiam fermè habent ciuſmodi: *Sancitum fuit, uti pontifex maximus regem venerareturꝰ & locum illi ſuum ad ſedendum cederet, atque ipſe ſtaret, ſi quando veniret ad eum rex. At è contra, rex non ſtat præſente pontifice, niſi cum conſulit ſolenni ritu oraculum Vrim. Præterea tanta regis dignitas eſt, uti vel ipſe vates, quoties ei adeſt,*

in terram humiliter se summittat. quippe scriptum est. Nathanem prophetam venisse coram rege, & specie honoris prono ore procubuisse in humum. Quid quod ipse David, quem pridem antea vates regem fecerat, adeò veritus non est summi pontificis decus usurpare, uti sacrum eius amiculũ, quod Ephod appellant, induerit sibi, ac mox quæsiverit ex numine, an auspicatò eductarus copias in hostem esset? Locus ille illustris extat in commentariis Samuëlis, quem omninò perverterunt nuperi interpretes, viri hercle eruditissimi, sed qui hîc dormitavisse, aut egisse aliud videntur. Iudices ego eos omnes fero, qui vel leviter has literas attigerunt. Ecce illa verba (*in lib. 1. Sam. 30. vers. 7.*) ויגש אביתר את האפוד : אל דוד sic reddita ab illis sunt, *applicavit sibi Ebiathar amiculum Davidis causâ*: cum planè illud significetur, quod nos diximus, Davidem, acceptâ Ebiatharis sacra veste, oraculum consuluisse. Sed referamus porrò, quæ ex Rabbinorum scriptis sublegimus. Vtique etiam in illo positus apex dignitatis fuit, quod Rabbi Maimonides tradit in capite secundo in Halacha Melachim, & in cap.

ſeptimo Hal. Beth Habbechira, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד: *nulli homini fas fuiſſe in toto templi atrio ſedere, præterquam regi, qui ex familia Davidis eſſet.* Quare & illud ibidem paulò antè ait, אם נכנס לעזרה והיה מזרע דוד ישב: *ſi intret atrium, & ſit de familia Davidis, ſeſſio ei eſt.* Erat quidem illud atrium certis ſpatiis diviſum, ut pars hæc ſacerdotibus, illa populo eſſet aſſignata: ſed tamen ne præſcriptos quidem terminos aliter ſacerdotes, quàm ſtantes, tenebant. Senatoribus Sanhedrin autem ſedendi ius fuiſſe, ſed בחצייה של חול: *in medio eius loci, qui prophanum vulgus capiebat.* autor Maimonides in Hal Beth Habbechira in cap. ſeptimo. At ſacratiora atrij ſpatia neminem ſedentem, niſi regem, adſpexêre; ut hoc ille eximium præ ſacerdotibus habuerit, quaſi Deum propius contingeret, & religionum maior antiſtes eſſet. Vtique, ſi ad alias gentes eatur, Ariſtoteles primos mortalium ait fermè habuiſſe eundem & regem & ſacerdotem. Id quod haud pravum videri poteſt, propterea quòd illi naturam adhuc incorrupti ſequebantur, & quantò propius

pius ab ortu & divina progenie aberant, tantò melius quæ erant recta, cernebant. Sed ut de Hebræorum regibus dicamus, magnopere ea res conditionem illorum sacravit, quod unctione initiati essent. Hoc enim illis, pontificibusq; maximis proprium fuisse Talmudici tradunt. Ex sacerdotibus autem illud adiungit, qui משוח מלחמה ab ipsis dictus est propterea quòd auspiciorum causâ ungebatur, ut prosperè res bellica succederet. Ea unctio celsitudinem quandam divinam regibus, maiestatemque addidit, sacrosancti in terris ut essent, & commercia cum numine haberent. Sanè, quod interdum illi eâ tempestate ceremonias, religionesque constituerunt, aut restaurarunt, nequaquam illud ex hac re factum est, quia vates fuerunt. perperam id existimatum à quibusdam est, neque probari hercle potest. Etenim, si Davidem unum, & fortalle etiam Saulem, exceperis, cæterorum nemo quisquam divino afflatu futura prædixit. Sed omninò Salomo, & Iosaphatus, Ezechia que, & Iosias, atque alij ius & potestatem in res divinas exercuerunt, quia vis sacri unguenti pervaserat ad

eos. Hoc unguentum conficere Moſes iuſſus eſt, ex illis aromatum generibus, quæ Maimonides deſcribit in Halacha Cele Hammikdaſch in capite primo. Aiunt autem Talmudici, adhibitum illud initiationi, conſecrationique fuiſſe uſque ad tempora Ioſiæ, qui illud in templo recondidit ſub humum in loco abdito ſecretoque, quem diu ante ſumma cura rex Salomo paraverat, cum ex vatum reſpõſis didiciſſet futurum olim uti templum ab Aſſyriis ſolo æquaretur. In eodem ſpecu Talmudici arcam quoque icti fœderis teſtem, & Aronis baculum, tum lapides Vrim & Tummim cum reſiduo Mannæ poſuiſſe Ioſiam traduut, eorumque omnium nihil quidquam Iudæis reſtitutum eſſe, cum reverſi Babylone in patrias ſedes templũ ſecundum extruerent. Quare ex illa tempeſtate regibus, pontificibuſque haud fuit ex initiationum myſteriis eadem maieſtas. Sed nec ceremoniis pleriſque ac ſacris tam præſens adfuit numen, ut ante ſolebat. Iactant illa vulgò Iudæi quæ in libro Iuchaſin refert Rabbi Zacuth : אש על המזבח רובץ בכלב כי בטל כהן שחסרו המשה

דברים בבית שני ובבית ראשון היה כאריה: *Ignis ſuper altare exbabat, tanquam canis, quia vis eius extincta erat, poſtquam quinque res defecere in poſteriore templo. At in priore erat ignis iſte velut leo.* Enimverò ait eruditiſſimus ſcriptor, illa quinque defeciſſe, quæ iam diximus ſic occultata à rege Ioſia eſſe, nunquam ut poſtea reperta à nepotibus ſint. Ponam in extremo, quod pene me fugerat, quia leve eſt. Placuit Talmudicis, reges Iſraëlis, qui, ſeceſſione à Iudæis facta, ſedem imperij Samariam tenebant, haud delibutos illo oleo fuiſſe, quod ex edicto numinis confectum à Moſe erat. quare Eliam non niſi balſamo vulgari uſum eſſe, cum Ioſaphati filium Iehu ungeret. Sed ipſi addunt שדבר זה מסור ביד החכמים: *id modo ſic traditum à ſapientibus eſſe.* ut iam non magnopere laboremus, quàm hoc verum ſit.

CAPVT XV.

Quibus artibus Hieroboamus ad regnum obrepſerit. Rerumpublicarum inclinatio, converſi oque. Scipionis rudentia

verecundiaque in lustro condendo Carmen lustrale pro reipublica. Ingenium plebis quale. Cur urbem Sichemum tenuerit Hieroboamus. Religionum sacrorumque mutatio quoddam flagitiosæ dominationis arcanum. Ex decem tribuum secessione quot mala extiterint. De Sesostri falsa Herodoti narratio. Regni Samaritici eversio. Transportatio gentium cur à victoribus facta. Iudæorum exilium. Ex Ierosolyma spoliis templum Beli, & Babylonis, munitio, tum pensilia nemora, murique coctiles. Græcorum futilitas, ex Beroso. Reditus Iudæorum in Palæstinam. Imperium ad Levitas devolutum. Contentiones eorum de imperio.

GEntis Hebrææ unitas, & pulcherrimi imperij contextus in duas partes dissiluit, Hieroboami, hominis gnavissimi acerrimique, artibus, qui, quod apud Aristotelem Thessalus ille ait, esurire sibi visus fuit, ni imperitaret. Is, cum in bello tribui Ioſephi præesset, atque à vate adductus in spem regni esset, ratus, id quod res est, principatum fato dari, animum vastum cu-

pidumque ad obtinendam dominationem flexit. Iam primum fidem militum ſolicitavit, eorumque ſtudia à Salomone avertere ad ſe conatus eſt. Sed cum palam eſſe id conſilium intellexerat, ſupplicium ut vitaret, in Ægypto delituit. Mox defuncto Salomone, in patriam reverſus, opportunos magnis conatibus reperit tranſitus rerum. Ibi tributorum onera, exactionumque iniquitatem obtentui ſumpſit ad commovendam plebem, omniaque late turbauit, & maximarum calamitatum, quæ Palæſtinam mox invaſere, autor fuit. Enimverò, eſt hoc ita natura comparatum, nullius ut magnæ civitatis diu eodem loco ſtet fortuna. Pervenerat tunc ad ſummum felicitatis Hebræa reſpublica. Tutæ, tranquillæque res omnes, adfluentia opum incredibilis, reges principeſque in vicino, atque etiam procul, amici erant. Neque iam ultra fuit, quò exurgeret eius magnitudo. Quare, incrementis conſumptis, reſtabat uti fati lege decreſceret, iretque in peius. Id quod profecto longe eſt in conditione rerum humanarum miſerrimum. Scipio Africanus, cum cenſor eſſet, & lu-

ſtrum conderet, atque in ſacrificio ſolenne carmen ei ſcriba præiret, quo dij immortales rogabantur, ut populi Romani res meliores ampliorelque facerent, ſatis eſſe eas bonas ac magnas dixit. Itaque precatus eſt, uti eas perpetuo incolumes ſervarent: ac protinus in publicis tabulis ad hunc modum emendari carmen iuſſit. Vtique videbat vir cordatiſſimus, neutiquam fieri, ut muneribus ſuis ſemper faveat cœleſtis benignitas, aut propria ea cuiuſquam populi faciat. Quare converſiones viciſſitudineſque formidavit, atque omnino eas cauſas animo ſuo peregit, quæ ex ipſis rebuſpublicis enatæ, nullo extrinſecus impellente, turbant eas plerumque, vitiantque. Sane quidem Ieroſolyma, florentiſſima urbium, cui David Salomoque, ſumma virtute atque prudentia duo reges, pacem altam & ſecuram confecerant, haud diu quieſcere potuit. Etenim, defuncto Salomone, etſi hoſtem foris non habebat, domi tamen reperit. Exortus eſt is, quem dixi, Hieroboamus inquietiſſimus mortalis, qui tentatum ſemel infeliciter facinus, mox meliore ſucceſſu perfecit. Con-

cione enim convocata, ſtatum publicum, temporumque conditionem, & principis acta incuſavit apud plebem, cui ineſſe ſemper malignum quiddam & querulum in imperantes ſciret. Ipſe interim libertatem, & alia id genus ſpecioſa nomina prætexuit, cum nihil, niſi alienum ſervitium, & dominationem ſibi, concupiſceret. Ibi magna populi pars, quod fieri ſolet, violentis his vocibus inflammata, deteriori acceſſit; ſeditioneſque & motus civiles exſtitere, quibus interire ferme aut mutari vetuſtiſſima regna, atque maximæ reſpublicæ ſolent. Dehinc dux turbulentiſſimus illas ipſas decem tribus, quas ad rebellionem ſolicitaverat, procul à Heroſolymitanorum finibus detinuit, atque urbem Sichemum, imperij tutam ſedem, ſibi elegit, unde in omnia regimen foret. Cæterum, quo firmius cœptis inſiſteret, patria inſtituta multa immutavit, & diverſum quendam numinis cultum, atque alia ſacra commentus eſt. Vitulorum enim adoratione ſancita, veterem ſuperſtitionem novo paxillo ſuſpendit, populumque quem cauſæ bonitate retinere in officio

est, multò rectius de animo id statui. sed non eadem facilitate animi pulchritudinem, atque corporis, cerni. Sed nos hæc aliorum commentationi relinquimus. Est in Biblico codice (*In lib. 1. Sam. cap. 10. vers. 25.*) mentio voluminis cuiusdam, in quo sacrata regni iura scripsit Samuel, eaque sic literis tradita in tabernaculo deposuit. Sed quæ referuntur illîc, haud recte assecutus Flavius Iosephus est. credidit enim cõprehensa illo libro esse omnia mala, quæ metuenda ab iniquo rege prædixerat Deus populo Nos contra existimamus, fuisse in illo libro eas leges, quæ iubebant uti iustitiam atque æquitatem rex coleret, utque rempublicam bene atque ex utilitate civium moderaretur: tum ne stupris aut libidinibus principem ageret: postremò, uti in magna fortuna modestiam retineret, quæ nec summis mortalium aspernanda est, & à Deo æstimatur. Ea res his verbis tradita in Deuteronomio est: *constitue regem, quem Deus elegerit ex popularibus tuis. Ne alienigenam hominem regem facito, qui non sit de gente tua. Cum autem fuerit constitutus, ne comparet sibi equos multos quos*

confiſus reducat populum in Ægyptum. edictum enim vobis eſt, ne amplius eam viam repetatis. Sed nec uxores habeat plurimas, quæ pelliciant animum eius, neque argenti vel auri immenſa pondera. Poſtquam autem ſederit in ſolio, deſcribat ſibi exẽplum legis huius, ex illo volumine, quod penes ſacerdotes Levitas eſt, habeatque illud ſecum, & legat omni vita ſua, ut diſcat vereri Deum ſuum, eiuſque ſanctiones obſervare, atque ut animus eius non efferatur ſuperbia, contemnatque cæteros. Hæc legis verba nec obſcura ſunt, & ſummam continere eius voluminis videntur, quod maximus vates in ſanctuarium recondidit, Diximus antea, Iudæos rempublicam eiuſmodi habuiſſe, quæ in Biblico codice regnum ſacerdotale appellatur. (*De quo ſupra, in cap. 8. pag. 51. & in lib. Exod. cap. 19. verſ. 6.*) Ex quo fit ſanè, ut reges eorum non res modò civicas domi militiæque moderati ſint, ſed religionibus etiam, ſacriſque, & cæremoniis præfuerint erant enim perſonæ ἱερωμέναι, (id eſt *ſacratæ.*) quibus numinis iuſſus, & vatis vox, autoritatem, decus, atque imperium dabat. Quam quam profectò, quemadmodum præfectura ſacrorum,

ſummaque poteſtas, & iudicium ad illos pertinuit; ita miniſterium curationeinque earum rerum Levitæ, hoc eſt, pontifex, ſacerdoteſque atque adiutores eorum, ſuo iure, ſibi vendicaverũt. Id enim illorum erat, victimas cædere, expiationes facere, leges divinas coram populo recitare, item alia munia in tẽplo obire. Præclarè annotatum à Talmudicis eſt, quantò maior omnibus & prophetis & pontificibus rex fuerit. Nos id obiter ex Maimonide referemus, cuius hæc verba ſunt *(In Halacha Melachim, cap. 2.)*

מצוה על הכהן גדול לכבד את המלך ולהושיבו ולעמוד מפניו כשיבא לו: ולא יעמוד המלך לפניו אלא כשישאל לו במשפט האורים: אפילו נביא עומד לפני המלך משתחוה ארצה שנאי הנה נתן הנביא ויבוא לפני המלך וישתחו למלך על אפיו ארצה: Ea ſententiam fermè habent eiuſmodi: *Sancitum fuit, uti pontifex maximus regem veneraretur, & locum illi ſuum ad ſedendum cederet, atque ipſe ſtaret, ſi quando veniret ad eum rex. At è contra, rex non ſtat præſente pontifice, niſi cum conſulit ſolenni ritu oraculum Vrim. Præterea tanta regis dignitas eſt, uti vel ipſe vates, quoties ei adeſt,*

in terram humiliter se summittat. quippe scriptum est. Nathanem prophetam venisse coram rege, & specie honoris prono ore procubuisse in humum. Quid quod ipse David, quem pridem antea vates regem fecerat, adeò veritus non est summi pontificis decus usurpare, uti sacrum eius amiculũ, quod Ephod appellant, induerit sibi, ac mox quæsiverit ex numine, an auspicatò eductarus copias in hostem esset? Locus ille illustris extat in commentariis Samuëlis, quem omninò perverterunt nuperi interpretes, viri hercle eruditissimi, sed qui hîc dormitavisse, aut egisse aliud videntur. Iudices ego eos omnes fero, qui vel leviter has literas attigerunt. Ecce illa verba (*in lib. 1. Sam. 30. vers. 7.*) ויגש אביתר את האפוד אל דוד: sic reddita ab illis sunt, *applicavit sibi Ebiathar amiculum Davidis causâ*: cum planè illud significetur, quod nos diximus, Davidem, acceptâ Ebiatharis sacra veste, oraculum consuluisse. Sed referamus porrò, quæ ex Rabbinorum scriptis sublegimus. Vtique etiam in illo positus apex dignitatis fuit, quod Rabbi Maimonides tradit in capite secundo in Halacha Melachim, & in cap.

ſeptimo Hal. Beth Habbechira, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד: *nulli hominis fas fuiſſe in toto templi atrio ſedere, præterquam regi, qui ex familia Davidis eſſet.* Quare & illud ibidem paulò antè ait, אם נכנס לעזרה והיה מזרע דוד ישב: *ſi intret atrium, & ſit de familia Davidis, ſeſſio ei eſt.* Erat quidem illud atrium certis ſpatiis diviſum, ut pars hæc ſacerdotibus, illa populo eſſet aſſignata: ſed tamen ne præſcriptos quidem terminos aliter ſacerdotes, quàm ſtantes, tenebant. Senatoribus Sanhedrin autem ſedendi ius fuiſſe, ſed בחצייה של חול: *in medio eius loci, qui prophanum vulgus capiebat.* autor Maimonides in Hal Beth Habbechira in cap. ſeptimo. At ſacratiora atrij ſpatia neminem ſedentem, niſi regem, adſpexêre; ut hoc ille eximium præ ſacerdotibus habuerit, quaſi Deum propius contingeret, & religionum maior antiſtes eſſet. Vtique, ſi ad alias gentes eatur, Ariſtoteles primos mortalium ait fermè habuiſſe eundem & regem & ſacerdotem. Id quod haud pravum videri poteſt, propterea quòd illi naturam adhuc incorrupti ſequebantur, & quantò propius

pius ab ortu & divina progenie aberant, tantò melius quæ erant recta, cernebant. Sed ut de Hebræorum regibus dicamus, magnopere ea res conditionem illorum sacravit, quod unctione initiati essent. Hoc enim illis, pontificibusq; maximis proprium fuisse Talmudici tradunt. Ex sacerdotibus autem illud adiungit, qui משוח מלחמה ab ipsis dictus est propterea quòd auspiciorum causâ ungebatur, ut prosperè res bellica succederet. Ea unctio celsitudinem quandam divinam regibus, maiestatemque addidit, sacrosancti in terris ut essent, & commercia cum numine haberent. Sanè, quod interdum illi eâ tempestate ceremonias, religionesque constituerunt, aut restaurarunt, nequaquam illud ex hac re factum est, quia vates fuerunt. perperam id existimatum à quibusdam est, neque probari hercle potest. Etenim, si Davidem unum, & fortasse etiam Saulem, exceperis, cæterorum nemo quisquam divino afflatu futura prædixit. Sed omninò Salomo, & Iosaphatus, Ezechia que, & Iosias, atque alij ius & potestatem in res divinas exercuerunt, quia vis sacri unguenti pervaserat ad

eos. Hoc unguentum conficere Moſes iuſſus eſt, ex illis aromatum generibus, quæ Maimonides deſcribit in Halacha Cele Hammikdaſch in capite primo. Aiunt autem Talmudici, adhibitum illud initiationi, conſecrationique fuiſſe uſque ad tempora Ioſiæ, qui illud in templo recondidit ſub humum in loco abdito ſecretoque, quem diu ante ſumma cura rex Salomo paraverat, cum ex vatum reſpõſis didiciſſet futurum olim uti templum ab Aſſyriis ſolo æquaretur. In eodem ſpecu Talmudici arcam quoque icti fœderis teſtem, & Aronis baculum, tum lapides Vrim & Tummim cum reſiduo Mannæ poſuiſſe Ioſiam tradunt, eorumque omnium nihil quidquam Iudæis reſtitutum eſſe, cum reverſi Babylone in patrias ſedes templũ ſecundum extruerent. Quare ex illa tempeſtate regibus, pontificibuſque haud fuit ex initiationum myſteriis eadem maieſtas. Sed nec ceremoniis pleriſque ac ſacris tam præſens adfuit numen, ut ante ſolebat. Iactant illa vulgò Iudæi quæ in libro Iuchaſin refert Rabbi Zacuth : אש על המזבח רובץ בכלב כי בטל כהו שחסרו חמשה

דברים בבית שני ובבית ראשון היה כאריה: *Ignis ſuper altare cubabat, tanquam canis, quia vis eius extincta erat, poſtquam quinque res defecere in poſteriore templo. At in priore erat ignis iſte velut leo.* Enimverò ait eruditiſſimus ſcriptor, illa quinque defeciſſe, quæ iam diximus ſic occultata à rege Ioſia eſſe, nunquam ut poſtea reperta à nepotibus ſint. Ponam in extremo, quod pene me fugerat, quia leve eſt. Placuit Talmudicis, reges Iſraëlis, qui, ſeceſſione à Iudæis facta, ſedem imperij Samariam tenebant, haud delibutos illo oleo fuiſſe, quod ex edicto numinis confectum à Moſe erat. quare Eliam non niſi balſamo vulgari uſum eſſe, cum Ioſaphati filium Iehu ungeret. Sed ipſi addunt שדבר זה מסור ביד החכמים: *id modo ſic traditum à ſapientibus eſſe.* ut iam non magnopere laboremus, quàm hoc verum ſit.

CAPVT XV.

Quibus artibus Hieroboamus ad regnum obrepſerit. Rerumpublicarum inclinatio, converſioque. Scipionis rudentis

verecundiaque in lustro condendo Carmen lustrale pro reipublica. Ingenium plebis quale. Cur urbem Sichemum tenuerit Hieroboamus. Religionum sacrarumque mutatio quoddam flagitiosæ dominationis arcanum. Ex decem tribuum secessione quot mala extiterint. De Sesostri falsa Herodoti narratio. Regni Samaritici eversio. Transportatio gentium cur à victoribus facta. Iudæorum exilium. Ex Ierosolyma spoliis templum Beli, & Babylonis, munitio, tum pensilia nemora, murique coctiles. Græcorum futilitas, ex Beroso. Reditus Iudæorum in Palæstinam. Imperium ad Levitas devolutum. Contentiones eorum de imperio.

GEntis Hebrææ unitas, & pulcherrimi imperij contextus in duas partes dissiluit, Hieroboami, hominis gnavissimi acerrimique, artibus, qui, quod apud Aristotelem Thessalus ille ait, esurire sibi visus fuit, ni imperitaret. Is, cum in bello tribui Iosephi præesset, atque à vate adductus in spem regni esset, ratus, id quod res est, principatum fato dari, animum vastum cu-

pidumque ad obtinendam dominationem flexit. Iam primum fidem militum ſolicitavit, eorumque ſtudia à Salomone avertere ad ſe conatus eſt. Sed cum palam eſſe id conſilium intellexerat, ſupplicium ut vitaret, in Ægypto delituit. Mox defuncto Salomone, in patriam reverſus, opportunos magnis conatibus reperit tranſitus rerum. Ibi tributorum onera, exactionumque iniquitatem obtentui ſumpſit ad commovendam plebem, omniaque late turbauit, & maximarum calamitatum, quæ Palæſtinam mox invaſere, autor fuit. Enimverò, eſt hoc ita natura comparatum, nullius ut magnæ civitatis diu eodem loco ſtet fortuna. Pervenerat tunc ad ſummum felicitatis Hebræa reſpublica. Tutæ, tranquillæque res omnes, affluentia opum incredibilis, reges principeſque in vicino, atque etiam procul, amici erant. Neque iam ultra fuit, quò exurgeret eius magnitudo. Quare, incrementis conſumptis, reſtabat uti fati lege decreſceret, iretque in peius. Id quod profecto longe eſt in conditione rerum humanarum miſerrimum. Scipio Africanus, cum cenſor eſſet, & lu-

cione enim convocata, ſtatum publicum, temporumque conditionem, & principis acta incuſavit apud plebem, cui ineſſe ſemper malignum quiddam & querulum in imperantes ſciret. Ipſe interim libertatem, & alia id genus ſpecioſa nomina prætexuit, cum nihil, niſi alienum ſervitium, & dominationem ſibi, concupiſceret. Ibi magna populi pars, quod fieri ſolet, violentis his vocibus inflammata, deteriori acceſſit; ſeditioneſque & motus civiles exſtitere, quibus interire ferme aut mutari vetuſtiſſima regna, atque maximæ reſpublicæ ſolent. Dehinc dux turbulentiſſimus illas ipſas decem tribus, quas ad rebellionem ſolicitaverat, procul à Ieroſolymitanorum finibus detinuit, atque urbem Sichemum, imperij tutam ſedem, ſibi elegit, unde in omnia regimen foret. Cæterum, quo firmius cœptis inſiſteret, patria inſtituta multa immutavit, & diverſum quendam numinis cultum, atque alia ſacra commentus eſt. Vitulorum enim adoratione ſancita, veterem ſuperſtitionem novo paxillo ſuſpendit, populumque quem cauſæ bonitate retinere in offi-

Digitized by Google

nequiviſſet, religione, quæ rerumpublicarum quoddam coagulum eſt, devinxit ſibi. Quare ex illa tempeſtate profectò decem Iſraëliticæ tribus, dulcedine ſacrorum & nectare ebriæ, fidem ſocietatemque cum Ieroſolymitanis colere, & res cum illis communes habere, quaſi numinis imperio, recuſabant. & iam, ut quælibet alia cauſa hoſtilis odij abeſſet, ſumma tamen ratio videbatur, quæ pro religione faceret. Ita demum regnum conſtitutum eſt, quod Iſraëliticum dicebatur. à quo diverſum deinceps fuit Iudæorum regnum, cuius arx & caput Ieroſolyma erat. Atque hæc igitur res omnium malorum cauſa Hebræis fuit. Defeſſi enim, exangue que, nationibus exteris prę da facti ſunt, quos antea non orbis terrarum, neque cunctæ gentes conglobatæ movere aut contundere quibant. Statim Suſacus Ægyptius ſacram urbem, templumque expilavit, &, ne contumelia deeſſet, columnas paſſim diſpoſuit, in queis, fœdum dictu, inciſa mulierum verenda erant Nam quod Herodotus factum id à Seloſtri eſſe prodidit, error nominis eſt, uti rectè Flavius iudicavit. Et erant hæc

quidem aſpera profectò. Sed quæ poſtea uterque populus, Iudæus Iſraëliticuſque, multo tempore interiecto, perpeſſus eſt, graviora fuerunt. Ac primò quidem deſtructum penitus, everſumque decem tribuum imperium à Salmanaſſare Aſſyrio eſt, traductaque in Mediam Perſiamque tota illa gens vacuas ſedes Chytræis reliquit, hominibus profanis, quos mox deinde Eſar Caddon in Palæſtinam ex Perſia miſit, Iſraëlitarum ut terram incolerent; quemadmodum mos regibus fermè eſt, gentes pro libidine huc illuc transferre, pecudum in morem, quas paſtores nunc in hibernos, nunc in æſtivos ſaltus trajiciunt. Ita enim ingenia populorum emolliuntur, mutanturque; &, qui in ſuo ſolo quidlibet audent, placidi quietique in alieno ſunt. Nunquam deinde Iſraëlitis in patriam remeare, aut deletam perditamque inſtaurare rempublicam contigit. Vique adeò enim ſeſe nefario impietatis crimine obſtrinxerant, uti placare numinis iram longa dies, revolutuſque ſeculorum ordo nequiverit. Poſtquam Iſraëlitæ in exilium abducti erant, reſtabat uti Iudæi

quoque meritam pœnam luerent. Id quod profectò factum est, sed serò admodum. Qua enim tempestate Sedecias illis imperitabat, Nabuchodonozor cum ingenti exercitu Ægyptum, Syriamque armis domuit, ac Ierosolymam, & templum, quod illîc erat immensæ opulentiæ, in cineres redegit. Inter quæ ille, nuntiata Nabolassari morte, cum regni hæreditatem adire magnis itineribus maturaret, negotium ducibus suis dedit, uti Iudæos Babylonem, & circum ea loca deducerent. Atque ibi mox sedes illis, agrosque assignavit, in queis novi coloni vitam agerent. Supersunt veneranda antiquitatis monumenta ex Berosi annalibus, in queis scriptum est, Nabuchodonozorem ex spoliis, quæ inde reportavit, templum Belo extruxisse, urbemque Babylonem pro maiestate imperij auctam coctilibus cinxisse muris ad hoc, hortos aërios, & nemora pensilia feciſſe, in gratiam uxoris, quæ in montanis Mediæ educata, sylvas spectare, in edito quæ essent, amabat. Ex quo fit, uti vanum & nihili sit, quod magno consensu Græci tradiderunt, adminra-

da ea opera extructa à Semiramide fuiſſe. Confutat enim eos apud Flavium autor omni exceptione maior, Beroſus Chaldæus, quem & antiquiſſimum eſſe, & ſumma religione ac fide res popularium ſuorum ad æternitatem conſecraſſe, creditum ab omnibus eſt. Iudæis neque graveis pœnas ſummus Deus, neque nimis longas inflixit. In exilio enim miti, facilique, tanquam in patriis ſedibus, vixêre. Ac dein, circumacto ſeptuaginta annorum orbe, redditi Palæſtinæ ſunt, & Ieroſolymam templumque ædificarunt, conſtituraque iterum reſpublica eorum eſt. Hîc verò ſtatus rerum longè alius, quàm antè, fuit. Etenim imperium, quod penes Davidis poſteros quondam fuerat, nunc Levitæ, vario quidem illi & diverſo modo identidem, ſed tamen Levitæ uſurparunt. Ij homines, ſummam poteſtatem nacti, rempublicam quidem ditiſſimam maximamque fecêre, ſed ipſi inter ſe, dum de imperio, honoribus, gloria certabant, divina atque humana promiſcua habuere. Ita nihil ad pietatem modeſtiamque illis ſanctiſſimum nomen religionis profuit, quos ex cæte-

rorum civium communione ſelegerat ſibi, ſepoſueratque olim Deus, uti inter ſacra ceremoniaſque, procul ambitione, ætatem agerent.

CAPVT XVI.

Reipublicæ regimen apud pontifices. Eorum flagitia, & improbæ machinationes. De Eliaſibi filiis. Templum Garizitanum qua impietate extructum ſit. Onia deteſtabile ſcelus. Matthias Haſmonæus laudatiſſimus dux. Principatus Iudæ Maccabæi. de Alcimo nequiſſimo bipedum. Iudæa iterum ſub regibus. De Herode. de Idumæis, & numine eorum Coſæ. Samea vera divinatio. Qua iniquitate Herodes imperium exercuerit. Vt Iudæorum leges temeraverit.

EX Levitica gente, poſt templi urbiſque reſtaurationem, primum pontifices rebus gerundis præfuerunt, nullo principis aut regis nomine aſſumpto. Apud hos omnis gratia, potentia, divitiæ erant, aut ubi illi volebant, cæteri vulgus erant, ſine honore, ſine auctoritate. Itaque tanti muneris decus non

Digitized by Google

mediocribus consiliis appetiverunt, qui Levitæ modò essent. quidam per vim, plures fraudibus, fallaciisque, at pauci vera via illuc nitebantur. Nihil turpius cogitari potest, quàm quod post Eliſiabi pontificis mortem duo filij fecêre. Nam & Iesus summum sacerdotium, ope Bagosis, ducis barbari, per nefas fratri Ianni ereptum ibat, qui ritè illud, atque ex lege acceperat: & Iannes, ut acceptum retineret, maius flagitium in se admisit. Illum enim ipsum Iesum, in templo numinis, atque inter religiones, manu sua obtruncavit, fratrisque sanguine respersit aras. Ianni non multo post successit Iaddus. Atque huius pontificatum rursus Manasses frater speravit. Sed is Manasses, cum contra legis edictum Sanaballetæ filiam, mulierem peregrinam, in matrimonio haberet, orta hinc populi seditione, intellexit aut solvendam sibi affinitatem soceri potentissimi, aut hercle, quod secundum erat, amittendam spem esse summi sacerdotij. Hic cum diu anxiam mentem in partes varias egisset, tandem, communicatis cum socero consiliis, facinus nobile concepit, quod omnis posteritas

loquitur, ſed nulla probat. Templum enim ædificare in Garizin, monte Samariæ altiſſimo, deſtinavit, eiuſque rei poteſtatem mox ab Alexandro per Sanaballeten accepit. Ita, qui Heroſolymæ fungi ampliſſima dignitate, propter violatam legem nequibat, in adulterino templo, ſaltem quo poterat pacto, pontifex fuit. atque id aſſecutus, iam digito cœlum ſe putavit attingere. En cor nequiſſimi hominis, in quo tu dubites ambitio maior, an impietas fuerit. Et tamen exile hoc videtur, præ ut aliæ ſunt, quæ Onias quartus fecit, cupidine dominationis. Is, pontifex factus, cum imparem ſe Iaſonis factioni cerneret, in gratiam Antiochi Epiphanis, quòd illo defenſore indigebat, leges Moſaicas eiuravit: pro quibus religiones & ritus ſuſcepit Græcorum. tum &, ne circumciſionis notas in corpore gereret, præputium arte medicâ paravit, ſuiſque omnibus, idem ut facerent, author fuit. Demum Antiochi Epiphanis impietas, miniſtro hoc pontifice, omnia Iudæorum inſtituta pervertit. Et iam nihil priſci integrique moris ſupererat, cum Matthias Haſmonæus, magnus rerum

reſtaurator, armis ſumptis, leges ſuas Iudæis reddidit, remque publicam principis nomine ſub imperium accepit. Mortuo illo, principatum Iudas geſſit, is, qui Macchabæus dictus eſt. Sed vis tamen magna, auctoritaſque in pontifice fuit. Quare Antiochus Eupator poſtea, Ieroſolymam dolo ingreſſus, cum Oniæ diffideret, quòd pendêre ex illo populum & rerum momenta cernebat, pontificem in loco eius Alcimum fecit. Sed is, ſacrum honorem ubi adeptus eſſet, longe pravior fuit. Statim enim ad Demetrium Seleuci filium tranſiit, principemque Iudam, quem ferre imperitantem nequibat, criminatus apud regem eſt. Inquieta in ſe res impietas eſt. nunquam uno ſcelere contenta fuit. Igitur Bacchiden regium præfectum, cum armatâ manu, adverſus patriam adduxit: reverſoque illo, re infectâ, ad regem, copias militares, quas à Bacchide acceperat, concurſu hominum ſceleratorum auxit. Omnes undique parricidæ, ſacrilegi, adulteri, quos flagitium conſciuſque animus exagitabat, ad Alcimum venêre. & ipſe blanditiis, alloquiis, largitione, omnium officia pro-

vocabat. Ad extremum, præclarus hic pontifex muros etiam sanctuarij, qui à vatibus atque ab Hasidæis erant ædificati, diruere paravit, ut hoc quoque ad eius laudes accederet. Sed talia agentem atque meditantem mors occupavit, constitutusque in eius loco pontifex à populo Iudas est, qui omnium primus summum sacerdotium unà cum principatu gessit. Hoc idem post eum Ionathas, Simon, & Iannes fecêre, donec Aristobulus, posito principis nomine, regem se tulit. Ita tandem, post Sedeciam extinctum, reges iterum Iudæa accepit, sed Levitas utique, quorum ultimus Antigonus fuit. Illo pulso occisoque regnum Herodes tenuit, quod ante à Romanis acceperat, homo non hercle regia stirpe, neque sacerdotali familia ortus, sed de Idumæorum gente, insititius Iudæus. Non enim Idumæi verè Iudæi erant, sed habiti modò appellatique Iudæi sunt, ex qua tempestate eos Hyrcanus religiones cerimoniasque suscipere veri numinis coëgit, cum antea Deum, nescio quem, Cosan colerent, cuius sacra semper custodierat illustris in illa natione Cosiobaiorum

dominus. Celebrata est Sameæ vaticinatio, qui Herodem Iudæis regem datum iri, sed in pœnam pestemque, multò antè prædixerat. Neque profectò aliter cecidit. Statim enim Idumæus ille Aristobulum pontificem, admodum adolescentem; mox Hyrcanum ex Parthis allectum; postremò quicquid de Hasmonæorum sanguine supererat, extinxit sustulitque. Neque melius actum cum septuaginta senibus est, qui assessores magni concilij erant, quod Sanhedrin appellitant. Ita submotis omnibus, unde metus aut periculum erat, paulatim insurgere, atque ex magno imperio usurpare licentiam cœpit. Patria enim Iudæorum instituta mutavit, nova invexit, multa contra leges fecit. de quâ re sic loquentem audire Iosephum libet: *ξενικοῖς ἐπιτηδεύμασιν ὑποδιέφθειρε τὸν πάλαι κατάστασιν, ἀπαρεγχείρητον ὄντα· ἐξ ὧν ὑμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι δεινὸν ἐπλήσθη μέρος, ἀμελητόντων ὅσα πρότερον ἐπὶ τῇ εὐσεβείᾳ ἦγε τοὺς ὅλους.* peregrinis studiis veterem disciplinam labefactavit, in qua nihil novi tentatum erat. Ex qua re nostris his, quæ post inse-

cuta ſunt, temporibus, non mediocriter laſi ſumus. Neglectui enim habita ea omnia ſunt, quæ antea multitudinem ad pietatem perducebant.

CAPVT XVII.

De Meſſia, Iudæorum atque gentium omnium rege. Myſtica vocis ſcriptio in verbis Eſaiæ. Bileami vaticinium ex Iudæorum interpretatione. Quid ſingulare in hoc regno. Rabbi Abrami animadverſiones in Maimonidem. Ezechielis obſcuriſſima oracula de templo, deque ſacris in regno Meſſiæ. Nimis imprudenter in iſtæc inquiri.

ATque hunc quidem in modum, poſt reditum Iudæorum ex Babylone, imperium ij tenuêre, quorum id minimè fuit, primùm pontifices, mox principes Haſmonæi Levitæ, dein reges ex eadem tribu, ac tandem Herodes Idumæus, is, ſub quo natus Meſſias eſt, rex regum ex familia Davidis ortus, ad quem unum referri demum illud oportet, quod promiſerat Davidi Deus, æternum fore ſolium eius, conſeſſuramque in illo prolem eius. Non enim

profectò de Salomone illud, neque de nepotibus eius dictum est, siquidem illi regnum semel amissum nunquam post exilium Babylonicnse receperunt. & omninò vana falsaque fuisset numinis promissio. quod cogitare summa impietas sit. Quare ita habendum est, prolem eam esse Messiam, libertatis nostræ vindicem asserroremque, de quo angelus istud pronuntiavit, quod scriptum apud Divum Lucam extat, τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. *regnum illius finis fine erit.* Ea verba traduxit angelus ex Esaiæ capite nono, ubi Rabbi Iarchi notavit, דרך דרש חסופרים שהם סנור בתוך המלם : *subtili quodam disceptationis modo quæsitum olim à scribis esse, cur in medio vocis, contra quam fieri solet, positum à vate* ם *clausum sit.* Vtique haud de nihilo fuit tam anxia hæsitatio. & visum Talmudicis est, significari ea re mysterium quoddam ingens, quod non promiscuè, nec omnibus pateret, sed reductum, & in interiore sacrario clausum esset. Cum permulta extent in sacro codice oracula de rege maximo Messia, nullum æquè Iudæi dignum admiratione

existimant, quàm illud, quod numinis instinctu effatur Bileamus in Numerorum capite vicesimo & quarto. Sed iidem, cum sensa vatis penitus introspicerent, sagaciter deprehenderunt, non istæc de uno rege dici omnia. quare ira dividendum esse oraculum, pars ut eius ad Davidem, qui ex Iudæâ stirpe primus regnum tenuit, cætera ad Messiam pertineant, ultimum quidem ex eâdem stirpe regem, sed maiorem cæteris, potentioremque. Quæ persecutus accuratissimè Maimonides est in fine Misnæ. Ibidem etiam máximus magister eos refellit, qui alium naturæ vultum, & rerum perpetuò euntium novum cursum in regno Messiæ exspectant. Non enim intellexisse eos Elaiæ verba ait, quæ sunt in capite undecimo: esse enim illic ænigmata quædam, quibus significatum est, quietem piis bonisque omnibus fore inter nefarios & sceleratos, nihil ut metuendum ab illis sit. Nam quod Rabbi Abraham, Davidis filius, Maimonidem hîc reprehendit, & ex legum Mosaicarum libris illud recitat, השבתי חיה רעה מהארץ penitus diversum est, & ad tempora Messiæ non

pertinet. Sed profectò perſæpè ſolet acris ille & diligens vitiorum Maimonidæ animadverſor quædam eiuſmodi ſublegere, quæ ſpeciem magis ſolidæ rationis, quàm vim habent, & excuſſa evaneſcunt. Quoties ſacra, ceremoniaſque & religionum ſolennia perluſtro, quæ in extrema parte libri ſanctiſſimus vates Ezechiel deſcripſit, ſubit animum meum cogitatio, quid ea velint, aut quò referenda ſint. adeo diverſa ſunt ab iis, quæ Moſes præcepit, neque unquam uſurpata à Iudæis ſunt. id quod ipſi confitentur. Sed quid de illis habendum ſit, conſtitutum in Talmude eſt, in tractatu, quem Melachoth appellant. Breviter autem rem complexus Maimonides eſt in Miſna, libro octavo, cap. 2. Neque nos pigebit verba eius hîc referre. Ait igitur, כל שיעורי הנסכים האמורים בספר יחזקאל ומניין אותן הקרבנות וסדרי העבודה הכתובים שם כולם מילוים הן ואין נוהגין לדורות אלא חנביא צוה ופירש כיצד יהיו מקריבין המילוים עם חנוכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי: *Omnes modi libaminum, de quibus agitur in libro Ezechielis, & quotum*

que illic ſcripta extant de numero ablatio-num, deque ordine divini cultus, nihil ſunt niſi ſacrificia pacifica, quæ mortalium ſeculis uſurpata non ſunt, neque in morem populærem tranſivêre. Iubet autem expo-nitque vates, quo pacto peragere debeant ſacra pacifica in dedicatione novæ æræ, temporibus Meſſiæ, cum extruetur tem-plum tertium. Non eſt hoc ſomnium Iudaicum, neque Talmudicorum com-mentum, vera certaque res eſt. aliud templum, quod in Meſſiæ regno foret, aliaque ſacra deſcripſit vates: atque etiam ſtructuram templi, atria, portas, cæteraque ad legem operis accuratam exegit. Quare Iudæi aiunt, formam eius non planè intelligi: Ezram autem, eum ædem ſecundam, ad inſtar ædis Salomonicæ, conderet, etiam illa ſe-cutum eſſe, quæ de tertio templo Eze-chiel præcipit, ſed non ultrà, quàm ca-ptus hominis ſanctiſſimi fuit in re ob-ſcura implicataque. Hoc illud eſt, quod ſignificavit ſummus Rabbinus iis ver-bis, quæ ſubiecimus ex cap. primo, Ha-lacha Beth Habbechira: בניין שכנה שלמה כבר מפורש במלכים : וכן בניין העתיד להבנות אף על פי שהוא

כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר
ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוחו
כבניין שלמה ומעין דברים המפורשים
בהו יקאל: Est tamen Iudæorum hallucinatio in eo non levis, quod extructum iri à Messia ædem eiusmodi sperant, quæ adspici, adiri, & pedibus calcari poterit. Quod secus esse, nos profectò, qui in Messiæ regno nati sumus, intelligimus. Omnia ea, quæ de modo ædificij, déque partibus eius dicta illîc sunt, occultiorem sensum habent. singula autem quid significent, aut quo pacto sint explicanda, difficile dictu est. Ego hercle, quod Xenophanes Colophonius apud Marcum Terentium Varronem ait, id omnibus hîc suadeo, uti *quid putet quisque, non quid contendat, ponat. hominis enim est hæc opinari, Dei scire.* Vtique Iudæi, cum גנוזין appellent quasdam Biblici codicis partes, quarum interdicta lectio adolescentibus, iuvenibusque est, in earum numero illa ponunt, quæ vaticinatus in fine libri sui Ezechiel est. Neque id iniuriâ illos statuisse existimo. Est enim omnis sermo ille numero Platonis obscurior. Advocent industriam suam omnes, qui se di-

vinæ ſapientiæ conſultos videri poſtulant. Sudabunt ſatis, antequam minimum quiddam earum rerum, illîc quæ reconditæ ſunt, aperiant.

Benè qui conjiciet, vatem hunc perhibebo optimum.

Sed multa coniectanti, opinor, nihil procedet. Pro certo conſtat, hæc & alia huius generis quædam eſſe, quæ adiri humanis animis ſummus Deus noluit. Etſi enim in hac Evangelij luce ingens progreſſio facta ad cognitionem, ſcientiam que ſit, aliquid tamen relictum admirationi eſt. Quare in his oraculorum arcanis ultra id tendere, quod in expedito ſpiritus ſacer poſuit, ſtolidæ audaciæ ſit.

CAPVT. XVIII.

Status Iudæorum poſt Meſſiæ aduentum. De reſtitutione Iudæorum, quæ adhuc exſpectatur. Quæ ſit dignitas etiam hodie illius gentis. Quantum Iudæis noſtra debeat religio. An ſacri libri ab illis interpolati aut corrupti? de Maſoritarum diligentia & fide.

Iudæos

Digitized by Google

IVdæos ſacerdotium regium, genuſque hominum electum dici, & ſacra ſua religioneſque ab illis ſolis ſuſcipi tantiſper voluit immortalis Deus, donec ille dies illuxiſſet, qui Meſſiam terrarum orbi repræſentaret. Ex eo tempore, Dei filius beneficia cœleſtia, quæ diu propria uni genti fuerant, communia eſſe omnium voluit, idque per diſſitiſſimos populos nuntiatum ſolis profuit credentibus. Atque hîc verò demum admiranda quædam fuit rerum converſio: Summum enim ſalutis auſpicem, qui cœleſtia regna reliquerat, uti rebus hominum lapſis ſuccurreret, cum gaudio & veneratione receperunt profanæ nationes. At Iudæi, quem conſtituto tempore & loco venturum ſignificaverat olim non unus vates, cum veniſſe iam & adeſſe præſentem non intellexerunt. Tanta vecordiæ vis eos pervaſerat. Cæci erant oculi, cum animus alias res ageret, & videre illa recuſaret, quæ poſita in medio erant. Hinc abdicati ſpretique à numine ſunt, atque *etiam nunc hodie lentem edunt, & amiſſam deflent primogenituram*. Delictum eorum *in duriſſimo adamante* ſcriptum

esse, Ieremias vates ait. Neque sanè pœnam ipsi suam deprecati sunt, cùm illud dicerent, *sanguis eius super nos sit, & super filios nostros.* Admodum notabile est illud, quod Romanis prodidit Divus Paulus in ea epistola, quæ scripta ad illos est, cap. 11. ℣. 25. Ibi sic infit: *nolo vos ignorare hoc mysterium, obdurationem, quæ est ex parte, evenisse Israëlitantisper, dum plenitudo gentium introiret.* Profecto aderit tempus, cum Iudæi in rectam semitam reducentur, qui nunc errant misere ignorantiâ viæ. Nondum omnium dierum soles occiderunt. Fulgebit illis quoque iterum sua lux. Cecidisse eos, non excidisse, certum est. Publicavit de eadem re etiam Ezechiel quædam oracula, quæ extant in cap. xxxvi. Ait enim futurum vates, uti cœlitus cor novum illis detur, rectioresque sensus in eorum pectore habitent. Tunc tollctur velamen illud, quod vultui suo Moses imposuerat. convertent enim se ad Deum, qui vivere eos in tenebris & summarum rerum inscitia sivit, uti tandem aliquando occasione uteretur notæ clementiæ. Atque in hunc quidem modum nos commodè

Interpretamur Divi Pauli verba, quæ extant in 2. epist. ad Cor. cap. 3. ℣. 16. *νίνικα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ Ισραὴλ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα.* Id est, *cum autem ad dominum se verterit Israël, auferetur velamen.* Qui locus multis obscurissimus visus est, & quorundam exercuit industriam. Res hæc, de qua loquimur, magna est, & planè eiusmodi, uti meritò non possimus in posterum Iudæos, velut victimas publici odij, penitus aversari, cum adhuc illis tantarum rerum supersit spes. Et profectò D. Paulus veneratur eos, & laudibus magnifice effert etiam sic errantes. Ait enim, *Quorum est adoptio & gloria, & fœdera, & legis constitutio, & cultus divinus, & promissiones: quorum sunt patres, & ex quibus Christus est, quod ad carnem attinet.* Quæ poterat esse maior nobilitas? Tot patriarchas, vatesque, & reges in avis proavisque numerant, denique tot excelsos & divinâ virtute viros, quorum sunt nomina cœlo consecrata. Sunt quidem, fateor, hodie vernili atque illiberali ingenio cuncti Iudæi; neque, si vitam eorum aut studia intueâre, quicquam

magnopere reperias, quod ſit magnis atque erectis animis dignum: ſed nos eius rei cauſam non miramur. habent enim hæc quoque quendam velut orbem: ut, quemadmodum temporum vices, ita & morum vertantur. Profectò, qui dies illis candidam libertatis lucem abſtulit, imperiumque de eorum excuſſit manibus, idem ille ingenuos quoque ſpiritus eorum perdomuit, nihil ut ampliùs habeant nunc vividi vigoris. Apud Homer. optimus Eumæus regi ſuo Vlyſſi illud divinè ait,

ἦμισυ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
ἀνέρος, εὖτ' ἂν μιν κὴρ ἀνίλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Quemadmodum arculæ, in quibus nani faſciis conſtricti à mangonibus aluntur, corpuſculorum incrementa non prohibent modò, ſed minuunt quoque, atque contrahunt; ita quælibet ſervitus compedes quaſdã etiam ipſis animis injicit, & generoſam ſuffocat indolem. Quid poſſunt ſublime ſpirare, qui per tot annos, per totum orbem tantis fatigati contumeliis ſunt? quos pueri iam olim

laciniâ, viri barbâ traxêre? denique in quos omnium Cæsarum detumuit furor? Tiberius iuventutem eorum per speciem sacramenti, in provincias gravioris cœli distribuit. Erat insigniter pestilens Sardinia. In hanc missa quatuor millia sunt, uti malè interirent. Haud multò pauciores Titus bestiis objecit, cum Beryti, atque Cæsareæ spectacula ederet. Ipse Traianus, qui omnium fuit principum leniissimus, decrevit ne legem legerent. quod ab aliis quoque imperatoribus crebro factum postea est. Ea fuit maxima afflictio, & à Rabbi Zacuth inter שמדות *persecutiones* numeratur, cum ait, גזרו שמד שלא יקראו בתורה *decreverunt persecutionem, ne Iudei legem lectitarent.* Sed hæc à paganis facta sunt. Nos, qui arctiore vinculo cum illis sociamur, amemus inter nos, & hoc habeamus commune, quod iussa audimus eiusdem numinis. Divus quidem Paulus pro illis caput suum devovere cupit, adeò impense amat gentem. Etiam illud ait, *si primitiæ sunt sanctæ, sancta etiam est massa: &, si radix sancta est, etiam sunt rami.* Non ego nunc ambitiose eorum laudes

celebrabo. quippe à nulla re magis, quàm ab ineptiis, abhorremus. Sed tamen ad hæc ſera tempora quod attinet, ſanè, ſi benè rationem putamus, haud exiguum eſt, quod illi genti noſtra debet religio. Quinam ſunt enim illi, qui nobis Biblica volumina ſarta tecta ſervavêre, niſi Iudæi? Quot menda ſcriptionis in ſacrum codicem inrepſiſſent, ſi illius cuſtodia ſolis Lactantiis, Auguſtinis, Gregoriis, Chryſoſtomis, viris ſanctiſſimis, ſed impertis Hebraiſmi, mandata fuiſſet? Inter Græcos omnes Latinoſque, qui veterem Eccleſiam rexêre, unus Origenes cum Hieronymo Hebraicè ſcivit. & ferme nimium dixi. cæteri nec elementa quidem didicerant, Quare, ſi quid collapſum incuriâ librariorum eſſet, non tali auxilio, nec defenſoribus iſtis tempora tunc egebant. At Iudæis unum ſtudium, unaque omnibus cura fuit, libros Moſis, vatumque, & ea quæ Hagiographa appellantur, à temporum iniuriis vindicare. Hæc laus eorum propria eſt. Nulla alia gens in illius gloriæ ſocietatem ſe offert. In libro Iuchaſin, quem ſcripſit Rabbi Abraham Salmanticenſis, admodum illuſtris

est locus, ex quo discimus, omnia Biblica exemplaria fuisse emendata ad quendam venerandæ antiquitatis codicem, quem sua manu olim cõscripserat Rabbi Hillel, summus Iudæorum prçsul, qui Babylone in Syriam venerat sexaginta annis antequam Deus dominusq; noster Christus nasceretur. Verba eius dignissima sunt, quæ hîc recitentur, בְּמַלְכוּת
ליאון הוציאו ספר הארבעה ועריו
אשר נקרא הביבליא שכתב אות
ד הלל ומשם היו מגיהים כל הספרים
ואני ראיתי חלק מהם שנמכרו באפריקא
דבזמני היה ת מאות שנה שנכתבו
וחקמחי אמר בחלק הדקדוק בפסוק
למען תזכרו שהחומש היה בטול טולא:
In regno Leon eruerunt librum, Arbe Veesrim, qui vocatur Biblia, quem exaravit Rabbi Hillel. atque ex eius fide emendarunt omnia exemplaria. caterum ego vidi partem eius, quæ venalis erat in Africa, eratque tunc meo ævo ante D CCCC. *annos scriptus. Ait Kimchi in sua Grammatica in Pasuk* למען תזכרו, *quod Pentateuchum fuit in urbe Tolera.* Erat igitur illa tempestate penes Iudæos arbitrium & vis ac norma emendandi Biblicum.

contextum. Profectò, quàm facile illis fuiſſet, interpolare ea loca, quæ redarguere eorum deliria videbantur, cum vix tria verba Hebraicè intelligerent Chriſtiani? ſed obſtabat pietas, vetabatque moveri, quæ ſacra eſſent. Et tamen fuêre, qui exiſtimarent, malâ fide eos deſcripſiſſe multa. quibus hominibus luculenter reſpondit Origenes in octavo volumine explanationum Eſaiæ. Equidem ego, quoties Maſoritarum in defeſſam diligentiam conſidero, pene obſtupeſco. Omneis enim Hebræi codicis parteis accuratè recognitas & collatas, notis quibuſdam impreſſis obſignaverunt. Id factum eſt poſt rempli ſecundi excidium anno plus minus quadringenteſimo triceſimo & ſexto. Obſervatum ab illis eſt, non modò quot commata & verba, ſed etiam quot literas continerent libri ſinguli. Quare, quod poſtea, cum ſumma barbaries orbi incubuiſſet, nullus apex de præſtantiſſimo illo ſcripto perierit, illorum beneficium eſt. Nō ſine cauſa illud à Rabbinis eſt dictum, המסרה סיג לתורה, *Maſora eſt velut paries & ſepimentum legis.* Apud Rabbi Zacuth, quem iam modò teſtem lauda-

vi, ſunt ineptiæ Iudaicæ, quibus (ſi Deo placet) colligitur, accentus atque pũcta tempore Ezræ extitiſſe. Quod ideo retuli, uti hoc quoque adjicerent ad reliqua ſua nugaciſſima argumenta ij homines, qui hodie negant eſſe hoc Maſoritarum inventum. Sed moneamus illud quoque, in eiuſdem Rabbini libro, cãdẽ probatione ad Ezræ ſeculũ referri Targum Onkelos. quod etſi futile eſt, & facile oſtendit, quanti ſit prior cõiectura, reperiet tamen defenſores ſuos, vel ob hanc ſaltem cauſam, ne alterum illud cadat. Agit iam pridem multos tam pervicax ſtudium, uti, dum ad ſententiæ ſuæ præſidium arripiant aliquid, quo modo aut quid arripiant, ſua intereſſe haud putent Nos, quod ſacræ ſcripturæ lectio in incerto non ſit, & mutari iam haud amplius poſſit, illis Iudæis acceptum ferimus, qui ſerò & poſt templi ſecundi excidium vixêre. Etenim cum iam rebus magnis opulentiſque excidiſſent, cura illis eſſe cœpit, uti in ſumma calamitate hanc ſaltem ex naufragio reſervarent tabulam cuius eſſet pretium inæſtimabile. Atque hoc profecto unum in illis amamus. Cætera miſerationem ne-

rentur. Apices enim, literasque, & libros versant, sed versant tantùm, Sacros veroſque sensus nec inspiciunt, nec quærunt. Itaque quadrat hoc in illos, quod ipsa vernacula lingua sua aiunt, עשו העקר טבל והטפל עקר *Quod fundamentum rei est, accessionem faciunt: quod accessio est, fundamentum.* Atque hoc est pessimum. infantiam ipsi suam insciamque non sentiunt. Etenim, cum infelicitas eorum omnis posita in divinæ legis ignoratione sit, illi amissas patrias sedes, ereptumque regnum, & alia huiusmodi causantur, quorum neque possessio quēquam beatum, & verè miserum neminem iactura facit. Harpasten, uxoris fatuam, Seneca memorat, quæ subitò desiit videre. *nesciebat esse se: caram, & subinde pædagogum suum rogabat, uti migraret. aiebat domum suam tenebrosam esse.* Idem illis quoq; accidit. Circumferunt ipsi in pectore mali sui causam. Quod si quis numinis favor illos Cananæa redderet, cœlum utique, non animum, mutarent. Comitatur eos, quocunque se verterint, sua nox, neque prius demetur, quàm vecordiæ suæ, obstinationisque, dederint graveis pœnas.

Digitized by

PETRI CVNÆI
DE REPVBLICA
HEBRÆORVM
LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Familia Pontificalis. De Alcimo male existimatum. Pontificis constitutio penes quos. Chalcidensium regi quid beneficij à Claudio datum. Pontificis munia. Quando nobile officium suum Pontifex obierit. Quem habitum tunc gesserit. Flavij Iosephi error, ex properantia natus, qui omnes hactenus decepit. Eius confutatio. Maimonida rectæ sententiæ.

PRIMVS regiæ dignitati honos in summis sacerdotib⁹ fulsit: estque Rabbinorum vetus verbum, tribus rebus Israëlem, tanquam coronis, fuisse decoratum, regno,

Digitized by Google

pontificatu, atque lege. Nos, quoniam de regibus ea, quæ in mentem incidebant, diximus, cætera eodem pacto, hoc est, incurioſe & ſine delectu exequemur. Cum ſacerdotales familiæ olim à Moſe duodecim mox autem à Davide eſſent viginti & quatuor conſtitutæ, una modò pontificalis fuit, cuius erat præ cæteris excellens nobilitas. Apud Flavium Onias, Oniæ tertij filius, pontificali genere iuvenis, per indignationem in Ægyptum aufugit, uti templum illîc conderet, propterea quòd pontificatum libidine Antiochi transferri ad Alcimum videbat, hominem ſacerdotali quidem familiâ ortum, ſed non ex ſucceſſione pontificatus. Hallucinatur enim eruditiſſimus Sigonius (*in lib. 5. cap. 2.*) qui eum ex poſteris Levi, ſed non Eleazari, aut Ithamari, fuiſſe prodidit. Eſtque is error manifeſtus ex Flavij verbis, quæ de hoc Alcimo extant in Antiquitatum libro viceſimo, in capite octavo. Poſt Alcimum etiam Iudas Maccabæus pontificatum, extraneus alienuſque, nullo ſucceſſionis iure accepit, etſi ſanè de gente ſacerdotum fuit. ut iam conſtet, ad hanc dignationem non omnes Aro-

Digitized by Google

nis nepotes, ſed duntaxat paucos quoſdam pervenire per legitimos tramites potuiſſe. Pontifex is fuit, qui omnibus præfectus erat ſacerdotibus. eamque dignitatem illi uniuerſus conſeſſus ſeptuaginta ſenum conferebat, in quorum iudicio atque poteſtate totum hoc, quantumcunque erat, poſitum fuit. Ita enim traditum rectiſſimè à Maimonide eſt, in Halacha Cele Hammikdaſch, in capite quarto. Sed Herodes, cum pauca ex honeſto & bono, pleraque autem contra leges & mores maiorum gereret, creare pontifices, amovereque, uti erat libitum inſtituit. Ac tandem electio ſummi ſacerdotis conceſſa Agrippæ Herodi Chalcidenſium regi à Claudio eſt. idque ius retentum ſucceſſoribus eius fuit, uſque ad extrema belli Iudaici. Ac ſacerdotum quidem cæterorum diviſa functio erat, nemo ut adolere aris honores, vel victimas cædere, niſi facta ſortitione, poſſet. Soli autem pontifici omnia ſacra, & omni tempore, obire ius faſque fuit, (*R. Maimon. in cap. 5. Hal. Cele Hammikdaſch.*) Non enim in ordinem cogebatur, neque vices ſtationeſve obſervabat. Munus pontificis nobile

atque primarium fuit, templi adytæ intrare, quæ Sancta Sanctorum Hebræi appellitant. idque ſemel in anno, non amplius, fiebat, ſolenni expiationum die, atque eâ horâ tantùm, quæ dicata piaculari ſacro erat. Sed de eâ re mox plura dicendi locus erit. Quali habitu pontifex fuerit, cum venerabile illud loci ſecretum celeberrimo die adiret; hactenus diſceptatum à nemine eſt. Magnâ enim ſecuritate crediderunt omnes, indutum eum illo tempore fuiſſe duobus amiculis illis, quorum unum fuit Humerale & Ephod appellatum, alterum verò dicebatur Cotchen ſive Rationale, propterea quod cordis rationiſque ſedem, hoc eſt, ipſum pectus, cingeret. Non nos hîc dè artificioſiſſimo opere utriuſque veſtimenti diſſeremus. Ex auro enim, & purpura, coccoque, atque gemmis confectum fuiſſe, certum eſt, plane in eum modum, uti edicitur in Exodi capite viceſimo & octavo. Sed illud iam dicimus, nunquam iis amiculis uſum fuiſſe pontificem in templi adytis. Quare convellenda nobis opinio eſt, quæ iam pridem ſummis nixa autoribus, nunc & omnium eſt, & quo-

tidie crescit. Atque utinam saltem à Iosepho nobis recedendum non esset, quem virum genere ortum sacerdotali, summisque honoribus in urbe Hierosolyma perfunctum, ea transmisisse ad memoriam posterorum scimus, quæ viderat oculis suis, & comperta habebat. Sed quis tam consummatæ diligentiæ est, cui non somnus interdum in longâ commentatione obrepat? aut quid non potest festinatio & incogitantia, quæ in rebus etiam obviis improvida est & cæca? Igitur non possumus illud ferre, quod in capite decimo & quinto libri quinti ἀλαθείως ait de veste Ephod, deque amiculo Coschen. παύτην τὴν ἐσθῆτα οὐκ ὁ ἀρχιερεὺς τὸν ἄλλον χρόνον, λιποτέραν δ' ἀνελάμβανεν, ὁπότε δ' ἐσοῖτο εἰς τὸ ἄδυτον. εἰσῆει δ' ἅπαξ κατ' ἐνιαυτὸν μόνον ἐν ᾗ νηστεύειν ἔθος ἡμέρᾳ πάντας τῷ θεῷ. *Hunc vestitum pontifex non quolibet alio tempore habebat, (viliorem quippe sumsit) sed tunc, cum intrabat in adytum. intrabat autem semel duntaxat quotannis, illo die, cum mos patrius omnes ieiunio colere Deum iussit.* Contra hæc nemo hiscere

ausus est, tanto consensu accepta ab omnibus sunt. Sed enimvero meminisse debebat scriptor maximus, id quod in vetustissimis Iudæorum scitis est, fuisse vestimenta quatuor peculiaria, eaque alba & ex lino tantùm contexta, quibus solis usus pontifex est, cum piaculare sacrum in adytis, semel in anno, faceret. Ex quo accidit ut proprio nomine בגדי לבן, *vestes laban*, id est, *albæ*, à Iudæis dicerentur. de quibus ita infit Maimonides in capite octavo, in Halacha Cele Hãmikdasch, ex tractatu Talmudico, qui Massachta Ioma vocatur,

בגדי לבן הם ארבעה כלים ששמש
בהן כהן גדול ביום הכפורים ואר בתן
לבנים ומן הפשתן לבדו הן: כתנת
ומכנסים ואבנט ומצנפת: *Vestes laban*

fuere indumenta quatuor, quibus induitus pontifex sacra faciebat, die ieiunij. Erant autem ea albi coloris, atque ex lino tantum: nimirum tunica, bracha, cingulum, & infula. Dies ieiunij est dies decimus mensis Tisri, cum in Sancta Sanctorum pontifex ibat. Hæc primi Talmudistæ odorati sunt, quibus non sine periculo hîç fidem habemus. atque adco miramur, qua oscitantia neque Flavius Io-

ſephus, neque quiſquam alius animum adverterit ad luculenta verba, quæ in Levitici capite decimo & ſexto extant; ex quibus hoc, quod diximus, evincitur. Non abs re erit locum eum deſcripſiſſe. Ita enim ibi præcipit Moſi Deus de ieiunij & expiationum die: *Dic Aharoni, fratri tuo, ne quovis tempore ingrediatur in ſanctuarium intra velum, ut non moriatur. Cum hic autem rebus ingrediatur in ſanctuarium, cum iuvenco ſubrumo, qui ſit pro peccato, & cum ariete, qui ſit in holocauſtum. Tunicam lineam ſanctam indnito; & bracha linea ſunto ſuper carnem eius: & baltheo lineo accingitor; & infula linea tegitor. Ea veſtes ſacræ ſunt.* Mox in extremo capitis addit, *Expiationem ſacerdos faciet, & induet veſtes lineas, veſtes ſacras.* De cæteris amiculis, quæ extra templi adyta pontifex geſſit, non iam difficile eſt dicere. Ea Talmudici בגדי זהב *veſtimenta aurea* vocant, non hercle quòd intextum omnibus aurum eſſet, ſed quòd ornatiora eſſent. Fuêre autem huius generis indumenta octo, è quibus quatuor quidem erant cõmunia pontifici cum cæteris ſacerdotibus, חשן ואפוד ומעיל וכתנת ומצנפת ואבנט ומגבעות.

tunica talaris, bracha, baltheus, & infulæ: quatuor autem propria pontificis erant, מעיל ואפוד וחושן וציץ *pallium hyacinthinum* cum tintinnabulis & malis Punicis; item *amiculum humerale sive Ephod*; tum *Pectorale* sive *Coschen*; & postremo *lamina* aurea, quæ infulæ apponebatur. Neque verò dicat aliquis, ex octo istis indumentis, priora quatuor videri eadem esse cum illis, quorum usum antè diximus fuisse peculiarem in Sancto Sanctorum. Nam & ex pretiosiore lino erant, quæ pontifex extra adytum gerebat, & baltheus fuit opere Phrygiano. Quæ manifestè cernet, qui conferet quæ leguntur in Exodi capite vicesimo octavo, & quæ extant in Levitici capite decimo sexto. Nam etsi linea sunt, quæ describuntur utrobique, tamen בד vulgare *linum* est, cum שש *byssus* exquisitissimi generis sit. Sed nec illud repugnat opinioni nostræ, quod in Exodi capite vicesimo octavo, versu xxix. & xxxv. iubetur Aharon cum veste Ephod, & amiculo Coschen, & cum tunica hyacinthina ingredi in sanctuarium. Sane enim pro vero constat, sanctuarij partes insigniores duas fuisse,

Digitized by Google

quarum fuit una exterior, quæ Sanctum ubique dicitur, altera vero interior erat, quæ Sanctum Sanctorum in ſacro codice, non ſemper quidem, ſed plerumque tamen, appellatur. Hæc neſcire, ſummæ imperitiæ foret. Porro de veſtibus *laban*, ſeu albis, quod diximus pontificem eas gerere, niſi in adyto, non potuiſſe, uſque adeo verum eſt, ut illo ipſo die decimo menſis Tiſri, cum ex more adytum ingrediebatur, ad ea tamen ſacra peragenda, quæ etiam extra adytum tunc fiebãt, induere בגדי זהב *veſtes aureas* neceſſe habuerit. Atque hoc recte proditum in Talmud eſt, in Maſſechta Ioma, in capite tertio.

CAPVT II.

Pontificis ſacra veſtis modo à Romanis, modo à Iudæis aſſervata. De Pontificis galero. De ſacerdotum pileis. Lapides Vrim & Tummim, in quibus vis oraculi fuit. Quando ij amiſſi ſint: Cur alij facti, & adhibiti poſtea ſint, cum eorum nulla vis amplius eſſet. Quis fuerit modus conſulendi oraculum Vrim & Tũmim. Quibus de rebus reſponderit Pontifex.

QVam pulchro & admirando operè fuerint indumenta, quibus adornatus pontifex extra adytum erat, ex illo manifeſtum eſt, quod Flavius refert τὴν ἱερὰν ἐσθῆτα *ſacram pontificis veſtem* magna cura ſervatam in turri fortiſſima fuiſſe, quam in parte templi Septentrionali olim ab Haſmonæis conditam, Herodes tantum Antoniam de Marci Antonij nomine appellaverat. Vtique perglorioſum fuit illam veſtem cuſtodire. Quare eum honorem identidem Romani ſibi vindicaverunt: ac rurſus Iudæis cum, ſed beneficij loco conceſſere. Diximus ex octo tegminibus, quæ aurea Talmudici vocant, quatuor fuiſſe, quæ communia Pontifici cum reliquis ſacerdotibus erant. Inter illa galerus, ſeu infula fuit. Pontificibus enim, ſacerdotibuſque nudo capite ſacra curare fas non erat. quemadmodum nec flaminibus Romanorum id licuit. Pontificis galerum non penitus ſimilem fuiſſe ſacerdotum pileis, Iudæi tradunt. Maimonides faſcias quaſdam ait Pontificis capiti ita circumdatas fuiſſe, quemadmodum membrum contritum aut fractum obvolvitur; ſacerdotum autem

pileos velut galeas fuiſſe. unde & מגבעות eos dici, quod inſtar collium exſurgerent. Ab hoc diſſentit Rabbi Abraham Ben David, cuius השגות *animadverſiones* extant in Maimoniden. Ait enim ille, pileos quidem ſacerdotales, quaſi galeas fuiſſe, at pontificum infulas longè altiores fuiſſe, faſciis in orbem ſic circumactis, ut ſunt hodie Arabum tiaræ. Hoc idem ait accuratiſſimus author Rabbi Ioſeph, cuius commentationes, quæ כסף משנה *coronaMiſnæ* inſcribũtur, inæſtimabiles ſunt. Lapides Vrim & Tummim, qui veſtimento pontificis indebantur, abſcondi-tos à Ioſia in templo priore fuiſſe, neque poſtea repertos in templo ſecundo eſſe, dictum à nobis ſupra eſt. Facti tamen alij lapides, & inditi in amiculum Choſchen ſunt, non quod iam eorum ope amplius oracula pontifex ederet, ſed ut conſummatus earum rerum numerus eſſet, quas maximus Moſes ad pontificem rite ornandum præſcripſerat. Nam ſi quid vel minimum forte deerat, utique pontifex מחוסר בגדים *defectus veſtibus* dicebatur, & ſacris operari non magis poterat, quam ſi de prophana

Digitized by Google

plebe unus esset, quem talia conantem lex divina capitis damnat. (*Rabbi Maimon. in Hal. Beth Habbechira, cap.* 4. & *in Hal. Cele Hammikdasch, cap.* 10.) Sed quid illud est, cur nec consuleretur in templo secundo pontifex, nec responsa redderet? Disputarunt de ea re Iudæorum cordatissimi, & visum illis est, id adeo ex hac causa esse, quod spiritus sanctus numinisque præsentior vis illinc abscessisset. mentem autem humanam fati & futuræ sortis nesciam esse, nisi instinctus divinus afflatusque accesserit. Quo nihil existimari rectius potest. Refert hæc omnia Maimonides in Halacha Cele Hammikdasch, capite decimo: ubi morem etiam edisserit, quo oraculum illud consulebatur antea. Stabat enim pontifex, & vultum componebat artam versus. erat autem à tergo, qui responsum petebat. is, cum scitatus de successu rei esset, quam apud animum suum proposuerat, ibi pontifex statim, spiritu cœlesti concitus, amiculum Colchen inspexit, atque ex literis mirâ vi illic protuberantibus quid futurum esset, didicit, respondit que. Ea consulendi ratio non privatis

Digitized by Google

aut de plebe hominibus, ſed regibus duntaxat, ſummiſque iudicibus, aut iis, qui publicè miſſi à populo eſſent, uſurpata fuit. Quoties enim res magna agebatur, itum illuc eſt. Priuatorum negotia votis precibuſque relicta ſunt, ne oraculi ſanctitas evileſceret.

CAPVT. III.

Veſtimenti laceratio quatenus Pontifici permiſſa. Item quatenus ſacerdotibus. De Caipha. Lex coniugii alia pontifici, alia ſacerdotibus poſita. Matrimonium virginis, viduæ, vitiatæ, & per divortium dimiſſæ. Polygamia, Habitatio Pontificis. De Auguſto Cæſare.

NVnc referamus alia quædam ſummi Pontificis iura. Inter quæ illud eſt, quod ei veſtem lacerare in animi dolore fas haud fuit. Quod præceptum tamen Talmudici ad lacerationis modum reſtringunt, ut Pontifici diſrumpere veſtem quidem, ſed infra tantùm circum pedes licuerit; ſuprà verò, & ad ſinum pectoris, vetitum ſit. at cæteris ſacerdotibus ius eſſe lacerandi à ſummã

parte deorsum aiunt. Ita diffinitum in fine eius tractatus est, quem Massechta Horaioth appellant. Quæ si vera sunt, nullo necessario argumento colligitur, id quod interpretes volunt, Caipham contra legem feciſſe, cum ad Messiæ augustam vocem ipse togam sibi per impatientiam discinderet, uti proditum à Divo Matthæo est in capite vicesimo & sexto. Hæc ultrà exquirere, nostrum non est. Cum enim diligentissimè in his operam posuerimus, restabit, ut nobisinet irascamur, qui pedibus simum scalpturimus, unde nullum granum eruitur. In Levitici capite vicesimo & primo edicitur pontifici maximo, uti virginem duntaxat in matrimonium petat. Quod profecto non sine mysterio est. Non enim sacerdotibus posita eadem lex fuit. quippe viduam illi uxorem rite duxerunt, dum modò ab iis abstinerent, quæ corpore quæstum faciebant, aut per divortium expulsæ à marito erant, quibusve oblatum vitium fuit. In Talmud, in Massechta Ioma, in capite primo, traditur, nefas Pontifici fuisse uxores duas simul in matrimonio habere. quod si haberet, utique cum altera

altera faciendum illi divortium fuisse ante diem decimum mensis Tisri. ni id feciſſet, obire eum piaculare sacrum solenni illo die in templi adytis nequiviſſe. Enimvero hoc singulare fuit. Nam cæteris herele Iudæis plures uxores ducere per legem licuit. idque infra ostendemus, cum res ipsa feret. In Massechta Middoth scriptum extat, ædiculam fuisse Pontifici in templo extructam, in qua ille interdiu mãsitavit ferme, eamque לשכת כהן גדול *conclave Pontificis* esse dictam. De domo vero, quæ extra sãctuarium illi erat, ita Maimonides tradit, debuisse eam Ierosolymæ, atque in ipsa urbe non alibi, esse. At Romanorum legibus cautum fuit, uti Pontifex maximus in domo publica habitaret. Quare Octavius hercle, M. Lepido mortuo, cum tanti nominis honorem adeptus esset, & domum publicam accipere, à senatu per modestiam recusaret, suarum ædium partem ipse publicam esse iussit, quo satis factũ legi esset,

CAPVT IV.

Contra Divum Augustinum, atque contra

Carolum Sigonium disceptatur de Pontificis ingressu in Sancta Sanctorum. Locus in epistola ad Hebraos malè à Sigonio intellectus. Altare suffitum non fuisse in Sancto Sanctorum, contrà quàm Divus Augustinus sensit.

LIber postliminio ad id redire, quod intermissum à nobis est. Diximus enim Pontificem in templi adyta introiisse solenni expiationum festo, quod die decimo mensis Tisri celebratum quotannis est. Ita Iudæi omnes, & qui Græcorum Latinorumque eruditissimi sunt, magno consensu tradidere. Neque nos profecto aliter statuimus. Non enim alio tempore, neque aliam ob causam visere ei secretissimum locum fas fuit. Et tamen in illa ipsa erudita antiquitate unus extitit Augustinus, summa sanctitate atque eruditione vir, cui ita visum est, pontificem quotidie Sancta Sanctorum ingressum esse, uti thura adoleret. quod autem semel duntaxat introiisse dicatur, id ad anniversariam expiationem retulit, quæ sanguine purificationis fiebat. Huic sententiæ Carolus Sigonius, cum applauderet, aliud

inſuper præſidium addidit, exiſtimavitque, Pontificem quotidie quidem adyta eſſe ingreſſum, ſed ſacerdotum comitatu ſtipatum ; ſemel autem in anno ſolum, id eſt, ſine ſacerdotibus. Profectò non eſt committendum nobis, ut tam craſſum errorem non refelliſſe videamur. Ac Sigonius quidem, ut de illo prius dicamus, manifeſto ſophiſmate aut deludere nos voluit, aut hercle imprudenter deluſus ipſe eſt. Sine dubio enim verba Apoſtoli in animo habuit, quæ in epiſtola ad Hebræos extant in cap. IX. *εἰς τὴν δευτέραν σκηνὴν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς εἰσήει μὴ χωρὶς αἵματος. ſecundum tabernaculum ſemel quotannis ſolus pontifex ingreſſus eſt non ſine ſanguine.* Enimvero illa verba ſentẽtiam eiuſmodi habent, Pontifici ſemel in anno duntaxat, & quidem ſoli, adyta introire fas fuiſſe. Sigonius autem in aliam mentem hæc diſtorſit, ſcilicet quaſi ſemel quidem quotannis ſolus, at quotidie cum aliis intraverit. Qua quidem interpretatione nihil excogitari futilius poteſt. Omitto Talmudicorum omnium Rabbinorum-

que graviſſima iudicia, quæ ſemper apud omnes cordatos permagnum pondus habuere, quoties dē patriis ritibus eorum, ceremoniiſque orta diſceptatio eſt. ex quorum ſenſu illud eſt, quod Maimonides ait in Halacha Beth Habbechira, in capite ſeptimo, בית קדש הקדשים מקודש מבין ההיכל שאין נכנם לשם אלא כהן גדול ביום חכפורים בשעת העבודה: *Sanctum Sanctorum eſt ſacratius reliqua parte templi, quia nemo illud adit, niſi Pontifex, die Expiationum, ipſa ſacrificij hora.* Nihil nunc opus eſt à Iudæis teſtimonium eblandiri tam manifeſtæ rei. Aio nullum ſacri codicis locum eſſe, ex quo colligi probabiliter poſſit, quemquam hominem ritè illud loci arcanum adiiſſe, uno pontifice excepto. At ipſe pontifex quam ſæpe adyta intraverit, ex illo diſcimus, quod in Levitici capite decimo & ſexto ſcriptum eſt: *Dic Aharoni, ne quovis tempore ingrediatur in ſanctuarium, quod eſt intra velum ante operculum propitiatorium, quod eſt ſuper arcam, ut non moriatur. Nam in nube apparebo ſuper operculum illud. Sed cum his rebus ingrediatur Aharon in ſanctua-*

vium cum vitulo & ariete in holocaustum. A coetu autem Israelitarum accipiat duos hircos in peccatum, & arietem in holocaustum. cumque obtulerit vitulum, & oraverit pro se, ac domo sua, duos hircos constituat coram Domino, in ostio tabernaculi testimonij, & mittat super utrumque hircum sortes, sortem unam Domino, alteram capro emissario. Ecce, sanctuarium, quod intra velum esse dicit, nihil aliud est, quàm Sanctum Sanctorum, ubi & arca fuit cum operculo propitiatorio. Quæ autem fieri illic præcipit summus Deus, omnia eiusmodi sunt, quæ duntaxat decimo die mensis Tisri agebantur, celebri expiationum festo. Ex quo consequitur, nunquam pontificem, nisi quo die ista fierent, adyta intravisse. Id enim plane edicitur. Quare faceſſat Sigonij hariolatio, non enim est pro indole tanti viri, quem alibi nos sæpe admirati sumus. Sane enim, quod sperare improbum erat, bene ille atque feliciter in summa Hebraismi ignoratione res Iudæorum composuit. Sed quid Augustino respondebimus, qui aram incensi fuisse in adytis existimat, ad quam pontifex thura adoleverit quotidie? Enim-

vero in Magno errore verſatus homo ſagaciſſimus eſt, neque ſubtile illud & peracre iudicium ſuum hic adhibuit. Omninò enim locus ille, in quo erat altare incenſi, ſeparatus velo ab ipſis adytis fuit. Quare cum in Levitici capite XVI. ſanctuarium, quod intra velum eſt, appelletur ipſum adytum, contra de incenſi & ſuffituum ara dicitur in Exodi capite triceſimo, fuiſſe eam ante velum illud: plane ut in medio oppanſum velum inter adyta aramque ſuffituum eſſet. Recitabimus verba ex capite triceſimo Exodi, ne lectorem ſuſpenſum teneamus. Ita enim ibi dicitur, *Fac aram incenſi è lignis Schittim, atque eam auro obduc, pariterque latera eius & cornua. Pone autem eam ante velum, quod ante arcam teſtimonij, atque ante operculum propitiatorium eſt, ut adoleat ſuper illud Aharon ſuffitum aromatum unoquoque manè.* Profecto, niſi ſtupor aut pituita ſenſus noſtros tardat, illud intelligimus, aram incenſi ante velum, ac velum ipſum ante arcam teſtimonij fuiſſe; ut aram incenſi ab area teſtimonij, atque ab operculo propitiatorio diſtinxerit veli interiectio. Equidem fa-

ber in quadrageſimo Exodi capite, verſu ſexto, edici, *ut ara incenſi aurea coram arca teſtimonij collocetur*: ſed, quod ibi de medio velo expreſſum non eſt, mox paucis interiectis additur, *aram auream in tentorio conventus ante velum eſſe poſitam*. Quare iſta ratio hercle apud me nauci non eſt.

CAPVT V.

Philonis Iudæi quædam loca excuſſa, & explicata. Lapſus Philonis. item eius, qui librum I. Maccabæorum ſcripſit. Poſt reditum Iudæorum ex Babylone, legem non planè ſervatam fuiſſe in templi ædificatione. Argumenta quædam diſſentientium reiecta. Quid Moſi pro Pontificibus conceſſum fuerit.

NImis indiligenter hic ſumus, qui Philonis Iudæi illuſtrem locum nondum produximus, qui, cum Sigonij oculos non fugerit, admonere illum poterat, quam ſit inconſulta Auguſtini hæſitatio. Ait ſcriptor graviſſimus in libro, qui περὶ θυσιῶν extat; Ὁ νόμος θεσπίζει δὲ καταστάσεως

διεῖναι βωμοὺς καὶ ταῖς ὕλαις, καὶ τοῖς τόποις, καὶ ταῖς χρείαις διαφέροντας. ὁ μὲν γὰρ ἐκ λίθων λογάδων ἀτμήτων ἀνῳκοδόμηται, καὶ ἐν ὑπαίθρῳ παρὰ ταῖς τοῦ νεὼ θυσιάσιν ἵδρυται, καὶ χρῆται πρὸς χρείαν τοῦ τῆς σφαγῆς· ὁ δὲ χρυσοῦς μὲν κατασκάσει, ἵδρυται δ' ἐν αὐλῇ ἔσω τοῦ θυσιαστηρίου καταπετάσματος, ὃς κεῖται τῶν ἁγίων ἔσω ἐκτὸς ὂν μὴ τοῖς ἁγιάσμασι τῶν ἱερέων· καὶ χρῆται πρὸς χρείαν τοῦ τῶν θυμιαμάτων.

Lex duas ponit aras inſtis, quæ materia, loco atque uſu differrent. quippe una ex lapidibus ſelectis, ſed impolitis tamen, extructa eſt, atque ſub dio ſita eſt, prope templi veſtibulum, eiuſque uſus poſitus in victimarum immolatione eſt. altera verò aurea, intra primum velum, in loco inacceſſo eſt, quem videre nemini mortalium licet, niſi ſacerdotibus, cum in caſto ſunt. facta autem eſt in uſum ſuffituum.

Omninò ait, aram hanc intra primum velum fuiſſe, quod oppanſum Sancto erat; planè ut diverſum fuiſſe ab illo velum ſecundum ſignificet, quod Sanctum Sanctorum à Sancto ſeparabat. Vtique,

Digitized by Google

quemadmodum Sanctum Sanctorum ſacerdotes non recepit, ſed Pontificem duntaxat; ita Sanctum, in quo ſuffimentorum ara erat, plebem arcebat, ſacerdotes autem ſolos una cum Pontifice admiſit. Apud Divum Lucam quidem Zacharias, qui ſacerdotis, non Pontificis erat dignitate præditus, ad hanc ipſum ſuffituum aram odoramenta flammis uſtulat. At de plebe ita ſcriptum extat, (*Luc. cap. 1. verſ. 10.*) πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω, τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. *tota multitudo populi foris precabatur, tempore ſuffitus.* Et mox rurſum, (*Ibid. ℣. 21.*) ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν. καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν. *Exſpectabat Zachariam populus, miratuſque eſt eum diutius morari.* Quoniam iam citare Philonem teſtem cœpimus, libet alia quædam ex illius commentationibus adferre. Enimvero, qui in Sanctum, quod intra primum velum eſt, non introiviſſe niſi ſolos ſacerdotes dixit, is alibi diſertis verbis Sanctum Sanctorum, quod intra ſecundum velum eſt, non à ſacerdotibus, ſed à Pon-

tiſſce adiri, & quidem ſemel duntaxat in anno, ait. Verba eius de hac re in libro ſecundo περὶ μοναρχίας hæc extant, quæ itidem Sigonius, cum vidit, officere propoſito ſuo non intellexit. ὁ γεὼς πανὸς λόγε κρέϊτων, ὡς ἐκ τῶν φαινομένων ὅδε πεκμήρασθαι· τὰ μὲν γὰρ εἰς ἀόρατα πανὶ τῳ, πλὴν ἐνὶ τῷ ἀρχιερεῖ. *templum omni prædicatione eſt pulcrius, ut quidem ex iis, quæ apparent, colligi poteſt. nam quod ad ea pertinet, quæ in penetralibus ſunt, ea nemini viſuntur, niſi uni, hoc eſt, Pontifici maximo.* Nunquam Sigonius effugiet, ita manifeſte tenetur. Addit illud ibidem Philo de Pontifice: καὶ τέτῳ μόνῳ δὶ ἔτες ἐπιπαμμένον ἄπαξ εἰσίναι πάντ' ἔξιν ἀορατά. *atque huic tamen omnia cernere licet, cum quotannis & ſemel duntaxat intrare fas ſit.* Oratio medius fidius languida & elumbis, quæ porrigere aliquid velle eorum, quæ dicta ſunt, videtur, cum nihil minus efficit. Quid enim diverſum hic, aut contrarium ſupra dictis eſt? Non magnus labor eſt, ſententiæ vim ſuam reddere, atque ita locum conſtituere, καὶ τέτῳ μόνῳ ἔτες ἐπιπαμ-

μᾶλλον ἅπαξ εἰσίεναι, πόσῳ δ' ἄν ἔτι ἐφικτά. Sanè hoc longe aliud eſt. Poſtquã enim dixerat, pontificem unum ſolumque adyta templi videre, mox revocans ipſe ſe, *Atqui huic ipſi*, inquit, *cum quotannis duntaxat ſemel intrare fas ſit; non tamen omnia cernere licet.* De hinc eius rei ratio ſequitur, quæ ſane notabilis eſt; πυρεῖον μὲν γὰρ αἰθράκων πλῆρες καὶ θυμιάματα εἰσκομίζει. παλιὸς δ' ἀναδιδοὺς, ὡς εἰκὸς, ἀτμὶς ὅλον κατέχει τὸν ναὸν πάντα. καὶ τὴν ὄψιν ἀποσκιάζει καὶ ἀναπίμπλησιν ὄχλου, ὥστε χωρεῖν ἀδυνατοῦσαν. *Etenim thuribulum ignitis carbonibus & odoramentis plenum illuc infert. omnia autem circumcirca tenentur multo fumo, qui, ut conſentaneum eſt, excitatur. tum vero & viſus quoque obtenebratur, inhibeturque, neque longius ſeſe ferre quit.* Hoc igitur illud eſt, quare Pontificis ipſius oculis non omnia luſtrari poſſe ait, quæ in adytis ſunt. Atque hactenus luculenter iſta Philo, atque etiam divine. Quanquam illud non ſine errore dixit, quod antea ex libro eius περὶ θυσιῶν recitavimus, aram alteram, quæ propè veſtibulum templi ſub dio poſita ſan-

guinem victimasque accepit, constructam *lapidibus integris, impolitisque* fuisse *ex legis edicto*. Contra enim, lignea ut sit, atque ære obducatur, numinis placitum est in Exodi capite XXVII. quod & Moses exequitur mox in cap. XXXVIII. & diu post maximus rex Salomo, cum templum conderet, non neglexit, ut est in libro II. Chronicorum, capite IV. & in libro I. Regum, cap. VIII. vers. LXIV. Quod vero de ara ex cespite aut saxis faciunda edicitur in Exodi capite XX. id ad ea tempora pertinet, cum populus sacer, per vasta terrarum spatia & hostili solo circumerrans, sedem religionibus stabilem, & domicilium certum non haberet. Scio ego, qua tempestate tẽplum secundũ stetit, aram hanc quoqs ex lapidibus fuisse. sed quam multa id genus alia enumerare possum, in quibus servata tunc veterum legum præscriptio non est? Sanè atroci & formidoloso reipublicæ tempore, cum incerta sæpe omnia metu hostium, & dissensionibus civicis essent, in ædificanda æde securi duntaxat legem aliquatenus sunt homines sanctissimi Nam quod in primo libro Maccabæorum, in cap. IV. di-

citur, *Acceptis lapidibus integris secundum legem adificatum esse altare novum ad formam eius, quod fuerat prius*: oppidò leve est. Nos enim eum authorem, quisquis fuit, non magis veremur erroris reum facere, quàm Philonem Iudæũ. Vterque verbis illis deceptus est, quæ in Exodi capite xx. extare diximus. Sed in hæc divertere, nihil necesse erat De ara suffituum agere desinemus, si id dixerimus, in quo maximum momentum est. Iubet in Exodi capite xxx. immortalis Deus cornua huius aræ semel quotannis vituli sanguine rigari, illo die qui constitutus ieiuniis & expiationi erat. Sed eum sanguinem prius in Sãcta Sanctorum inferri, ac mox exire illinc Pontificem, & conspergere aræ cornua necesse fuit. Ita enim sancitum in Levitici decimo & sexto capite est. Quare iam rem confecimus, nihil ut opus argumentis amplius sit. Etenim profecto, si exire ex adytis Pontifex ad riganda aræ cornua debuit, aram eam in adytis non fuisse certum est. Hæc contra Divum Augustinum, &, qui assensit illi, Carolum Sigonium, excutienda erant, ut illud omnibus persuasum esset, quod

Hebræi veteres, Græcorumque & Latinorum cordatissimi prodidêre, Pontificem semel duntaxat quotannis secretum sanctissimi loci adiisse. Aiunt quidem Talmudici, id quod supra retulimus, Pontificem, cum oraculum ex gemmis Vrim & Tummim peterer, facie ad arcam obversa stetisse. sed id fieri in qualibet templi parte potuit: ne iam forte credat quispiam, toties eum adyta intravisse. Atque hîc est ille consulendi oraculi modus, de quo scriptum est in libro Iudicum, cap. 1. & capite xx. tum & in priore Samuelis commentario, in cap. x. De Mose aliter habendum est, quippe is ad arcam testimonij, prope ipsos Cherubinos, & ad operculum propitiatorium, verba vocesque commutavit cum numine. quod ex cap. xxv. Exodi, vers. xxii. atque ex Numer. cap. vii. vers. ult. neutiquam obscurum est. Verum quæ dementia esset, Aharoni cæteritque pontificibus transcribere, quæ uni Mosi contigêre? Sanè enim cum virum ex communi mortalium conditione Deus exemerat, postquam loqui coram, & una esse cum illo, atque ab illo aspici etiam dignatus-

est. Quæ omnia esse negata aliis, annotatum in sacro codice est. Sed iam non amplius verbum addimus. Qui enim pauca delibare de multis cõstitueramus, pene præ studio omnia exhausimus.

CAPVT. VI.

Vicarius Pontificis sub decimum diem mensis Tisri constitutus. Quot gradus dignitatum inter pontificatum & sacerdotium interpositi fuerint. Iusiurandum solenne quotannis Pontifici delatum sub templo secundo. & causa eius. Hæresis orta de suffitu in adytis adolẽdo. Hircus in desertũ missus. Mons Hazazel. Iudaorum scita quædam super eam re.

QVoniam Pontificis nobile munus in iis esse rebus positum diximus, quæ die decimo mensis Tisri agebantur, idoneũ visum est plura exequi quæ huc pertinent. Scribit Maimonides in Halacha Habodat Iom Haccippurim, in capite primo, solum Pontificem omnia sacra obiisse, quæ illo die fiebant, ne illis quidem exceptis, quæ propria illius festi non erant. quare illa quoque, quæ quoti-

die ſacerdotes etiam curabant, commiſſa tunc Pontifici fuiſſe. Ait praterea quo tempore feſtum hoc inſtabat, ſeptem continuos dies cuſtoditum cum publice magna cura fuiſſe, ne qua res fortuita eum contaminaret, prohiberetque ſolenni ſacro. Quæ tradu&a ex initio tra&atus Talmudici ſunt, quem Maſſechta Joma vocant. Tum & illud prodit ibidem maximus Rabbinus, quod relatu dignum eſt, de Pontificis vicario, qui quotannis creatus ſub diem ieiunij eſt:

מתקינין לו כהן גדול אחר שאם יארע בזה פיסול יעבוד האחר תחתיו בין שאירע בו פיסול קורם תמיד של שחר בין שאירע בו פיסול אחר שהקריב קרבונת זה שנכנס תחתיו אינו צריך חינוך עבר יום הכפוריס הרי זה ראשון חוזר לעבורתו והשני עובר ואם מת הראשון זה שני מתמני תחתיו: Nos ſententiam, non verba exprimemus. *Poſitum in more fuit*, inquit, *ut Pontifici cõſtituerent quendam alterum Pontificem. Nam ſi quid ei contigiſſet, quo impuratus videretur, alter ille vice eius rem ſacram faciebat. Caterum vicario huic, qui pro illo in adyta ibat, nõ opus initiatione fuit, ſi ve contaminari Pontificem ante juge ſacrifi-*

cium matutinum, ſive poſt oblationes peractas contigiſſet. Quàm primùm autem dies expiationum præteriiſſet, prior ille redibat ad munia ſua: vicarius autem ſe abdicabat. Quod ſi prior moriebatur, alter ille in ejus locum ſubſtitutus eſt. Non multum ab his abludit, quod traditum à Flavio eſt in libro decimo ſeptimo Antiquitatum, in capite VIII. Is enim quendam Ioſephum Ellemo prognatum refert, qui in unum diem functus pontificatu ſit, cum ſummus ſacerdotum Matthias immundo viſu per ſomnium ſe inquinaſſet, illa ipſa nocte, quæ expiationis feſtum antecеſſit. Hujuſmodi vicarium Maimonides סגן appellat in Halacha Cele Hammikdaſch, in capite IV, aitque ſub imperio ejus cunctos ſacerdotes eſſe. ex quibus tamen duo ſunt, quos vicario eandem operam præſtare ait quam Pontifici ipſe præſtat, eoſque קתיקולין appellat. ac rurſus quendam ordinem illis inferiorem facit, in quem ſacrificulos ſeptem adſcribit, qui אמרכלין dicti ſunt, & claves atrii cuſtodiebant, nemo eorum ut aperire illud poſſet, ni unà omnes adeſſent

Rursum his subesse tres גזברין, id est, thesaurarios, sive sacro ærario præfectos, ait. quos sequitur ראש חמשמר qui custodiis templi præest. tum is, qui ראש בית אב dicitur. ac tandem proximus ab his dignitatis locum tenere cæteram sacerdotum plebem ait. Hoc fermè pacto sacerdotum gradus distincti à Talmudicis sunt. nisi quod iidem inter Pontificem maximum, atque intervicarium ejus constituunt quendam משוח מלחמה hoc est, *praliis causa unctum* appellant. Sed de hoc infrà dicemus. Nunc de expiationum festo, quæ in promptu sunt, addamus. Apud Maimonidem (*In cap. 1. Hal. Habodat Iom Maccipp.*) legati à senatu missi juramentum quotannis solenni more à Pontifice exigunt, pridie quàm peragendum piaculare sacrum erat. Id adeò fieri ex hac causa consuevit; quod sub templo secundo caput extulisset hæreticus quidam, à quo propagata Sadducæorum secta est. Is odoramenta, queis suffumigandum adytum erat, imponi ignibus primùm, ac mox inferri in adytum voluit, quum Iudæis per manus traditum jam inde à Mosis

Digitized by Google

ævo esset, accendi demum ea in ipsius adytis oportere, idque profectò legis sententia etiam arguit in Levitici capite XVI. versu XII. & XIII. Sed novatorem illum ea verba movebant, quæ extant in ejusdem capitis initio: בענן אראה על הכפרת *in nube apparebo super propitiatorium.* Quæ certè adeò nullum præsidium ad ipsius causam adferunt, ut planè id stabiliant, quod in versu XII. & XIII expressum esse diximus. Et tamen nihilominus crescebat quotidie tam improbabilis opinio, lateque animos hominum pervaserat. Quare, cum metus ingens esset, ne in illum errorem sese Pontifex quoq; transderet, institutum fuit, ut pridie decimum diem Tisri sollenniter eum legati jure-jurando obstringerent. cujus formulam Maimonides in hæc verba conceptam refert, משביעין אנו עליך במי ששכן את שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל דבר שאמרנו לך: *Nos te iurare iubemus per eum, cujus nomen in hac ade habitat, ne quid immutes eorum, quæ dixerimus tibi.* Dein cætera subjecêre, de quibus cautum esse intererat omnium. Ad celebritatem hujus festi maximè

pertinuit regiosa sortitio illa, quâ ex duobus hircis unus destinatus aris fuit, alter verò in vicinum desertum ad montem quendam Hazazel dimittebatur, ut illinc præceps rueret. Tradunt Iudæi eum hircum magno molimine in desertum ab alienigena quopiam deductum, ac mox de summo monte detrusum ad ima esse. De tabernaculis quoque ab vrbe Ierosolyma usque ad desertum dispositis, nescio quid, loquuntur, in queis consederunt, qui hircum idem idem escâ reficerent. Tum & funiculum, cuius pars altera cornibus hirci, altera deligata ad scopulum fuit, atque etiam colorem funiculi, & id genus multa alia describunt, quæ profectò mecum ignorãt. Quare nos hæc in medio relinquimus, propterea quòd rationibus cõiecturisque melioribus destituta, vim haud capiunt ex ipsa frugalitate.

CAPVT VII.

Initiatio Pontificis duplex, & qualis. Quando altera cessaverit. Quando Pontifex ab juvenis mactatione, quam lex præscripsit, immunis fuerit.

CONſecratio Pontificis duas res præcipuè habuit, veſtitum unctionemque. Sancitum enim à numine fuit, uti, qui ſummum ſacerdotium geſturus eſſet, tunicis amiculiſque ſacris per ſeptem dies indueretur, atque oleo lineretur, quod confectum ad eam rem ratione quadam ſingulari erat. Talem Pontificem Talmudici מתרבה בגדים *auctum inauguratumque amictu*, & מתרבה משחה *auctum atque initiatum unctione* dixêre. Ipſe autẽ actus ſolennis dictus ab illis eſt ריבוי בגדים ומשחה *acceſſio maieſtatis ex amiculis & unctione*. Sed enimverò, poſtquam ſacrum oleum periit, quod in priore templo cõditum eſſe ab Ioſia in ſpecu quodam, & nunquam poſtea repertum ab Ezra aliiſve in poſteriore templo diximus, ab illa tempeſtate hercle Pontificum initiatio peracta ſine unctione eſt. Satis enim fuit, ſolo veſtitu eos inaugurari. Veſtiendi autem modus eiuſmodi fuit, qualem Talmudici deſcripſere in tractatu, qui Maſſechta Ioma dicitur, in capite primo. Amicula octo erant, quibus Pontifex per dies ſeptem continuos mane quidem induebatur, veſperi

autem exuebatur ; totidemque per dies fieri unctio solita fuit , antequam amissum sacrum oleum esset. In Massechta Horaiot , in capite ultimo , traditum est , nullam fuisse differentiam inter pontificem , cuius consecratio unctione fiebat, atque inter eum qui solo amictu initiatus erat, nisi quod is , qui unctus esset , mactare numini juvencum legè jubebatur, si ita deliquisset, ut unius culpa peccatum ab omnibus esset. Hac necessitate solutus fuit , qui sine unguento erat vestibus inauguratus. cæteris autem rebus omnibus ambo pares fuêre. De juvenci mactatione quod observarunt Talmudici, erutum est ex Levitici capite IV. Summam verò eorum omnium, quæ ad initiationem pertinere diximus , complexus est illis verbis maximus Rabbinus Ægyptius in capite IV. in Halacha Cele Hãmikdasch. ממנין כהן גדול הוא ראש לכל הכהנים ומושחין אותו בשמן המשחה ומלבישין אותו בגדי כהונה גדולה : ואם אין שם שמן המשחה מדבין אותו בגדי כהונה גדולה בלבד כשם שמתרבה בשמן המשחה כך מתרבה בבגדים : כיצד מרבים אותו

בבגדים לובש שמנה בגדים ומושמן
וחוזר ולובשן למחר שבעת ימים יום
אחר יום וכשם שריבוי בגדים שבעה
כך משיחה בשמן שבעה יום אחר יום:
Sequitur dein illud, paucis interiectis,
אין בין כהן משוח בשמן המשחה
למרוכה בגדי אלא פר שמביא כהן
המשוח אם שגג באחד מן המצות שתייב
עליהן חטא: Non libet nobis, hæc vertendo, tempus atque operam conterere, propterea quòd eorum ſententia iam relata à nobis abunde ſupra eſt.

CAPVT VIII.

Sacerdotum ſtationes, & ἐφημερίαι. Qui iudicaverint de vitiis ſacerdotum. Damnati ſacerdotes qua conditione fuerint. Lignile. Antigoni in Hyrcanum facinus.

CVm hactenus de Pontifice maximo, qui ſacerdotum princeps erat, dixerimus, plane fieri in tantâ rerum vicinitate nequiit, quin multa attingeremus quoque, quæ ad ipſos ſacerdotes, atque ad munia eorum pertinent. Quæ profectò iterare nunc propoſitum nobis

non est. Fuêre sacerdotes ex Levitis selecti, uti oblationes & sacrificia facerent. eorumque erant VIII. stationes à Mose constitutæ: è quibus quatuor ab Eleazari, totidemque ab Ithamaro gentem suam deduxêre. Postea summus rex Dauid stationes huiusmodi viginti & quatuor fecit, ut ex Eleazari posteritate sexdecim, ex Ithamari octo essẽt: quas omnes Flavius Iosephus incolumes usque ad Ierosolymæ eversionem fuisse prodit, nũquam ut permixta eorum successio sit. Quod tamen verum est, si ab Encæniis Maccabæi per insequentia tempora retrò descenderis. Atque id profectò vel sic etiam incredibile ferme est in tanta rerum Iudaicarum surſum ac deorsum euntium mutatione. Sed penes autorem fides esto. Istæ viginti quatuor classes per vices suas singulæ Ierosolymam veniebant, & in templo hebdomadam unam sacris operabantur. Itaque post centesimum & sexagesimum octavum diem cuique stationi suus ordo redibat: nisi quod per tria celeberrima festa, quæ Iudæi רגלים appellant, fas fuit omnibus stationibus simul in templo sacra obire, illâ

illâ præſcriptione, ut votivas ſponta-neaſque hoſtias, & iugia ſacrificia ij duntaxat curarent, quorum functio tunc in orbem recurrebat. Hæ ſunt ſtationes illæ, quas D. Lucas, de Zacharia cum loquitur, ἐφημερίας appellat. Quæ omnia divinè pertractavit vir illuſtris Ioſephus Scaliger in Iſagogicis Canonibus, quos in Euſebium publicavit. Itaque in his operam non ponemus Multò enim ſatius nobis eſt illa exequi potiſſimum, quæ prætermiſſa ab aliis, aut certè tradita incurioſe ſunt. idque iam ſecuti ab initio ſumus. In tractatu Talmudico, quem Maſſechta Middoth appellant, traditum eſt, poteſtatem & iuriſdictionem ſenatorum, qui adſcripti in magnum ſynedrium erant, ſitam præcipuè in hoc fuiſſe, quod in parte templi, quæ Gazith dicta eſt, iudices de ſacerdotibus ſedebant, quibus familiæ & generis mota controverſia eſt. qui, ſiquidem cauſâ cecidiſſent, veſtibus induti nigris, atque exauctorati, cum ignominiâ ex atrio exceſſêre. ſin vicissent, albati per hominum ora ſe extulerunt, atque è veſtigio munus ſacrum cum collegis adminiſtrarunt. In capite ſe-

cundo eiuſdem tractatus Talmudici ſcriptum eſt, cognoviſſe etiam eoſdem ſenatores de vitiis, morbiſque, queis adfecti ſacerdotes, tanquam mali ominis rei, ex legis edicto reprobabantur. Ii damnati, deinceps in parte templi degebant, quæ לשכת העצים dicta eſt, quaſi tu *ligneile* appelles, atque illic ligna findebant, quæ in altari ſtruerentur. Etſi autem mulctati ſacerdotio erant, tamen nihilominus illis ius fuit cum ſacerdotibus eius ſtationis, in quâ ipſi fuerant, adhuc de ſacris epulari. Atque id proditum etiam à Flavio Ioſepho eſt, in libro v. ἁλώσεως, in capite xv. Porro, quæ ex Talmud (*in Hal. Bixth Hammikdaſch. cap.* 6.) iam diximus, relata etiam à Maimonide ſunt iis verbis, quæ ſubiecimus.

בית דין הגדול היו יושבין בלשכת הגזית ועיקר מעשיהם התדיר שהיו יושבין ודנין את הכהונה ובודקין הכהנים ביוחפין ובמומים: כל כהן שנמצא פסול בייחוסו לובש שחורים ומת עטף שחורים ויוצא מן העזרה: יכל מי שנמצא שלם ונשר לובש לבנים ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים: מי שנמצא כשר בייחוסו ונמצא בו מום יושב בלשכת העצים ומתלע עיצם

למערכה וחולק בקדשים עם אנשי בית אב שלו ואוכל : Horum ſententia plana ex ſupradictis eſt, ut opus verſione non ſit. Neque verò ſacerdotes ſolos, ſed etiam pontifices corpore eſſe integerrimo lex iuſſit. Vtique apud Flavium Antigonus Hyrcanum captum utriſque auribus truncat. Ita proviſum abunde fuit, ne fungi in poſterum ſacratiſſimo honore poſſet. atque id monere eum amici non deſtiterunt, cum ex Parthia Iudæam ſtolido conſilio repetebat, ut illic Herodis ope priſtinum teneret ſtatum dignitatis. Res poſcere videbatur, ut diceremus, quæ iura connubiorum poſita ſacerdotibus ſint, deque ſortitione, quæ ſingulis munia functionis ſuæ quotidie, viceſque aſſignabat: tum, quibus gradibus diſtincti fuerint, ut alii קתיקולין, pars אמרכלין, quidam גזברין dicerentur, cæteri autem numerus & plebs eſſent. ſed hæc, cum Pontifice ageremus, indicata à nobis in tranſcurſu ſunt. Atque etiam illic de indumentis quatuor diximus, quæ communia illis cum Pontifice maximo erant. Propria enim non habuêre. Quare hæc omittimus.

Digitized by Google

CAPVT IX.

Sacerdotes Levitasque fuisse partem quandam magni concilii Sanhedrin. Negotia regia atque civilia publice Levitis commissa. Virtutum insignis imago in illis. Accessisse eos ad meliorem partem, atque ad aquiorem causam, cum scissa olim divisaque Hebræorum respublica fuit. Quantopere degenerarint mox à recta indole, atque à veteri integritate. Summum reipublicæ regimen occupatum ab illis, atque immodeste usurpatum.

Ait Maimonides in Halacha Sanhedrin, in capite primo, Levitas sacerdotesque in eum senatum lectos fuisse, qui Jerosolymæ supremus erat, & LXXI viris constabat, in quem adscripti etiam primores cæterorum Israëlitarum erant. Ex quo fit profectò ut non sacra duntaxat curasse, sed judicia exercuisse etiam civilia, & cum principe, aut summo populi doctore consultavisse de summâ republica quosdam Levitarum sacerdotumque

appareat. Magnum enim ſenatum Sanhedrin rex indicebat, princepſve, aut quocunque alio nomine appellandus fuit, qui ſtatum publicum tuebatur Atque hoc eſt, quod inter Moſis inſtituta Flavius Ioſephus poſuit, προσατέτω δὲ μηδὲν ὁ βασιλεὺς ἄνευ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γερουσιαρχῶν γνώμης. *Nihil agat rex, niſi de Pontificis & ſenatorum ſententia.* Neque id nos miramur in illo regno, quod ipſe Deus, ut ſæpe diximus, ſacerdotale appellat. Sanè in ſecundo Chronicorum libro, in capite XIX, Ioſaphatus rex, cum Zebadiam iis negotiis præficit, quæ ad regem, atque ad populum Iudæ pertinebant, etiam ſatrapas Levitas ei adjungit, qui in partem curarum veniant. Et multò ante illum maximus David Haſabiam, ejuſque agnatos mille & ſeptingentos præeſſe Benjaminitis, & Simeonitis, Iudæiſque, ac res gubernare tam divinas, quàm regias, juſſit. Idemque imperium, ac planè geminam poteſtatem Ieriæ, agnatiſque ejus bis mille & ſeptingentis rex ille in Rubenitas, Gaditaſque, & in dimidiam tribum Menaſſitarum dedit. cuius rei

testimonium extat in primo Chronicorum libro, in capite XXVI. Atqui profectò Hasabia, Ieria, & eorum agnati, quos Chronicorum author summos honores gessisse in republica, & fuisse ad quater mille & quadringentos ait, Levitæ erant, & nomen suum professi in ea tribu sunt, quæ sacrorum omnium custos fuit. Accedit, quod legum omnium, & rerum humanarum? divinarumque summam scientiam suo quodam sibi jure Levitæ vindicarunt, quam in synagogis per Iudææ oppida populo tradidêre: ut non immeritò omnis ingenij, eruditionisque, & bonarum artium patres atque autores habiti sint. Igitur ab his pietatis virtutisque exempla petita sunt. Etenim, cum pars ceremoniis sacrisque ministrarent, alii in disciplinas incumberent, plurimi muneribus officiisque civilibus intenti reipublicæ consulerent, omnes tamen sine cupiditate vitam agitabant. Dissensione verò tribuum ortâ, cum à Iudæis divortium cætera gens Israëlitarum fecisset, relictis urbibus, quas inter Israëlitas habebant, eam partem amplexi

ſunt, quæ patrio more integra & incorrupta religionum ſolennia tenuit: Sed ut nihil perpetuum eſt, tandem poſt Babylonienſe exilium, cum extructum templum ſecundum eſſet, temporum iniquitas bellorumque æſtus quadam fati lege cauſam depoſuit ad aliud ſchema. Primò enim pontificatum maximum gerere ii ex Levitis auſi ſunt, quibus per legem illud affectare non licuit Ea quaſi materies omnium malorum fuit. Fecit enim avidos nimia felicitas: nec tam temperatæ cupiditates fuere, ut in eo, quod contigerat, deſinerent Gradus à magnis ad maiora factus eſt, &, qui inſperata acceperant, ſpe improbiore aſſecuti principatum ſunt. Ac tandem verò, quaſi actum adhuc nihil eſſe, regio nomine aſſumpto diadema capiti impoſuêre. Hinc inſidiæ inter eos, doli, artesque patritiæ, & nulla modeſtia votorum. Ex qua enim tempeſtate ſibi pulcrum duxerunt ſupra rempublicam ſtare, qua via illuc pervenirent, dum pervenirent modò, nihil penſi habebant. Ita, qui latiſſimam laudem, & nulli adhuc ordini conceſſam concupiverant e-

lim, innocentiam, poſtremò mutatis ſtudiis omnia divina humanaque promiſcua habuerunt, unius arrogantiæ ſuperbiæque dominio. Sed de hoc etiam antè diximus.

CAPVT X.

Qui fuerint Anſcha Hammaamad. Quali legatione functi ſint. Sacrificia pro populo peracta. Legatos hos etiam extra Ieroſolymam munus ſuum in ſynagogis obiiſſe. De jejuniis eorum. Cur pridie & poſtridie Sabbati non ieiunaverint.

IN Talmudis tractatu, qui Maſſechta Tahanajot dict⁹ eſt, de iis agitur, qui à populo, aut ab univerſitate miſſi legationem publicam obibant ſacrorum cauſa. Cuius rei obſervatio, quoniam ſane ſingularis eſt, neutiquam ſilentio prætereunda nobis videtur. Enimverò illud ſancitum lege erat, ut qui numini victimam donumve offerret, ſacris præſens adſtaret. Quoniam vero oblationes quædam etiam totius populi nomine fiebant, utique inmenſa illa

civium multitudo, quæ locis urbibusque diversa habitabat, adesse ad sacram ædem nequiit. Igitur institutum à priscis vatibus est, uti ex Israëlitis quidam summa integritate & religione viri deligerentur, qui legati universitatis forent, & ad oblationes, vice populi adessẽt. Atque hos Talmudici אנשי מעמד appellant, quasi crassiùs paulo *viros stationarios* dicas. Fuere autem classes eorum viginti quatuor descriptæ, planè ut de sacerdotibus quoque, deque Levitis diximus. ductabatque singulas antecessor quispiam, quem ראש המשמר *stationis principem* vocaverunt. Lex porrò posita legatis universitatis hæc fuit, ut qua septimana statio cuiusque in orbem redibat, nemo quisquam tam solenne munus defugeret. Atque hercle eos quidem, qui Ierosolymæ, aut in propinquo habitabant, convenire in templum necesse fuit unà cum Levitarum sacerdotumque geminis classibus, quarum vices in eam hebdomadam inciderant. Quod si verò procul aliqui à sanctissima urbe in remotis oppidis degebant, his adempta longi itineris molestia est. Satis enim erat

in ſynagogam iſtius loci conveniſſe eos una, atque animos cogitationeſque ad ædem tranſmiſiſſe, quæ Ieroſolymæ erat. Ita publicam ſacrorum cauſam abſentes quidem, ſed eadem hora tamen, atque etiam publicè, proſecuti ſunt. Legatis his, dum hebdomadale munus peragebant, ieiunandum quater fuit, & quidem certo tempore. Conſtitutus enim ad id dies Lunæ, Martiſque, & Mercurij, ac Iovis eſt. Neque refert, Ieroſolymæ in templo, an in oppidorum ſynagogis convenerint. Pariter enim ieiunij neceſſitas eos tenuit. Datum tamen ſabbatho id honoris eſt ut pridie eſſent lege hac ſoluti. Quemadmodũ profectò nec poſtridie ſe macerabant: שלא יצאו מעונג שבת לצום *ne ſabbathi lætitiam mœror exciperet ieiuniorum.* Ac de his quidem ſatis dictum eſt. Cætera, quæ de precibus legatorum univerſitatis, deque legis recitatione tradunt Talmudici, ab ipſis petantur.

CAPVT XI.

De Levitis illis, quorum miniſterio ſacer-

dotes utebantur. classes eorum, & diversa munia. Nethinæi. Lex annaria de Levitis lata quando cessaverit. Levitas non itidem, ut sacerdotes, reprobatos fuisse. Quantum nefas fuerit, confundi eorum ministeria.

SEquitur ut præterea de Levitis quædam dicamus, quorum appellatio duplicem rationem habet. modò enim sic dicti communiter omnes ij sunt, qui de tribu Levitica essent, ad quos in universum ea pertinent, quæ suprà diximus in huius libri capite IX. Interdum verò hoc nomine vocantur, qui in urbe Ierosolyma per vices sacrum ministerium subibant, quod erat longè à sacerdotum functionibus diversum. De qua re breviter dicendum nobis hîc est, ne eam partem non attigisse videamur. Igitur Levitarum horum munus fuit sacerdotibus ministrare, eaque obire, quæ ignobilioris operæ erant. Planè enim, quod Romanis inter sacra atque in templis victimarij, popæque, & æditui, ac præciæ, tibicinesque præstitêre, id Iudæorum mos, lexque Levitis demandaverat, non omnibus hercle, sed iis dunta-

xat, qui progenitore Levi ſati, genus tamen ſuum ab Aharone non traxerunt. Etſi enim profectò Aharon quoque eodem ſatu editus fuit, tamen, quia in eius familia & poſteritate dignitas ſtetit ſacerdotii, non ita frequenter in ſacro codice Levitarum nomen datum nepotibus eius eſt. Ac initio quidem, ex Moſis inſtituto, Levitæ ſacerdotibus duntaxat operam navabant, arcamque humeris portabant, & vaſa ſacra curabant. Eiuſque generis mox claſſes viginti & quatuor David fecit, quæ ſingulæ per vices ſuas hebdomadam unam in templo eſſent: planè quemadmodum etiam ſacerdotum diviſæ ſtationes erāt. Cæterum idem ille rex David eadem lege totidem quoque familias alias inſtituit Levitarum, quorum pars voce, alij organis nabliiſque inter ſacra canerent. Ac rurſum eodem autore viginti & quatuor ſtationes ædituorum factæ ſunt. Poſtremo, quemadmodum Levitæ ſacerdotibus miniſtrabant, ita ipſis Levitis dati alij ſunt, qui lignarum aquatumque mitterentur. Ii primum Gibeonitæ erant, quos maximus populi ductor Ioſua in bello ſervaverat.

Digitized by Google

mox Davidis Salomoniſque tempore alij ex victis gentibus acceſſere, atque uno nomine omnes appellati Nethinæi ſunt, quaſi dedititios aut adſcriptitios dixeris. Verum hæc Cornelius Bertramus, Caroluſque Sigonius, eruditiſſimis ambo commentationibus, tam diligenter perſecuti ſunt, nihil ut addi à nobis poſſit. Quare alia quædam circumſpiciamus. In tractatu Talmudico, quem Maſſechta Cholin appellant, in fine capitis primi, annotatum eſt, legem eam numinis, quæ Levitis quinquaginta annos natis miſſionem dat, haud perpetuam eſſe, ſed eo tempore duntaxat valuiſſe, cum transferendum identidem ſacrum tabernaculum eſſet. mox enim, cum religionum ceremoniarumque ſedes ſtabilis in æde Hieroſolymitana eſſet, nunquam eos ſolenni miniſterio ſeſe abdicaviſſe, qui quinquagenariis maiores erant. In extremo eiuſdem capitis traditum quoque eſt, non fuiſſe in Levitis id ſpectatum, an corpore integro eſſent. nullum enim vitium fuiſſe, quod ſacro munere eos prohiberet. Quare profectò, quod de ſacerdotibus, deque Pontifice diximus, ad nos non

pertinet. Vocem tamen ibidem Talmudici excipiunt, quæ, grandi ætate cum deficeret, vitium in cantoribus fecit. Scribit Maimonides, crimen capitale fuisse, si Levita sacerdotis curas capesseret, aut ex ipsis Leviticis muniis aliquod eiusmodi obiret, quod assignatum illi non esset: puta si ædituus cantoris vice fungeretur. quod si sacerdos Levitæ ministerium subiret, non illum capite pœnas luisse, sed tamen בלא תעשה *contra numinis interdictum* fecisse.

CAPVT XII.

Templum Ierosolymitanum. Cur intus illio sana vis auri. De templis veterum, in qua aurum non inferebatur. non esse id Iudæorum institutis contrarium. Confutatus quorundam error. Talmudicorum scitum de iis, qui sacram ædem adeunt. Quid sint τὰ σπόν in Messiæ edicto. Salomonis industria in templi extructione Quam celeriter cõsummata ea operis moles. Diana Ephesia ædes, quibus impensis & quam lente ædificata. cur in palustri solo ea posita. Iudæorum commentum de monte Moria,

NIhil rerum Iudaicarum pulcrius, magnificentiuſque fuit, nec quod magis celebratum monumentis omniũ ſit, quàm illud immenſæ opulentiæ templum, quod in urbe Ieroſolymâ extructum, dedicatumque à Salomone eſt. Eius deſcriptio luculenta apud Flavium Ioſephum extat in octavo Antiquitatũ libro. Quare nos, quæ de magnitudine, deque arte & modo operis dici poſſunt, non exequemur. Vtique, quod huius ædis interius ſacrarium auro magni ponderis obductum erat, quodque vaſa innumera ex puro puto auro cõflata ſunt, non regis effuſa quædam liberalitas in ſummâ opum affluentiâ videri debet, ſed iuſſus edictumq; numinis fuit. Non æſtimat quidem donorum pretia, neque terrenis indiget opimus ſummus Deus, cuius eſt hoc omne, quod videmus, & non videmus: ſed tamen grata illi mortalium pietas eſt, id offerentium quod amant ipſi vehementer, rerumque humanarum maximum putant. Ait Plutarchus in Politicis præceptis templa quædam olim fuiſſe, in quæ ingredi nefas fuerit, niſi auro ante fores poſito. Ex quo viri quidam incomparabiles

collegerunt, antiquitatem, cuius iudicium incorruptiſſimum fuit, delubra damnaviſſe, quæ donariis magnificis, & multo auro radiarent. In quo certe eos ratio fugit. neque id Plutarchus voluit, qui è veſtigio ibidem illud addit, etiam ferrum eos depoſuiſſe, ædem qui intrare vellent. & in promptu eſſe cauſa utriuſque nobis videtur. nam & ſine auro nummiſque, aut ornatu operoſiore adſtare debuerunt, qui diis ſupplices in loco auguſtiſſimo erant: & rurſum; magis ſibi opem omnem eſſe in numine poſitam intellexêre, qui ferro armiſque ſe nudaverant. Ego verò Plutarchum, iſta cum ſcriberet, cogitaſſe de veteri Ieroſolymitana æde opinor. Ienè enim eadem ſunt, quæ traduntur in Talmudis tractatu, quem Maſſechta Ievamot appellant, in capite primo; ex quo iſta tranſcripſit Maimonides, quæ in Halacha Beth Habbechira leguntur, in capite VII. לא יכנס אדם להר הבית במקלו או במנעל שברגליו או באפוגרתו ובמעות הצרורין לובסדינו: *Nemo in montem templi veniat cum baculo, aut calceamentis pedum neque cum manticâ aut pecuniis linteo*

involutis. Apud Divum Marcum in Evangelij cap. XI. ſervator hominum Meſſias, cum reducere priſcum ac fugitivum morem vult, edicit ἵνα μή τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ, *ne quis per templum eat vaſis ullis, inſtrumentiſve, aut impedimentis onuſtus*. Ita enim id, quod σκεῦος dicit, accipimus, ut ad loculos etiam, & aſcoperas, atque ad ea omnia pertineat, quæ oneri exuberant. Certe ille idem Meſſias, cum propter excellentem ſeculi perverſitatem vetus hoc inſtitutum exoleviſſet, nummularios, atque eos, qui intenti diſtrahendis mercibus erant, procul à ſacro limine abegit. Templi admiranda moles urbem ex alto deſpectavit. Poſita enim in montis crepidine fuit, cuius ſpatium rex Salomo ampliavit, aggeſta in profundiſſimam vallem humo ad altitudinem quadringentorum circiter cubitorum. Conſummata autem tanti operis cõſtructio intra ſeptem annos eſt. Quod pene incredibile dixeris. Sanè tardior in ædificando Græcia fuit, quæ Dianæ Epheſiæ templum ducenteſimo & viceſimo anno vix abſolverat, etſi adjuta totius Aſiæ opibus eſt. ſed cœpti diffi-

cultas ex natura loci fuit. quippe condi eam ædem in paluſtri ſolo placuit, ne terræ motibus quateretur. Vaniſſimum eſt, & exſibilari debet, quod Rabbi Eliezer in capitulis ſuis ex communi Iudæorum opinione prodidit, montem, in quo ædes Ieroſolymitana ſtetit, hunc ipſum eſſe, in quo primus hominum parens Adamus ſacra fecit: atque ibidem mox Abelum, Cainumque munera ſua numini obtuliſſe rurſus vero & Noachum illic altare poſuiſſe, cum ex arca egrederetur: & Abramum cœleſtibus monitis huc profectum fuiſſe, uti filium mactaret. Eiuſdem generis eſt, quod in Bereſchit Rabba, in Paſuk ויגש, & in Talmudis Ieroſolymitani tractatu, qui נזיר inſcriptus eſt, in capite xxiii. legitur, Adamum ex pulvere illius montis eſſe conditum, atque recte dictum à ſapientibus veteri verbo eſſe, שנברא ממקום כפרתו *creationem eius in illo loco contigiſſe, ubi peracta eius expiatio eſt.* Nemo noſtrum tam bardus eſt, qui hæc credat. Et tamen ipſis vetus commentum placet. Sed hæc deliria plurибus perequi, id vero noſtrum non eſt.

Digitized by Google

CAPVT XIII.

Admiranda quædam de templo, deque ſacrificiorum & ſacerdotum multitudine De feſto Paſchatis ſingulare quid, & pene ſupra fidem. Lignorum tres ſtrues in altari. De æternis ignibus. Corban Hhabitſin, oblatio lignorum, & dies feſti ad hanc rem. Talmudicorum & Flavij Ioſephi diſcrepantia. Superſtitio eorum, qui intraverint templum, quique exiverint ex illo.

DIfficile eſſet dicere, quot ſacrificiorum oblationumque genera & cauſas Iudaica religio habuerit. Sanè, cum Flavius (*in Apolog. adverſus Apionem*) dicat, in ſingulis claſſibus, quæ hebdomadam unam per vices in templo ſacris operabantur, fuiſſe plus quàm quinque millia ſacerdotum; omninò opus ingenti victimarum numero quotidie fuit, ne tot manus otioſæ eſſent. Notat idem ſcriptor (*lib. 6 ἁλώσ. cap. 45.*) uno die Paſchatis ducenties quinquagies quinquies millena & ſexcena animalia immolata eſſe. Diximus au-

tem, ſolenni Paſchatis die, & præterea duobus aliis feſtis, omnes ſacerdotum claſſes Ieroſolymam veniſſe, & iunctis operis ſacra ſimul feciſſe. ut iam neceſſe ſit, eodem tempore, atque die uno, centum & viginti millia ſacerdotum munus ſuum obiiſſe. Quod ſi iam è numero victimarum, quas cecidiſſe Flavius in illo feſto prodit, mactatas à ſacerdotibus ſingulis binas cogites, ſuperſunt quindecies millenæ, & ſexcenæ, quæ adhuc quærunt, cuius manu percant. Porrò harum omnium immolatio facta in uno altari eſt, in quo quotidie tres lignorum ſtrues compoſitas fuiſſe, Rabbi Moſes Ægyptius ait. de quibus ſingulatim illud prodit, in Halacha Temidin & Mutaphin, in capite ſecundo: ראשונה מערכה גדולה שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות: שנייה בצדה קטנה שמהנה לוקחין אש במחתה להקטיר קטורת בכל יום: שלישית אין עליה כלום אלא לקיים מצוות האש שנאמר אש תמיד תוקד: *Prima ſtrues*, inquit, *magna erat, in qua iuge ſacrificium, cæteraque, quæ offerebantur, apponebant. Secunda, ad latus eius, minor fuit: de qua ignem exſpectabant*

lacerta, ut ſuffimenta in altero alteri adolerent, quod prope Sanctum Sanctorum erat poſitum. Tertia illud duntaxat habuit, quod ratum faceret legis divinæ præceptionem, qua de igne extat eiuſmodi. Accendes ignem perpetuum. Scribit Flavius in libro ſecundo ἀλώσεως, in capite triceſimo & primo, fuiſſe Heroſolymæ diem feſtum quemdam, quem τὰ ξυλοφόρια ipſe appellat propterea quod Iudæi tunc omnes ex ſylvis magnam lignorum vim in templum comportabant ad alendos ſacros ignes, quos ille æternos, & nunquam extingui lex divina iuſſerat. Hic verò leviter à Flavio Talmudici diſcrepant. Aiunt enim non id uno tempore factum ab omnibus ſimul eſſe, ſed familiis ſingulis ad hanc rem fuiſſe certos dies conſtitutos quod nos ita accipimus, ut ſtatus quiſque dies plures familias, puta viginti aut triginta, huius officij cauſa ſociaverit, non Iudæorum hercle per reliquam Palæſtinam habitantium, ſed Heroſolymitanorum duntaxat. Addunt Talmudici, eas familias, queis lignationum vices in orbem re ſierant, holocauſtum ſponta-neum obtuliſſe, quod קרבן העצים

dictum fuit, quoniam superadditum lignationi est. fas autem illis non fuisse, ea tempestate in luctu & squalore esse, aut ieiunio se macerare. Talmudicorũ sententia Maimonides illis verbis complexus est, in Halacha Cele Hammikdasch, in c. VI. זמן קבוע היה למשפחו׳ לצאת ליערים להביא עצים למערכ׳: ויום שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים היו מקריבין עולות נדבה וזהו קרבן העצים והיה להם כמו יום טוב: Porrò, ut in animis maior veneratio inesset sacræ ædis, introductum illud non lege Mosaicâ, sed vetustissimis Iudæorum institutis est, ut quisquis templum intrabat, gressum ad dextram obverteret, ac sic circumiret, eâque viâ egrederetur, quæ ad sinistram erat. Contra autem, qui in luctu fuêre, quive eiecti ex Iudæorum communione erant, eo submotionis genere, quod נידוי appellatur, iis circuitio facienda à sinistra dextrorsum fuit. Quin ipsi sacerdotes, cum rem sacram fecissent, recessim ad portam atrij cedebant, penè ut nepæ solent, sed paululum tamen obliquato latere. Hæc & id genus plura in libris Talmudicis traduntur, & refe-

Digitized by Google

renda ad illud tempus ſunt, cum iam in animos hominum, res inſana, ſuperſtitio invaſiſſet.

CAPVT XIV.

Addita religonibus maieſtas. Talmudicorum ſententia de muro, qui adyta ſeparabat. & cur is in templo ſecundo non reſtitutus. De cuſtodiis templi. An recte eas Maimonides eſſe ex lege tradiderit? Morbi crebri ſacerdotum unde fuerint?

FVit illud à ſapientiſſimo Salomone, non ab ſeris nepotibus eius, inſtitutum, ut diſcreta ſacerdotum, Iſraëlitarumque, & mulierum atria eſſent. Ita proviſum rectè eſt, ne religionem commixtio fœdaret. Nam quod ipſis ſacerdotibus non penetrare in templi intima licuit, ſanè verò etiam id augendæ maieſtatis fuit, cuius maior eſt ex occulto admiratio. Atque ante quidem, cum inter Sanctum & Sanctum Sanctorum murus quidem unius cubiti latitudine ſtetiſſet, pòſt cum ædem ſecundam ij exſtruerent, qui reverſi

Babylone erant, dubitatum eſt qua proportione, quove pacto ſpatium eius muri immiſſum in Sancta, inque Sanctum Sanctorum fuiſſet: &, cum decidi ea res nequiret, vice muri duo vela oppanſa ſunt, inter quæ ſpatium cubiti interfuit. nam antea hercle duntaxat unum pependerat. Traditum id à Rabbi Moſe Ægyptio eſt, in capite IV. in Halacha Bet Habbechira. Atque ex eo conſtat, quam ſcrupuloſa eorum hominum religio fuerit. Sed eius rei etiam alia documenta ſunt. Ait ille idem magnus Rabbinus, ſemper Levitarum ſacerdotumque vicenas quaternas ſtationes excubias nocturnas in æde ſacra, & circum illam iniiſſe, non quod ab hoſte graſſatoribuſve metus fuerit, ſed uti honos religionibus eſſet. Leges autem illis præſcriptæ eiuſmodi fuêre, ut ſacerdotes intus, Levitæ foris cuſtodirẽt? & illorum quidem tres, horum verò eſſent XXI ſtationes. Denique Levitæ tota nocte pervigilabant. at ſacerdotibus ſomnum capere haud nefas fuit. Non culcitræ tamen, non fomenta mollem requiem illis fecerunt. dormiendum humi in ſolo erat; ut hoc illi commune

Digitized by Google

mune fuerit cum Delphici Apollinis ſacrificulis, qui à Callimacho perquàm eleganter dicti ſunt.

γιλεχέες δεξέπορτις ἀοιγύτιο λέβης
Cupis.

Nos hæc, quæ de cuſtodiis diximus, ſero admodum, & labante republica, eſſe inſtituta putamus, quo tempore multa alia ſunt inventa, quorum nec veſtigium antea, nec vola extiterat. Nam quod ſummus Rabbinus Ægyptius teſtimonia quædam ex Pentateucho recitat, utique mendoſè facit. Quæ enim cunque in Numerorum capite ſecundo & tertio edicta ſunt de caſtrorum metatione, quam circum tabernaculum fieri in deſerto oportuit, ea verò ad urbem Ieroſolymam traducere, ubi ſacris ceremoniiſque tuta ſedes fuit, magna imprudentia eſt. Quid quod poſt Babylonienſe exilium quindecim munera in templo adminiſtrata ſunt, de queis Iudæorum reges antea, qui de Davidis familia fuêre, nunquam cogitaverant? Ea memorantur in Talmudis tractatu, qui Maſſechta Schekalin dicitur, in capi-

te v. interque hæc fuit, cura temporum ſolennium, aquarum, ſortium, cuſtodiarum, veſtium, panum Propoſitionis, cortinarum, ſuffimenti conficiundi, & aliarum rerum, quas recenſere prætium operæ non eſt. Fuit autem ſingulis præfectus quidam impoſitus, quem ממונה appellabant: eratque ſub nutus eius ingens miniſtrorum multitudo. Ait Maimonides multis morbis obnoxios ſacerdotes fuiſſe, propterea quòd carnibus fere veſcebantur, & leviter veſtiti inter rem divinam amiculis lineis erant, quæ exuere toties, & ſumere neceſſe habuêre, quoties aut operationem intermittebant, aut redibant ad eam. tum & in pavimento ſtabant ſemper, neque ſedere illis in toto atrio, in quo ſacra fiebant fas fuit. Hinc languor, venarumque inflatio, & mille mala. Haud illud inſcitè dictum à Iuvenale eſt in cauſa plane ſimili,

——— *varicoſus fiet aruſpex.*

Igitur delecti ſunt, qui publice ſacerdotum curarent valetudinem. quibus præerat is, quem ממונה על החולים appellant. Sed de his hactenus. Cætera,

quæ de templo præclare Talmudici tradiderunt, iis relinquimus, qui fortassis post nos aliquando huius messis reliquias persequentur. Duntaxat enim aliorum excitare ingenia voluimus. Et iam illud à nobis, opinor effectum est, omnes ut intelligant, permulta esse, quæ de rebus Iudaicis adhuc dici post eruditissimorum aliquot hominum commentationes possint.

CAPVT. XV.

De Ierosolyma & templi excidio. Quid Romanos ad rem atrocissimi exempli solicitaverit. Casus quidam admirabiles à Iudæis notati de excidio templi prioris & posterioris. Titi miseratio & lacryma. De tertio templo, quod adhuc exspectant Iudæi. Ælia Capitolina in ruinis Ierosolymæ condita, & additum à Cæsare Hadriano ludibrium.

IAm ad alia divertamus. Fuit ab omni ævo magnis quassata tempestatibus urbs Ierosolyma, in qua ædes sacra, & religionum domicilium erat. quippe Assyriorum primò, Babyloniorumque,

mox Antiochi Epiphanis, aliorumque regum, ac poſtremo Romanorum quoque ſenſit arma. Capti cives, diruta mœnia, vaſta omnia mœſtaq; fuere. Vetus templum incenderat Nabuchodonozor, inſtauraverat autem denuo Zorobabel. Sed deerant ad priſcam altitudinem ſexaginta cubita. Quare Herodes multò pòſt opibus & omni rerum còpia affluens, reddidit illi eximium decus. Et iam erat hæc ædes inter orbis miracula. Nulla fuit tam ſepoſita aut barbara gens, ex qua ſpectator in Syriam non veniret. Sed fati ea lex eſt, nunquam datum ut ſit rebus ſummis, ſtare diu. Decreverat tantarum rerum cumulum diruere Deus: &, quia vim ſuam ingruentem frangi non volebat, paſſus eſt temeritate paucorum quorundam ad defectionem ſolicitari populum. Paruit ducibus ſuis imprudens multitudo, & reverentiam excuſſit Romani principis. Ita error in culpam tranſiit; & cum cauſa atque origo omnis furoris apud autores eſſet, pœna omnium fuit. Obſedit Ieroſolymam vaſtavitque Titus, ac ne templo quidem pepercit, quod manſerat antea tot cladibus incolume.

Digitized by Google

Res admiranda eſt, & ſingularis quædam divini iudicij nota id, quod Rabbini obſervaverunt, quibus ſtudium eſt vetera & recentiora contendere, atque omnia ſcrutari ſubtiliſſime. Recitabo verba Hebræa ex Chronico, quod Seder Olam vocãt: חזיה ר' יוסי אומר מגלגלין זכות ליום זכות והובה ליום חובה שנמצאת אומר כשחרב הבית כראשונה אותו היום מוצאי שבת היה ומוצאי שביעי היתה ומשמרתו של הוריב היתה תשעה באב היה ויז שניה וכזה ובזה הלויים עומדים על דוכנן ואומרים שירה וישב עליהם את אונם: Eorum eſt talis ſententia, ſed paulò liberius à nobis reddita: *Rabbi Ioſe dixit: Quemadmodum meriti remuneratio, etiam poſt longum tempus, recidit ac revolvitur in eundem diem, ita & peccati. Atque id experimento compertum eſt, nam cum antea vaſtaretur templum, erat, extremum ſabbati: & rurſus extremum ſeptimi anni erat. præterea erat ſeptimana* (ita appellat Iudæus magiſter τὴν ἑφημερίαν, ſive φυλακὴν) *ſtationis Ioarib, & nonus dies menſis Aberat. Et ita fuêre quoque hæc omnia in ſecundo excidio. In utroque autem Levitæ ſtabant in cathedra, recita-*

bantique oden hanc: Retribuet illis iniquitatem ſuam. Apud Ioſephum accurata eſt excidij deſcriptio. Sanè ait ille tam triſtem tunc rerum faciem fuiſſe, ut miſeratus eam hoſtis quoque ſit. etenim Titum, cum everſa omnia, diruraque cerneret, ingemuiſſe cum dolore, & defectionis ſuccẽſuiſſe autoribus, quorum execrando ſcelere acceleratum urbis fatum erat. nam illum, non niſi invitum, tam aſpero remedio admoviſſe manum. Et ſanè non erat illi viro animus ferox, inſatiabile gentium malum. Delicia enim amorque non Romanorum, ſed humani generis, dictus habituſque eſt. Verùm, quid ageret? Reipublicæ causâ adhibenda ſeueritas fuit, & crudelem medicum intemperans æger fecit. Periit urbs, quam perire etiam pereuntium intererat. Iacebat dirutum, flammiſque exuſtum templum, quod per XLVI annos vix extruxerant reverſi exules: denique quod refecerat tandem, & ad invidiam ornaverat Herodes, nihil ut iam inimici in eo, niſi pulchritudinem culparent. Veriſſimus vates apud Divũ Matthæum Meſſias eſt, cum ita inſit, ὃ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον ὃς ὃ μὴ καταλυθήσ-

ὅτι λιθος. *Non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non diſſolvatur.* Inter ſummam magnificentiam, & deformes reliquias momentum interceſſit. Ita vertuntur ſubitò cuncta. & omninò natura, quæ ad originem rerum parcè utitur viribus ſuis, ad ruinam toto impetu venit. Exſpectant adhuc Iudæi tertium templum, aiuntque tribus Patriarchis, Abrahamo, Iſaaco, & Iacobo ſuam cuique deberi ædem. Id erutum ab illis ex ſacri codicis quibuſdam locis eſt, quæ non intellexêre. Ita ſe miſeri ſua ſpe ſolantur, & cum Sabinis ſomniant quod volunt. Templi urbiſque vix veſtigia reſtabant, cum Hadrianus Cæſar, multis poſt Titum annis, in eodem ſolo Æliam ſuam, & pro templo veri numinis quoddam exſtruxit templum Iovis Capitolini. Ad hoc in fronte portæ, qua Bethlemum iter erat, ſuem poſuit marmori inſculpram, uti Iudæos malè ureret intuitu exoſiſſimi animalis. Hoc memoriæ proditum ab eruditiſſimo Euſebio eſt.

CAPVT XVI.

De templo Samaritanorum, quod in mon-

te Garizin. Qui fuerint Chutæi. Vnde aduecti in Samaria sedes sint. Quanto deteriore conditione fuerint quam Iudæi. De religione eorum quadam. Fuisse eos primum idololatras: mox, abdicato idolorum cultu, lapsos in hæresin esse.

ATque ædes quidem Ieroſolymitana, de qua iam diximus, à ſolis cultra Iudæis fuit. Samaritanorum autem aliud quoddam templum in monte Garizin erat, quod Sanaballetes, magni Alexandri permiſſu, extruxerat, uti generum ſuum Manaſſen pontificatu ornaret. Qua profectò, cum pridem antea Iudæi Samaritanique per æmulationem diverſa ſacra habuiſſent, recẽti hac ædificatione mirum in modum vetera odia exarſere: quæ mitigari nec tunc quidem contigit, cum, ducentis poſt annis, dirutum id templum ab Hyrcano eſt. De Samaritanis, quos ſæpe rerum Iudaicarum ſcriptores loquũtur, pauca in tranſitu dixiſſe ſatis erit. Non erant illi vera Iſraelitarum propago, ſed incondita colonorum multitudo, quam ex Chuthæorum, Babylonienſiumque, & Chamathæorum, ac Sepharvaimitarum,

Chavæorumque ſedibus collectam rex Aſſyriæ in Samariam trāſvexerat, poſtquam Iſraelitæ omnes, qui ſeceſſionem à Iudęis fecerant, abducti in longa exilia, diſperſiq; per Colchos, Parthos, atq; Æthiopes ſunt, nunquam ut ex illa tempeſtate in Palęſtinam redierint. Quare iam Samaritani, qui in vacuam eorum regionem miſſi ſunt, nihil niſi retrimenta hominum & mendicabula fuere, plane ut ſunt illi apud Siculum vatem

---ὅπ λόγῳ πρὸς ἄξιοι, ὅτ' ἀριθμὸν μηδὲ,
δύσποτ μιχαρῆσι ἀπρωπάτῃ ἐν μοίρᾳ.

Sanè quanti pretij fuerint, monet nos, vetus Iudęorum verbum, quod Rabbi Elias refert, למה היה דוד המלך דומה לכותי המחזיר על הפתחים: *Cui rex David ſimilis fuit? Chutæo oſtiatim ſtipem petenti.* quod nos de maximo rege dictum putamus, qui apud Aciſchum illuvie ſordibuſque ſeſe fœdaverat, ut contemptu tutus foret, ubi in iure parum præſidij eſſet. Apud Romanos quidem, profligatis penitus Palęſtinorum rebus cum victoris arbitrio iura omnia

amitterent retinerentve tam Samaritani, quàm Iudæi, longè deteriore conditione Samaritani fuere. Interdictus enim illis omnis legitimus actus fuit: ac duntaxat testamentaria testimonia, quæque in ultimis elogiis, vel in contractibus consistunt, propter utilitatem publicam permissa illis sunt, ne probationum facultas angustaretur. Iudæis vero testimonij quidem dictio contra orthodoxos in iudiciis non fuit. at inter se, ubi litigandum existimassent, fœdus permixtum habuere, & dignos litigatoribus etiam testes introducebant. Quæ constitutа in hunc modum à Iustiniano sunt *in l.* XXI. *C. de Hæreticis & Manichæis.* Idem porro Iustinianus in Novel. CXXIX. *Samaritas pridem atroces, elatosque contra Christianos, & in omnium velut novissimam superbiam excedentes* ait: ut mirari nemo amplius debeat, cur in Novel CXLIV. cautum sit, ne maiores natu, qui eam superstitionem coluissent, ad sacrum lavacrum admitterentur, antequam Christianismi elementis initiati per duos annos essent. De religione eorum simplex esse sermo nequit. variata enim identidem

temporibus eſt. Ac initio quidem Iſraëlitæ, qui à Iudæis per civiles diſcordias ſegregati Samariam incolebant, idolorum cultores fuere, vitulosque aureos venerati ſunt ad Ægyptiorum imitationem, quibus ſummum numen Apis erat. Mox, qui in vacuas ſedes eorum adducti populi ſunt, gentilia ſinguli ſacra habuere. Chamathæi enim Aſchimam, Chutæi Nergalem, Babylonienſes Succot Benot, Havæi Nibchanem & Tartacum, Sepharvaimitæ Adramelechum atque Hanamelechum adoraverunt. Ea enim arte uſus Eſar Chaddon Aſſyriorum rex eſt, cum novos colonos in Samariæ agros deduceret. Nihil ſibi fore adverſus ſubditos utilius credidit, quam ſi in cõmune conſulere eos religionum non ſineret diverſitas. Quanquam poſtmodum, cum nova malorum cohors terris illis incumberet, legatorum, qui miſſi ab illis ſunt, precibus idem rex permotus, ſacerdoti Iſraëlitico gratiam exilij fecit, ut propere profectus ſacra patria eos edoceret, placaretque iratum numen. Ita veterum indigenarum cerimonias receperunt. ſed fixa tamen in animis omnium manſit gentilis ſuper-

ſtitio. Tandem autem, ſero quidem admodum, ſed aliquandiu tamen ante Sanaballetæ tempora, penitus omnem idolorum cultum abdicavere, ſecutique eas religiones ſunt, quas divinus Moſes præſcripſerat. Hîc vero notanda inſignis eorum hæreſis eſt. Etenim, cum Iudæi tria volumina ſacri codicis ſuſceperint, Pentateuchum, Hagiographa, & vatum effata, in quibus ſingulis divinitatem ſpirare, atque ineſſe quiddam ſacroſanctum credunt, ipſis viſum eſt ſolum Pentateuchum retinere; cætera, tanquam leviora, atque ab hominum ingeniis profecta, aſpernari.

CAPVT XVII.

De Hæreſibus ſectiſque Iudæorum. Quando ea orta ſint: & vera cauſa earum. Cur ante exilium Babyloniense in idololatriam, poſt illud exilium vero in hæreſes inciderint Iudæi. Quare difficile ſit ab idololatria ad hæreſin deſciſcere. De Bano, deque Gaulonitis, & Zelotis, item de impoſtoribus quibuſdam, qui in Iudæa religionum prætextu graſſati ad res novas ſunt.

Digitized by Google

SAmaritanorum prava de Hagiographis opinatio, quam percrebuisse diximus, tunc orta demum est, cum à paganorum superstitione recessissent: ut non ante facti hæretici sint, quam esse idololatræ desiissent. Sane etiam Iudæis plane in eum modum res processit. de quorum sectis ut deinceps aliquid dicamus, nunc bona occasio est. Illud hercle constat, non semel Iudæos à recto numinis cultu ad sacra peregrina, atque ad falsos deos sese convertisse. unde tot vatum acerbæ conciones in eam gentem fuere, quas etiam nunc hodie amplissimis literarum monumentis consecratas viritim terit publicus usus. Sed rursum illud observavimus, sub posteriore templo Iudæos, cum ab omni idololatria alieniſſimi erant, diverso genere vitiosos fuisse. Etenim ex illo tempore variis interpretationibus sacri codicis, dissensionibusque de religione, deque rebus divinis inter se pugnaverunt. Quare aliud malum, non leve profecto, ortum tunc est, sectæ hæresesque. In partes enim se divisere varias homines male curiosi: atque uno ex errore infiniti, universi omnes, & contrarij nati sunt.

Digitized by Google

Iam primum Saducęorum vesana opinio permultos tenuit, esse animas, ut corpora, mortales, neque post vitam prędmia aut pœnas bonos malosve sequi. Et rursus Phariſæi, homines supra modum factioſi, commentis ſuis legem divinam multo latius, quam ſummus Moſes voluit, extenderunt. Ex quibus dehinc Eſſæi tertium genus orti, religionum ſanctimoniam omnem paulo magis ſcrupulatim ad anxias quaſdam ſuperſtitiones exegerunt. Hæc diſſenſionum atque ſectarum nomina tunc reperta demum ſunt, cum vates ſacri ſub templo poſteriore nulli eſſent, & idolorum cultum neſciret amplius Iudæa natio. At ante, cum prophetarum vox Paleſtinam ſub priore templo perſonaret, idololatriam quidem ſecula viderunt, hęreſes autem, perverſæque & pugnãtes de religione ſententiæ nuſquam erant. Cuius rei ratio perquam probabilis edi poteſt. Enim vero qua tempeſtate vates verba cum numine commutabant, aut alio pacto cœlitus ea accipiebant quæ publicanda mortalium generi erant, nullæ diſceptationes controverſiæque oriri de ſacrorum curatione, deque

legibus & præceptionibus divinis poterant, propterea quod erant in medio, qui mortalium ineptas hęsitationes, & disputandi intemperiem resecarent. Autoritate enim plus quam humana armati vates, legum sacrarum atque ipsius numinis voluntatem proloquebantur. Quare, qui illis auscultare recusabant, profecto quoniam infirmitate iudicij, aut errore vel ignorantia labi in pravos sensus nequibant, necesse fuit, ut refractarij contumacesque fierent, & excussa pietate ad idolorum cultum desciscerēt. Nihil medium erat. Capessunda vatum imperia erant, aut ponenda numinis reverentia fuit. At sub templo posteriore, cum propheras maior vis, afflatusque divinus non ageret, omnia hæc secus fuere. Quoniam enim iam nusquam erant sacrarum legum, cœlestiumque arcanorum consulti, in quorum verbis inesset plena fides, continuo dehinc mortales, non contenti scire, quæ ab illis acceperant, ardorem mentium ultra ad rimandum omnia tulere, & suis se tenebris involvit humana imbecillitas. Quare controversias & quęstiones ex sacris literis cruen-

re, morbus esse cœpit deterioris ævi. Talmudicorum illud est, octodecim res esse, de quibus contentio fuit inter familiam Hillelis & Sammæi, quas nec Elias quidem expedire possit. Profecto hoc est ad desperationem desipere. Adeo enim nodosa atque intricata commenti sunt duo illi dissidentium sectarum duces, ut nec vatem quidem, aut cœleste oraculum ferre opem potuisse autument. Accedit quod sub priore templo lex recitata duntaxat à Levitis populo est, aut etiam domi à singulis legebatur. interpretatio magistrorum, commentatioque nulla erat. At sub posteriore oraculis cessantibus, receptum paulatim more publico est, ut verba Biblici contextus, sensaque explicarentur. Ad quam rem eruditi ingenium suum advocavere. Ex quo natæ disputationes, sententiæque contrariæ sunt. &, cum pertinax studium, pravaque ambitio accederet, sectæ atque hæreses extiterunt. Scio equidem, ante Babylonicnse exilium fuisse quosdam, qui Naziræi, Kenæique, & Rechabitæ dicerentur: sed ii certa quadam vitæ disciplina, non opinionibus

ſententiiſque, diverſi à reliquo populo erant. Quare id profectò ad rem, de qua nunc agimus, nequaquam pertinet. Porro jam promptum eſt divinare, cur ſub poſteriore æde, cum ortæ hæreſes ſunt, idololatria locum apud Iudæos non habuerit. Ita enim comparatum natura eſt. Conſtantiſſime morales eas ceremonias religioneſque tenent, quas commentis ſuis atque fictionibus adornant interpolantque. Amat enim quiſque hoc, quod repertum à ſe eſt, & ingenio ſuo applaudit. Nulla mater filiolam ſuam æque exoſculatur, ut iſti ſectarum patres inventa ſua. Quare Iudæi profectò hac mercede poſtremis temporibus Moſaicam religionem coluerunt, dum de ſuo adderent quippiam. Quod quia per vates non licuit antea, ſæpe deſertores facti ſunt, & ad idola ſeſe converterunt. Diximus principes ſectas tres fuiſſe, Phariſæorum, Saducæorum, Eſſæorumque. Eas Flavius Ioſephus ſe perambulaſſe, tentaſſeque ſingulas ait, uti quid in quaque probandum maxime eſſet, exquireret. Mox, cum ſtudio ſapientiæ flagrantem animum coërcere nondum poſſet, per totos tres an-

nos apud Banum quendam se fuisse scribit, qui in deserto corticibus arborum vestitus, cibos duntaxat sponte natos sumebat, corpusque nocte & die frigidis undis mergebat, quo vitam castius ageret. Sunt apud eundem Flavium plures aliæ sectæ, de quibus disserere longa mora esset. Ex his quædam, quia religionis obtentu & honestis vocabulis summa reipublicæ, atque ea, quæ imperii erant, tentabant, factiones potius, conjurationesque, quàm sectæ fuere. Vtique Gaulonitæ, pervicacissimæ pietatis homines, ut Cæsarem de cervicibus suis depellerent, solum Deũ tenere terrarum regna jactabant. Et in Zelotarum motibus, qui omnem pene Iudæam turbaverunt, nihil perinde obfuit, atque mos jam exortus, ut speciosa præscriptione homines quidam turbulenti spei suæ, cupiditatique velificarentur. Iam illa quoque non instinctu divino, sed dominationis libidine evenerunt. Theudas impostor quidem sub Cuspio Fado, ingenti Iudæorum multitudini persuaserat, uti bona convasarent, seque ad Iordanem sequerentur. Vatem enim esse se pro-

feſſus eſt, promiſitque ſe flumen iſtud ſiccis pedibus tranſiturum. Nec minore vefania Ægyptius quiſpiam populum ad Olivarium montem, quaſi numinis imperio, vocabat, iturus hinc Ieroſolymam, atque vna voce muros urbis ſubverſurus, ut per ruinas apertum iter tutumque omnibus foret. In univerſum vero Flavius, cum Iudææ ſtatum publicum, qui ſub Felice erat. exſequitur, pene indignabundus illud in hunc modum ait (*In lib. 20 Antiq. cap. 6.*) λῃςηρίων ἡ χώρα ἀνεπλήσθη, καὶ γοήτων ἀνθρώπων, οἱ τὸν ὄχλον ἠπάτων. *Latronibus tota regio & quibuſdam magis atque faſcinatoribus repleta eſt, quæ multitudinem ſeduxere.* Et mox de iiſdem ita ſubjicit, δείξειν ἔφασαν ἐναργῆ τέρατα καὶ σημεῖα κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν γιγνόμενα. καὶ πολλοὶ πειθόμενοι, τῆς ἀφροσύνης τιμωρίας οὐκ ἔτυχον. *Aiebant manifeſta prodigia atque portenta ſe edituros, quæ Dei cura providentiaque evenirent. Et plurimi, cum fidem illis haberent, dementiæ ſuæ ſtolidiratiſque pœnas pertulerunt.* Vſque adeo nihil in ſpeciem fallacius eſt, quam fanaticorum

quorũdam insidiosa huiusmodi religio, pietasque. Statim enim plebs, ubi Dei numen magnis ausubus prætenditur, facilem se ad omnia præbet, & melius vatibus suis, quam ducibus regibusq; paret.

CAPVT XVIII.

Virtus bellica Iudæorum. Quanti ea fuerit apud exteros reges. Verba Chœrili à Flavio Iosepho male accepta. Qui sint Solymorum montium habitatores in Chœrili carmine. Tonsura modus Iudæis vetitus. Quid hoc sit, quod de Phœnicum sermone Chœrilus ait.

DE rebus Iudæorum dicenti, pertractanda quoque ea sunt, quæ ad militiam eorum spectant, quippe omnino posita omnia sunt latentque in tutelis atque in præsidio bellicæ virtutis. Sed profecto veterum Rabbinorum industria adeo incuriose hanc partem reipublicæ Hebrææ pervestigavit, pene ut nihil hîc sit, quod proditum commentarionibus eorum meminimus. Fortitudinem quidem militarem in hac gente summam fuisse illud argumento est,

Digitized by Google

quod homines exules, atque Ægypto profugi, quos longus error, & quadraginta annorum calamitas imparatos à rebus omnibus in Arabum desertis attriverat, Cananæam omnem bellicosissimis populis habitatam, brevi tempore subegerunt. Flavius verò ubique, quoties de indole Iudæorum naturaque loquitur, durum à stirpe genus describit, periculorum atque mortis securum, laborisque & inediæ patiens penè ad pertinaciæ infamiam. Quapropter reges exteri quoque, cum auxiliares copias aliunde adsciscerent, persæpe usi hoc milite sunt. & compertum egregiis experimentis est, virtute eorum atque ope res esse maximas patratas. Certè Alexander Magnus, dum gentes multitudine infinitas, terrarumque spatiis longe dissitas, parva militum manu vinceret, Iudæos partem exercitus sui fecerat, ut gloriam domiti orbis etiam illis acceptam ferret. Tum, quod Flavius adversus Apionem notat, ἐκ αὐτοὺς στρατεύειν τοῖς πατρώοις ἔθεσιν ἐμμένοντας, καὶ καθ' αὑτοὺς potestatem illis fecit, ut mores patrios, priscaque instituta in militando servarent, no secundum

en viverent. Quod profecto honori eorum datum est, & apprime tunc inusitatum fuit. Existimat quoque Flavius, Xerxem, cum nobilissimam illam expeditionem adversus Græcos susciperet, Iudæos inter auxilia atque inter socios habuisse. Et in fidem eius rei, testimonium Chœrili recitat: de quo paulisper agendum nobis est, quia nunquam credere potuimus, Flaviũ rectè sententiam percepisse vetustissimi vatis. Verba Chœrili, quæ Flavius Apioni obiicit, istæc sunt,

Τῷ δ' ὄπιθεν λέβαινε γλῶ θαυμασὸν ἰδέσθαι,
Γλῶσσαν μὲ φοίνισσαν ἀπὸ σωμάτων ἀφιέντες.
Ὤικεε δ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι πλατέῃ ἐνὶ λίμνῃ,
Ἀὐχμαλέοι κορυφαὶς, προχοαὶ εἰσὶ δ' αὐταὶ ὑπερθεν
Ἵππων δαρτὰ θοῇσιν ἐφόρεον ἐσθλὰ κόπα καπνῷ.

Hæc in hunc fermè modum reddita sunt ab interpretibus:

Exin miranda specie gens castra fecisse est,

Digitized by Google

Phœnicum ignoto quæ voces ederet ore.
Hæc Solymos habitans montes, ſtagnum prope vaſtum,
Circumtonſa comis, ſqualenti vertice, equini
Exuvias capitis duratas igne gerebat.

Hic vero Flavius Solymos montes eſſe eos ait, quos in Palæſtina Iudæi incolunt, & Aſphaltiten lacum ſignificari putat, qui omnium in Syria latiſſimus maximuſque eſt. Sed hoc, quantumcunque eſt, nihili eſt. Quid enim cauſæ dicet, aut, quam rationem nobis Flavius oſtendet, cur Iudæos Chœrilus περιχοιούριδους, hoc eſt, *in orbem circumtonſos* dixerit? Sane pro certo eſt, id tonſuræ genus inviſum Iudæis omnibus & pene execrabile fuiſſe. quippe interdictum illis ſeveriſſima lege fuit, לא יקפו פאת ראש *ne angulum capitis circumtonderent*. De qua re extant verba numinis in Levitici capite XIX. Iam verò, quod de Solymis montibus, deque lacu adiacente ex Chœrili celeberrimo carmine adfert ille, id vero diluere non difficile eſt. Alios enim montes Solymos, procul à Palæſtina ſitos, Homerus celebravit, cum de Vlyſſe navigante ita inſit in Odyſſe:

Τὸν δ' ἐξ Αἰθιόπων αὐτῶν χρείων
Ερασίχθων
Τηλόθεν ἐκ Σολύμων ὀρέων ἵδρυε.
Ἕατο γὰρ οἱ
Πόντον ἐπιπλέων.

Atque hos Piſidarum eſſe, atque ab illis incoli, traditum à maximis vetuſtiſſimiſq; auctoribus eſt, qui etiam ſtagnum quoddam in vicino ponunt, plane ut omnia Chœrili verbis conſonent. De Phœnicum autem lingua, qua locutos mõtium iſtorum incolas Chœrilus ait, ita exiſtimandum eſt, latiſſimè uſum eius idiomatis patuiſſe, ut omnes penè, qui circumcirca erant, populi quaſdam veluti dialectos uſurpaverint ex Phœnicum ſermone. Quare profectò ad ſolos Iudæos hoc pertinere, nihil neceſſe eſt.

CAPVT XIX.

De bello, quod lege indictum fuit, deque eo, quod ſponte ſuſceptum ab Hebræis eſt. Quales pacis leges oblatæ hoſtibus ſint. Quid illud ſit, quod Talmudici de ſeptem præceptis tradunt, quæ ſervanda omnibus gentibus fuêre. Quàm citò

ctò poſt orbem conditum, & quàm lætè animos mortalium pervaſerit idololatria. Hebræorum notabilis ſententia de Abramo: & quando is rectum numinis cultum ſuſceperit.

SEd, omiſſis iſtis, expediamus porrò quæ de militia Iudæorum in mentem nobis veniunt. Duplicis generis bella Talmudici conſtituunt, quæ geſta à ſacro populo fuêre. nam & מלחמות מצוה ea bella appellant, *quæ juſſu numinis, legiſque ſuſcepta ſunt*: & rurſus מלחמות הרשות ea eſſe aiunt, *quæ pro imperio, atque ad ampliandam rempublicam geſſere.* De priore genere ita Maimonides infit in Halacha Melachim, in cap. v. מלחמת חמצוה הי"א מלחמת שבעה עמים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהן: *Bellum, quod lege indictum dicitur, illud eſt, quod cum ſeptem populis, atque cum Amalekitis fuit: aut ſi ſuppetias ferri neceſſe fuit cuidam Iſraelitica tribui, quam hoſtis invaderet.* Septem illi populi, de queis loquitur, fuerunt Chittæi, Girgaſæi, Emorræi, Cananæi, Chivæi, Perizæi, & Iebuſæi, quorum ſedes armis invadere Iſraëlitæ

iubet Deus in Exodi capite XXIV. & in Deuteronomij capite VII. De memoria autem Amalekitarum obliteranda illuſtre eſt numinis edictum in Deuteronomij capite XXV. Ad poſterius bellorum genus ea pertinent, quæ ſubjicit ibidem Maimonides, מלחמת הרשות היא המלחמה שילחם המלך עם שאר העם להרחיב גבול ישראל ולהרבות גדלתו ושמעו: *Bellum, quod pro imperio ſuſceptum appellant, illud eſt, quod cæteris populis rex intulit, ad proferendos Iſraëlitarum fines, atque ad augendam magnitudinem famamque eorum.* In eadem Halacha in capite VI. perſequitur Maimonides quaſdam cautiones, quas in utroque bello ſervari ſummus Deus voluit, quæ in Deuteronomij capite XX. ſcriptæ in hanc ferme ſententiam ſunt. *Cum veneris ad aliquam urbem, ut oppugnes eam, primum invita eam ad pacem. Si reſponderint ſe pacem colere velle, portaſque aperuerint, ſint tibi tributarij, ſerviantque tibi omnes, qui in ea urbe ſunt. Quod ſi non ineant pacem tecum, ſed bello & armis experiri tecum malint, obſide urbem. cumque tradiderit eam Deus in manum tuam, per-*

tute omnes masculos acie gladij, fœminas verò puerosque, & jamenta, denique quicquid erit in urbe, & omnia spolia eius, auferes tibi, fruerisque praeda hostium tuorum, quam dederit tibi Deus. Atque hoc quidem pacto victoriam exercebis duntaxat in iis urbibus, quæ procul à te aliis in terris sita sunt. At cùm iis urbibus, quas tibi Deus tuus habitandas plene hæreditatis iure dat, aliter agendum est. Cave enim, ne illic vitam cuiquam homini relinquas. Hîc quod summus legislator parcendum illis gentibus ait, quæ oblatam pacem acceperant, ita intelligendum Talmudici ex vetustissima maiorum traditione aiunt, ut insuper necesse habuerint eæ gentes suscipere septem præcepta, quæ filiis Noachi data ante beatum Abrami seculum sunt. alioquin vitam illis relinquendam haud fuisse; quibus religio nulla numinisque observantia esset. Enimvero Iudæorum sapientissimi ita aiunt, sex res fuisse, de quibus edictum numinis acceperit primus hominum parens. nam & cœlitus didicisse eum, celebrandam divini nominis maiestatem esse, atque iura dici mortalibus debere: & rursus, inter-

dictum illi fuisse, ne sanguinem humanum funderet, neve idola coleret, aut rapinas exerceret, tum ne multiplicato mox hominum genere, incestis se nuptiis fœdaret. Atque hanc quidem esse Cabbalicam quandam doctrinam, quæ tradita posteris per manus fit ab usque Mosis seculo: cæterum, ex tacito sensu cuiusque, atque in universum ex verbis Pentateuchi manifestum esse, hæc præcepta in hunc modum data primo homini fuisse. Tandem vero Noachum cœlesti voce admonitum esse, ne membrum vivi animalis comederet. Scriptum enim in Genesi esse, *carnem cum anima eius, quæ est sanguis eius, non edetis.* Ita septem præcepta confici aiunt, quibus tantisper gens mortalium regebatur, donec Abramo posita lex de circumcisione fuit. Talmudicorum sententiam, quæ exposita à nobis est, eruditissimus Maimonides illis verbis recitat, quæ extant in Halacha Melachim, in cap. ix.

על ששה דברים נצטוה אדם הראשון
על עכום ועל ברכת השם ישל שפיכות
דמים ועל גילוי עריות ועל הגזל ועל
הדינים: אף על פי שכולן הן קבלת
בידינו ממשה רבינו והרעת נוטה לתן

Digitized by Google

מכלל דברי תורה יראה שעל אל
נצטוה :הוסיף לנח אמר מן החי שנאם
אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו : נמצא
שבעה מצות : וכן היה חדבר בכו
העולם עד אברהם בא אברהם
נצטווה יתר על אלו במילה Antequam

diverticulo ad rem redeamus, libet obis exponere quid illud ſit, quod ex Talmudicorum ſententia diximus, inter :ptem præcepta, quæ primis mortalibus ata ſunt, etiam hanc ſanctionem numi- is fuiſſe, qua interdictus illis idolorum ultus eſt. Vtique Maimonides in Hala- ha Habodat Cochabim & Mazzaloth, ieulenter oſtendit, vitioſam religio- em inter ipſa mundi initia inoleviſſe. enim iam tum Enoſchi tempore ex ominum quadam ſuperſtitione ſidera anetaſque in magno honore eſſe cœ- ſſe, licet à vero numine nondum pe- itus deſciſcebatur. mox, ut eſt fœcun- i res error, templa atque ſimulacra ellis conſecrata eſſe, donec tandem, reto plane numine divinam religio- m omnem planetis duntaxat tribue- nt. Excipit tamen maximus Rabbi- is paucos quoſdam, Chanochum, Me- uſſelachum, Noachum, Semum, ar-

que Heberum, qui Deum unum, eumdemq; vere optimum atque maximum semper puta, integra, incorrupta & mente & voce venerati sunt. De errore enim, qui mortale genus tenuit, deque seculi vitio loquitur. Ipsum Abramum sero admodum, cum iam quadraginta annos natus esset, agnovisse ait Deum conditorem suum. fuisse enim eum in Vre Chaldæorum tenebris & caligine mentis dermersum, inter homines superstitiosos, idololatrasque, atque una cum illis eandem insaniam insanivisse. tandem vero, cum meliora edoctus à numine esset, studuisse eum inscitiam veri Chaldæis eximere: sed quoniam insidiis à rege petebatur, in Charanensium sedes eum concessisse, atque hinc in Cananæã venisse, ubi cœlestem doctrinam tam feliciter ad suos propagavit, ut iure eum Maimonides עמ ודושל עולם *columen atque stabilimentum seculi* appellet. Hæc summo iudicio animadvertit author sordatissimus. Neque nos ea referre piguit, quia illustrare Talmudicorum scitum poterant, quod de septem illis præceptis retulimus, quæ Noachi posteros ita obligabant, ut, si forte populi qui-

dam inter pacis leges ſuſcipere eorum obſervationem recuſaſſent, eos Iudæi exſcindere penitus, tanquam barbarie atque immanitate efferatos, iuſſi ſint.

CAPVT XX.

Feciales pacis offerenda cauſa miſſos eſſe etiam ad ſeptem Cananæa populos, contra quam vulgo exiſtimatum eſt. Cur Gibeonitis dolo atque aſtu opus fuerit ad petendam pacem. Cur ſeptem Cananæa populi ad internecionem occiſi. Cur Ammonitis & Moabitis oblata pax non ſit. De ſacerdote, qui prælij cauſa ungebatur.

NVnc porrò alia exequamur, quæ Maimonides ad interpretationem eorum verborum attulit, quæ nos paulò antè ex Deuteronomij capite viceſimo adſcripſimus. Sanè quod legatos de pace prius mitti ſummus Deus ad eas nationes iubet, in quas Iudæi arma parabant, id Ægyptius ille certiſſimo documento pertinere etiam ad ſeptem populos evincit, quorum fortunatas ſedes Iſraëlitis Deus promiſerat. Quod qui-

dem contra opinionem eorum eſt, qui ſine diſcrimine, & nulla exceptionis lege factam à numine proſcriptionem earum gentium aiunt. Sed refellit eos inſigne teſtimonium, quod Maimonides noſter citat ex libro Ioſuæ, ex capite XI. ubi ſic ferè ſcriptum eſt: *Nulla fuit ciuitas, quæ pacem fecerit cum Iſraëlitis, præter Chiuæos Gibeonitas. Cæteri omnes bello capti ſunt. Induraverat enim animos eorum Deus ad pugnam cum Iſraëlitis conſerendam, ut internecione occiderentur, nec fieret illis gratia.* Enimverò illud hinc efficitur, deletas propterea eas gentes eſſe, quia belli fortunam tentare, quàm conficere pacem in Iſraëlitarum leges maluerunt. Quod ſi fecialibus auſcultaſſent, utique iam ſalus earum nequaquam in dubio fuiſſet. Quærit dehinc Maimonides, quid igitur cauſæ ſit, cur Gibeonitæ aſtu doloque petendam pacem cenſuerint, ſeque gentem procul in aliis terris ſitam finxerint, cum hercle certum illud, vera via pervenire eos ad hoc, quod cupiebant, potuiſſe? Sed reſpondet princeps Rabbinorum, antea legatos ad Gibeonitas quoque, ſicut ad reliquas ſex nationes, miſſos

fuisse; eosque ab illis spretos esse. quare ex ea tempestate legem numinis adversus eos valuisse, quæ de internecione septem gentium lata erat. Gibeonitas autem, cum eam legem postea resciscerent, copiasque Israëlitarum latè victrices pertimescerent, venienti malo cavisse: &, quia post spretam semel pacem vera remedia consumpserant, fallaciis atque arte usos esse. Hæc in hunc modum ferè decisa à Maimonide sunt. Porrò, quod in septem gentes illas victoria aliter exercita, quàm in cæteras, fuit, ita ut illîc quidem exscindi viros fœminasque atque infantes etiam, hîc verò sufficere expiationi solam virorũ cladem lex voluerit, ea disparitas ab hac adeò causa est, quòd septem illi populi vulgò & passim in sese flagitia quædam fœdiora admisêre, à quibus recta ratio naturaque hominum communis refugit atq; abhorret. Quare profectò summus Deus eos, veluti terræ odium onusque fuisse significat, cum in Levitici capite XVIII. enumeratis id genus vitiis, postremò ita fatur, *Polluta est terra, & iniquitatem eius ego visitavi adversus eam, & evomuit terra habitatores suos.*

De Ammonitis & Moabitis edictum ſingulare exſtat in Deuteronomij capite XXIII. quo cautum fuit, ne eos unquam Iſraëlitæ ad pacem ſolicitarent. & cauſa ibidem editur eiuſmodi, quia commeatum Iſraëlitis non advexerant ex Ægypto venientibus. tum &, quod Bilhamum vatem magna mercede conduxerant, qui omnia infauſta eis augurarentur. Subjicit autem quandam cautionem Maimonides, quæ huc tranſſcribenda eſt, אף על פי שאין שואלים בשלומם אם השלימו מעצמם תחלה מקבלין אותן: *Etſi*, inquit, *legatos de pace non mittebant ad eos, tamen ſi ſponte ſua initio eam cuperent, non repellebant eos.* In Halacha Melachim, quam identidem memoravimus, in capite VII. multa prodit Ægyptius noſter de ſacerdote quopiam, quī prælij cauſa conſecratus publicè fuit. de quo ita inſit: אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת המצוה ממנין כהן לד בר אל העם בשעת המלחמה ומושחין אותו בשמן המשחה וזהו הנקרא משוח המלחמה: *In bello, tam quod gerebatur pro imperio, quàm quod lege divina indictum fuit, ſacerdotem creabant, qui exer-*

situm alloqueretur sub tempus prælij, ungebantque eum oleo sacro. Atque hic ille est, qui משוח המלחמה *hoc est, prælij causa unctus dicebatur.* Oratio eius, qua ad populum usus est, recitatur in Deuteronomij capite xx. fuitque eiusmodi: *Eia, audite Israelita. Vos proceditis hodie in prælium contra hostes vestros. Ne molleſcat cor vestrum, neu trepidate aut expaveſcite metu eorum. Progreditur enim vobiscum in expeditione Deus vester, pugnatq; cum hostibus vestris, uti servet vos.* Refert Maimonides etiã alia verba, quæ sacerdos ille ex tabula aut libro publice pronũtiavit, non sub ipsam pugnam hercle, sed tunc, cum ad bellum exiret populus. Sed nos tenuissimas particulas, atque omnia minima mãsa huc non inferem[2].

CAPVT XXI.

Qui fuerint immunes militiã. Saulis severitas in cogendo milite. Pœna in eos sancita, qui sacramentum detrectarent. Vnde Flavius scripserit, deos peregrinos in bello non violandos Iudæis. Laudabilis Iudæorum religio, cum Bellides refecta ab Alexandro est.

IN Deuteronomio privilegia quorundam recenſentur, quibus vacatio militiæ conceſſa ad breve tempus fuit: inter quos fuere, qui recens vineam plantaſſent, quique exſtruxiſſent novam domum, tum qui ſponſi aut novi mariti eſſent. Ex quo certe conſtat, munia militiæ non eos duntaxat ſubiiſſe, qui ultro nomen dabant, ſed quoſcunque rex, populive ductor ad ſacramentum adegit: ut iam hoc totum neceſſitatis fuerit, non arbitrij. Vtique Saul quidem, cum arma capeſſere omnes vellet, membra duorum boum fruſtillatim conciſa per duodecim Iſraëlitarum tribus circummiſit, interminatus hoc idem ſe facturum armentis eorum, qui ſequi ſe ad bellum recuſaſſent. Quare profecto iam non ſine exemplo eſt Romanorum ſeveritas, in quorum inſtitutis olim erat, ut, qui ad delectum non reſpondiſſent, tãquam proditores libertatis in ſervitutem redigerentur: qui vero filium ſuum militiæ ſubtraxiſſet, in pace fuſtibus cæderetur, belli tempore exilio & bonorum parte multaretur. Quæ ſic relata ex Carrij Menandri libris ſunt *l.* 4. §. 10 & 11.

ff. de re militari. Divus quidem Augustus equitem Romanum, quod duobus filiis adolescentibus causa detrectandi sacramenti pollices amputasset, ipsum bonaque subiecit hastæ. & præceptum Divi Traiani fuit, ut huiusmodi parentes deportarentur. Non uno edicto maximus legislator Moses Israëlitis præceperat, ut terram hostilem armis ingressi, simulacra omnia, templaque, & altaria Deorum diruerent, quos cæteræ nationes per errorem coluissent. Ait tamen Flavius (*in Apolog. adversus Apionem,*) lege Mosaica constitutum fuisse, *τοῦ τὸ μήτε χλευάζειν, μήτε βλασφημεῖν τοὺς νομιζομένους θεοὺς παρ' ἑτέροις εἰς αὐτῶν ἕνεκα θεοσεβείας τοῦ θεοῦ.* *Ne quis eos derideret, quos gentium aliarum opinio Deos confinxit, neve quisquam male illis diceret, saltem enim prodesse illis honorem tanti nominis debere.* Nos ex qua Pentateuchi parte illud Flavius in sua scripta transtulerit, divinare non possumus. Quin existimamus potius, hallucinatum eum esse, neque intellexisse verba ea, quæ in Exodi capite XXII. scripta in hunc modum sunt.

אלהים לא תקלל *non execraberis deos.* quæ profecto in eam ſententiam accipienda ſunt, ut ſignificetur, ſacroſanctos eſſe rerumpublicarum moderatores, qui in terris vice numinis funguntur. Illud vero, quod in eadem diſſertatione Flavius adverſus Apionem adducit, magis ex vero eſt, & militum Iudæorum ſummam conſtantiam in retinendis patriis legibus arguit. Ex Hecatæi enim, maximi ſcriptoris, commentariis prodit, qua tempeſtate olim Alexander Babylone erat, & ad inſtaurandum Beli templum, quod corruerat, cunctos milites aggerere terram iubebat, ſolos Iudæos imperia eius detrectaſſe, & verbera multa tuliſſe, atque graviter multatos eſſe, donec tandem illis & ignovit rex, & ſecuritatem præſtitit.

CAPVT XXII.

Sabbatorum obſervatio Iudæis ſæpe noxia in bello. Ea ſuperſtitio animis hominum exempta per Matthiam Haſſamonæum. Stratonica febriculoſa pietas. Auſpitiorum atque omnium vis à Moſollamo, acerrimo militi Iudæo, eluſa.

Oſtenta & omina eſſe in poteſtate mortalium. Lex divina de ſexuum diſtincto habitu non intellecta à Flavio. Adulterarum toga apud Romanos. Charonda miles ſtolatus. Mederum Perſarumque mollities.

DVm in his ſumus, non prætermittendum eſt, quod Maimonides notavit, שצרין על עויירות כותים בשבת ועושין עמהם מלחמה בשבת: *Iudaeos paganorum urbes, cum ſabbatum eſt, obſidere; atque etiam prælium cum illis conſerere.* Sed hoc non ſemper profecto receptum ab illis fuit. Etenim Matthias Haſſamonæus, fortiſſimus imperator, cuius fuit virtus toti Iudææ ſalutaris, primus popularibus ſuis perſuaſit, non eſſe hoc divinæ legi contrarium. nam antea hercle execrabilis opinio omnes tenebat, malis auſpiciis & irato numine geri, quæ tali die pro ſe quiſque, aut pro republica tentaret. Agatharchides quidem apud Flavium, dum Stratonicam deridet, quæ capta à Seleuco, occiſaque eſt, quod in fugam ſe dare ob ſomnij cuiuſdam ludibrium auſa non eſſet, geminam Iudæorum & germanam demen-

etiam adiungit. Captam enim Ierosolymam esse à Ptolemæo Lagi filio ait, propterea quod cives cunctos sabbatorum observatio defensione urbis prohiberet. Ac Matthias quidem Hasmonæus, uti diximus, hoc errore suos liberavit. Cæterum incessere rursus animis hominum eandem superstitionem contigit. Pompeium enim diu postea potitum urbe scimus, cunctis per sabbata desidentibus. Equidem ego Matthiam istum celsa indole virum, atque iudicio rectissimo fuisse existimo, qui fieri quibusdam casibus posse intellexerit, ut emissa cæremoniarum anxia observatio vel laudem ferat. Vtique nullæ leges positæ necessitati sunt, quæ semper magnum humanæ imbecillitatis patrocinium fuit, & quicquid coëgit, defendit. Adde, viri illud & ducis esse, non deesse fortunæ præbenti se, & oblata casu flectere ad consilium, idque valere in omnibus rebus humanis, sed maximè in bellicis, quæ ex pactis conventis non procedunt, sed ipsæ ex se multa objiciunt nec opinantibus, quæ extremum discrimen pariunt ex mora. Iam miraculi instar nobis est, Iudæum reperiisse, quem inceptæ

urgere & favori numinis instare non vetuit scrupulosa pictas. Longe diversi generis est, quod Hecatæus de milite quopiam eiusdem nationis prodidit: quod referemus tamen, quia in pectore Iudæi insignem superstitionis fuisse contemptum probat. Ait ille scriptor, se in expeditione Alexandri fuisse, contendisseque ad rubrum mare cum Iudæis aliquot equitibus, qui sese comites addiderant: interque eos fuisse, Mosollamum, hominem animosissimum, qui iaculandi peritia omnes & Græcos & barbaros anteiret. ibi, cum properantem exercitum augur quispiam sisteret, propterea quod alitem sedentem videbat, ex cuius volatu captare omen itineris parabat, è vestigio Mosollamum, correpta ingenti sagitta, confixisse alitem, atque insuper amarulento ioco stultitiam eorum incusasse, qui miseram avem alieni conscíam fati crederent, cum ignara sui esset. neque enim scivisse eam, quantum periculi à Mosollamo Iudæo immineret. Enimvero istud est sapere, non ex hariolorum responsis, nec è cantu sinistro oscinis, aut è tripudiis solistimis pendere, sed agendo

vigilandoque vana oſtentorum ludibria antecapere. Sane quidem C. Plinius, diligens harum rerum obſervator, in ipſa augurum diſciplina conſtare ait, in lib. 28. cap. 2. *neque diras, neque ullas aſpicia pertinere ad eos, quiquamque rem ingredientes obſervaſſe ſe ea negaverint.* Quo munere divinæ indulgentiæ nullum eſſe maius fatetur. Cætera quæ dici de re bellica queunt, vix annotare libet. Ait Flavius, inter diſciplinæ militaris præcepta & illud fuiſſe, ne in bello aut mulier virili, aut vir muliebri habitu uteretur. Enimvero, quæ in Deuteronomij capite viceſimo & ſecundo extant, paulo ille liberius audaciuſque interpretatus in hunc modum eſt: Φυλάσσεσθε μάλιστα ἐν ταῖς μάχαις, ὅστε μήτε γυναῖκα ἀνδρικῇ σκευῇ χρῆσθαι, μήτε ἄνδρα στολῇ γυναικείᾳ. Sed profecto male accepit verba numinis, quæ in Deuteronomio extare diximus Habet enim divina iſta lex non tam in militia locum, quam domi & in pace, atque in omni reliqua vita. Nolebat enim ſexus utriuſque apparatum cultumque perverti aut confundi immor-

talis Deus, propterea quod maxime contrarium id honestati erat, ad quam nos fecit ille, formavitque. Quare profecto nec usurpatum hoc aliis gentibus unquam fuit, nisi per ignominiam, & pœnæ loco. Vtique apud Romanos quo pacto ornatæ pro suis virtutibus fœminæ ambulaverint, quæ convictæ adulterij erant, proditum multis autorum jocis est. ex quibus insigne est illud Martialis,

Thelin viderat in toga spadonem.
Damnatam Numa dixit esse mœcham.

Apud Græcos vero Charondas, severissimus imperator, milites suos, qui ordinem in acie deseruissent, per triduum pro concione stolatos destituit. Scio ego Medos olim stola ad talos demissa, mulierum in morem, incessisse: & Persas quoque, id quod Xenophon in octavo Pædiæ ait, ad horum se imitationem composuisse: sed ii populi, quoniã hercle ad mundi teporem jacebant, evirati ipso terræ cœlo & solo erãt. Quare infamis eorum mollities apud cæteros fuit, & posita in vitio semper est.

CAPVT. XXIII.

De Iudæis, qui extra Palæſtinam in aliis regnis habitavere. Gentium plurium migrationes, & voluntaria exilia De Iudæis Aſiaticis, deque Babylonienſibus, tum de Ægyptiis & Alexandrinis. Pecunia ab illis Ieroſolymam miſſa. Quanta opes in ſepulcro Davidis. Dirus à Semiramide cluſus. Iudæorum Helleniſtarum, & Palæſtinorum infenſa æmulatio. Quo jure, quaque conditione apud Romanos Iudæi fuerint poſt everſam ſacram urbem. De polygamia.

MArcus Annæus Seneca in conſolatione, quam ad Helviam ſcripſit, populos quoſdam enumerat, qui patrio ſolo relicto ſedes ſuas commutarint, & tranſtulerint domicilia. Nam & in mediis barbarorum regionibus Græcas urbes eſſe, & inter Indos Perſaſque Macedonicum audiri ſermonem, tum civitates Achaiæ Ponticis eſſe impoſitas litoribus, & Tyrios in Africa habitare, Pœnos Hiſpaniam incolere ait. Quæ quidem omnia ille nihil aliud niſi publica exilia vocat, in quæ alios domeſtica ſeditio, alios ex-

dium urbium ſuarum, quoſdam migrandi libido, alios alia cauſa emiſit. Sed profecto huius rei nuſquam illuſtrius documentum eſt, quam in Iudæis qui per Ægyptum, Græciamque, perque omnem Aſiam & Africam late ſedes ſuas procul à Palæſtina poſuere, & res illic amplas uberesque habuerunt: regum autem principumque tantis affecti beneficiis ſunt, vt inter exteros vitam exigere, quam in patriæ beato ſolo religiones, templumque venerari ex propinquo mallent. Atque Aſiaticorum quidem digniſſimi, nobiliſſimique erant Babylonienſes, de quibus in libro primo, in cap. VIII. diximus. Inter Helleniſtas autem quos non Ægyptus duntaxat, ſed omnis Græcia acceperat, primatum quendam Alexandri tenebant. Vtique Ptolemæus Lagi filius, cum Iudæorum fidem & virtutem ſummam perſpexiſſet, omnia Ægypti propugnacula & præſidia ipſis commiſit: & ut Cyrenam cæteraſque Libyæ urbes firma ditione teneret, multas eorum colonias in ea loca deduxit Mox Philadelphus adeo deditus Iudæis fuit, qui ſub im-

perio ipſius erant, ut leges eorum, & ſacratiſſima jura verti Græce, atque in omnium eſſe manibus voluerit. Poſtremo Philometor, & uxor eius Cleopatra curam tutelamque totius regno Ægyptienſibus his Iudæis dedere: copiiſque illis, ex quibus rerum momenta pendebant, Doſitheum & Ouiam, homines itidem Iudæos, præfecere. Libertate autem omnes in illis ipſis ſedibus tanta uſi ſunt, ut templum quoque in Heliopolitana præfectura habuerint, quod magna religione adirent. Neque fuit id profecto tumultuarium opus, quod caſus, aut deſperata exulum temeritas excitaverat. nam & Ptolemæi regis permiſſu conſtructum erat, & per annos treecntos ac quadraginta incolume ſtetit: ac tandem vero ſub Veſpaſiano demum clauſum prophanatumque eſt. Manſit tamen inhæſitque tam Helleniſtis profecto & Ægyptienſibus, quam cæteris omnibus, qui extra Palæſtinam degebant, amor affectuſque in ædem Hieroſolymitanam. Quippe pecuniæ ab illis ſtato tempore illuc mittebantur: & doneria eorum ampliſſima erant. Reci-

tat Flavius Ioſephus (*In lib. 16. Antiq. cap. 10.*) literas Octavii Auguſti, Agrippæque, & Norbani Flacci, atque Iulii Antonii ad Cyrenenſes, Epheſios, Sardos, atque ad alios miſſas, in queis ſcriptum erat, ne Iudæi, qui apud illos habitabant, dona pecuniaſque in uſum templi & ſacrorum mittere Ieroſolymā prohiberentur. Sanè quidem ii, quos Meſopotamia & Babylonia acceperat, urbes duas natura pariter atque opere munitiſſimas, Neerdam & Niſibin, habuêre, in quibus, tanquam in ærario quodam, ſiti omnes theſauri erant, quos in Palæſtinam identidem, cum tempus eſſet, infinita hominum multitudo devehebat, ne formidandæ Parthorum rapinæ forent. Et fuit tunc profectò in ſummum culmen evecta Ieroſolymitanorum opulentia, cum ad eos tanta vis auri à popularibus mitteretur, qui variis locis ſparſi ſedes incolebāt diſiunctiſſimas. Quamquam & antea mirum in modum amplæ eorundem divitiæ erant, antequam Iſraëliticæ decem tribus per diſcordias civiles ſeceſſionem à Iudæis feciſſent. Davidem quidem gazas incre-

dibiles poſſediſſe conſtat, nemo ut regum Hebræorum, exterorumve conferri cum illo potuerit. Quare etiam ſepulchrum eius, oſſaque, & cineres filius ſuperſtes circumfluere opibus voluit, quæ in cellulis pluribus erant reconditæ. Earum autem quæ ſumma fuerit, facile diuinabit, qui cogitaverit, Hyrcanum poſt mille & trecentos annos, cum ab Antiocho Pio eſſet obſeſſus, conditorium illud adiiſſe, atque ex illo ter millena talenta exemiſſe. ac rurſus? multo tempore interjecto, Herodem, cum alias cellulas reclauderet, reperiſſe illîc quantum ſatis erat maximis impenſis faciundis. Iuſſerat haud dubiè divitias eas ſummus rex recondi illîc ſecum, ut velut inacceſſæ, & loci religione tutæ eſſent. Hac enim cauſa permotos etiam alios ſæpe fuiſſe, idem ut facerent, proditum memoriæ eſt. & Darius verò riſum, iocumque omnibus excitavit, cum Semiramidis monumentum intraret, cuius inſcriptio ingentes theſauros promittebat, cum nihil intus, niſi tabella eſſet, quæ homini ſacrilego malam rem precabatur, propterea quòd mortuorum loculos

loculos temeraviſſet execrando ſcelere. Sed enimverò de opibus ſacri populi dicebamus, quæ ante tribuum asportationem Ieroſolymæ erant. Ex autem, quam Davidis tempore admodum ingentes eſſent, longè maiores tamen ſub Salomone, qui huic ſucceſſit, fuerunt. Advexit enim ei tertius quiſque annus quæ in Oriente pretioſiſſima erant. & principum, qui prope habitabant, liberalitas potentiam augebat ſapientiſſimi regis. Quare Flavius Ioſephus rotundo ore illud effatur, quod ſæpe mirati ſumus, ὅτι τῶν ἐμφύτων πολλὸν ἐποίησε πλοῦτον ὁ Ιεροσολύμοις ὁ βασιλεὺς, ὅσον λίθων καὶ λίθου. *effeciſſe regem, uti tantum pecuniæ in urbe Ieroſolymæ eſſet, quantum erat lapidum.* Quæ profectò eiuſmodi ſunt, ut iam veniſſe ad ſummum fortunæ rex ille videretur. Non ſinit nos inceptı lex pluribus hæc exequi. Redeundum enim ad illos Iudæos eſt, quos ſub exteris regibus vixiſſe diximus. Horum porrò non unum genus fuit, neque de omnibus ſimiliter exiſtimandum eſt. Nam Babylonienſes quidem nihil præter ius faſque fecêre, cum extra terram

ſanctam habitarent. idque ſingulare privilegium fuit. de quo antè diximus. At verò qui ante tranſportationem gentis Iudaicæ, aut poſt eam Palęſtinorum ſedes reliquêre, ut alias terras, quæ in vicino erant, incolerent, eorum infamia poſteris tradita eſt, iudicatumq; ab omnibus fuit, eſſe eos terræ ſanctæ contemptores. Recitant Talmudici ſeveriſſima numinis edicta, queis cautum fuit, ne Iudęus quiſpiam migrandi libidine patrium ſolum verteret. Eſtque eorum ſcitum quoddam huiu'modi, כל הדר בחוצה לארץ כאילו עובד עכו"ם: *Qui peregre extra terram ſanctam degit, velut ſyderum planetarumque cultor habendus eſt.* Atque eius rei fidem faciunt ex dicto Davidis ad Saulem, quod ita relatum à Samuele eſt: *Si te homines incitaverunt contra me, maledicti ſint coram Iehova. quippe expelluni me hodie, ne pars mihi ſit in ea terra, qua hereditas Iehovæ eſt, dicuntque. Abi, cole deos alienos.* Vna modò cauſa fuit, quæ migrantes gravi culpa liberaret. Ea autem vis maior erat: cuiuſmodi eſt fames, ſterilitaſque, atque alia id genus, quæ in iram numinis, velut ultima malorum,

vertunt. Non prętereundum eſt, quod in Halacha Melachim, in capite quinto, eruditiſſimus Maimonides prodit. Etenim poſtquam quoſdam huiuſmodi atroces caſus expoſuit, ob quos Iudęis fas interdum fuerit domicilia in exteris regnis ponere, ſolam Ægyptum excipit, quam ne quis habitandi animo adiret, tribus interdictis vetitum eſſe à numine ait. Nulla neceſſitas, neque occaſio aut cauſa ulla excuſare quenquam potuit. Supervacuum foret teſtimonia recitare. penes autorem fides eſtò. Rationem quidem ipſe adfert, quæ in promptu maximè fuit, מפני שמעשיה מקולקלים יותר מכל הארצות *quoniam facta eius gentis deteriora, quàm aliarum gentium, ſunt.* Addit Rabbi Maimonides, quod ſingulare eſt, שאלכסנדריאה בכלל האיכור *etiam Alexandriam ſumma interdicti eſſe comprehenſam.* Enim verò quoniam Ægyptienſium Iudæorum nobiliſſimi florentiſſimique erant, qui Alexandriam incolebant, meritò hos quoque in ordinem cum cæteris cogit eruditiſſimus ſcriptor pariter enim contra legis præſcriptum fecerant. Hi autem illi ſunt,

quos Alexandri humanitas volentes & ſponte procul ab Hieroſolymâ abduxit, & cum parte Macedonum in ea urbe locavit, quam de nomine ſuo condebat rex ille. Mox etiam ingens turba illuc per Syriæ motus exundavit. ac tandem non pauciores Ptolemæum Lagi filium comitati ſunt, inter quos ſummus quoque Pontifex Ezechias fuit. Ita per omnem Ægyptum latè ſedes ſuas poſuêre. Venerunt quidem illi Hieroſolymam quotannis, aut mittebant eò quoſdam ad ſolennia feſta: ſed in contemptu apud Palæſtinos erant, & deſertores habiti ſunt. Vtique donaria, quæ in uſum templi & ſacrorum afferebant, magna ac pene immenſa erant. Sed tamen efficere ea res non potuit, uti communes cum illis habere ſynagogas cæteri vellent. Auxit odii cauſas patriæ linguæ neglectus, quam plerique ne intelligebant quidam. Quare Helleniſtæ dicti ſunt, tam qui Ægyptum incolebant, quàm qui ab illis profecti, Græciam & vicina tenuêre. quippe propagati ab Ægyptiis fermè cæteri erant. Horum nihil dici de Babylonienſibus poteſt,

quos Palæstini, tanquam fratres germanos, atque ut incorruptam majorum suorum sobolem summo in honore habuerunt. Quanquam tamen illud hercle omnino in omnibus Iudæis, qui extra Palæstinam habitarunt, peræque laudandum est, quod patria institura religiosissimè semper servaverunt inter prophanas gentes. Non enim Babylonicnsium propria hæc gloria est, sed communis ea etiam illis fuit, qui Ægyptum jam tum ab Alexandri temporibus incoluêre. Et mox verò ii ipsi qui per Romanum orbem variis locis sub Cæsarum imperio vivebant, in quadam accurata observatione earum legum, quas divinus Moses præscripserat, perstiterunt. Quod profectò haud difficile illis fuit, quoniam benigne, leniterque, atque honorifice habiti ab iis sunt, quorum receptí sedibus fuerunt. Cæterum post templi urbisque eversionem deterior longè conditio eorum apud exteros fuit, & privilegia eorum ubique multifariam imminuta sunt. Vtique constitutiones imperatoriæ *in iis solis sine molestia eos esse jussere, per quæ cultus se-*

tum inquinari videretur. l. 15 §. 9. ff. de Excuſat. Cautum verò fuit, ne ſynagogas novas extruere, aut cruces in celebri feſto Purim exurere ad pœnæ quondam recordationem poſſent. *l. ult. C. de Iud. & Cœl. l 11. C. eod.* Denique addita ſanctio quoque eſt, *ne morem ſuum in conjunctionibus retinerent, neve juxta legem ſuam nuptias ſortirentur, aut in diverſa ſub uno tempore conjugia convenirent, l. 7. C. eod.* Atque ex hoc poſtremo colligitur hercle, licuiſſe illis per legem antea plures ſimul fœminas in matrimonio habere. quod nos ſupra diximus, cum de Pontifice maximo ageremus, cui ſoli hoc interdictum fuiſſe Talmudici ajunt quod cæteris jura permittebant. Sanè cum (*In lib. 2. Sam. cap. 12.*) Davidem regem ſummus Deus Nathanis voce affatur, eſſe illi datas à ſe ait Saulis conjuges. Et in Levitici capite XVIII edictũ numinis extat. quo Iudæi duas ſorores eodem tempore habere uxores vetãtur, non ob aliam cauſam profectò, quàm quòd ardentiſſima eſſe inter has æmulatio in tali conjunctione ſolet; cum cæteræ omnino, quæ ea conſanguinita-

te non ſunt, æquiore animo ſub eodem marito ætatem unà agant. Scimus equidem primis humani generis parentibus jus planè contrarium fuiſſe latum, quod reduxit tandem, & ex integro nobis ſanxit Deus Dominuſque noſter Meſſias: certum tamen eſt Iudæorum eam in republ. Moſaica libertatem ex legis permiſſu fuiſſe. Atque hunc quidem morem vetuſtiſſimum uſitatiſſimumque Iudæi ii, qui nondum Meſſiæ reverentiam ſuſceperant, diu ſub principibus Romanis coluerunt: donec tandem Theodoſius, Arcadiuſque, & Honorius nihil diſcrepare hac re à Romanis eos voluerunt. qua tempeſtate etiam pleraque alia, quæ obſervata illis fuerant, exoleverunt. Ius quidem ipſum, quo deinceps uſi ſunt, commune cum Romanis fuit: *adibantque ſolenni more judicia, cunctaſque Romanis legibus conferebant & excipiebant actiones, in his cauſis, quæ tam ad ſuperſtitionem eorum, quàm ad forum & leges ac jura pertinerent. l. 8. C. de Iud. & Cœl.* Quare obruta tunc ſepultaque eorũ libertas fuit, vix ut umbra eius ſupereſſet. Nam quod

communi pactione ad similitudinem arbitrorum litigare apud populares ſuos, & ſortiri eorum judicium jure publico poterant, d. l. 8. C. eod. ſanè id oppidò exile eſt. quippe & *in civili duntaxat negotio* factum id fuit, & eorum ſententiam judices quidem, ſed Romani, exequebãtur *d. l. 8.* In ipſis tamen avitis ſedibus illorum paulo plus privilegii fuiſſe illis conceſſum videtur. Etenim *in l. 17. C. eod.* imperatores Theodoſius & Valentinianus quoſdam Iudæorum primates fuiſſe ſignificant, *qui in utrinſque Paleſtinæ ſynedriis dominabantur.* Sed eorum poteſtatem juriſdictionemq; penè in rebus nihili fuiſſe ſitam arbitramur;

CAPVT XXIV.

De lege, quam Iudæis Moſes ſcripſit. Opinio veterum quorundam de ſabbato confutata. De anno Sabbatico quæ Plinius, Rabbi Maimon, & Flavius Ioſephus retulere, excuſſa. Cur magis ſuibus, quam cæteris animantibus abſtinuerint Iudæi? Plutarchi rationes rejectæ. De Ægyptiorum morbis. Iudæos non fuiſſe Bacchi cultores, contra

Digitized by

quam Plutarchus & alij Romani scriptores senserunt.

INter sacræ gentis præcipua honestamenta, Lex fuit, quæ à Mose scripta cunctarum gentium institutis legibusque maior, certeque dignior est, quia Deum autorem habet. Ea autem quinque libros implet. est enim multiplex, & copiosa, ac sæpe repetita. Summa tamen eius decem comprehensa capitibus est: quorum pars prior ad res divinas pertinet: posterior continet ea, quæ Marcus Tullius appellat hominum munia & officia. Omnis, qui numini exhibetur, honos aut sensu aut cultu constat. Sensus est reverens & recta de Deo existimatio, de qua re plura dicere supervacaneum est, quoniam ea nunc spectamus maxime, quæ sunt historiæ affinia. Cultus est in cæremoniis ritibusque positus. Cæremoniarum unus in decalogo & simplex præcipitur modus, sabbati solennitas, quæ à primo mundi ortu instituta, & à sanctis hominibus observata semper, novissime tandem, cum Lex ferebatur, sancita ex integro est. Causam sab-

bati veram expreſſit numinis vox in formula decalogi. Sed Iudæi rationem huius rei myſticam petunt ex illo celebri dicto Rabbi Eliæ, quod extat in libris Talmudicis. Ille enim tribus illuſtribus periodis, quæ æquali ſpatio inter ſeſe diſtarent, mundi tempora diſtinxit, irat ut expletis ſex annorum millibus nova rerum facies, novuſque ordo ſurgeret, & feſſa jam pridem gens hominum, melioribus deinceps auſpiciis capeſſeret beatam quandam quietem. Cornelius Tacitus Sabbati originem aliunde eruit. Saturno enim eum honorem ab Hebræis haberi exiſtimat: *ſeu principia religionis*, inquit, *tradentibus Iudæis, quos cum Saturno pulſos, & conditores gentis accepimus: ſeu, quod è ſeptem ſyderibus, quæ mortales regunt, altiſſimo orbe, & præcipuæ potentiæ ſtella Saturni fertur: ac pleraque cœleſtium vim ſuam & curſum ſeptimos per numeros conficiant.* Neque hæc vero unus Tacitus dixit. Rabbi Aben Ezra recitat ſapientis cujuſdam argutias, qui novem Legis capita totidem cœleſtibus orbibus ex advertio locat; &, ne ſeptimo die otium exiſtimetur ſine

causa indictum, maligna ait esse Saturni & Matris sydera: quo enim die illa dominatum tenent, infeliciter cur cta tentari. Ego istum magistrum, quisquis fuit, inter discipulorum cathedras plorare jubeo. Nimium ingeniosus fuit, ubi nihil opus erat. At nos minorum gentium homunciones sumus, & ab obvia confugimus. Sabbatorum recta observatio posita fuit in dictorum omnium factorumque sanctitate, atque in cultu divino, precibusque. Rabbi Aben Ezra author est, tunc etiam oracula fuisse consulta. Sunamitidi quidem ait maritus, de Elisæo loquens, *Quid est, cur eum hodie adeas, cum nec calendæ sint, nec sabbatum?* Cæterum, ne rebus divinis profanæ miscerentur, cuncti eo die omittere suera opera jubebantur. qui aliter fecisset, capital admittebat. Enimvero id docebatur populus, haud esse in transcursu sacris operandum. Totam sese mens in contemplatione ponat necesse est, cum Deum, mentem purissimam, colit. Hoc nec Pythagoras, nec Numa ignoravit. & recte olim in Romanorum sacris à præconc solennibus verbis clamatum est,

Hoc age. At Iudęi, quorum mos eſt omnia ſanctiſſima inſtituta pervertere, multa ad Legis edictum adiecere, de quibus Moſes nihil diſſinivit. Itaque ſacratiſſimæ dici celebratio in anxiam ſuperſtitionem abiit, & interdum illis exitio fuit. Pergendum nunc ultra eſt. Sabbati ſacrum otium videtur ipſa natura, optima rerum mater, approbaviſſe, ſi fidem Plinio habemus, qui in Iudęa rivum quendam ait ſabbatis omnibus ſiccari. Sed ignoſcat nobis Plinius. Nunquam hoc credere potui.

——— *Sum paulo infirmior, unus*
Multorum. ———

Quid tamen Romanum ſcriptorem deceperit, expediam. Iudęi iam olim ſomniarunt, reliquas decem tribus Iſraëlitarum captivas detineri prope fluvium, quem ipſi Sambationem appellitant. Hunc per totam ſeptimanam adeo rapidis vorticibus ferri aiunt, nemo ut tranſire poſſit: at ſabbatis quieſcere, & pedibus pervium eſſe: hancque pœnam Iſraëlitis eſſe poſitam, ut, quo tempore undarum impetus conſtitit, ſabbati cœ veneratio inhibeat, & movere vetet ſedem. Ita ad libertatem via illis unis

oculos posita est, sed uti peius cruciétur. vident enim eam, & visa ac relicta, intabescunt. Non potuit magis traducere se Plinius, quam cum tam futile Iudęorum commentum arripuit tam avide. Pictoribus poetisque quidlibet audendi potestatem esse, Flaccus dixit. Recte hercle. Sed Iudęos addi volo, qui non ex decoro, neque pudenter, sed sola animi libidine mentiuntur quæ dissona & ridicula sunt, hanc unam ob causam, ut mentiantur. Neque movet me, quod R. Moses Ben Maimon, quem merito laudibus in cœlo locavimus, fluvium hunc esse Gozan ait. Nos & illum deliraße asserimus, & una Iosephum quoque in ordinem redigimus, qui in libro VII. ἁλώσεως, in cap. XIII. quędam contraria quidem supradictis sed tamen æque portentosa refert. Sane quidem Plinio non semel sic decipi ab aliis contigit. Pleraq; enim, quæ in eodem capite memorat de fontibus, fluviisque, & de aquis, eiusdem levitatis sunt. Rerum incredibilium atque inusitatarum narrationem in Iulio Obsequente, non in Plinio, summo historiarum scriptore, toleramus. Raro solitum modum egreditur natura. Mi-

racula creduntur facilius, quam fiunt. Sed enim vero tenet plerosque amabilis insania, & favet sibi atque plaudit imprudens temeritas. Aniles ineptias tradimus in vicem accipimusque, non incauti hercle, sed scientes, & inter seria. De sabbato diximus plus quam satis sit. Cętera persequi, quæ ad decalogum pertinent, non est patiętiæ nostræ. Postquã leges duarum tabularum latæ fuerunt, in quicis edictum inerat de sabbato, data est exhinc Mosi fusior earundem legum interpretatio: addiditque Deus cęremonias rituſque: & quibus victimis sacrisque, ac quo modo coli vellet, populo significavit. Cuius rei causa haud in obscuro est. Non sufficiebat simplex numinis cultus, qui decalogi sanctione iubebatur. Quippe facile se cuncti ad Ægyptiorum idola cõvertissent. Itaque planè opus fuit rebus multis externis, quæ sensus quoque eorum in recta religione detinerent. Sanè oppido difficile est mortalibus, Deum invisibilem solo animo colere. Nisi aliquid sit, quod oculi usurpent, nimium hercle citò incautis obrepit non intellecta impietas. Quanquam profectò etiam tum antea, primo

ſeculo, ſacrorum extitiſſe quaſdam ſanctiones, cęremoniaſq; certum eſt. Nam & animantium mundorum immundorumque diſcrimen divinitus didicerat Noachus: & idem ille vetici ſanguine vetabatur minaci interdictione. Sed lex, quæ à Moſe lata eſt, magis accuratè hęc cuncta ſuis finibus terminavit. Vtique in cap. XI. Levitici, longa extat numeratio earum animantium, quarum eſu tactuve polluerentur Hebręi. Multa illic in cenſu impurorum poſita ſunt, non naturæ aut rationis dictamine, ſed incerta numinis voluntate. Itaque cauſas earum rerum exquirere, anceps eſt; nec ideò aſſequare. Quis noſtrum tam arrogantı fiducia eſt, ut ſe poſſe ea explicare omnia exiſtimet, quæ peſſ[illegible] vel in ipſorum hominum inſtitutis ſunt? Olim Lacedęmonum legibus vetabantur Ephori ſtatim, ut magiſtratum inierant, barbæ alas paſcere. & Solonis ſanctio cum, qui ſeditionem & motus civicos quietus ſpectaviſſet, ignominia notabat. Non dubirat Plutarchus, quin utrumque optimo conſilio factum ab illis ſit; ſed tamen, *mens*, inquit, *arcanum ignoraturi*. Et nos igitur idem in his contingere

putemus, quæ ſummus legiſlator Deus iuſſit. Doceat me quiſpiam, cur edicto numinis impuræ ſint quadrupedes, quarum fiſſæ ungulæ non ſunt? Nam cuniculos quidem leporeſq; inter cibos habere apud cunctas herele nationes fas & iura ſinunt. at ſolis Hebræis haud licitum eſt. Quoniam verò etiam de ſuibus in eodem Levitici capite extat legis edictum, exſpatiandum paulliſper nobis eſt, quærendum, cur hoc animal magis anxiè vitaverint ſemper Iudæi, quàm cætera omnia, quorum odium pariter fugamque lex indixit. Memoratu digna ſunt, quæ Plutarchus adfert. Suem enim Iudæis haud ſanè inter res execrabiles haberi, ſed ſummo in honore apud eos eſſe autumat, quippe quam venerarentur ut arationis magiſtram. Id eos primum in Ægypto didiciſſe ait: quippe illic agros nunquam aratro verti, ſed, ſimulac Nilus poſt ſolitam exūdationem in alveum ſe recepit, è veſtigio ſues ab incolis propelli in agros, ut uberem glebam roſtro fodiant, & ſemina occultent terræ quare vomerem quoque Græcis ὗν dici, originatione optima. Et quid mirum, inquit, tam fœdum animal a

ſuperſtitioſa gente coli, cum Ægyptij quoque felem, gryphem, crocodilum adorent? Denique, ſi abominantur, ſcire cauſam ſe negat, cur inviſiſſimam beſtiarum interficere nemo audeat. Nam mágos quidem, quibus à Zoroaſtre origo eſt, nihil pulchrius ſibi, nihil glorioſius ducere, quam ſi multos occiderint mures aquaticos, quos religione quadam ridicule cuncti odere. Hęc confutare non magnus eſt labos. Quęcunque animãtia Ægyptij coluere, eã tangere manibus nulla religio illos vetuit. Porrum & cępe morſu frangere, nefas ingens erat. Et Flaccus ioco ſe, tanquam de impia cęde, dixit;

—— Si porrum & cepe trucidas.

Alius quiſpiã etiã indignatur & clamat;

O ſancta gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina!

Et tamen hos ipſos deos manibus ſuis è terra eximebant, recondebantq; in cellis armariiſq; ad alios uſus vitæ neceſſarios. At Iudęi porcorum vel ſolo tactu polluebantur. Quod neutiquam ita eſſet, ſi ſuperſtitionis cauſa fuiſſet ex cultu & veneratione. Hinc porro, cum attingere

haud dignarentur, etiam occidere nolebant. Itaq; de nihilo est, quicquid ait Plutarchus. Neq; pluris ęstimari debet, quod Petroni⁹ venustissimo epigrãmate lusit,

Iudæus, licet & porcinum numen adoret,
Et cœli sũmus advocet auriculas, &c.

Sunt hæc ex cõmuni Romanorum errore, in quorum animis hæc opinio insederat. Simul & nos sententiam mutamus, qui Petronij verba sic emendanda censuimus quondam,

——— *Et porcinum nomen abhorret.*

Male divinavimus. Quod si tamen ita dixisset, tum vero demum recte dixisset, nunc, quia aliter dixit, hariolatus est. Sed libet nobis, potius erravisse Petronium, quam nos feliciter coniecisse. Enimvero optima ratione tunc permoti, eam comminiscebamur emendationem, quam nunc spernimus. Ita enim res habet. Iudęi ipsum nomen huius animantis inter res scęvas & mali ominis numerant. Quoties enim loquuntur de illo, non nominant illud, sed recepto quodam more, uti malam scævam averrant, patrio sermone דבר אחר aiunt. Romani id feliciter exprimere nequeũt. Nam si dixeris, *Res alia*, verbũ quidem

verbo reddes; sed sensum dicti non assequeris. At Græce esset, φράγμα ἀλλόκοτον, sane perquam significanter. Cæterum, ob eandem causam etiam in festo paschatis solicite cavent, ne vocem לחם *panis*, inter loquendum usurpent. Ita enim existimant, piaculum immane eum admisisse, qui per eos dies in causa fuerit, uti alter quisquam de fermento vel leviter cogiter. Sed quid cessamus causam adferre, cur præ cæteris animātibus hoc unum fugiāt Iudæi? Fuit olim populus Israëliticus mire obnoxius iis morbis, qui Syros ut plurimum atque Ægyptios infestabant. Vitiligines enim, psoraſque & tetra ulcera iam olim illis gēribus, velut proprias pestes, adscripsere summi medicorum. Hos autem, & similes pene morbos uno nomine complexus Moses est, & lepram vocavit. Porro in suibus scabies & immundities, non vitium, sed natura est. Quare ne ad corporum pravam affectionem cōtagio quoque accederet, aliqua ex esu contactuve, paulo superstitiosius averiati suem sunt, quam aut lex numinis fortasse iusserat, aut positum in gentium aliarum institutis erat. Quanquam, qui

potuit nimis cauta eorum hominum videri formido, ſiquidem nullum vitium æque, ut lepram, execrata lex ſit? Referuntur in Levitico ſevera Dei edicta de lepra non hominum modo ſed veſtium quoque & domorum. Cuiuſmodi autem id vitium in rebus fuerit inanimatis, Syri fortaſſe & Ægyptij tunc intellexerunt. nos hercle ignoramus. Et Plutarchus quidem, poſtquam multa ſuper Iudæorum ſuperſtitione coniectavit, diverſiſſima pleraque, & quædam contraria, in hoc uno hallucinatus non eſt, quod poſtremo de lepra diximus ex illius ſententia. Cætera, quæ de Baccho, qui fuerit idem cum Adonide, tum quæ de interfectore eius apro addidit, non ſunt nauci. Quemadmodum & illud ſpernimus, quod Hebræorum ſacris myſteriiſque coli ipſum illum Bacchum, temulentiſſimum numen, exiſtimet. Nam & per feſtos quoſdam dies, inquit, ſub tabernaculis deſident, eaque palmitibus atque hederis inumbrant: & eſt tempus, cum ramos ac thyrſos geſtant. Accedit tubarum clangor, inquit: & ſabbati celebritas, quæ poſt ſeptimum quemque diem redit, appellationem à

Liberi ſacris habet. Sabi enim vox in orgiis paſſim auditur. Tum & ſabbatis bibunt largiter. & Pontifex maximus feſtis diebus cum mitra cothurniſque, & hinnuli pelle, ac veſte ad talos demiſſa incedit. pendentque in ora tunicæ tintinnabula. in ſacrificiis quoque æra pulſantur, & mellis uſus in illis nullus eſt. cumque multa pœnarum genera apud illos ſint, hæc maxime probroſa cenſetur, cum interdicitur damnatis vino. Hæc non unius Plutarchi, ſed aliorum quoq; fuit ſententia, quam improbavit tamen Cornelius Tacitus. Nos eam ſummatim retulimus, non quo cõfutaremus operoſe ſingula, ſed uti palam eſſet, quàm ingenioſe pagani Iudaicam traduxerint religionem. Alia enim ex illis omnino falſa ſunt. quædam vera, ſed in deterrimam partem accepta ab homine ſanè eruditiſſimo, ſed qui cauſas ignoravit primi cuiuſque inſtituti. Cur enim aut tabernaculorum feſtum iuſſerit celebrari Deus, aut mel & ceram arcuerit à ſacris ſuis, aut κώδωνας καὶ ῥοιϑίους, (Id eſt, *tintinnabula, & corymbos aureos, qui Punicis malis ſimiles erant.*) eſſe in Pontificis fimbriis voluerit, iuſta ratio fuit, quam Græcus ſeri-

ptor quæſivit fortaſſe, ſed aſſecutus non eſt. Nam quod ſabbatis potant Iudæi, atque helluantur, vitium ipſorum eſt, qui labente ſeculo rem ſanctiſſimam infamavere. atque id crebro in ſacris voluminibus illi genti exprobrant divini vates. Non potuit Iudæos magis inviſos cunctis facere Plutarchus, quàm cum edita in vulgus hæc opinio eſt, eſſe eos Bacchi cultores. Apud Titum Livium, cum ſenatus decreviſſet quæſtionem de Bacchi ſacris, Marcus Cato, vir graviſſimus, cui ea res extra ordinem mandata erat, ad populum in hæc verba loquitur: *Nunquam tantum malum in republica fuit, nec ad plures, nec ad plura pertinens. Quidquid his annis libidine, quidquid fraude, quidquid ſcelere peccatũ eſt, ex illo uno ſacrario ſcitote ortum eſſe.*

Flavius Ioſephus in apolog. adverſus Apionem, de Græcis hiſtoricis, qui res aliarum gentium ſcripſerunt.

Αἴπον αὐτοῖς τῶ μὴ γνώσεσθαι πάλιν δὶς, τὸ λίαν αὐτέμπικτον· τῶ δ' ἐξ γεφύρων ῥᾴδιον, τὸ βάλλεσθαι δοκεῖν πλέον τῆς ἄλλων ἱερεῖν.

PROLEGOMENA
IN LIBRVM III.

Ampliſſimo Viro
FRANCONI DVYCKIO
Conſuli Leidenſi Primario.

P. CVNÆVS S. D.

MEmini ego, vir ampliſſime, qua tẽpeſtate animum meum ad graviora quædam diſciplinarum ſtudia adjicerem, in primis illud mihi propoſitum fuiſſe, uti in evolvendis omnis ævi ſcriptoribus nihil æque ſectarer, quam documenta quædam illuſtria earum rerum, quæ ad civilem doctrinam pertinerent. Exiſtimabam enim profecto, id quod res eſt, pulcherrimis eos curis, cogitationibuſque fatigari, qui rerumpublicarum incrementa converſionesque, & imperiorum præcipites caſus, ex hiſtoriarum monumentis

eruerent, ut inde ſibi quiſque, ſuæque civitati quod imitandum eſſet, caperet, inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vitaret. Quare iam pridem antea in Suetonij Tranquilli, atque in Caij Cornelij Taciti quibuſdam libris luſtrandis ita operam poſuimus, ut in rerum Romanarum perveſtigatione pleraque etiam attingeremus, quæ in univerſum omnibus civitatibus atque reipublicis convenirent. Quæ ubi editioni quondam matura erunt, ad te iudicem, atque ad eos, qui tui ſimiles ſunt, hoc eſt, ad homines eruditos, prudenteſque, & rerum gnaros, pertinebunt. At in his de republica Hebræa, quos nunc edimus, libris, haud idem fecimus. Duntaxat enim de ſacro populo diximus. cæteræ gentes quam recte conſtitutas reſpublicas aut ſecus habuerint, quibuſve legibus eas aut inſtitutis rexerint, haud traditum hic à nobis eſt, propterea, quod divina Moſis politia exemplo caret, atque omnino incomparabilis eſt. Sane quidem cæterorum legiſlatorum, quos tantopere admirata omnis vetuſtas eſt; ſanctiones multæ Moſaicis ſimiles fuere. permagna enim civibus virtutis, fortitu-

fortitudiniſque exercendæ impoſita neceſſitas ab illis fuit. ſed, quæ de ſacris, deque cultu divino conſtituta ab illis ſunt, haud ita penitus animos mortalium religione obſtrinxerunt. Moſes enim utique Deum unum atque æternum, rerum potentem, cogitationum humanarum, conſiliorumque omnium arbitrum, atque iudicem, nullius fatu editum, immutabilem, atque oculis inacceſſum tradidit, cuius formam nulla ars neque opificis exprimere manus poſſit. Ita, cum vitam hominum, divino numini inviſam docuiſſet, plane omnibus, id quod res eſt, perſuaſit, nullius bonum malum ve facinus pro nihilo haberi. omninoque effectum eſt, ut iam non famam, aut aliorum conſcientiam, ſed ſe quiſque teſtem formidaret. At de cæteris vero, qui vivendi præcepta atq; leges olim gentibus dictavere, ita ſentit Flavius, haud neſciviſſe quidem eos purum illud unicumque, & verum numen, ſed tamen apud populum ſuperſtitione & præiudicatis opinionibus corruptum, omnino eos hanc rem diſſimulaſſe, ὅλα τοῦ ἀληθοῦς τὸ δόγματος ἀξιωσχεῖν ἕνεκα ἐτίλμησαν. propterea quod veritatem

dogmatis proferre non audebãt. Ipſe Plato apud eundem Flavium fatetur, eſſe iſtbæc arcana quædam, quæ in vulgus edere periculoſum ſit. Quod profecto longe ſecus eſt. Nulla enim res Moſaicam rempubl. æque continuit, quam religionum illa doctrina, quæ nullis fabulis, aut ineptiarum pigmentis incruſtata, multo altius in Hebræorum pectora, quam quiſquam Græculus ratus eſſet, deſcendit. Propoſitum nobis fuerat, legum Moſaicarum vim, ſententiamque, atque etiam cauſas ex abdito eruere, atque omnia ea, quæ huius generis eſſent, cum inſtitutis & ſanctionibus aliorum nationum conferre. ſed conantes nos talia atque meditantes magnitudo operis tardavit, ut hoc, quod diximus, perducere ad exitum nondum potuerimus. Non tamen ſuſpenſam expectationem eorum tenebimus, qui ſæpe id à nobis ſerio efflagitarunt. Etenim profecto, quoniam per otium ſubinde, & ſucciſivo tempore commentarios adornamus in univerſa opera FLAVII IOSEPHI, qui ſcriptor luculenter in libro XV. Antiquitatum, & rurſus in ſecunda Apologia adverſus Apionem, totam eam rem

pertractavit, neutiquam nobis illic deesse huiusmodi dissertationum poterit occasio. Nos, summe DUYCKI, quemadmodum illud argumentum, ubi excultum à nobis erit, fore multis non inutile speramus, ita plane confidimus, hæc, quæ nunc edimus, eiusmodi esse, ut præteriri à nobis non potuisse videantur. Pleraque enim ne attigérunt quidem ij, quibus hoc ævo de republica veterum Hebræorum aliquid scribere cura fuit. Interdum vero etiam commentationis materiem nobis dedit error aliorum & hallucinatio. omninoque necesse nobis fuit confutare quosdam, quos pridem eruditio sua, & consentiens hominum existimatio in excelso collocavit. Quod tamen ipsum semper inviti facimus, pene ut nosmetipsos nostri pudeat. Proditum à Caio Cæsare est, eos, quibus inter officia antelucana obvius fuisset Marcus Cato, cum caput ebrij retexissent, erubuisse, planeque esse ita existimatum, non ab illis Catonem, sed illos à Catone deprehensos. Idem nobis hic evenire confitemur. non enim honori eorum quidquam detraximus, sed ipsi nostræ modestiæ vim fecimus, atque

ita illos reprehendimus, ut laudemus. Vtinam vero adversus nos eadem æquitate utantur, qui fortassis animadversiones nostras olim ruspabunt. bene profecto cum nobis atque præclare actum esse existimabimus. Non sumus tam superbæ imporentisque arrogantiæ, ut in tanta communis naturæ imbecillitate solos nos supereſſe existimemus, quibus interdum opus venia non sit. Hallucinamur omnes, alij gravia, alij leviora. nec est quisquam, qui tam bene animum suum disciplinis obfirmavit, ut nihil fugere eum possit amplius, aut fallere. Adde quod interdum vitij loco est, nusquam peccavisse. quod de Apollonio Rhodio Dionysius Longinus pronuntiavit, cum significare vellet artem & diligentiam in eo summam fuisse, at ingenij vim negatam illi esse. Spernit anxiam curam animus, simul ac illum implevit rei maiestas. Miserum est ferme & ieiunum, quicquid ab illis speratur, qui sese intra limites quosdam & præscripta spatia claudunt: qui sensa sua torquent & de singulis rebus in consilium eunt: quorum hic exitus est, ut, quum toto anno, per omnes dies, magno

molimine unum librum extuderint, vitaviſſe potius reprehenſionem, quam meruiſſe laudem videantur. Quare idem ille acerrimi vir iudicij Longinus maximos homines ab omni æve, cum luculentiſſima quæque diceret ſcribet ẽque, errores interdum in minimis uſque adeo non effugiſſe ait, uti in quoſdam etiam ſponte delati ſint. Nimis anguſta res eſt, non errare quod cui contigit, is ſolicite quidem cuncta ad normam exegit, ſed tamen extra culpam dumtaxat eſt. At vero, qui per generoſos lapſus omnia ſoluto impetu pervadit, hic & hominem eſſe ſe, cadendo docet, &, quia nihil mediocre concupiſcit, proximus tenenti ſumma eſt. Eſt aliqua laus, magnis excidiſſe auſubus. Sed nos nunc profecto nihil tam grande agitamus Fuit tamen ex hac ſcriptione nobis perquam ſuavis voluptas. Recolebamus enim ea ſtudia, quibus in adoleſcentia quondam mire dediti fuimus. Iuvabat identidem cogitare, quantopere animum noſtrum delectaviſſet Hebraiſmus, cum Biblica volumina, Rabbinorum commentarios, atque alia multa, quæ erudite à Iudæis ſcripta ſunt, evol-

veremus Cuius ſane operæ nunquam nos pœnituit. Etſi enim poſtea aliis curis in publico munere diſtringebamur. tamen quantum temporis tribuunt alij amicorum ſalutationibus, quantum aleæ, quantum cæteris otij oblectamentis, tantum egomet mihi ad eas artes celebrandas ſumpſi, quarum fructus in omnem vitam videbatur utiliſſimus. Enimvero, cum ſacri codicis lectio non Theologis modo, ſed omnibus bonis viris, & præſertim eruditis, eſſe debebat iucundiſſima: quid aliud magis ſerio agendum nobis eſt, qui in hoc honeſto otio vivimus, niſi ut quam optime nobis cognitus intellectuſque ſit is ſermo, quo olim uſus ipſe Deus fuit, cum priſcos Eccleſiæ rectores ſuo dignatus alloquio eſt? Dicendum aperte eſt. Valde ſupine atque oſcitãter vivimus. Hiſpanorum, Gallorumque, & Italorum verba atque voces diſcimus: & poſtquam claſſes noſtræ alium orbem pervere, etiam cum Indis loquimur barbare. Tam ingenioſi cum ſimus, unam illam non intelligimus linguam, quam profecto unam didiciſſe, operæ erat pretium. Quod ſi qui ſint, qui animum ſuum ad

pulcherrimum hoc applicant ſtudium, admodum id ſit plerumque perfunctorie. Maior enim pars ad fores Hebraiſmi accedit, quod facillimum eſt, interiora autem ſacraria, Syriaſmum atque Rabbiniſmum, ne voto quidem penetrant. Atqui in Hebraiſmo, quot & quanti ſint theſauri, non eſt eorum iudicare, qui ſola verba contextus Biblici ſcire contenti, ſatis ſeſe doctos putant, uti etiam alios docere velint. Errant illi, meo quidem animo. Pergendum ultra eſt, diſpiciendumque quid Iudæi, vernaculi Bibliorum interpretes, iam olim aut recte, aut ſecus dixerint. Hoc qui facit, ei ius faſque eſt de iis rebus libere diſſertare, quarum notitia non aliunde crui, niſi ex ſacro codice poteſt. Neque enim profecto putandum eſt, ad iſthæc tranſcendere illicitum eſſe iis, quos ſuus ordo locuſque in aliis quoque muniis detinet. Ignorare mihi divinam animorum ſuorum præſtantiam videntur, qui ad unius rei miſellam ſcientiam velut adſtricti alligatique, ultra hanc aliquid tentare, haud eſſe hominis putant. Omnia erectæ menti pervia ſunt. ſemper ſeſe verſat illa, concutitque, &

quietis impatiens eſt. quidquid pulchrum, & grande, ac ſcitu dignum videt, id omne eſſe ſuum ſcit: &, quæ ſibi imperat, pleraque obtinet. Atque hoc quidem etſi ita eſt, verſantur tamen nihilo minus adhuc ante oculos noſtros irritati animi eorum, quibus nondum ſatis ſic expiaviſſe atrociſſimi facinoris invidiam videbimur. Rem enim indignam, atque intolerandam clamabunt, invadi à nobis Theologiæ fines, quos eſſe ſibi ſolis ita relictos autumant, ut dominatum ibi quendam, & plenam iuriſdictionem teneant. Sed ij homines, quoniam ſunt oppido pauci, ſed iniquiſſimi, non aliud reſponſum à nobis ferẽt, quã quod ex ipſo ſacro codice maxime nobis in promptu nunc eſt, incedere publice per hominum ora rerum dominam, divinam ſapientiam, atque in triviis, & in compitis etiam adſtare, omnino uti ad ſe inuitet non flamines hercle duntaxat, ſacerdoteſque, & ſacrorum antiſtites, ſed plebem quoque, & pullatam turbam. Neminem illa averſatur, neminem à limine ſuo arcet, qui bonam ſpem non eiuravit. Quare exurgat quiſque, & animos ſumat, ac

se quoque dignum fingat Deo. Non tam præclare hodie rem gerunt quidam sacræ sapientiæ consulti, ut ex eorum ore atque verbis penitus pendere debeat is, qui rectæ conscientiæ fiducia, atque morum & vitæ sanctitate integrum incorruptumque civem se præstare summo numini cupiat. Nos, cum certamina eorum, contentionesque plus quam theologicas cernimus, piis votis precibusque causam publicam iuvamus, &, quod unum nobis iucundissimum est, procul ab insaniente multitudine nobiscum soli sumus, atque inter civilis doctrinæ & iurisprudentiæ curas, etiam per otium subinde theologiam quandam tractamus, non illam parti alicui aut magistro obnoxiam, sed hanc liberam, & sobriam, frugalemque, quæ literulis nostris Græcis, Hebræisque, & Latinis subnixa æstuantiam aliorum, & litigandi intemperiem contemnit. Reperies quidem in hoc tertio libro, Amplissime DUYCRI, quæstiones quasdam de Melchisedeco, & Cabala, de fide veterum Hebræorum, tum alias id genus plures, quas paulò secus, quàm vulgò fieri solet, expedivimus: sed eas

eum perleges, memineris, obsecro, esse nos paratos, simulac monuerit quis meliora, sententiam mutare. Pertinaciam enim pro opinione induere, haud est nostrum. Ipsi nos, si quando errores quosdam nostros odorati fuerimus, sponte hanc gratiam à nobis inibimus, & primi eos indicabimus, ne quis forte studio nostri aut amore deceptus, vitia nostra cæcis oculis prætereat. Sed huiusce modi lectores, opinor, admodum paucos nanciscemur. Plures enim ea, quæ neutiquam reprehensione digna sunt, insectabuntur, aut, si nihil inculsent, frigide tamen de illis iudicabunt hercle. Quorum quidem hominum fastidiosam querimoniam expugnare nos non laborabimus. Magna enim esse eloquentia debet, quæ invitis placeat. Cæterum longe maxima pars eorum erit, qui hæc ne inspicient quidem, propterea quod insita quadam animi vesania grande dedecus existimabunt, aliquid in Hebraismo à nobis didicisse. Non sum falsus vates. Omnia hæc ita, uti dixi, evenient. Sed profecto quicquid huius erit, nihil morabor. Neque bonoque recedam. Ex hac

diciis quorumlibet lætitiæ doloriſve cauſas capere, id vero eſt, ambitioni ſacramentum dixiſſe, quod nunquam nos fecimus. Apud Flaccum, argutiſſima mulierum, Arbuſcula, cum explo'a à multitudine in theatro eſſet, ſatis eſſe dixit, *equites ſibi plaudere*. Idem ego aio, Ampliſſime DUYCKI. Paucis lectoribus, ſed eruditis, gaudeo. Inter eos autem tu es, cuius iudicium acerrimis ſtudiis, atque multa doctrina excultum, iure ſemper ſcio me feciſſe maximi, ſed nimis operoſe præfati ſumus Quare illud, quod propoſitum nobis eſt, ordiamur.

Digitized by Google

PETRI CVNÆI
DE REPVBLICA
HEBRÆORVM
LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

Initia Eccleſiæ, & incrementa, Satanæ ſtratagemata. Locus in I. *cap. Geneſ. explicatus de ſerpente. Quid ſit caput libri. Error Hieronymi. Liber Enochi commentitius.*

OMnis de gente Iudæorum commentatio poſita duabus in rebus eſt. nam & de republica eorum agendum eſt, quæ præ cæteris eximium quiddam habuit: & inſuper inveſtigari illud debet, qualis eorum fuerit Eccleſia. Etſi enim ambæ iſtæ eſſe ſic coniunc-

ctæ videntur, uti pariter incedant, & divelli haud possint: est tamen earum magna diversitas, & inspicienda utriusque indoles seorsim est. Quare nos, qui priorem partem duobus libris ita pertractavimus, ut sæpe alteram hanc, quod omnino sic necesse fuit, attingeremus; nunc, quod bene atque feliciter vertat, singulatim ea percurremus, quæ ad Ecclesiam pertinent. Sed hîc paulò magis ex alto arcessenda nobis sermonis initia erunt. Etenim, cum antea reipublicæ sacræ institutio relata à nobis ad Mosen authorem sit, nunc vetustiora etiam secula lustrare, atque hinc ad Mosaicum ævum, & ad ea quæ insecuta sunt, tempora descendere decrevimus. At origines quidem ipsæ, proximaque originibus, quoniam simplicissimè in sacris libris traduntur, non præbebunt nobis materiem notabilium observationum. At mox, ubi ex illis evaserimus, res persequemur luculentiores. Divus Petrus, qui rectè olim à quibusdam signifer fuit appellatus Novi Testamenti, Ecclesiam ait esse regium sacerdotium quoddam, & genus hominum electum. Ipse Deus Mosi dixit,

gentium se quidem omnium, terrarumque esse dominum : sed addit, paucos duntaxat quosdam esse, quos ex hominum communitate segregatos, vejus thesaurum & peculum sepositi sibi; isque regnum tribuit, sed sacerdotale. Hoc regnum sanctum & inviolabile atque aternum est. Maximis quibusque imperiis crescendi modum natura posuit. licet enim nulla vis extrinsecus lacessat, tamen fatorum lege omnia magna in se ruunt, & cedit oneri suo fortuna. Vnum hoc regnum, de quo in sacris voluminibus sermo est, tempore ipso in maius solidiusque procedit, & à senio suo capit vires. Ecclesiæ prima incunabula mundus vidit recens natus, cum in quatuor capitibus staret humanum genus. Confestim enim impurus genius, cui ex malis nostris jucunda voluptas est, Cainum à recta pietatis semita transversum egit in omne nefas. Itaque tunc Ecclesia orta est, cum improbos primum à piis sejungere, & suos sibi habere cœpit Deus. Gregem oppidò exiguum, hoc est, quatuor oves in tantâ mundi vastitate agebat magnus ille pastor. unam ex his lupus hic abstu-

sit. Ea fuit prima illius victoria de humana gente, quam gravi peccato lapsã antea erexerat jam Deus, ut ad salutem perduceret. Haud ita multo post evenit, ut sacra Deo facerent duo fratres. Quod dum fit, haud obscuris indiciis significavit Deus, esse sibi Caini munera ingrata. Cuius rei causa prõptu est. quippe in Caino indoles inerat pravi ingenij. puras autem Deus, non plenas aspicit manus: & mens integra ac recta pulcherrimus numinis cultus est. Cæterum Flavius Iosephus, autor omni laude dignus, & cui post sacrorum voluminum scriptores prima esse debet fides, haud satis considerate hac de re verba facere mihi videtur. ait enim displicuisse Deo laboriosam operam, quã in colenda terra sumpserat vir ille. In quo profectò fugit eum ratio. agrum enim primus hominum sator Adamus verterat, iussu ipsius Dei: & patrem secutus filius erat optimo exemplo. Sed procul dubio Rabbinos secutus est, uti solet interdum. Enimverò Iosephus, etsi gravitate supra cũctos Iudæos emineret, tamen haud ubique à deliramentis abhorret popularium suorum. Id ap-

paret vel ex frigido illo myſterio, quod latitare credidit in voce אחד quæ eſt Geneſ. cap. 1. Nam ratio, quam in alio ſcripto ſe editurum ait, cur Moſes *unum diem*, non *primum*, dixerit, Rabbinica fuit. Extat liber Iudaicus, quem מכלל יפי appellant. In eo ſententia hæc Rabbi Moſis Ben Ezræ refertur, אמר אחד לפי שהאחד הוא סימן להתחלה אשר אין תחלה קודמת לה *Dixit, Vnus, quia unus eſt nota principii, ante quod principium eſt nullum.* Aut hoc profectò, aut ſimile quiddam Ioſephus prodidiſſet in libro αἰτιολογιῶν, qui non eſt nunc in manibus hominum. Periiſſe quidem eum, etiam illius intereſt, qui ſcripſit. Quid enim aliud, niſi autorem ſuum traduxiſſent tam putidæ argutiæ; Sed redeat ad Adamum, unde digreſſa eſt, oratio. Is, inter hæc initia, filium vidit ſuum indignâ peremptum cæde à quo minimè decuit: &, dum unius lueret mortem, magis tamen alterius triſtatus ſcelere eſt. Hic ego exiſtimo, prope fuiſſe, uti Satanæ dolis rurſus apertum latus daret, ruereteque. Sed firmavit eum vis maior. Plus enim fuit, quod ſperabat, quàm quod videbat. Vetus

opinio eſt, eaque omnium eruditorum firmata conſenſu, Meſſiam humani generis ſervatorem premitti primis parentibus noſtris, cum circumſcriptor colubrum in hunc modum alloquitur. Deus, in capite tertio Geneſeos, *Inimicitias ſeram inter te, interque mulierem inter ſemen tuum, & illius quippe ſemen eius conteret tibi caput, & tu conteres eius calcaneum.* Vtique hoc veriſſimum eſt. Concepit animo Adamus ſpem cœleſtis atque æternæ vitæ. Quoniam tamen rationem rerum cunctarum eſſe dominæ cupimus, ſæpe mirari ſumus, hoc ab illis, quorum ſcripta quidem vidimus, magis affirmari pro certo, quàm oſtendi. Quare viſum nobis eſt eiuſmodi teſtimonium quærere, quod eſſet inexpugnabile. Enimverò ad veritatis plenam fidem haud ſatis eſt cõcors judicium, & opinio multorum. Nulla myſteria ex verbis contexus Biblici eruenda ſunt, niſi quæ alibi ſpiritus Meſſiæ, optimus ſui interpres, digito monſtrat. Clauſus enim, obſignatuſque eſt ſacræ Scripturæ liber, cuius ſignacula ſolvit leo ille ex tribu Iudæ. Ac nobis quidem de tota re ſeriò cogitantibus occurreba. illuſtris

locus, qui eſt in Apocalypſi Divi Ioannis. is eſt iſtiuſmodi. γυνὴ ἐν γαστὶ ἔχουσα, ἔκραζεν ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν· καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. *mulier pregnans clamabat parturiens, & cruciabatur ut pareret. peperit autem filium maſculum, qui regeet omnes gentes virga ferrea.* Ecce Eccleſia, & Meſſias. His dein draco inſidiatur, de quo ſubjicit Apoſtolus: καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος διάβολος καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν. *Et projectus eſt draco ille magnus, ſerpens ille antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas, qui ſeducit totum terrarum orbem: projectus, inquam, eſt in terram.* Vetus ſerpens ille, idem eſt, cuius verticem ſoboles mulieris frangit, Quidquid alij dixerint, nullum præterea idoneum autorem, me iudice, iſta habebit interpretatio. Satis tamen eſt unus ille qui enim hunc ſequitur, magno ſe atque nobili nomine tuetur. Poſſem etiam quadam argumentorum

collectione & per ambages huc trahere verba Divi Pauli, quæ sunt in prima epistola ad Timoth. capite 2. ἡ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε, σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν ἐμμείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ. *mulier, cum seduceretur, causa prævaricationis fuit. servabitur tamen liberorum partu, si in fide & charitate permanserint* nam etsi aliud ibi agit, respicere tamen videtur ad pollicitationem Evæ factam. Hæc illa sunt, quibus stabiliri communis illa & pridem ab omnibus recepta sententia debet. Cætera, quæ afferuntur, speciem veri habent: at, si propius intueâre, nauci non sunt. Nobis haud ferendum est, uti res, quæ per se certissima est, præsidio nitatur frigidæ probationis. Pulcrè ait Mosi Deus, *Exue calceos de pedibus tuis. locus enim in quo stas, terra sancta est.* Hoc cogitent illi, qui contextum Biblicum pervestigant, nudâ mente sint, & pectus gerant ab opinione præiudicata vacuum. qui verum optimè excusserit, rex esto. Certè Hieronymi incogitantiam excusare non possumus, qui, cum vera argumenta præ-

teriret, uſus eſt falſis. In epiſtola ad Hebræos, in capite decimo, exponitur Davidis vaticinium de Meſſia, ἰδὲ, ἥκω· ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ· *Ecce venio, in capite libri ſcriptum eſt de me.* Id vaticinium David recitat ex libro ſecundo Legis Molaicæ. Quod ſanè notum omnibus eſt. At divinus Hieronymus magna fiducia aſſerit, verba illa vatis eſſe ad Geneſeos principium referenda. *caput libri, eſt Geneſeos principium,* inquit. Non ego nunc quæro, utrum vocem liminarem ראשית an vero pollicitationem, quæ deproie mulieris eſt, in animo habuerit ille. eſt enim ubi utrumque ſpectavit. Illud ſatis eſt, eſſe eum falſo teſtimonio uſum ad probandum quod volebat. Nobis conſtat, Hieronymum omnium, qui olim interpretati ſacras literas ſunt, fuiſſe eruditiſſimum, adeo penitus perdidicerat Hebraiſmum. Itaque quoniam fieri haud potuit, uti tantus vir temere & ſine gravi cauſa ſic erravit, age, dicamus qua ex re ſit nata iſthæc hallucinatio. Rationem quidem ſententiæ ſuæ ipſe prodit non ſemel. *Quia omnis ſcriptura unus eſt*

liber. Equidem haud dubito, quin vir maximus ſcitum vetus Iudæorum ſecutus ſit, quibus placeat, vniuerſa Biblia fuiſſe olim פסוק אחד, id eſt, *unum verſum*, ita vt nullis ſectionibus nullis capitulis, neque notis diſtincta fuerint volumina ſacra. Memini ego amicum quendam noſtrum exemplar cariosum vidiſſe, quod Iudæorum manu in hunc modum eſſet olim exaratum. Etiam illud non animadverterat Hieronymus, quid ſit hoc, quod Apoſtolus τὰς φαιλόνας βιβλίων appellat. Nihil enim aliud τὰ φαιλόνες ſunt, niſi ea, quæ Iudæi, & præſertim Talmudici, vocant פרקים; hoc eſt, *membra & partes librorum*. Quare Apoſtolus, Iudæus ipſe, & ad populares ſuos Iudæos cum ſcriberet, percõmode vſus tali voce eſt. Nam quod dicebam modo haud diviſum diſtinctumq; fuiſſe Biblicum contextũ, ſane vero id ad ſcriptionis modum & continuũ tenorem pertinet. At nulla tamen hinc confuſio fuit. Nomina enim, titulosque, & ſectionem cuiuſq; partis diligenter didicerant homines vſque ad deriſam ſuperſtitioſi, in quorum manibus ceu pinguia ſuccina, attritos videlis libros ſa-

cros. Satis jam manifestum est, quare deceptus Hieronymus sit. Nunc illud addimus, vaticiniũ illud, quod de Messia proditur in principio Geneseos, haud potuisse à primis parentibus nostris intelligi, nisi ex interpretatione Dei, qui arcanos hos abditosque sensus quadam animi miseratione illis retexit. Nam & id modo sequimur, quod verba sonant, tota res optime in serpentem quadrat. Qui aliter existimarunt, nec nos in illis magnopere hic iudicium desideramus. Enimvero, quid reperias omnium veterum, etiam gentilium, scriptis tam vulgatum, quam hominum naturale in serpentes odium; Hanc pœnam isti animali posuit Deus, cum antea esset mortalium generi amicissimum. Apud Artemidorum, in libro secundo, serpens inimicitiarum symbolum est. & in Theocriti Ἀφροδίσιος ait muliercula.

Ἕρπον καὶ τὸ ψυχρὸν ὄφιν τὸ μάλιστα δέδοικα.

Ecce, anguem rem cunctis maxime formidabilem esse ait. Falisci olim Tarquinienses que, teste Livio, M. Fabium Ambustum prima acie fuderunt, cum

ſacerdotes eorum, anguibus prælatis, inceſſu furiali militem Romanum inſueta turbarent ſpecie. Quod autem pedibus amiſſis reptile factum ſit id animal, ſane neutiquam Satanæ congruit. Ariſtoteles, quia veram cauſam ignorabat, rationem eius rei mire ingenioſam ex ipſa attulit natura. Nos meliore uſi magiſtro, eſſe iſtud ſcimus ab irato numine. Neque vero res inaudita eſt, brutum animans excepiſſe voces & reddidiſſe. nam & de Bileani aſina palam eſt? & alibi balænam affatur ipſe Deus. Pœnam quoque haud immerito tulit coluber quippe miniſterium impuro genio commodaverat ad immane flagitium. De contritione capitis quod ſubditur, aptiſſimum eſt. Etenim hac parte qualiſcunque læſio anguibus lethalis eſt. itaque quoties periculum imminet, admiranda .nduſtria in ſpiram ſe colligunt, & caput reliquo operiunt corpore. cuius rei luculentus eſt teſtis Hieronymus. Sed non eſt his diutius immorandum. Libet Eccleſiæ naſcentis initia perſequi, in quibus mira divinæ ſapientiæ vis illuxit. neque per tempora, ſed per ſpe-

cies, singula, ut quidque observatu est dignissimum, notabimus. Non enim historia nobis contexitur. Sæpe integrum seculum transiliemus. De Caini posteris pauca memorantur. non enim de gente Dei electa erant. At Sethi filios, neposesque, & totam ab origine gentem solicite tradit scriptura. ex hac enim stirpe patriarchæ & Messias fuere. Sethus natus est centenis plus minus annis post Abeli cædem, cum Caini progenies prophana late suas sedes posuisset, & regnum teneret impietas. At Sethus Dei metuens erat. Itaque statim, ut de illo loqui cœpit scriptor Geneseos, subiicit illud; *tunc cœptum est invocari nomen diuinum*. Non intellexit hoc Rabbi Scbelemo Iarchi, qui tunc ait cœpisse עבודה זרה *idololatriam*; & addit. בשמו של הקנה *ad eam rem abusos esse nomine veri Dei.* Quæ inepta sunt. idolorum enim cultum illa mundi infantia ignorabat; & tamen excepta est à plerisque hæc interpretatio cum plausu. In Sethi nepotibus aliquandiu sopita fuisse virtus videtur. aut, si aliqua in illis viguit, paulum distat sepultæ inertiæ. celatur enim. At Enochũ, qui sextus ab illo fuit,

fuit, insignis nobilitat pietas. Eum virum Deus mori vetuit. viventem enim ad beatas sedes traduxit corpore integro. Iudæi satis inepte aiunt, ששבעה בני אדם שקבלו את העולם כולו ואלו הן אדם הראשון ומתושלח ושם ויעקב ועמרם ואחיה השילוני ואליהו ועדיין הוא קיים: *septem esse viros, qui omne mundi ævum volvunt. esse autem hos, Adamum primum, Methusalem, Semum, Iacobum, Amramum, Ahaiam Siloniten, & postremò Eliam, qui adhuc supereſt.* Vtique stultissimum id est. Pari enim ratione dixerit quispiam, non septem, sed duos tantum esse. Adamum, & Enochum, qui post Adamum LVI annos in terris fuit, cumque sepeliit. Quanquam certè opinantur Iudæi, & inter hos præcipuè Rabbi Aben Ezra, fuisse Enochum, communi lege, fato functũ. Nos Divo Paulo credimus, qui obiisse illum negat. Et profecto, quod Enocho contigit, id cunctis datum fuisset hominibus, si in vitæ integritate perstitissent. Nunc noster nos error, gravisque noxa, mortalitate damnavit, quam per languores & mille corporis mala explemus. Non est dubium quin severa

increpatione Enochus improbitatem caſtigaverit hominum ſui ævi. Atque hæc res quoſdam nugatores excitavit, quia ſtulta perſuaſione ſyderati, ſperavêre ſe poſſe ſeræ poſteritati illudere. quippe in glorio ſtudio, & jejuna opera librum olim in vulgus extruſerunt quem ipſi, ſi Deo placet, ab Enocho ſcriptum ajebant. Profectò is liber aut è diluvii undis integer evaſit, cum perirent feré omnia: aut poſtea ex cœlo delapſus eſt. quod eſt anile. Quanquam quid non audebit aſſerere ineptorum vecordia, cum etiam Iudæi dicant Eliam, ſeptimo anno poſtquam raptus fuit, literas ad Ioramum regem dediſſe ex cœlo, & addant, ועכשיו הוא כותב מעשי כל הדורות כולם *adhuc hodie illic omnium temporum faſtos ab illo componi.* Et illorum quidem hallucinatio veniam meretur. nòn enim intellexêre verba, quæ extant in libro ſecundo Paralipomenûm, in capite viceſimo & primo. Cæterùm Enochi commentitia oracula ita ſprevit cordatior antiquitas, uti Hieronymus Iudæ epiſtolam, quæ de ſeptem Catholicis una eſt, ob hanc cauſam à pleriſque è cata-

logo ſacrorum voluminũ dicat expunctam, quia teſtimonium ibi citatur ex hoc futili ſcripto.

CAPVT II.

Eccleſia identidem admirando numinis judicio intra unam familiam coarctata. Id exemplis oſtenſum.

Poſtquam Enochus terras reliquit, illa ipſa Sethi familia, quam ſibi ſelegerat Deus, afflata ſeculi veneno eſt. Qui enim antea ſolicitè matrimonii conditiones quæſiverant in ea gente, intra quam Eccleſia arctabatur, nunc ſanos affectus amplius non tenuêre. Mens eorum vanas accepit imagines. Pluris eſſe formam, quàm morum ſanctitatem, vitio ipſa ſuo favens credidit libido. Hæc res contagionem dedit, quæ ab impiorum filiabus profecta, manavit latius. Protinus in ævum erupit omne nefas. Perierat jus, integritas, fides &, qui ſemel dimiſſus nunquam redit in gratiam, pudor. Nullum ſcelus exemplo caruit, nec vacabat cuiquam vetus odiſſe crimen, cum

quotidie oriretur novum. Tam immedicabile malum aſpero remedio indiguit. Non poterat improbitas extirpari, niſi cum hominibus. Perdendum fuit mortale genus. Supererat adhuc unus Noachus, vi ſcelerum purus; quẽ D. Petrus præconem appellat juſtitiæ, quia voce illius uſus eſt Deus, uti ad ſanam mentem flecteret nefarios. Datum illis eſt ſpatium centum & viginti annorum, intra quod reſipiſcerent. Omnino ſic accipiendum eſt id, quod dicitur in ſexto capite Geneſeos. Nam Flavius quidem Ioſephus perperam hæc verba in alium ſenſum detorſit. Nec verò obſtat, quod temporum, quæ ſecuta ſunt, calculus haud ſatis cum ſerie congruit narrationis. Viderunt hoc eruditiſſimi Rabbinorum, Aben Ezra, & Salomo Iarchi. ſed addunt iidem, quod diligenti dignum obſervatione eſt, אין מוקדם ומאוחר בתורה *in libris Moſaicarum legum non tradi quid ſit prius aut poſterius geſtum.* Cum fruſtra datum ad pœnitentiam tempus eſſet, conciſis undique fluminibus, & immiſſa pluviarum vi orbis terræ effuſus in undas eſt. De tot modò millibus pauci

ſupererant, quos Deus reliquerat in ſemen, uti humani generis iacturam nova ſobole repararet. Mox inſtauravit rectum numinis cultum Noachus: &, ne diluvium alterum formidaret, intueri iridem, atque huic fidere ſacramento iuſſus fuit. Erat Eccleſia tunc paucorum hominum. Et tamen diſplicuit Deo indiſcreta multitudo. Iterum in minorem numerum contractio fit. Etenim, cum Noachus tres filios, Semum, Chamum, & Iephetum genuiſſet, in unius Semi ſtirpe Eccleſia hæſit. Chamum natu minimum fuiſſe quidam perperam colligunt ex verbis Moſis, quæ ad Chami filium potius referri decet. nam ipſe Chamus quidem anno uno Semum antecеſſit, uti rectè divinavit Rabbi Zacuth. Certè Hieronymus eandem ſecutus ſententiam eſt. atque etiam myſterium in hac re latêre ait, quod, ſi verum non eſt, at eſt tamen ingenioſum. *nudatum patrem*, inquit, *irriſit maior filius, minor texit: & Deum crucifixum illuſerunt Iudæi, & honoraverunt gentiles.* Verba extant in diſceptatione illius adverſus Luciferianos. Poſt Semum aliquot annis pauca memoratu digna

evenêre : niſi cui libeat de turri Babylõica tragicè ampullari, aut genealogiis volumina implere. à quo mirum in modum mea ſemper ratio naturaque abhorruit. Demum Abramus, qui de Semi nepotibus erat, inter vetuſti ſeculi heroas illuſtre extulit caput ; ſub quo iuventa quædam Eccleſiæ, & velut robuſtior maturitas fuit. Enimverò hic eſt ille iuſtus, quem ab Oriente excitum ait eloquẽtiſſimus vatum Eſaias. Terram enim Chaldæam, quæ prima naſcentem exceperat, patrioſque lareis, & cætera omnia, quæ longè mortalibus iucundiſſima ſunt, deſeruit, uti ignotam adiret regionem, in qua, pedem ubi poneret, non habebat. Sed parendum Deo fuit, cuius auſpiciis vocabatur ad maiora. Excelſa generoſaque res eſt animus ſapientis. nunquam iiſdem ſpatiis, quibus hæc continetur vita, cogitationes ſuas terminat. quæ multis poſt ſeculis eventura ſunt, ad ſe quoque pertinere credit. Intellexerat vir divinus regnum Cananææ fato poſteris ſuis deberi. hoc ſolatio ille præſentem mœrorem edulcabat. Cæterùm ſpem eam, quam de poſteritate habebat, multa

morabantur, ipſe ſenex erat, & per ætatem defluxerant vires. uxor vetula, quæ nec florentibus annis peperat prolem. & tamen, quoniam cœlitus ingentia promiſſa animum eius firmabant, credidit Dei immenſa virtute fieri id poſſe, quod negabat naturæ infirmitas. Itaque iure parens credentium dictus habituſque eſt. primus enim eas res, quæ nec erant uſquam, & eſſe non poterant, animi cogitatione præſentes ſibi fecit, intuituſque eſt. Atque hoc proprium eſt fidei, quam pulchrè ſacer codex ἐλέγχον appellat πρᾶγμα μὴ ὄντων. Natus dein Iſacus eſt: is nempe, ex cuius familia olim Meſſias oriretur. Hic itemum numinis conſilia, haud iniqua certè, ſed arcana tamen, mirari libet. Ex Agare Iſmaëlem ſuſceperat Abramus, à quo Saraceni Arabeſque traxêre originem. & rurſus Cetura illi enixa erat non unam prolem. Tot liberorum pater erat religioſiſſimus ſenex. cæterùm ex omnibus unus modò extitit, cui præcipuè ſuam addiceret benevolentiam ſummus rerum arbiter Deus. Ab unâ Iſaci gente coli, ab hac una religionem, ſacraque, & cærimonias ſuas ſuſ-

cipi voluit. Sæpe iam habitus huiuſmodi delectus fuit. neque enim verebor identidem id iterare, quod ſcitu eſt perquàm neceſſarium. Ex Adami liberis tãtum Sethus, ex huius ſtirpe Noachus, ex Noachi filiis Semus, ex illius poſteritate Abramus, ac poſtremò ex numeroſa Abrami ſobole unus Iſacus placuit electuſq; eſt, cuius familia Eccleſiæ nomen atq; dignitatem ineffabili ratione, velut per ſucceſſionẽ, ſibi vindicaret. Cæteræ gentes, tanquam prophanæ, ſpretæ à numine, poſt habitæque ſunt, donec Meſſias terrarum orbem ingreſſus, intergerinũ disjecit parietem, effecitque, quod dudum Abramo promiſſum fuerat, uti per ſobolem eius cunctis nationibus ſine diſcrimine daretur ſperata ſalus.

CAPVT. III.

Sententia noſtra de Melchiſedeco contra communem receptamque opinionem confirmata. vis præſidiumque ingens additur epiſtolæ ad Hebræos.

QVæ cum ita ſint, monet me animus quædam de Melchiſedeco di-

cere, Etenim res inopinata, & miraculi similis est, illo tempore cum Ecclesia unius familiæ hæreditas esset, extitisse in impia Cananæorum gente eum virū, qui non modo rectum teneret numinis cultum, sed Abramo quoque, summo Ecclesiæ præsuli, & recens in eas terræ oras advecto, cœlestia bona precatus, impertituſque sit. Equidem scio ego quæ sit aliorum de Melchisedeco sententia. sed mihi religio non erit ab ea recedere nón enim cuiusquam præscriptum sequimur. neque id fiverit genius noster, ui in aliena iuremus verba. Inæstimabilis res libertas est: quam esse iudicij animam qui crediderit, is sententiæ suæ adscribat meam. Luculenta est Hieronymi epistola ad Evagrium, in qua ille ex Græcorum doceat voluminibus, fuisse Melchisedecum hominem mortalem, Cananææ incolam, Salemensium regulum, & summi numinis sacerdotem, qui velut imagine quadam & figura Iesum Christum, maximum itidem regem atque pontificem, mortalium sæculis repræsentavit. Deinde explicat verba Apostoli, quæ sunt super hac re in epistola ad Hebræos. Magna ma-

jestas eorum est, quos authores nominat, Irenæi, Hippolyti, Eusebij Cæsariensis, & Emiseni: tum & Apollinarij quoque, & Eustathij, quem primum vidit Episcopum Ecclesia Antiochena. Horum iudicium magno consensu sequuntur hodie cuncti eruditi. Etsi enim suas singuli rationes produnt, tamen diversis argumentationibus conveniunt in unum. Non est, fateor, convellendum temere, quod à pluribus constanter statutum est. quippe, ubi hoc fit, periculum est, ne omnia pervertat innovandi libido. Cæterum, quoniam receptæ opinioni adversari ipsa ratio mihi videtur, valentior esse omni authoritate debet veritas. Ego sic existimo, Melchisedecum, non hominem utique ex hominibus genitum, sed divinioris naturæ fuisse, maioremque homine, ac digniorem certe, qui tanto benedixit patriarchæ. Miserat ad Hieronymum Evagrius librum incerti authoris, qui hoc, quod diximus nos, assereret. Sed reiectus spretusque ab Hieronymo, plane, ut mihi videtur, præter meritum. Etenim, quoties Epistolam, quæ scripta ad Hebræos est, inspicere loco, toties in eam

adductus ſententiam fui, ut exiſtimarem aut plane intelligi eam epiſtolam non poſſe, aut certe rectum, verumque illud videri, quod nos cõtra opinionem Hieronymi, cæterorumque omnium aſſerimus. De Melchiſedeco nuſquam eſt mentio in libris veteris teſtamenti, niſi duobus locis; videlicet in cap. XIV. Geneſ. & in Pſal. CX. Ex illis petitum eſt, quidquid ſublimi oratione diſſeruit Apoſtolus in ea epiſtola, quam ad Hebræos ſcripſit. Tanto citius profectò rem confecerimus. Scilicet valido argumento ſeſe niti arbitrantur, qui urbem, in qua imperium rex iſte tenuit, fuiſſe Salem aiunt, quæ ſita in Cananæa fuerit: ut non poſſit hoc regnum rectè, niſi hominis, intelligi. Sed quæro ex iſtis, quo cuius edicto non licebit nobis potius Apoſtolo, quam iſtis, credere? Ecce, ait diſertè, πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς σαλήμ, ὅ ἐστι βασιλεὺς εἰρήνης, *qui primum quidem ex interpretatione dicitur Rex iuſtitiæ, deinde verò etiam Rex Salem, quod eſt, rex pacis.* Duo nomina tribuuntur huic ſummo regi in Geneſi,

prius eſt *Melchiſedec*, alterum *Melechſalem*. non enim illud magis, quam hoc, exiſtimari nomen proprium decet. Vox *melech* Hebræis *regem*, *ſedec iuſtitiam*, *ſalem pacem* notat. idque tironibus in Hebraiſmo haud eſt ignotum. Itaque *ſalem* non eſt hîc [a] nomen urbis, quemadmodum neque *ſedec*. aut eant, qui veteribus erroribus novos ſuperſtruunt, & in regno Cananææ imaginariam urbem aliquam Sedec collocent. par enim ratio eius erit cum ſtramẽtitio illo *ſalem*. Sed hoc leve eſt. Nos profectò, niſi ſolidis argumentis agimus, imprudenter tot eruditiſſimorum hominum, torque ſeculorum labefactare conſenſum aggreſſi ſumus. Sed bene ſperamus. Procedant in numerum cætera, quæ idem nobis Apoſtolus ſubminiſtrat. Is magna epiſtolæ parte docet, excellentius maiuſque fuiſſe Meſſiæ ſacerdotium, quam Aaronis aut Levitarum. quippe Levitarum munus fuiſſe temporaneum,

---

[a] *Fuit quidem* Salem *oppidum Cananæa, ſed hic pro appellativo accipitur, & pax vertitur ab ipſo Apoſtolo. Hoc multi non ſatis perpenderunt.*

Digitized by Google

quia dignitatem ſacerdotij quiſque cum vita amittebat, & in locum demortui ſubibat alius. At Chriſti, inquit, ſacerdotium, pariter ut Melchiſedeci, æternum eſt. & verò, ne fides dictis deſit. Davidis vaticinium de Meſſia recitat ex pſalmo centeſimo & decimo. *Tu es ſacerdos in æternum, ſicut Melchiſedecus.* In Græco eſt κατὰ τάξιν, *ſecundum ordinem.* Sed David, cuius mentem, magis, quam verba ſecutus eſt Apoſtolus, ait, בדברתי מלכיצדק, quod eruditiſſimus Rabbinus Aben Ezra rectè explicat, במנהג מלכיצדק *in morem Melchiſedeci*, vel, *quemadmodum Melchiſedec.* Neque aliud profectò verba Hebræa ſonant. Enimverò ita res eſt. Profligauerat prælio reges impios Abrahamus, & victrices reducebat copias. Forte tunc in itinere obvium ſe illi tulit filius Dei, ſpecie humanâ, habitu ſacerdotis regiſque indutus, eiuſque animum fauſtis vocibus ad omnia ingentia erexit. Etiam panem vinumque fello dedit, ne quid hac quoque parte deſideraret ille principum debellator. Statim Abramus eſſe hoc majus quiddam celſiuſque ſenſit. Itaque quod ſub imagine latebat, mente colnit,

& Meſſiæ, ſummo regi ſacerdotique, quem mortalibus olim datum iri intelligebat, præſenti præſens munera decimaſque obtulit. Et quid cauſæ, obſecro, eſt, cur hunc iuſtitiæ & pacis regem non credamus fuiſſe eundem illum filium Dei, qui poſtea, ad quercum Mamre, duobus comitatus ſociis, Abrahamo apparuit, cibum cum illo ſumpſit, adfuit unà in unis ædibus, ac denique collocutus cum illo eſt? Mihi ſanè maius certiuſque argumentum divinæ cœleſtiſq; naturæ videtur, homini in media via derepente, velut è machina, ſupervenire, eique benedicere, & alimenta potumq; dare, quàm hominis tectum ſubire, hoſpitio eius excipi, epulis accumbere, ſermones cum illo ſerere. Vnum modò diſcrimen eſt, quod in capite XVIII. Geneſeos expreſſe tandem dicitur, Deũ fuiſſe, qui Abramum adierit: de Melchiſedeco autem illud non ait quidem ſcriptor Geneſeos, ſed myſterium hoc reliquit explicandum Davidi & Paulo, quĩ nos de illo dubitare amplius non ſinunt. Nec verò obſtat, quod rex ille ſacerdoſque æternus quadam propria appellatione Melechſalem & Melchiſedec vo-

catur. Sæpe enim ſacer codex Deo nomina huiuſmodi ex re nata aptat, quorum omnis poſita vis in ſignificatione rei eſt, de qua forte tunc agitur. Itaque alibi *Ehie aſcher ehie* dictus eſt, & *Emmanuel*; plane ut nunc *Melech ſalem* & *Melchi ſedec*. Nemo miretur multis nominibus eum appellari, qui unus eſt omnia. Tot ſunt nomina eius, quot ſpectamus virtutes atque opera. Virtutes autem eius quis fando enumeret? cum multas percenſueris, longè erunt plures, quas omittes. Ne illud quidem ſcrupulũ injicere cuiquam debet, quod in Geneſi ſcriptum eſt, *Erat ſacerdos Dei altiſſimi*. Hoc enim πρὸς τὸ χρῖμα τῦ ἱερέως, ſive *ad habitum ſacerdotis* pertinet, quem induerat Dei filius. Et profectò fuit cum etiam alias ſumeret perſonas, cuius rei exempla in illuſtri poſita ſunt. Aiunt præſtantiſſimi theologorum, quotieſcunque Deus immortalis hominibus apparuit, apparuiſſe perſonam ſecundam, id eſt, filium. Quod ſanè ab illis rectè exiſtimatum eſt. Vtique cum Apoſtolus ait, *Sæpe Deum antea per Prophetas, noviſſimè autem locutum fuiſſe per filium*, non ille negat viſum antea in terris

Messiam esse, sed hau' obiisse eum concionandi illud munus significat, quod olim à vatibus semper, ac tandem verò susceptum ab ipso est. Etiam nos existimamus, filium Dei, cum in via Abramo occurreret, eum vultum, eumque habitum corporis sibi finxisse, quem postea gessit in terris. atque hoc illud esse, quod Apostolus ait, ἀφωμοιωμένος τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ. *Assimilatus filio Dei.* Non poterat ipsum illud corpus induere, quod in terris postea intuiti sunt, & contrectavêre mortales. Id enim serò admodum genitum formatumque est, neque antè exstitit. quare imaginem duntaxat illius repræsentavit Abramo, sed planè eandem, quam inter homines habuit. Neque alio pertinere mihi videtur, quod scriptum à Ioanne est *Abram gestiit videre diem meum, & vidit, gavisusque est.* Id enim uni Abramo cõtigit, & singulare quiddam fuit: cum de cæteris illud dicatur, *Multi prophetæ & insti cupiverunt videre, quæ videtis, & non viderunt.* Sed neque hoc sententiæ nostræ repugnat, quod justitiæ illic pacisque rex ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ, sine

patre, ac ſine matre fuiſſe dicitur. non enim profectò Divus Paulus myſteriũ illud duplicis naturæ ſpectavit, quod eiuſmodi eſt, uti Meſſiæ quidem divinitas patrem, mortalitas verò matrem, at ſeorſim neutra utrumque parentem agnoſcat. Pertinere illud ad ea tempora non potuit, cum nondum hominem induiſſet humani generis ſervator. Sed hoc utique ſenſit potius Apoſtolus, non eſſe eum communi lege ex patre atque matre, neque ex libidine aut cõiunctione viri fœminæque ſatum, ſed æternum eum eſſe, & (quod Eſaias vates in capite LIII. ait) *nihil poſſe dici de generatione eius.* Sane verò ij ipſi, qui Melchiſedecum Salemenſium regulum, hominemque mortalem fuiſſe volunt, fateri coguntur ea omnia, quæ de illo Apoſtolus dixit, etiam Meſſiæ convenire Quod cum ita ſit, profectò non aliter Meſſiam ἀπάτορα ϗ ἀμήτορα, *patris matriſque exortem* cogitare poſſumus, quàm eo pacto, uti iam nos ſignificavimus. Equidem ego animadverto quoque, Melchiſedeci ſacerdotium à Divo Paulo perpetuum atque infinitum conſtitui. ita quippe ait, μήτε ἀρχὰς ἡμερῶν, μήτε

ζωῆς τέλος ἔχων, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. *neque initium dierum, neque vitæ finem habens, manet ſacerdos jugiter.* Ex quo colligitur, ſi Meſſiam atque Melchiſedecum non eſſe unum eundemque, ſed duos credimus, etiam hinc duos iam effici ſacerdotes, quorum functio nullis circumſcripta annorum ſpatiis in omne ævum durat. Quod certè nemo veterũ antea, neque è recentioribus quiſquam hactenus vel per ſomnium dixit. Nunc tandem illud dicamus, quod rerum omnium primum maximumque nobis eſt. Haud dubium eſt, quin Iudæos genius aliquis malè advocatus in eum detruſerit errorem, uti exiſtimarent, id quod hodie in ſcriptis eorum legitur, *Melchiſedecum fuiſſe filium Noachi Semum, qui ad tempora uſque Abrami Iſaacique ſuperſtes fuerit.* Hac futili opinione imbutos Iudæos Apoſtolus ad ſublimiorem vocat contemplationem: &, de hoc ipſo Melchiſedeco, qui non Semo tantùm, ſed cunctis maior eſſet hominibus, verba facturus, hac præfatione utitur, περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ δυσερμήνευτος λέγειν. *De quo nobis multa ſunt dicenda, eaque difficilia explicatu.* Ecce,

ſtupet ad magnitudinem perſonæ, & ineffabilem confitetur. quod nunquam facit, cum de aliis umbris typiſque loquitur, quibus fuerat olim regnum Meſſiæ figuratum. Dein ſubjicit, *χωρὶς πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται Sine ulla controverſia, non benedicit niſi maior minori.* Hoc vult, divinioris cuiuſdam naturæ eum fuiſſe, nec in hominibus numerandum: quia, qui tantò benedixit patriarchæ, certè maior illo digniorque eſſe debuit. Etiam comparat illum cum Levitis, (*Ad Hebr. cap. 7. verſ. 8.*) *καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποδεκάτους ἄνθρωποι λαμβάνουσιν, ἐκεῖ δὲ, μεμαρτυρημένον ὅτι ζῇ. Atque hîc quidem homines, qui moriuntur, decimas accipiunt; illic autem is, de quo teſtatum eſt, quod vivit.* Duo notat; primum, quod Levitæ, quibus decimæ dabantur, *homines* erant: dein quod *morerentur.* at hunc ſacerdotem, cui Abramus decimas dedit, non hominem, non mortalem ait fuiſſe, ſed eum, *de cuius vita & æternitate*, inquit, *teſtimonium habemus omni exceptione maius.* Quodnam autem illud eſt? nempe hoc Davi-

dis, quod citat; (*Ibid. verſ.* 17.) *Tu es ſacerdos in æternum, ſicut Melchiſedec.* Quaſi dicat, *Tu es ille iuſtitiæ paciſque rex, ille*, inquam, *ſacerdos, qui vivis æternuſque es; quem vidit Abrahamus, decimiſque & muneribus veneratus eſt, & Melchiſedecum appellavit, cum appellare eum maiore atque ampliore nomine haud poterat.* Etiam illud ſcriptũ extat, verſ. 15. & 16. κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. *Ad inſtar Melchiſedeci exoritur ſacerdos alius*, diverſuſque à Levitis, *qui non ex lege, cuius mandatum ſit carnale, ſacerdos eſt, ſed ex vi indiſſolubilis vitæ.* Nimirum, quod in Levitis fuiſſe negat, id in Meſſia & Melchiſedeco ponit, *vim indiſſolubilis vitæ.* Paulo ante dixit, v. 11. *Si conſummatio per Leviticum ſacerdotium erat, quid amplius erat opus alium exoriri ſacerdotem, ſecundum ordinem Melchiſedeci?* Vtique hoc omnino ſignificare vult, nullam conſummationem earum rerum, quæ promiſſæ quondam erant fieri potuiſſe per Leviticum ſa-

cerdotium. itaque opus fuiſſe ſacerdotio perfectiore, cuiuſmodi fuit Meſſiæ illud, ſive Melchiſedeci. at ſi Melchiſedecus mortalis homo fuit & Salemenſium regulus, ſacerdoſque, ut iſti aiunt; ſane ineptum ſit maiorem perfectionẽ huius ſacerdotio, quam Levitarum, adſcribere. Salemenſes enim ſiti in media erant Cananea, quæ regio nondum ſacra ſuſceperat rectæ religionis, quoniam recens in eos terræ fines advenerat Abrahamus. Sed eſto. fuerit apud eos ſummi numinis reverentia, quis tam rerum omnium ignarus eſt, uti neſciat cultum religionis, etiam in ipſis patriarcharum familiis, rudem duntaxat informemque fuiſſe, donec lege lata ſocietatem atque ordinem Levitarum inſtituit ipſe Deus, præcepitque quibus cæremoniis ſacriſque coli deinceps vellet, cum id antea haud uſquequaque factum eſſet debitis ritibus? Si omnia argumenta convectare velim, iuſto volumine opus ſit. Satis diu jam hoc ſatum volvo. liberari cupio. Dicendum amen in extremo eſt, quid veteres recentioreſque commenti ſint ad locum Apoſtoli interpretãdum. Videbant rem

obſcuram & difficilem eſſe. Magnum aliquid audendum fuit. In re crepera & ancipiti præceps capienda via eſt. Igitur illud, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, *ſine patre, ſine matre, ſine genealogia*, haud ideo dictum putant, quia parentes non habuit Melchiſedecus, ſed *quia nec ante, nec poſtea eorum nomina adſcripſit Moſes.* Et rurſus, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. *nec initium dierum, neque vitæ finem habens, manet ſacerdos in æternum.* Nempe, *natus quidem eſt*, inquiunt, *mortuuſque; ſed quoniam eius rei mentio non fit, fuiſſe æternus exiſtimatur: & Meſſiæ divinam naturam velut typo repræſentavit.* Profecto, hoc non eſt myſteria, ſed rerum ludibria conſectari. Quot enim poſſem Levitas ſacerdotes, quot alios ſanctos illuſtreſque heroës ex ſacris libris recenſere, de quorum natalibus & morte altum ſilentium eſt? Igitur, quod felix fauſtumque ſit, iam totidem figuras Meſſiæ habebimus. Iudæi credunt Iacobum non obiiſſe, quia in Geneſi non dicitur, *Et mortuus eſt Iacob*, ſed, *expira-*

eit. Iam iſtud alii ad juvandam firmandamque vulgarem de Melchiſedeco opinionem prodiderunt, quo autore, incertum eſt, ſed authore tamen Iudæo. Ego quidem certe id ſcriptis Rabbi Schelemonis Iarchi id me legiſſe memini, ſed purum putum exiſtimavi delirium eſſe, neque magis excuſari debere, quam hoc, quod de Melchiſedeco vane creditum eſt. Qui tale præſidium ad ſententiæ ſuæ probationem adferunt, næ illi nugas nugis propugnant. Nihil tam facile reperitur, quam ineptiendi occaſio. Et quid tandem non fiet? Iam etiam metuo, ne Tobiæ canem aliquis ſine cauda fuiſſe putet quippe nihil de ea ſcriptum eſt. Sed omnes futilitatis numeros implevit Athanaſius, qui Melchiſedecum quendam fingit, cuius imprecationibus effectum ſit, ut terra ima dehiſceret, patremque illius & cunctos abſorberet conſanguineos. atque hanc cauſam eſſe ait, cur eum Apoſtolus fuiſſe ſine parentibus, & ſine genere dicat. Nemo ægrotus quidquam ſomniat tam infandum, quod non aliquis affirmet ſapiens. Nihil vane hariolatus eſt Marcus Terentius Varro.

Quotidie magis magisque hoc verum reperio. Sed mittamus ludos. Si nihil aliud dixisset Apostolus, quam ἀγλωσσαλόγητος, adduci possem uti in eorum sententiam pedibus irem. nunc diserte explicat verba sua, aitque (*in cap. 7. ℣. 3.*) μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε τέλος ζωῆς ἔχων, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. *nec initium dierum, nec vitæ finem habens, manet sacerdos in perpetuum.* Vtique non quid Moses dixerit, tacueritve, sed quid res sit, & quid sibi videatur, ait. Quidquid tribuit illi Apostolus, fultum est non Mosis reticentia, sed Davidis affirmatione. Quod hactenus non observaverũt interpretes, non enim ait, (*Ibid. vers. 8.*) *cuius mors reticetur à Mose*, sed contra, *de quo Davidis testimonium exstat, quod vivit.* ὁ μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ. Quod profecto longe aliud est. Potest is obiisse, cuius obitus tacetur: potest & in vivis esse. quod enim silentio transmittis in incerto est. nihil quippe affirmas. at, de quo dicitur ὅτι ζῇ, *quod vivit*, & quidem *cum emphasi, ad differentiam Levitarum, qui in eodem commate appellantur* (*Ibid. vers. 8.*) ἀποθνή-

ἀνθρωποι θνητοὶ λαμβάνουσι, *homines mortales*: is, inquam, de quo tam evidenter hoc aſſeritur, non poteſt mortalis fuiſſe. aut, ſi fuit, profecto iam non hominum, ſed angelorum lingua locutus eſt Apoſtolus. eam autem linguam an alij per inſomnium aut revelationem didicerint, neſcio. ego quidem homuncio ad iſtum ſapientiæ gradum non perveni. Cæterum, qualis ſit hæc vita, quam Melchiſedeco tribuit Apoſtolus, nemini obſcurum eſſe poteſt. Ait David, *Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum Melchiſedec*, nempe ſacerdotium æternum Melchiſedeco adſcribit vates: & ad exemplum illius, etiam Chriſto. Hoc Davidis teſtimonium citat Apoſtolus, verbis quidem aliis, ſed eodem ſenſu, ὁ μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ. quod perinde eſt, ac ſi diceret, *is, qui teſte Davide in æternum vivit, ſacerdoſque eſt*. Hæc eſt vera & genuina ſententia verborum Pauli. aut, ſi aliter exiſtimamus, actum eſt de facili interpretatione epiſtolæ, quæ ſcripta ad Hebræos eſt. Equidem ego diu miratus apud animum meum ſum, repertos fuiſſe quoſdam, quibus hæc epiſtola diſpliceret quidem, quia

favere Nouatij erroribus videbatur, quod temere tamen & falso creditum fuit: at neminem verò deprehendisse perplexa illa ænigmata, quæ in his de Melchisedeco verbis latèrent, siquidem ex communi interpretum opinione explicarentur. Agant se versentque in omnes partes ii, quos & præsens & prior ætas tulit. Nihil nisi nubes atque inania prensabunt nequicquam, & suis se tenebris involvent. Non utar circuitiõe. Ego initio, cum operam darem, ut quã minimo negotio deciderem cum tantis incõmodis, de epistola quidẽ hac, quin merito olim à Latinis Ecclesiis spreta esset, nullus dubitabam. cæterum Davidis verba, quæ de Melchisedeco sunt, non ad Messiam, sed alio vorsum trahebam. Enimvero Iudæos magistros sequebar, quorum est persæpe in Biblico contextu interpretando admiranda industria, Rabbi Aben Ezra ait, psalmi authorem esse non Davidem, sed quendam מהמשוררים *è cantoribus*. Itaque cum statim initio dicitur, *Dixit Deus Domino meo, sede ad dextram meam, donec inimicos tuos fecero scabellum pedũ suorum*, &c. verba hæc sunt non Davi-

dis de Messia, sed, ut ipse vult, cantoris de Davide, ut hic sit sensus, *Locutus est Deus Domino meo Davidi: esto rerum omnium securus. hostes enim tuos Philistæos sic omnes fundam, ut eorum capitibus insultes.* Postquam plura in eandē sententiam dixit psaltes, tandem adiicit, *juravit Deus, & non pœnitebit: tu es sacerdos in perpetuum, ut Melchisedec.* Persæpe spiritus diuinus reges principesque & ductores populi, sacerdotes appellat, quia cæremoniarum ad eos, religionumque cura & tutela pertinet. Itaque, *Eris sacerdos*, mutatis verbis esset, *regnabis, eritque tibi summum imperium in cives tuos.* Illud vero, *In seculum*, putat Rabbi Kimchi dictum ob hanc causam, quia Saulis fuerat execrabilis & brevis potestas. at David inter res lætas florentesque consenuit. Sequitur, *sicut Melchisedec.* Hîc non idem sentiunt Iudæi. Rabbi Abraham ait, חטעם שישראל ילחמו ואתה תקח המעשר כאשר לקח מלכי צדק מאברהם: mens verborum est; *pugnabit Israël, & tu decimas prædæ accipies, ut Melchisedec accepit ab Abrahamo.* Rabbi Moses ne ad historiam quidem hæc retulit, sed

Chaldæum ſecutus Targumiſtam eſt, cuius eſt hæc interpretatio, דאנת מתמני לרבא לעלמא דאתי בנין זכותא דהויתא מלך זכאי: *tu conſtituêris dux princepſque annis conſequentibus, idque propter iuſtitiam. quia es rex iuſtus.* ita enim accipio verba Chaldaica, quæ alij ſecus intellexêre. Vt ad pauca redeam, memorat plures id genus pſalmos Aben Ezra, in quibus non David, ſed cantor, quiſquis fuit ille, de Davide loquitur. Inter eos eſt pſalmus viceſimus, *exaudiat te Deus in die angustiæ.* Tum & is, qui ſequitur, *domine in fortitudine tua lætabitur rex.* item ſeptuageſimus ſecundus. Hæc cum hunc in modum cogitarem, cõmodum obtulit ſe oculis noſtris luculentus locus divi Matthæi, qui eſt in capite viceſimo & ſecundo. Ibi Phariſæos interrogatione illaqueat ipſe Chriſtus, πῶς Δαβὶδ πνεύματι κύριον καλεῖ χριστὸν; λέγων, εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἄν, &c. *Quomodo David ſpiritu divino actus, appellat Chriſtum Dominum? dicens, ſede ad dextram meam, uſque dum, &c.* Non alio argumento nobis opus eſt

ad confutãdam vanitatem delirij, quod penè nobis imprudentibus obtruſerant Rabbini. Per totum illum pſalmum non cantor de Davide, ut ipſis placet, ſed David de Meſſia loquitur. Id Phariſæos in Evangelij libro docet ſupremus, maximuſque magiſter, penes quem fides eſto. Erravit Aben Ezra, Rabbi Moſes, & Kimchi, atque Chaldæus Targumiſta, & quantum uſpiam eſt verporum. Manet manebitque veritas myſterij, quod de Melchiſedeco effatus eſt David, quem ſecutus eſt Apoſtolus, cuius epiſtola ad Hebræos ſacroſancta eſt, & nihil niſi Deum ſpirat. Neſcio equidem an poſt Evangelium Ioannis ullus ſit novi teſtamenti liber, in quo plus profundæ reconditæque ſit theologiæ. Quare non ſine cauſa antea cruciabar me conſcientia averſi genij mei, cum unius loci non intellecta vis iudicium tardaret meum de tam illuſtri ſcripto, quod cæteris ſui partibus omnia prodebat magna & excelſa. Non temere poteram divino ſpiritu dictatum credere, in quo tam inconcinna cernerem: & tamen, ſicut magnorum fluminum capita admiramur, & in ſylvis quibuſdam ſe-

cretum umbræ, atque arborum proceritas fidem numinis facit; ita, cum oculos ad ea conjicerem, quæ in eodem illo autoris monumento ſupra hominum eſſent mediocritatem, decreveram cum animo meo tantiſper iſthæc venerari, donec cætera quoque, quæ non capiebam, tandem aſſequerer aliquando. Et profecto non peſſime res ſucceſſit. Nam quæ de Melchiſedeco diximus, ſi non omnino certa, at veriſimilia tamen ſunt. Filius Dei fuit, cui Abrahamus decimas dedit. Neque aliter quæſtionem hanc, quæ mere hiſtorica eſt, decidimus. Equidem neſcio quibus ſit documentis uſus ſcriptor ἀνώνυμος, quem tam cupide damnat Hieronymus. argumentationes enim illius nec recenſet, nec confutat. Fortaſſis ille imperite defenderat cauſam optimam. quod ſit interdum. Sententia quidem eius recta veraq; eſt. Quanquam illud tamen improbamus, quod putavit Spiritum Sanctum apparuiſſe Abramo. quippe ſatius eſt, uti iam oſtendimus, filium Dei eum fuiſſe. Cæterorum diſceptationes referre, ſupervacuum eſt. Magni tamen noſtra intereſſet, extare Origenis homilias, in

Digitized by Google

quibus multa ille de Melchiſedeco diſputavit, teſte Hieronymo, ac tandem illuc perduxit rem, uti *angelum fuiſſe* eum diceret. Quæ opinio, etſi nobis non admodum placet, quia incommodi quiddam habet, tamen laudanda eſt præ iſta, quam Hieronymus & cæteri ſunt amplexi veteres recentioreſque. Quod manifeſtum faceremus, ſi opus eſſet. Certe magno fuit vir ingenio, atque excellenti eruditione Origenes: uti non immerito ſcientiam illius optaverit Hieronymus, etiam cum invidia nominis. Fuit ille quidem pernicioſorum quorundam dogmatum author: ſed tamen, quia præſtantiſſimus erat ſacræ ſcripturæ interpres, ita ſpernendi errores eius fuere, uti nihil derogaretur ſummis eius virtutibus. Falli & hallucinari humanum eſt. ſolitudinem quærat oportet, qui vult cum perfectis vivere. Penſanda vitiis bona cuiuſque ſunt, &, qua maior pars ingenij ſtetit, ea iudicandum de homine eſt.

CAPVT IV.

Eccleſiæ fata ab Abrami temporibus uſque

ad regni Iſraelitici ſtiſſionem, quæ poſt Salomonis mortem contigit. Divinandi vis in morituris. Iſraelitarum idololatria in Ægypto. Superſtitionibus Ægyptiorum ſæpe poſtea obnoxij Iſraelitæ in Paleſtina. Apis. Serapis. Vitulorum, & ſerpentis veneratio. An Iudæi aſinum coluerint? Cur Ægyptij aſinum execrati ſint? Cophinus fœnumque Iudæorum, qui Romæ erant. Res legeſque Iudaicæ intactæ Græcis Romaniſque ſcriptoribus, & quare. De Theopompo & Theodecte. Iudæorum adverſus exteros odium. Mendacia de Iudæis.

POſtquam ex his ſcopulis enavigavimus, pertexendum iam eſt, quod antea exorſi ſumus. Perduximus ad Abrahami tempora Eccleſiam: in qua ſeligenda hoc maximè ſpectavit Deus, uti in una familia, & interdum penes unum eſſet. Abrahamo unus Iſacus ſucceſſit. ad cæteros eius liberos non eſt devoluta tantæ rei hæreditas. Rurſus, cum ille ex Rebecca gemellos, Eſavum & Iacobum, ſuſcepiſſet, ſingulare fatum Iacobi fuit. idque multo ante ex oraculo intellexit mater adhuc gravida.

Digitized by Google

Secuta divinam prædictionem patris auguratio est. Sæpe heroicis temporibus patriarchæ, sanctissimi mortales, conceptis verbis res futuras significavere liberis suis, paulo ante quam illis natura finem vitæ faceret. Nimirum erat in animis eorum quidquam præsentiens atque divinans, cum illud instabat tempus, quo onerosi corporis vinculis exoluti, ad cœlum suum, & speratas beatorum sedes migrarent. iam tum enim, etiam in terris adhuc, frui divinitate sua incipiebant, & maiore vi agebantur. Idem Isaco accidit. Oculos eius caligo pepulit: menti lux accessit: &, cum invicino mors erat, vatem egit. Longum esset disserere, per quas rerum difficultates eluctatus Iacobus sit, dum insidias illi renderet frater, vir haud admodum numinis observans, sed qui progeniem post se reliquit longè nequiorem. Atque hîc insignis iam rerum mutatio incessit. Etenim ex Iacobi duodecim filiis ortus est is populus, quem Israëlem appellat sacer spiritus. Itaque cum hactenus identidem alia atque alia familia, sed plerumque una duntaxat, sacrorum religionumque fuisset custos, tandem

nunc id decus datum cunctis Iſraëlitis eſt ; quibus certe ſolis licet conſecrare origines ſuas, & ad Deum referre authorem. Hæc gens incredibile memoratu eſt quantis incrementis aucta ſit brevi tempore. Sed quæ vita, qui mores fuerint, per quos viros, quibus artibus potentiam adepti ſint, abunde in iis dictum eſt libris, quos de Republica eorum ſcripſimus. Nunc libet alia perſequi. Sanctum populum ſtatim initio longa ſterilitas & agrorum ingratitudo alias in terras expulit. Sedes illi præbuit Ægyptus, quæ regio mirè ſegetibus ſemper exuberat, & Nili ſui inundationibus læta nihil cœlo imbribuſque debet. Illic dum fuêre, per multos annos patriis ritibus eorum & avitis ſacris incorruptus honos ſtetit. Sed tandem, ut nihil perpetuum eſt, in ſuperſtitionem delapſi ſunt, quæ iam olim per Ægyptiam gentem fuſa, tunc quoque illorum imbecillitatem occupavit. Certè Iſraëlitis objicitur in capite viceſimo Ezechielis, quod in Ægypto idola & ſtercoreos deos honoraverint. Nihil illa oratione, quæ ibi extat, luculentius eſt. At in capite viceſimo & tertio, paulo obſcurior ſer-

mo eſt ; ſed idem tamen dicitur : *Fili hominis, duæ mulieres, unius matris filiæ, fuerunt, quæ fornicatæ ſunt in Ægypto. Ibi preſſa ſunt ubera earum. maior Aholæ dicta eſt, & ſoror eius Aholibæ. meæ, inquam, fuerunt, & filios filiaſque peperer ũt.* Fictis nominibus Iſraëlem deſignat & Iudam. Diu Iudæis Idololatriæ adhæſit contagio, quam ab inſolenti & ventoſa natione traxerant. Etenim quod ſerpens æneus, quem in paucos dies, & ob aliam cauſam Moſes erexerat, thure poſtea & ſacrificiorum libamentis uſque ad tempora Hiskiæ cultus ſit, id verò totum ab Ægyptiorum profectum vanitate eſt qui, ut Marcus Fullius ait, *quamlibet carnificinam prius ſubierint, quàm aſpidem aut ibin violent.* Ipſum Serapidem draco repræſentabat, eminuitque id animal præcipuè inter fercula Iſiacæ pompæ, de qua Ovidius in hunc modum loquitur,

Pigraq; labatur circum domina ſerpens,
Et comes in pompa niger Apis eat.

Percommodè Apin nobis in mentem vocat Naſo, quippe is fuit ſanctus bos, & ſummum numen Ægyptiorum. Eos imitatus Hieroboamus Iſraëlitarum

rex eſt, aureamque bovis imaginem in Bethel & Dan erexit, uti hac re populum ſibi retineret, firmaretque, Ægyptiacæ ſuperſtitionis memorem. Quid multa? quotieſcunque Iudæi, ſpreta Moſis lege, animalia quædam, effigieſque venerati ſunt, ad Ægyptiorum ſe exempla compoſuerunt. Itaque mirari ſatis nequeo, quid Plutarcho aliiſque maximis autoribus in mentem venerit, cum Iudæos aſinum divinis coluiſſe honoribus tradiderunt. Futilia hæc ſunt & nugatoria. nam nec legibus eorum iſtud ſancitur, quæ adhuc integræ in manibus hominum ſunt: & rurſus ab Ægyptiis eius rei origo nequit, quoniam profectò nullum animal magis invisum huic genti eſt. Typhonem enim quendam Oſiridis interfectorem omnibus contumeliis mortuum infectabantur: & quia is fulvo crine fuerat, cunctos aſinos, ob ſimilitudinem coloris, de ſaxo præcipites dare, mos eorum fuit. Nemo quiſquam rurſus reperiebatur, qui non publicè ludibrio eſſet. Etiam Buſiritas ac Lycopitas ait Plutarchus tubis non uſos, quod ſonus earum quidam clangere aſininum viſus eſt. Supra

omnem festivitatem est, quod de Ocho Persarum rege produnt. Eum Ægyptij identidem asinum appellaverant, incredibilem hoc ignominiam rati. quibus ille, ὁ μιαρώτατος οὗτος ὑμῶν κατεσθίει τὸν βοῦν. *atqui*, inquit, *iste asinus vestrum bovem comedet.* Apin autem designabat. Falsum est igitur, quod de Iudæis magno consensu memorant tot scriptores. Et tamen adeò blandita est iis hominibus commenti dulcedo, ut reperti sint, qui septimo quoque anno hominem peregrinum huic fuisse asino immolatum affirment. Nos hæc omnia in odium sacræ gentis conficta arbitramur. neque id insolens fuit Romanis Græcisque. Ingenioſa est ad mentiendum impietas, & favet ipsa industriæ suæ. Sed tempus est ab his facessere. Ad Israëlitas redeo, quos in Ægypto sedes posuisse iam retuli. Nihil rerum mortalium tam instabile ac fluxum est, quam aliorum quod beneficio tenes. magna enim mobilitate sunt animi hominum quisque alterius rebus consulit. suam ipse fortunam habet in consilio. ubi res postulat, fides & pacta posthabentur. Enimverò Ægyptij beneficium

ſuum rati, quod Hebræi in rebus bonis eſſent, poſtquam metus iam erat, ne advenæ in partem regni acciti contra omnes valeſcerent, animum mutavere, &, quos diu benigne proſecuti erant, repente velut fatigati deſtituunt. Placuit eos dura ſervitute oppreſſum ire. Hoc factum ea tempeſtate ait Moſes, cum Ioſeph & cuncti fratres eius fato functi eſſent. Non magni eſt, quod Rabbini notant: אין לך בכל השבטים שקצר ימים פחות מיוסף ואין לך בכל השבטים שהאריך ימים יותר מלוי ובלומן שהיה לוי קיים לא נשתעבדו ישר למצרים ומשמת לוי התחילו המצרים לשעבדם: מכאן אמרו אחד מן האחים שמת ידאגו כל האחים אחד מן החבירה שמת תדאג כל החבירה: ſententia eſt, *Ioſephum minime diu vixiſſe, diutiſſime autem Levi. quo extincto oppreſſos Iſraelitas eſſe. Atque hinc natum eſſe Hebraeorum illud adagium, unius fratris obitu cæteros omnes affligi, & uno ſocio ablato, in luctu eſſe totam ſocietatem.* En acumen Iudaicum. Equidem ego ſic ſemper exiſtimavi, pleraque Hebræorum adagia inſulſa eſſe & frigida. Valde lenuia maxillis edūt, quibus iſtæ delicæ

ſapiunt. Non ſunt nauci, ſi admirabilem vim & felicitatem cogites, quæ in Græcis Latiniſque eſt. Sed hæc præter rem ſunt. Quam miſeris modis ſanctam gentem prophana adflictaverit natio, traditum in iis libris eſt, quibus Moſaicæ continentur leges. inſtabant duri operum exactores. in ceſſantium terga ſævitum fuſtibus eſt. ibat cœlo clamor virorum. Alij lateres condendis urbibus coquere: quidam ſtipulas convectare, pars ſtercora egerere: poſtremo, cuncti ſervilibus officiis intenti ætatem agere. Iudæis in huius rei memoriam etiam hodie in cœna Paſchali puls quædam comeditur, quam peculiari nomine חרסת appellant. Neque profecto alia cauſa eſt, cur Iuvenalis Iudæos Romæ ſemper cophinum fœnumque habuiſſe dicat in ſupellectili.

—— Cophino fœnoque relicto
Arcanam Iudæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum, & magna ſacerdos
Arboris.

& antea quoque,

Nunc ſacri fontis nemus & delubra locanius

Iudæis, quorum cophinus fœnumque ſupellex.

Enimvero cophinum fœnumque geſtabant, cum quod fiſcellis ſtercora lutumque portaverant in Ægypto, tum quia ſtipulis fœnoque uſi erant ad fingendos lateres. Intererat eorum, per hæc monumẽta cunctos docere mortales, quam aſpera olim & fœda pertuliſſent. Nemo illa poëtæ verba rectè explanavit, præterquam Philippus Beroaldus, inter Italos quondam apprime eruditus vir. Satis gravem teſtem citavimus, Iuvenalem. Sed tamen procedat etiam alter, cuius ſermones haud cinerem quęritant. Venuſtum eſt Martialis epigramma in Gelliam; quæ, cum honeſtiſſimas conditiones reſpuiſſet ſępe, tandem ſuperbiæ pœnas dedit, & Iudæo nupſit, contemptiſſimo bipedum.

Dum proavos, atavoſque refert, & nomina magna,
Dum tibi noſter eques ſordida conditio eſt,
Dum te poſſe negas; niſi lato, Gellia, clavo
Nubere, nupſiſti, Gellia, ciſtifero.

Mendicabulum hominis, Iudęum,

Digitized by Google

vocat ciſtiferum, qui cum fœno cophinoque perambulabat urbem. Nemo facile magnæ calamitatis obliviſcitur. Manebat alta mente repoſitum inclemens Ægyptiorum imperium. Cæterum, dixerat Abrahamo Deus fore, uti per quadringentos annos Ægyptiis ſervirent Hebræi. quod ſecus cecidit. conſilia enim in melius retulit, haud dubie miſertus eorum. Ad hanc rem pertinet quod Chaldæus Targumiſtes ſcriptum reliquit: *Abbreviatum eſt tempus præfinitum propter merita patrum, qui comparati ſunt montibus. & diminuit de tempore ſervitutis centum & nonaginta annos propter iuſtitiam matrum, quæ comparata ſunt collibus.* Habebat ea ætas divinum virum Moſen, cuius auſpiciis ex Ægypto evaſit populus Hebræus, ingreſſuſque iter longum eſt per deſertiſſimas ſolitudines. Non fuit *exeundi autor Hieroſolymus aliquis aut Iudæus*; neque *conquiſitum collectumque vulgus, tanquam inviſum diis, alias in terras, monitu Hammonis, avexit Bocchoris rex.* Hariolatus eſt Cornelius Tacitus, atque ii omnes, qui hæc illum docuerunt. Sed nihil mirum eſt tam falſa

prodidiſſe de Iudæis eos ſcriptores, qui ſacra volumina nunquam inſpexere. Odit profanum genus damnatque tenebris Deus: neque paſſus eſt profecto, ut ſancti populi res cognoſcerent etiam ab ea parte, quæ publica eſt. Extant apud Flavium Ioſephum verba Demetrij: qui, mirante Ptolemæo, cur Moſaicarum legum nec hiſtorici ulli, nec poëtæ meminiſſent, cauſam eius rei contulit in magnitudinem negotij, quam angustiæ pectoris illorum non caperent. Ad hoc, divinitus pœnas dediſſe ait, qui eas ſollicitaſſent; Theopompum atque Theodectem. quippe illum mente, hunc viſu eſſe orbatum. Quod ſi qui ſint inter eos, qui de illis aliquid ſcripſere, pluribus modis labefactata ab illis veritas eſt. Nemo illorum quiſquam eſt incorruptam fidem profeſſus. Etenim, ut quædam vera ſunt, ita ſingulis ferme aſperſum mendaciolum eſt, & quidem malignum. Quocunque oculos conieceris, tale quiddam deprehendes etiam in præſtantiſſimis authoribus. Vel Iuvenalis, ecce, quam aliena effutivit, cum de Iudæorum loqueretur ſuperſtitione:

Romanas autem ſoliti contemnere leges,

Digitized by Google

Iudaicum ediſcunt, & ſervant, ac
metuunt ius,
Tradidit arcano quodcunque volumine
Moſes:
Non monſtrare vias, eadem niſi ſacra
colenti,
Quæſitum ad fontem ſolos deducere
verpos.

Vera falſis miſcuit, plane uti confuſa res ſit. Sane vero non fuit tanta amentia Moſes, ut hoc tam barbarum ius introduceret. Quid fuiſſet aliud de homine in ferum animal tranſire, ſi non hoc fuiſſet? Præclare ab Ennio dictum eſt,

Homo, qui erranti comiter monſtrat
viam,
Quaſi lumen de ſuo lumine accendat,
facit.
Nihilo minus ipſi lucet, cum illi ac-
cenderit.

Natura ad humanitatem nos formavit. huius imperio petere & dare iubemur quæ poſita in communi ſunt. Quidnam eſt igitur? iniurij in Moſem ſunt, qui hoc illi affinxere. Diu poſt tempora illius, cœpit hoc eſſe Iudæorum primo vitium, dein mos quoque: ut recte Hieronymus dixerit, *peiores eſſe eos nunc*

quam olim. Fuit illis hinc adverſus omnes gentes hoſtile odium. ſeparati epulis, diſcreti cubilibus, alienigenas, ut purgamentum, vitabant. in ſumma mendicitate ſuperbire, Dei ſe gentem dicere, patriam religionem & antiqua nomina iactare, denique nihil moderati neque penſi habere. Profecto, inſigniter invidos & zelotas oportet fuiſſe, qui decretum iſtud Hyrcani & Ariſtobuli tempore fecere, quod Rabbi Zacuth memorat in libro Iuchaſin, ארור מי שילמד לבנו חכמת יונית *Maledictus ſit, qui filium ſuum Græcorum inſtruxerit diſciplinis.* Ab eadem malevolentia fuit; quod tantopere indignati ſint, legem Moſis fuiſſe Alexandriæ in profanum ſermonem converſam, Philadelphi optimi regis, iuſſu dolorem quidem certe ſuum quorannis ſolenni ieiunio ad VIII. Teveth. faſſi ſunt. Hæc mera ęrugo erat, hic nigræ ſoliginis ſuccus, qui animos eorum venenaverat. Sed non opus eſt tantas moles convectare ad refellendum, quod Tacitus falſo dixit de Iudæorum exitu ex Ægypto. Faceſſat Romanus ſcriptor, ubi vir divinus loquitur Moſes,

ἐκ τοῦ Διὸς πίναξ ἡ μάρτυς. *quippe is teſtis eſt ex Iovis tabulis.* Poſtquam in Arabum deſerta ex Ægypto evaſerant Iſraëlitæ, mire illis adfuit ſemper numinis clementia. Aiunt Rabbini tres fuiſſe inſigni pietate homines, quibus tria maxima beneficia tulit accepta populus Iſraël. מן בזכות משה עמוד ענן בזכות אהרן באר בזכות מרים מתה מים נסתלקה הבאר וחזרה להן בזכות משה ואהרן מת אהרן ונסתלקו עמוד הענן חזר להן בזכות משה מת משה נסתלקו שלשתן ולא חזרו שנית שנאמר ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד: *Manna illis contigit ob meritum Moſis, columna nubis propter Aaronem, puteus propter Miriam. Moriente Miriam, periit puteus. ſed reſtitutus eſt propter Moſem & Aaronem. Obiit Aaron, evanuitque columna nubis. reddita tamen eſt propter Moſem. At Moſe extincto, ſublata ſunt ſimul tria hæc. Scriptum enim extat, exſcindam tres paſtores menſe uno.* Verba quæ citantur, Zachariæ ſunt. Sequitur autem Rabbinicam interpretationem, ut ego opinor, Hieronymus: atq; inſuper cauſam addit, cur uno mẽſe obiiſſe eos dixerit vates, qui, ubi accura-

te rem exigit, potius uno ceciderũt anno. Vt ut hæc ſunt, prępotens numinis vis fuit, quæ populum exulem & omnium rerum egenum, in aſperrimis locis tam diu ſuſtẽtavit. quod ſi iam illa intueare, quæ paulo poſt evenerunt, cum Cananęam ingreſſus Iſraël eſt; ibi vero, quot res geſtæ, tot miracula occurrunt. maximæ hoſtium copiæ parva manu fuſæ: per altiſſimos fluvios ſiccis pedibus, velut continenti, pervium iter. oppidorum mœnia, nullo impellente, ſubverſa. Quæ omnia eiuſmodi ſunt, uti vim eludant humani ingenii. Illud vero multo maximum eſt, quod etiam Solis curſum voce ſua tardaverit per integrum diem ſummus populi ductor. Ioſue Chaldæus Targumiſta Cantici Canticorum ait, Ioſuen tunc cecinisſe hymnum illum, qui ex decem, quos numerant, quintus eſt. Quid cauſæſit, cur Iudæi, autoritate cuiuſdam Rabbi Ioſe permoti, tradiderint hoc factũ eſſe בידח של ניסן *Kalendis menſis Niſan*, atque in eam diem, præter ſolitum, incidiſſe æquinoctium; nos divinare non poſſumus: niſi quod profecto fatalis delirandi libido ſubegerit eos miraculi extenuare

magnitudinem. Satius fuisset, ad venerabile rei mysterium stupere. Sed tandem habeat finem aliquando hæc dissertatio. Post quam igitur Cananensium potiti Israëlitæ sunt, diu Ecclesia communis fuit duodecim tribuum. nec ante mutatio incessit, quam Salomonis decessus inter dominandi avidos certamen ingens excitasset de regno. Ibi scissus in contrariâ studia facer populus est, cum pars hæc Roboamum Salomonis filium pars illa sequeretur Effraimitam Hieroboamum Nabatho genitum. A Roboamo Iudas & Benjamin stetit: ab Hieroboamo reliquæ decem tribus. ille Hierosolymam & finitima loca, hic Sichemum tenuit. Ita duo regna extitere: quorum alterum Iudaicum, alterum est Israëliticum dictum. Neque vero mansit intemerata religio. quippe ad idolorum cultum tribus suas averterat Hieroboamus, ut sacrorum dissimilitudo dissidium quoque augeret infensarum partium. Quare ex illa tempestate ad solos Iudæos redacta Ecclesia est; quorum nomine etiam Benjaminitæ propter summam, quæ fuit inter eos, coniunctionem, appellantur.

Digitized by Google

In libro quidem Esteris, Mardocheus dictus Iudæus est, cum esset de nepotibus Beniamini. id quod Rabbi Elias publicavit. Hæc est illa tantopere celebrata Ecclesia Iudaica. cuius quæ fata, quæve mutationes fuerint, paucis sic dixisse, ingens operæ petium fuit. Nunc ad alia pergimus.

CAPVT. V.

De circumcisione. Quæ gentes olim fuerint circumtisæ. De Ægyptiis, Æthiopibus & Colchis. Verba Ieremiæ de Ægyptiis à quorundam interpretatione vendicata. Pauli locus de iis, qui præputia reducunt, perperam ab Hieronymo intellectus. Immodicus æstus Hieronymi in libris adversus Iovinianum. Hallucinatio ejusdem in verbis Iosuæ de repetita circumcisione. Cur circumcisio octavo die celebrata.

PErdiu sane populus sanctus reliquas inter gentes nulla diversitate notabilis fuit. Noscebat suos, quos delegerat Deus, & ab his noscebatur. insignia & notæ aberant, quæ usurpari oculis

Digitized by Google

lis poſſent. Primus Abrahamus, cui facta rerum maximarum ſpes erat, ſacramentum accepit, cuius vi de futurorum eventu eſſet certus. Juſſus eſt circumcidere ſuorum præputia, eiuſque rei exemplum tranſmittere ad poſteros, quibus eadem poſita lex fuit. Nihil tam religioſe obſervatum ab illis eſt. Sed imitatæ tamen morem hunc etiam aliæ gentes ſunt. quæ res accuratiſſimos ſcriptores in errorem impulit. haud enim ſciverunt ex qua ſit origine hoc ductū. Herodotus ait, ſolos omnium mortaliū Ægyptios, Colchoſque, & Æthiopes id feciſſe, Syros verò, qui in Paleſtina ſunt, hoc eſt, Iudæos, ab Ægyptiis didiciſſe. neque verò dubitandum eſſe, cum hoc cõfiteantur illi ipſi Syri. Sed enimverò danda eſt errori huic venia. obſcura enim propter vetuſtatem ſunt rerum initia. Nos Abramum circumciſionis authorem cunctis Iudæis fuiſſe, non opinamur hercle, ſed certò ſcimus. In hoc uno tamen Herodotum ſua non fefellit divinatio, quod Æthiopes potius ab Ægyptiis, quàm hos ab illis accepiſſe morem exiſtimat. Quippe primi Ægyptij Hebræos, quos ſedibus ſuis excepe-

rant, imitati ſunt. Exinde res manavit ad finitimos, Colchos, Æthiopeſque. Quoniam de prophanarum gentium circumciſione diximus, confutandus nobis eſt eruditiſſimus Rabbinus, cuius extat liber in manibus hominum, qui Aruch dicitur. Magnum atque memorabile facinus inceptat, qui in animum induxit ruſpando ventilare quicquid errorum eſt in Rabinicis ſcriptis. Homines enim Hebræi, egregia eruditione, ſagacique ingenio, cum ſacri codicis ſenſa patrio ſermone evoluta nobis darent, multa feliciter repererunt, quæ aliorum nunquam aſſecuta eſſet induſtria. Sed iiſdem rurſus aut confidentia interdum aut ambitio interpretamenta quædam dictavit, quorum falſitatem incogitantibus deprehendere haud facile eſt, quia veris proxima ſunt. Non ego nunc de allegoriis, myſteriiſque, neque de fabulis loquor, quibus ſua ipſi ſcripta miſerum in modum infamaverunt monſtra enim hæc ſunt, in quæ ſi Hercules incidiſſet, putaſſet ſibi tertium decimum laborem veniſſe. Sed eas dico interpretationes, quibus פשוט, ut ipſi vocant, hoc eſt, *ſimplex*

Digitized by Google

verborum ſententia explicatur. Hac enim parte ſoli Iudæi, ingratiis omnium gentium, tenent quendam principatum. Et nobis quidem de Iudaicarum interpretationum virtutibus vitiiſque alio loco abunde dicetur. Nunc Ieremiæ recitabimus verba, ex quibus author libri Aruch olim commentum fabricatus eſt, quod probavêre amplexique ſunt hac ætate viri eruditiſſimi. Ait apud vatem Deus in capite nono: *Ecce, prope adſunt dies, cum animadvertam in omnes, qui circumciſi ſunt cum præputio.* & addit, in quos animadverſurus ſit; *In Aegyptios, & in Iudæos, in Edomitas, & in Ammonitas, Moabitaſque.* Circumciſi cum præputio, ij ſunt, inquit autor libri Aruch, qui poſtquam circumciſi eſſent, præputium attraxêre. Tales autem erant Ægyptij, inquit; quia circumciſi quidem erant, quo tempore vivebat Ioſeph: at, illo mortuo, adduxerunt ſibi præputium. Nempe hoc ſentit Rabbinus, odio Iſiaëlitarum Ægyptios, ut obiit Ioſeph, omiſiſſe circumciſionis ritum, quem olim vivente illo, ab ipſis didicerant. quin & ad hanc rem arte uſos eſſe ait, quæ abſciſſam cutem repa-

raret. noluiſſe enim eos quidquam commune habere cum ea gente, quam per ſe pridem paſtoritio vitæ genere inviſam, ob unius tamen Ioſephi merita hactenus, ſed ægrè hærere in parte regni ſiuerant. Hæc eſt ſententia præſtantiſſimi Rabbini, qui putat Ægyptios non fuiſſe circumciſos, ex qua tempeſtate, relictis eorum finibus, in Palęſtinam conceſſêre Iſraëlitæ. Sed non ita eſt profectò. Etenim ſuo adhuc ævo recutitam priſco more fuiſſe eam gentem, Herodotus atque Strabo, &, qui diu poſt illos vixêre, Hieronymus Ambroſiuſque memorant. Enimverò perperam intellexit ſcriptor Hebræus verba Ieremiæ, quorum interpretatio mihi ea videtur optima, quæ eſt pervulgata. Scio equidem cum autore libri Aruch etiam ſentire V. C. Ioannem Druſium, quo ſumus magiſtro quondam uſi. Sed ille, quâ fuit animi æquitate, dediſſet ingenuo candori noſtro veniam. Etenim incorruptam libertatem profeſſi, ſine amore, ſine odio, quid rectiſſimè dicatur, exquirimus. Profectò, quoniam ſpiritus ſacer *circumciſos cum præputio* appellat primùm Ægyptios, dein Iudæos; inter-

pretamentum iſtud de omiſſâ ſpretâque circumciſione, ſi ad Ægyptios refertur, falſum quidem eſt, ut iam oſtendi, ſed tamen colorem veri habet. at ubi Iudæos ſpectas, de quibus ibidem ſermo eſt, iam nequaquam procedit commentum. Etenim is populus, etſi ad impietatem identidem prolapſus eſt, & Deum negligere, ſacra prophanaque omnia polluere didicit, circumciſionis ritum tamen reintuit conſtantiſſimè, eaque re gloriatus ſemper eſt uſque ad ineptias, & cum deriſu. Sed omiſſâ hac diſceptatione, redeamus ad primam ſanctiſſimi inſtituti cauſam, quam diximus hanc fuiſſe, uti populus Iſraëliticus aliqua diverſitate noſceretur. Libet & alteram huic addere, quæ gravior certè, maiorque eſt. Inter eas res, quæ Meſſiæ ſacrificium figuraverunt, etiam ſanguis ille fuit, qui præputiorum circumciſione fundebatur. Quoniam autem rerum ſoliditas inania pellit umbrarum, æquum fuit, ut, poſtquam Meſſiæ vultus terrarum orbi affulſiſſet, eæ imagines tollerentur, in quibus fuerat olim myſterij huius occulta quædam ſignificatio. Quare illâ tempeſtate vim ſuam cir-

cumcisio perdidit. Nam neque ij, qui ex prophanis gẽtibus venerati Messiam sunt, pręputia ponere necesse habuerunt, uti Ecclesiæ sacris initiarentur; & rursum Iudæis, si qui adorare eundem voluêre, nihil quidquam officiebat, quod recutiti essent. Est super hac re luculentus Divi Pauli sermo ad Corinthios, in capite septimo primæ epistolæ. περιτμήθη τις ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω. ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκλήθη; μὴ περιτμήθω. ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν θεοῦ. *Circumcisus aliquis vocatus est? ne circumcidatur. Circumcisio nihil est, sed observatio mandatorum Dei.* Enimverò erant illo ævo quidam malè superstitiosi, qui, cum ex Iudaismo sese in Christianismum transderent, usque adeò nulla Iudaici ritus supersse vestigia in corpore suo voluêre, uti pręputia quæ infantes amiserant, iam repararent viri. Ad eam autem rem medicorum usi operâ sunt. Quæ fuit profectò nimis anxia religio. Et iure igitur eam culpavit Apostolus. Sæpe

ſubiit animum meum cogitatio, quonam modo D. Hieronymum fugerit ſententia verborum Pauli, cum tamen nihil illo viro eruditius viderit veterum ætas. Exiſtimat ille, per totum iſtum locum de cœlibatu & de coniugio agi. Verba autem ſic interpretatur: Eo, inquit, *tempore, quo vocatus es & credidiſti, ſi circumciſus, hoc eſt, calebs eras, noli ducere uxorem, id eſt, noli adducere præputium, ne circumciſionis & pudicitiæ libertatem oneres ſarcina nuptiarum. Rurſum, ſi in præputio quis vocatus eſt, ne circumcidatur. Habebas uxorem, cum credidiſti. noli fidem putare cauſam diſſidij. in pace enim vocati ſumus.* Quæ de ſervis adduntur à beato Apoſtolo, eodem pacto explicat. Hæc, & his gemina, non uno loco Hieronymus; ſed præcipuè in commentationibus, quas in Eſaiam edidit. Et verò, uti oſtendat Pauli locum non eſſe verbo tenus, aut ſine allegoria explicandum, diſertè ait, *haud eſſe poteſtatis noſtræ, præputium adducere poſt circumciſionem.* Nos Hieronymo non opponemus illuſtrium medicorum conſenſum, qui fieri id poſſe affirmant, quod negitat ille.

fui periculum. ut omittam, quod nimius fuerit cum in laude virginum, tum in vituperatione nuptiarum. Marcioni enim & Manichæo favere visus est: &, dum unum latus protegit adversus Iovinianum, in altero vulnus accepit à spurcissimis hæreticis. Quare Pammachius, summus amicus eius, pleraque exemplaria suppressit. & ipse pro se scripsit apologiam, adeò pulcram medius fidius, ut iam in sanctissimo viro illud continentiæ vehemens & acre studium non feram modo, sed amem quoque. Quod enim plerique maledictum ingens existimant, eam ego laudem duco maximam. Modus quidem tenendus est, fateor: sed quia difficile est temperamentum, quidquid æquo plus futurum est, in hanc potius partem ponderet. Sed iterum longius, quàm decet, recessimus à proposito. crescet in immensum nostra commentatio, nisi in posterum magis presse insistamus limen. Circumcisio per quadringenta annos, dum in Arabum desertis errabant Hebræi, omissa est. Etenim, quoniam sæpe movenda castra erant, ægrorum imbecillitas ex recenti vulnere moram

iniecisset profectioni. Accedit, quod in vastissimis illis locis nullæ erant gentes, quibus misceretur sacer populus. quare distinctione & notis neutiquam opus erat. Interea tamen, quoniam circumcisos prosequebatur singularis quædam numinis benignitas, utique valde infelices videri possint, quos in solitudine natos fati vis extinxit acerbo funere. Sed nobis sacri codicis contextum acrius inspectantibus nulla adhuc reperta ratio est, cur in deserto crederemus aliquos periisse, qui nati ibidem essent. Illud constat, eorum omnium, quos ex Ægypto Moses eduxit, neminem, exceptis duobus, in Palæstinam venisse. Itaque, quod summus populi ductor Iosua, cum Iordanen transiisset, Israëlitas denuò circumcidisse memoratur, id verò ad eos pertinet, qui circumcisi nondum fuere, quia nati in deserto erant. Repetita tamen circumcisio dicitur, quia revocabatur mos, qui usurpatus olim in Ægypto, ac dein intermissus, postremo penitus abierat in desuetudinem. At Hieronymus præter rem hîc se fatigat, & nodum quærit in scirpo, cum disputat, qualis ea fuerit

circumcisio, quam repetiverit Iosua. *Nam si iuxta literam illud accipimus,* inquit, *penitus stare non potest. non enim excisa pellicula iterum nascitur.* Aliqua via elabendum fuit in rebus creperis fortissima quęque consilia tutissima sunt; & capienda hîc pręceps via est. Igitur, uti nobili aliquo facinore sese expediat, *cultellum quendam Evangelicum* fingit in hac iterata circumcisione; neque aliud hercle significari ait, nisi mundationem animorum. Est hæc non exigua hallucinatio. & tamen ipsi commentum placet. Cęterum, quod dixi eos, qui nati in deserto sunt, incolumes evasisse cunctos in Palęstinam, coniectura modo nostra est. putamus enim, non asserimus. Si qui tamen interea temporis, dum intermittebatur circumcisio, mortui forte sunt, his non minus propitium fuisse credimus numen, quam illis, queis natura finem vitæ fecit antequam institutus solennis hic ritus esset. Idem de infantibus quoque iudicandum est, quos dulcis vitæ exsortes, & à matris ubere ante octavam lucem raptos, abstulit atra sors. Quapropter ridicula est corporum hodie superstitio, qui pueros

ſic extinctos, circumcidunt tamen apud ſepulcrum. Quoniam omnia perſequimur, (volumus quidem certe) dicendum eſt etiam, cur circumciſioni octavus ſacratus dies ſit. Nimis longe arceſſitum eſt, quod plerique hic de ætate octava aiunt, quæ vitæ æternæ redditura mortuos eſt. Myſteria ex rebus quibuſque obviis & apertis effodere, eorum eſt, qui via hominum pervulgata ſapere faſtidiunt. Quæ res ſæpe excidit in febriculoſam putiditatem. Nos non inventionum acumen, ſed rerum pondera amamus. Cunctæ animantes, cum recens natæ ſunt, quia brevem lucis uſuram habuêre, & incertum adhuc eſt an vita illis vitalis ſit, ante octavum diem vix in cenſu animantium æſtimantur. ad hoc, nondum ſpurcities diffluxit, quæ ex utero illis, atque ex partu credita eſt adhæreſcere. Ea cauſa eſt, cur ex hoc genere mactari victimas ſibi vetuerit Deus, cui ingratum eſt, quicquid ſemiperfectum aut impurum eſt. Extat edictum in Levitici capite viceſimo & ſecundo; *Bos, ovis, & capra, cum genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub ubere matris ſuæ. die autem octavo & deinceps*

Digitized by Google

offerri poterunt domino. Igitur, quoniam etiam circumciſio velut quoddam ſolenne ſacrum fuit, per quod puerorum ſurgentem ſpem conſecrabant numini, plane oportuit hîc eandem oportuni temporis legem eſſe. Placuit autem octavus dies, non ob arcani vim, quæ in numero eſſet: ſed quia nec ante peragi ſacer ille ritus potuit, &, ut diutius differretur, haud neceſſe fuit. Quod ſi dies poſt octavum quivis alius ex parentum fuiſſet delectus libitu, iam metus erat ne ſupinitate hominum & ſocordia quotidie res in deterius iret. Ita enim fit in vita. Primum prolatatio & ignaviæ quædam dulcedo allubeſcit: mox contemptio ſuccedit atq; neglectus. Neque vero ipſe ſabbati dies, ſi octavus à natali eſſet, exceptus fuit, quamvis ab omni alio opere continerent tunc manus ſuas Iudæi. Verba facit hac de re ipſe Meſſias in capite ſeptimo Evangelij, quod ſemiplum reliquit Divus Ioannes. Quæ de circumciſione dicenda erant, perſecuti pleraque ſumus. niſi liberet nobis Thomam Aquinatem & alios præſtantiſſimos quoſdam ſcriptores refellere, qui circumciſioni adhibitum à Tzippora &

Ioſua cultellum aiunt, non ferreum, ſed lapideum; eaque re ſignificari Meſſiam, ſalutis auſpicem, exiſtumant, de quo Divus Paulus illud pronuntiat, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός. *petra autem erat Chriſtus.* Sed nos ab hac porrigine ungues continebimus, cum poſitum in laude commentantium ſit, rebus illuſtribus immorari. Cætera iis relinquenda ſunt, qui palmarium petunt ex ignobili labore.

CAPVT. VI.

De religione Iudæorum. Cur Iudæi nubium & incerti numinis cultores habiti olim ſint. Quid illud in Petronij Catalectis ſit, cœli auriculis advocare. Non eſſe id Cœlicolis dictum. Athenienſium calumnia in Socratem. Ara ignoti Dei apud Athenienſes. Iudæorum inexpugnabilis conſtantia in unius numinis cultu poſt templum ſecundum.

ETſi omnibus locis adeſt Deus, mortaliumque audire vota ubique poteſt; tamen edicto legis Moſaicæ ſancitum eſt, uti, cum populus Hebræus

in Cananæam perveniſſet, una modo urbs eſſet, in qua ſacra publica, privataque, atque omnes cæremoniæ peragerentur: illuc cuncti ex tribubus atque oppidis ſuis ad religionum ſolennia convenirent: ibi primitias offerrent; Deum caſte adirent; ſanctè vota rederent. Nos, quoniam de ſtatutis Moſaicis quędam diximus, utique prętermittere iam hoc non poſſumus, quod maxime habuit neceſſitatem legis. Extat illud edictum in capite duodecimo Deuteronomij, pertinuitque ad ſolos Hebręos, quorum infirma mens ad cultum numinis facillime excitabatur, quum ſacrificiis ſolennibus non dies magis ſtati, quam loca eſſent in quibus fierent. Religionum ſedes hæc, Hieroſolyma fuit, poſtquam Silonem ſprevexat Deus. Et initio quidem tabernaculum quoddam erat, quod prędſentior inſidebat numinis vis. Tandem Salomo, rex ſapientiſſimus, auſpicato inauguratoque templum condidit immenſæ opulentiæ. Ibi altare, & arca cum inſignibus ſacri fœderis erat: ad hoc, aliæ multa, quæ adjiciebant aliquid receptæ religioni. Quiſquis deſideria ſua numi-

ni exponere, quiſquis vel opem ab illo, vel delictorum impetrare veniam vellet, is ad templi atrium accedebat. nuſquam magis propitius mortalium preces exaudiebat Deus. In Ioãnis Evangelio Samaritana mulier ad Meſſiam ait, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. *Vos dicitis Hieroſolymis eſſe locum, ubi oporteat adorare.* Et alibi dicitur ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. *homines duo aſcendebant in templum ut adorarent: unus Phariſæus, & alter publicanus.* Neque vero erant hac religione ſoluti, qui in diſſitis locis vivebant, queiſque adire non contingebat ſacram urbem. nam & illi, cum Deum adorabant, id quod unum in tali re fieri potuit, ad ædem Hieroſolymitanam ſe convertebant. aliter nefas erat. Daniel quidem certe, Babylone, cum ter in diem genibus flexis ſupplicaret numini, feneſtras cænaculi aperiebat, locabatq; ſe Hieroſolymam verſus. Ipſe Salomo, in ſacro illo carmine, quo conſtructam à ſe pulcherrimi operis molem dedica-

bat, plane futurum ſpopondit, uti poſteri ad templum ſeſe obverterent, quotics aut ab hoſte capti in alias terras abducerentur, aut malis afflictarentur extra patriam. Verba eius luculentiſſima extant in libro primo Regum, in capite octavo Eſt etiam apud Ezechielem infenſus Dei ſermo in eos, qui tergis ſanctuario oppoſitis Oriẽtem adſpiciebant precantes. Quem locum eruditiſſimus Rabbi Iarchi interpretatus eſt perquam feliciter. Porro, templi adyta, præter ſummum ſacerdotum, videbat nemo. Primus Romanorum Cn. Pompeius, cum ex Aſia victrices copias, debellatis in tranſitu Iudæis, templi penetravit intimos receſſus Ex illo tempore vulgatum eſt, inquit Tacitus, *vacuam eſſe ſedem, & inania arcana.* Enimvero tenuerat antea mortaleis opinio, eſſe intus numen aliquod, Apin, Ammonemve, aut Anubin, cuius nomen inter ipſos modo notum pronuntiari apud exteros profanoſq; fas haud eſſet. At poſtquam Pompeius iure victoriæ, adyta reſeravit, palam omnibus factũ eſt, de nihilo eſſe tot ſacra, torque cæremonias, ſiquidem neminem Deum

præcipue colerent. Hoc voluit Cornelius Tacitus : ex cuius sententia illud Lucani est explicandum ?

——— *Et dedita sacris*
Incerti Iudæa Dei.

Ab eadem fama iactatum vulgo in Iudæos est, esse eos nubium & cœli cultores Certe apud Rabbinos, cum decem sint Dei nomina, in eorum numero. השכינה *habitatio* ponitur & המקום *locus*, & השמים *cœlum* Quam ubitata autem illis res esset, jurare per cœlum, non potest ignorare qui divi Matthæi verba legit in capite quinto, ubi istum morem reprehendit servator hominum Messias. Cæterum, non possumus hic assentiri Iosepho Scaligero, viro illustrissimo, cuius admirabilem in omni doctrinæ genere excellentiam iure veneramur. Is, cum apud veteres scriptores crebra sit mentio sectæ cuiusdam cœlicolarum, qui fuere semichristiani Iudæi, de iisdem putat loqui Petronium in Catalectis,

Iudæus licet, & porcinum numen adoret,
Et cœli summas advocet auriculas : &c.

Quod ſecus eſt. pertinet enim non ad hæreſin quandam ſectamve Iudæorum, ſed ad Iudæos cunctos. Neque aliter accipi poteſt id, quod ſubjicitur,

Ni tamen & ſummas præciderit inguinis oras,
Et niſi nudatum ſolverit arte caput,
Exemptus populo, [a] graja migrabit ab urbe,
Et non ieiuna ſabbata lege premet.

Sanè fuit hoc commune convitium, quod ridiculè confinxerunt Romani, ut invidiam facerent Iudæis, quaſi nil præter aërem colerent, qui colere omnium aliarum gentium recuſabant Deos. Sed non tunc primò id factum eſt. Iam enim antea Athenienſes quoque per ſummam malevolentiam, Socratis numina eſſe dixerunt nebulas, & fluida elementa. Omnia, quæ Ariſtophanes in ſcena luſit, nihil niſi vulgi voces fuerunt,

Ὦ δέσποτ' αἰὲν ἀμέτερπτ' ἀὴρ, ὃς
ἔχει τὴν γῆν μετέωρον,
Λαμπρός τ' αἰθὴρ, σεμναί τε θεαὶ

---

[a] *Legendum eſt* ſacrâ. *vel, ut alii,* gratâ *ſed prius malo.*

νεφέλαι ἐφυπτιάζουσαι.

Et mox,

Αὗται γάρ τοι μόναι εἰσὶ θεαὶ, τἄλλα δὲ πάντα ὄτια

Φλύαρος.

Spernebat vir ſapientiſſimus eos Deos, quos colebat civitas ſuperſtitionibus obnoxia, religioni adverſa. Hoc cuncti cives ultum ivêre putido maledicto. Dum iſthæc de Socrate ſcribimus, aliud nobis in mentem incidit, ſed quod magis ad propoſitum noſtrum facit. Proprium & peculiare vitium fuit Athenienſium, laborare multitudine numinum: uſque adeò profectò, uti etiam Iſraëlitarum verum illud & ineffabile numen colerent, ſed neſcientes. Aram enim poſuêre ἀγνώστῳ θεῷ, *ignoto Deo*. De qua re extat narrario in commentariis Actuum Apoſtolicorum, in capite decimo & ſeptimo. Vidit hoc Divus Paulus, & miſeratus eſt. itaque iuvit eorum inſcitiam, & fidenti oratione in medio Areopago ad cives dixit ὃν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. *Quem vos ignorantes colitis, hunc ego vobis annuntio*. Non ſine ratione hoc

dixit Apoſtolus. Etenim, cum appellationes amplius non poterant reperire numinum, quæ colerent, colebant ignotum aliquod quare cum nullus eſſet falſus Deus, cui poſita Athenis non erat ara, reſtabat uti hic unus, qui ἄγνωστος *ignotus* erat, eſſet verus. Nam divo Paulo quidem, qui talem fuiſſe affirmat inſcriptionem magis credimus, quàm Hieronymo, aliiſque, qui de titulo neſcio quid diverſum tradunt. Iudaicæ religioni honorificum teſtimonium Tacitus, etſi aliud agens, dedit cum iſta ſcriberet, *Iudæi mente ſolâ, unumque numen intelligunt, ſummum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum.* Non poterat grandius aliquid homo paganus dixiſſe. Habet hoc ſacratiſſimæ religionis maieſtas. ornamenta ſua etiam ab illis capit, qui contemnũt. Sed id tamen ſæpius factum eſt alia quadam ratione. Caius Agrippæ filius, Iudæam prætervehens, apud Hieroſolymam non ſupplicaverat. Placuit numini, ut hoc, quod adoleſcens ex principe domo deliquerat, tota Roma lueret. quippe inopia, fames, & ſumma annonæ caritas urbem attrivit, itaque

errorem ſuum Octavius agnovit, qui nepotem ſuum Caium collaudaverat. Certè admodum illuſtre pœnitentiæ documentum ab Octavio datum ex Agrippæ regis oratione ad Caligulam colligimus, quam Philo recitat in libro de legatione. Ait ille, ſacrificia Hieroſolymæ quotidie ſupremo Hebræorum Deo facta fuiſſe de pecunia Auguſti. Ita iuſſerat is princeps, qui conſtantiſſimè per omnem vitam averſatus peregrinas cæremonias eſt. Nimis ridiculè faciunt, qui hîc in dubium vocant Agrippæ fidem. Etenim profectò homo Iudæus non impune tuliſſet tam futile mendacium, apud Caium, & in eâ urbe, ubi recens adhuc omnibus hærebat memoria Octavii. Non minus præclarum eſt, quod de Alexandro Magno refert Flavius Ioſephus, in Antiquitatum libro undecimo. Sed non libet nobis omnia recitare. Satius eſt perſequi quæ ſuggerit Tacitus noſter. Inter cætera illud eſt: *Iudæi profanos credunt, qui Deûm imagines mortalibus materiis in ſpecies hominum effingant. Igitur nulla ſimulacra urbibus ſuis, nedum templis ſunt.* Putes Tacitum deditâ operâ Romano

ſuos ſtultitiæ damnare. adeò gravitatem aſſeverat, dum hæc dicit. At in Plinio haud idem ſtudium videas. nam velut favens publico errori illud dixit, *Iudæa gens, contumelia numinum inſignis.* Sunt in libris Mosaicis multa edicta, quibus idolorum vetatur cultus. Ne aurum quidem idolis argentumve auferre fas fuit. Quanquam non poteſt violatæ legis reus videri ſummus rex David, qui capiti ſuo impoſuit coronam Molochi. quippe acceperat à Iethæo Philiſtino & purgatum iam erat vitium rei, quæ dominum mutaverat, ac præda fuerat non hominis Hebræi, ſed alienigenæ. Sæpe infractam Iudæorum admirati virtutem ſumus, quos Romani compellere non potuerunt, uti imaginem reciperent Cæſaris. Subegerat rerum dominus populos non Iudæam modo: ſed Aſiam Africamque: & prolata iam tanti imperij reverentia ad illos quoq; erat, qui alium ſolem, alia ſydera intuebantur. Vna Iudæa aliquid negare auſa victoribus eſt, qui auferre vi, quod non impetrant, ſolent. quippe poteſtas, non modo ſi invitet, ſed etiam ſi ſupplicet, cogit. Primum experimentum tena-

ciſſimi propoſiti datum ſub Tiberio eſt. Sed tunc id modo agebatur, uti in urbe locarentur ſtatuæ. & cito deſtitit præfectus, cum non poterat hoc, uti erat cœptum, pertendere. Mox Cajus etiam inferri templo voluit, & recuſantibus minitatus extrema eſt. Acceſſit tandem numinis cœleſte auxilium, quippe Petronius, qui provinciam tenebat, nuntium de Caij morte multo ante accepit, quam eas literas, quæ tribus menſibus ante ſcriptæ, excidium iubebant ſacræ gentis. Et ſane ſignificaverant hoc Caio Iudæi, malle ſe cum urbe penitus deleri, quam admittere, quod foret contra edictum divinæ legis. Tanta cupido glorioſæ mortis non in proceribus modo, ſed in plebe quoque, atque in mulierum apparuit lequiore ſexu.

CAPVT VII.

De vatibus, deque divino afflatu. De Elia. An vates furore correpti, & mentis impotes fuerint, cum futura canerent? Montani dogma, & mulierculæ fanaticæ, quas inſtruxit ille De Delphicis vatibus, deque impoſtura, & artibus,

Digitized by Googl

artibus, quæ illis in uſu. Ficta cum numine colloquia. Hæreticorum veteres doli: & de Valente Arrianorum duce. De Eſaia, deque Ieremia. Iudæorum veſana opinio, Danielem vatibus non eſſe annumerandum. Inutilis aliorum contentio ſuper ea re. Cratetis affectata pauperies. Eliæ & Ioannis Baptiſtæ comparatio.

DVabus rebus, ante Meſſiæ adventum, ad recta compellabatur ſacer populus; legum ſanctionibus, & oraculorum terrore. Itaque potiſſimam ſacri codicis partem cum edicta Moſaica, tum vatum ſcripta occupavere. In divi Lucæ Evangelio dicitur diviti cuidam purpurato, *Habent Moſen & Prophetas, illos audiant.* Ac de legibus quidem antea diſſertatio nobis fuit. nunc poſtulare res ipſa videtur, uti etiam de vatibus aliquid dicamus. Vates ij erant, qui iram numinis peccanti populo denuntiarent; quique miracula ederent & futuros rerum prędicerent eventus. Inter vates inſigniter eluxit ſanctitas & celſa quædam virtus Eliæ, qui, uti Deum totum admitteret, hominem exuerat:

leſcerent, & caducæ ſortis ſuæ fierent immemores. quicquid leve atque inane in animis eſt, inter res tantas atque tam inuſitatas, ſeſe extollit. Cæterum neutiquam eſt exiſtimandum, fuiſſe vatum mentem extra ſe raptam, plane uti impos ſui eſſet, atque ut ipſi ea neſcirent, quæ loquerentur. *Spiritus vatum, ipſis ſubiectus eſt*, ait divus Paulus. quod ſecus eſſet, ſi frænos morderet, & rectorem ſuum raperet, ferretq; extra rerum terminos. Celebre eſt illud Meſſiæ, *Multi vates cupierunt videre quæ videtis, & non audierunt.* Sane deſiderare non potuiſſent, quæ penitus ignorabant. Res quidem præſentes oculis cernuntur: quod illis non contigit. at futuras mente intuiti ſunt. Ioannem omnibus prophetis maiorem ideo prædicavit Lucas, quod, quem cæteri venturum cognovere, ille digito monſtravit coram, dixitque, *His eſt*. Hoc unum diſcrimen eſt. non ecſtaſis in illis, non animorum alienatio raptuſve fuit. Montani delirium olim hoc fuit, quod ille obtrudere mortalibus nitebatur, uti fraudibus ſuis nubem objiceret. Maximillam enim & Priſcam, mulierculas inſanas

næ ſortes, & alia de hoc genere. Atque in eundem ordinem igitur adſcribimus Montani inſanas fœminas. Fuere hæreticis nimium uſitatæ iſtiuſmodi artes. Qui opinionum fingunt portenta, nunquam illis bene procedit inceptum, niſi advocetur ex machina Deus. Arrianorum dux Valens, poſtquam perſuaſerat Conſtantio, fuiſſe ſibi cum angelo ſermonem, altius dehinc ſemet extulit, principiſque abuſus ſimplicitate ad ſua libita eſt. Sed faceſſant illi. non enim id nunc agebamus. Inter eos vates, qui de Meſſia ſcripſere, perquam diſertus eſt Eſaias. oratio eius erudita ubique, & majeſtatis plena, facile oſtendit, qua eſſet natus origine. Vir enim nobiliſſimus, & principum conſanguinitate clarus, artes omnes ſcientiaſque didicerat, quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur. Liber autem eius non tam vaticinia continere, quam Euangelia videtur. Res eſſe pridem geſtas, non futuras, putes. Ieremiæ omnis maieſtas poſita in verborum neglectu eſt. adeo illum decet ruſtica dictio. multa ille effatus in Aſſyrios eſt, quos identidem per columbam deſignavit. quippe fuc-

rat hoc Semiramidis אות דגל *ſymbolũ*, uti erudite cenſuit autor Iudæus, cuius liber עניים מאור extat hodie. Cæterũ, vaticinandi virtute nemo præ Daniele eſt. docet enim quo tempore ſit vẽturus Meſſias, & regum ediſſerit ſequentium ſeriem, annoſque numerat; &, ne quid deſit, etiam prænuntia addit ſigna. Quæ omnia eiuſmodi ſunt, uti Porphyrius, cui ſtudium fuit iſthæc eludere, neſciverit quo ſe verteret quippe arguebat eum manifeſta rerum fides. igitur ad calumniandum redactus eſt. quod ipſum adeo frigide fecit, uti cordatis hominib⁹ gravedinem moverit & tuſſim. Defricãda hic nobis pauliſper Iudæorum inſulſitas eſt. Prodidit iam olim ſãctiſſimus Hieronymus, Danielem ab illis non inter vates, ſed hagiographos poni. Mea ſic eſt ratio, & ſic animum induco meum, eſſe hoc ab illis perquam inepte factum; ſiquidem hercle tot & tam illuſtria ſunt illius viri vaticicinia. Et nuper quidem hæc res diſceptandi cauſam dedit viris duobus hac ætate eruditiſſimis, eum vatem unus eſſe, alter haud ſic ſenſiſſe Iudæos aſſereret. Quæ profecto contentio non eſt tanti. Ego, non quid

Digitized by Google

fecerit olim verſana gens verporum, ſed quam recte fecerit, id vero exquirendum arbitror. Quid autem affertur tandem, cur hoc laudemus? Ratio quidem aut cauſa nunquam à Iudæis expoſita eſt. aut, ſi eſt, legiſſe me non memini nunc. At divinatur tamen, & coniectura fit, ut in re crepera. Nempe, audio, quia in aula atque in regum cultu ætatem egit: quia politicus fuit, & vatem profeſſus non eſt. Atqui nec profeſſus hagiographum eſt. Et cur igitur illum hagiographis adſcripſere? Vtique hoc friget. Iam vero, quæ res vetet eundem amicitia principum florere, & simul vatem agere, nondum intelligo. Ipſi Rabbini, Iudæorum columina, vulgo illud aiunt, שאין הנבואה שורה אלא על אדם עשיר *Prophetiam non recubare niſi ſuper divitem.* itaque ſuo ſe gladio confodiunt. & nos ſcimus, Davidem olim, alioſque, qui ſummum imperium tenerent, res futuras ſacro afflatu cecinisſe. Miſeros vero vates, ſi nominis huius honorem nemo tulit, niſi qui cum baculo aut pera ambularet. Apud Ariſtotelem Crates, ambitioſus ſapientiæ affectator, paupertate & ſordibus

gloriatur illis verbis, ἐκ οἶδα, πήρη δύναμιν ἤλίκλω ἔχει, δέρμων τε χοίνιξ. *habet nescio quam vim pera, & lupinorum modius.* mendose profecto, me iudice. etsi ille veritus est peram quoque illam carmine celebrare, flexis leviter ad eam rem versibus Homericis, quibus nobilitata Creta est,

Πήρη τις χαῖ ὄζι μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ,
Καλὴ καὶ πίειρα, πεπύθυτος, ἐδ' ἐὶν ἔχουσα.

Pera est tellus quaedam in medio nigri fumi sita,
Pulcra, pinguisque, & undique madida, sed nihil habens.

Scilicet, quasi illuvies sapientiam gigneret, aut bonam mentem. pluris erat una Creta, quam ter mille peræ. Sed nobis fas haud est inter seria iocari. Illud iteramus, solennia deliraſſe Iudæos, cum Danielem ex eo ordine eximerent, quem ille maxime honestat. Nunc ad propositum revertamur. Vaticinatus est Daniel in exilio Babylonico, quemadmodum & Zacharias, Aggæusque, &, qui postremo hos sequitur, Malachias,

Qui viri ubi deceſſere, omnino vaticinandi illa vis apud Iudæos ceſſavit. donec tandem Ioannes Baptiſtes prodiit, qui Malachiæ longo ſed intervallo proximus fuit. Is ſimul & vatum ultimus extitit, & evangeliſantium primus. Vatem certe fuiſſe, ſignificatum eſt verbis cantici, quod apud Lucam pater grandius ore mortali ſonat, καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ. προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου, ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ. *Tu vero, fili, prophetæ altiſſimi vocaberis. Eris enim Domini anteambulo, uti viam illi pares.* Extat Malachiæ oraculum in hæc verba editum, *Mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Iehova maximus & venerandus.* Eliam illum optimus oraculorum interpres Meſſias non eſſe alium, niſi Ioannem indicavit. Eſt autem alteri alterius nomen commodatum à vate, propter ſummam, quæ inter utroſque eſt, ſimilitudinem. Cinctura & veſtis eadem fuit. Ieſabelem ille, hic Herodiadem offenderat libertate increpationis. Vaſta ambo & inculta loca, procul à mortalium prophana multitu-

dine, habitavere: plane uti profectum ab illis videatur pium & laudabile veterum Eremitarum propositum. Adde, quod idem numinis afflatus, & eodem pacto utrumque inflammavit. Neque illud vane dictum ab angelo est, *in virtute Eliæ venturum*. Messias quidem, cum in monte quodam, discipulis coram, in cœlestem quendam habitum se indueret, Eliam ad familiarem sermonem adhibuit. id quod apprime glorioſum fuit. cæterum, qui Ioanni datus ab eodem honos est, haud minor erat. negat enim quenquam hominem natum esse, qui eum antecelleret. Ita ille acerrimus rerum iudex luculentum dedit testimonium ei homini, qui natus erat quidem omnium ultimus, sed tamen vaticinari ante cœperat, quam natus esset: qui integritatis exemplar fuit, totus innoxius, totus sacer: denique, cuius apud sepulcrum Paula, fœmina sanctissima, vidit quondam dæmones cruciari. Hieronymo enim, qui illud indubitanter affirmat, haud derogandæ fides est.

Digitized by Google

CAPVT VIII.

De Cabala, ſive, de lege, quæ ſcriptis mandata non eſt. Quo pacto reſecandi ſint nodi, qui in locis parallelis latent. Quam ſobrie utendum ſit anagogis & myſtica interpretatione. De Iudæis Karraitis, quorum factio præ cæteris eordata eſt, & fugitans ineptiarum. De opibus eorum.

LEgem Iudæi duplicem habent. quarum altera ſcriptis mandata, altera autem verbis duntaxat edita quondam eſt. Et de ea quidem quæ ſcripta eſt, pauca quædam quæ offerebant ſeſe nobis antea, retulimus. Supereſt Lex altera, hoc eſt, Cabala, ſive ea doctrina, quæ licet à ſummo numine tradita ſit; tamen in tabulas relata non eſt, ob hanc cauſam uti plebs Iudaica, quæ tunc adhuc rudimentorum decurrebat ſpatia, arcanos ſacrorum voluminum ſenſus admiraretur potius, quàm intelligeret. Didicerat Moſes myſtica quædam legis interpretamenta, dum in monte Choreb ſermonem cum Deo ſereret. Hæc poſt

illum aliis data commissaque fuêre, qui Spiritu sacro agebantur. Absit enim, uti nunc Cabalam appellem putida quædam deliria, & nugas plus quàm aniles, cavse expositiones, quas ante Christi ævum, & diu post illud Iudæorum magistri quidam, febriculosi mortales, ceu mysteria alij aliis tradidere. Longè hoc aliud est. Ego veram Cabalam appello, mysticum intellectum earum rerum, quæ in sacris libris latent. Is intellectus, cum antea penes vates fuisset, sed non vulgandus mortalium seculis, tandem divino munere Apostolis & Evangeliorum conscriptoribus est, uti, quod diu latuerat, publica voce illorum proderetur universis. Itaque Cabalam, non cum vulgo eam dico, quam alij aliis tradidere, sed quam cœlitus acceperunt viri sancti. est enim קבלה *acceptio*. Divus Paulus, qui ad pedes Gamalielis sederat, eaque didicerat omnia, propter quæ superbirent Iudæorum eruditissimi, tunc demum Rabbinicam didicit Cabalam; cum iam Apostolus factus, didicerat veram, nesciebat enim antea, τὸν νόμον πνευματικὸν, *legem spiritualem esse*. Danda

eſt mihi pauliſper opera, uti hęc manifeſta ſint. In Numerorum libro quædam de principibus & ducibus, deque tribunis & centurionibus referuntur. Ea narratio hiſtorica eſt. neque aliter tunc eam accepere Hebræi. At D. Paulus ſublimiore ſenſu illa verba intellexit, &, quod illis ineſt ſecretum, publicavit, cum ad Epheſios ſcriberet, *eſſe in cœlis principatus, eſſe dominationes, eſſe poteſtates atque virtutes, & alia miniſteriorum vocabula.* Etenim nefas ſit, Paulum, quia ſacra volumina accurate, quiſquam alius, perlegerat, quidquam dixiſſe, quod in illis ſcriptum non extaret. Non vereamur nos hic Hieronymum ſequi, qui planè ſic opinatus eſt. Verum, age; proferamus alia quædam, quæ pluris ſint. Certè illud confutari non poteſt, quod iam dicam. In Deuteronomii capite triceſimo, ſapientiſſimus legiſlator Moſes, extrema oratione, qua populum allocutus eſt, ſic inquit, *Præceptum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non eſt occultum à te, neque longinquum. non eſt in cœlis, ut dicas, quis aſcendet nobis in cœlum, & capiet illud nobis? neque eſt trans mare, ut dicas, quis tranſibit mare, & accipiet illud? pro-*

pinquum eſt tibi verbum hoc valde, in ore tuo & in animo tuo: ut facias illud. Nempe hoc ait, non eſſe Hebræis longe eundum, ut ſciſcitentur numinis voluntatem, quippe in medio eorum eſſe legem. Hæc omnia Divus Paulus in Epiſtola, quæ ad Romanos ſcripta eſt, in capite decimo, aliovorſum traxit, & de Euangelio interpretatus eſt. Ac primo quidem ſpectavit verba Moſis, quæ in Leviticí capite decimo & octavo extant. (*In epiſt. ad Rom. cap.* 10. *v.* 5.) Itaque ait, *Moſes deſcribit juſtitiam, quæ eſt ex lege, quod, qui præſtiterit ea, vivet per illa.* Hic ſimplici ſenſu verba legiſlatoris accipit, uti ſonant. Subiicit deinde alia eiuſdē verba ex Deuteronomio, non præter mentem quidem eius, ſed longetamen aliter, quam intellecta non dicam ab Hebræis, ſed à cunctis mortalibus fuerant uſque in illum diem (*Ad Hebr. cap.* 10. *veſ.* 6) *At, quæ ex fide eſt, juſtitia, ita dicit: ne dixeris, quis aſcendet in cœlum, aut deſcendet in abyſſum? prope te enim verbum eſt in ore tuo, & in corde tuo. Hoc eſt verbum illud fidei, quod prædicamus.* Valde errant, qui hic nihil niſi quandam eſſe verborum alluſio-

nem arbitrantur. Duplicem enim esse justitiam Apostolus, autore Mose, ait, alteram ex operibus, alteram ex fide. Vnum testimonium legislatoris citat, על משמעו, *uti sonat*: alterum Cabalice, על מדרשו, hoc est, ex sensu quidem Mosis, sed mystico, nam postquam verba eius retulit, addit, *Ad Rom. cap. 10 v. 8. Hoc est verbum illud fidei, quod prædicamus.* Nos huiusmodi expositionis modum etsi non intelligimus, tamen, quia à spiritu Dei est, rectum esse credimus & verum. Etiam in verbis, quæ extant in capite secundo Geneseos, agnoscimus Cabalam. Quod enim ibi dicitur, *relinquet homo patrem matremque, & adhærebit uxori*, ex illo ignotum mortalibus sacramentum revelat idem Apostolus, in capite quinto Epistolæ ad Ephesios: *Mysterium hoc magnum est: loquor autem de Christo & de Ecclesia.* Plura eiusmodi in illo luculento scripto sunt. est enim profecto Epistola ad Ephesios plena mysticis atque abditis sensibus. id illi singulare contigit. Cæterum haud credendum est, Cabalæ esse locum in solis legum libris. Latius enim ea respatiet. Quidquid fatidici vatum libri, quicquid

ctum esse id, quod olim prædixerat vates, *Ex Ægypto vocavi filium meum.* Atqui Hoseas, quidquid se vertant fatigantq; eruditi quidam interpretes, non de Messia, sed de populo Israëlitico locutus illic est, quem eduxit ex Ægypto quondam Deus, quemque filium suum non semel alibi, & primogenitum appellat. Itaque expositio, quæ apud Matthæum est, tota est mystica & Cabalica. neque aliter profecto existimãdum est, nisi vim facere apertæ orationi, aut fingere ipsi nobis quasdam chimæras volumus. Nihil nobis facilius esset, quã illud multis argumentis evincere. Sed breves esse laboramus. Profecto, nulla res omnibus cordatis viris plus negotij facessit, quam recta interpretatio testimoniorum; quæ ex lege & vatum ex libris in sua scripta transtulere Apostoli. quippe multa aliena videntur atque omnino usurpata præter mentem Mosis atque vatum. quæ qui defendere alia via, quam ista, studeant, frustra sunt. Et tamen haud ignave iam ante à præclaris viris elaboratum est, uti consonare omnia & quiddam habere convenientiæ inter se atque similitudinis

viderentur. Sed pace eorum dixerim, non explevere nobis animum. Nam qui hæc nihil niſi alluſiones eſſe quaſdam volunt, næ illi haud intelligunt ſe nimis frigide excuſare Apoſtolos. Cur enim citant Moſis & vatum verba? nempe, ſi verum amamus, ob hanc cauſam, uti fidem faciant ſuis ſcriptis. At quam fidem facient, ſi mala fide uſurpent authorum dicta? denique, ſi ſenſum eorum aut torqueant, aut, quod plus eſt, pervertant? Adde, quod ipſi profitentur plerumque, ſe illos teſtes citare, &, factum eſſe illud, quod illi quondam vaticinati erant. Bene atque in tempore iam ante dixi, clauſum uſque in eam diem fuiſſe ſacræ ſcripturæ librum, cuius ſignacula ſolvit leo ille de tribu Iuda: Hoc iterandum fuit. Scitum eſt iſtud, *δὶς γὰρ πρὸς τὸ καλὸν, bis enim ut repetatur quod pulchrum eſt.* Enimvero, leo ille, Meſſias eſt, qui divina vi atque quadam inſpiratione Apoſtolis dedit myſticum intellectum earum rerum, quas nemo quiſquam aſſecutus fuerat. Nos ea, ad quæ mens noſtra imbecilla haud aſcendit, ſola admiratione veneremur: &, quoties cauſas rationeſ-

que iſtiuſmodi probationum non cernimus, dicamus, Cabalam eſſe, non illam ineptam Iudæorum, ſed hanc, cuius author Deus eſt. Hoc unum aſylum ſupereſt, ad quod confugere licet. Decus, nodos video inextricabiles, & implexa ænigmata, quæ diſſolvere haud opis eſt noſtræ. ſed nec in alio copiam eſſe eam ingenij vim opinamur. Diximus de myſtica interpretatione, quod ſentiebamus. ſed addimus, haud promiſcuam eam eſſe, nec plurium, ſed ſtare ſuis finibus ſtat ea, inquam, intra Apoſtolos & Evangeliorum ſcriptores, quorum ſunt commentationes θεόπνευστοι. Nam quod poſtea ſancti Eccleſiæ antiſtes idem illud imitati ſunt, alia res eſt. nullum enim eorum inventum probare cogimur, niſi probe nobis eius intellecta ratio ſit. Ad Cabalæ divinitatem opus eſt, uti in hominis pectus vis cœleſtis deſcendat. Non poteſt res tanta ſtare ſine numine. Origenes, maximus ſane vir in anagogis tantum ſibi permiſit, uti modum exceſſerit, neutiquam verecunde. at Auguſtinus & Hieronymus pudentiores fuere. quare, ut nulla eorum commenta authoritatem obtinent

ſacram ita ſunt pleraque tamen pulcherrima. Vel illud Hieronymi quam luculentum eſt, quod ideo referam, quia ad legis arcana, de quibus diximus hactenus, pertinet. Diſſerit ſuper Matthęi verbis, quæ ſunt in capite viceſimo & ſeptimo, *Velum templi ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo uſque deorſum. Iuxta anagogen dicendum eſt*, inquit, *quod inclamante Ieſu & emittente ſpiritum, velum templi ſciſſum ſit, & omnia legis revelata ſint myſteria, ut, quæ prius recondita tenebantur, univerſis gentibus proderentur. In duas autem partes, in vetus & novum teſtamentum: & à ſummo uſque deorſum: ab initio mundi, quando homo conditus eſt, & reliqua, quæ facta in medio, ſacra narrat hiſtoria uſque ad conſummationem mundi. Et quærendum, quod velum templi ſciſſum ſit, exterius, an interius? Mihi videtur in paſſione domini illud velum eſſe conſciſſum, quod in tabernaculo & in templo foris poſitum fuerat, & appellabatur exterius: quia nunc ex parte videmus, & ex parte cognoſcimus. Cum autem venerit quod perfectum eſt, ut omnia, quæ nunc nobis abſcondita ſunt, domus Dei ſacramenta videamus.*

Digitized by Google

Hæc & erudita ſunt, & pie excogitata. Sane pleraque de hoc genere, quæ priſci Patres ſcripſere, plus genij habent, quam Iudæorum argutiæ. qui tamen homines, plurima cum habeant eruditionis præſidia, nihil intentatum reliquerunt. Nimium ineptiunt plerique, qui inter eos interpretati legem ſunt, ſupercilioſi magiſtri, qui errores erroribus tegunt, ne perpluant, & diſcipulos ſuos magna mercede unum hoc docent, *Nihil ſapere.* Qui plurimos ſui ſimiles, hoc eſt, putitidos & nugatores effecerint, ij primas tenent, & nomine admodum inſolenti ſeſe appellitant מרביצי תורה, quaſi tu barbare dixeris, *Qui efficiunt uti lex recubet*, hoc eſt, quieſcat inter eos, & ſedem habeat in ſola gente Iudaica. Eſt tamen eorum factio quædam cordatior. ij ſunt Karraitæ, qui ſpretis hominum placitis Talmudica præcepta pro nugamentis habent, & nihil admittunt, niſi ſacri codicis contextum. Sed id hominum genus cæteris Iudæis inviſiſſimum eſt. Itaque cum ſint oppido pauci, ſed ad unum omnes ditiſſimi, filias ſuas cum dote ſumma vix dare nuptum queunt. Hoc, quia ab aliis proditum

iam eſt, non referrem, niſi perſæpe nobis moviſſet riſum. Profecto uſque adeo bonam mentem eiuravere putidiſſimi mortalium, uti malent pecuniam, rerum reginam, ſpernere, quam ſocerum habere non ineptientem.

CAPVT. IX.

Quid de Meſſia perceptum cognitumve habuerint Hebræi in veteri Eccleſia. Tota res illa diligentius excuſſa. Quam prauo more omnia ad artem & ad formulas adſtringantur.

IN ſuperioribus libris, cum Iudæos, poſt Meſſiæ adventum, ſpretos poſthabitoſque à numine diceremus, demonſtravimus cauſam eius rei fuiſſe ſummam illorum incredulitatem. Et ſane quæ potuit eſſe deſperatior pervertitas, quam quod oculis ipſi ſuis, ſuisque auribus fidem haud habuerint, cum aderant iam non rerum teſtimonia ſignaque, ſed res ipſæ? Vtique hoc vindicandum vltricibus pœnis fuit, Nunc libet nobis poſtliminio regredi in ea tempora, quibus Meſſiæ beneficia

per imagines modo figuraſque, atque per vatum prædictiones ſignificata quondam Hebræis ſunt. Enimvero, cũ inſint in oraculis arcani ſenſus, cumque oppido arduum ſit mortalibus res futuras, nedum earum umbras, intelligere, diú illud inter homines eruditiſſimos diſceptatum eſt, quid de ſummo ſalutis auſpice ſperaverit olim crediderit ve antiquior illa Hebræorũ natio? Habet ea res magnum momentum ad rectam interpretationem totius ſacri codicis. adeo late patet illius ambitus. eſt enim ubi Divus Paulus quædam diverſa dicere videtur. atque eadem eſt velut diſcrepantiæ ſpecies in aliorum ſcriptis. Itaque excutienda hæc nobis ſunt, haud ſane in tranſcurſu. Iuvat enim interdum philologorum ſpatia relinquere, & in his conſiſtere, quæ ſunt ſublimioris contemplationis. Eatur, quo nos rerum magnitudo vocat. Niſi ſemel ſtatuerimus, quod conſilium in illis ſequamur, ſemper æſtuabimus. Dignus hic vindice nodus eſt. Et opiniones quidem aliorum non percenſebimus poſitæ enim in magna varietate ſunt, & præterea, nemo dixit quod

penitus placeret. Nos nihil cuiquam detrahentes, mediam quandam ſecuti rationem, patenti via pergemus ad verum. Ac primo quidem de patriarchis deque vatibus dicamus, quos animi ſui fiduciam in Meſſia poſuiſſe, ſcientiamque habuiſſe ſummi myſterij, utique ſcimus pro certo. Tantæ rei cognitio, quoddam beneficium ſingulare fuit, quod numinis quidem favor illis tribuerat, ſed omnibus haud ex æquo. Minus enim clare hoc quidam ſciverunt, etſi ſciverunt tamen. Inter omnes, qui per illa tempora vixere, nemo fuit quiſquam, qui plus crediderit, quam Abramus Itaque de illo perquam magnifice ait iſtud ſervator hominum, *Abraham pater veſter geſtivit ut videret diem iſtum meum: & vidit, ac gaviſus eſt.* Quid poteſt pulchrius excogitari! Agitabat ille animo omnia magna atque excelſa: ſed munimenta non habebat, quibus inſiſteret. orbitas enim eius, quia ſine liberis erat, ſpernebatur. Id angebat viri animum. Audivit vota eius propitius Deus, & progeniem illi pollicitus eſt, quæ late regnaret. at ille ſtatim hinc altius aliquid meditatus eſt, & fore

& fore intellexit uti ex se Messias oriretur. ita enim divus Paulus (*Ad Galat. cap. 3. vers.* 16.) interpretatur, *Abrahamo dictæ sunt promissiones, & semini eius. Non dicit, Et seminibus, ut de multis: sed ut de uno, Et semini tuo, qui est Christus.* In eodem ordine Iacobum, Davidem, atque alios quosdam, sed paucos, locamus. Quæ cæteris contigit eiusdem rei cognitio, obscurior fuit idq; significatum est illo Messiæ dicto, quod antea quoque citavimus, *Multi vates & iusti cupiverunt videre, quæ videtis, & non viderunt:* Vtique, quem venturum sciebant, cernere desiderabant. Hæc fides illorum fuit. Desideravit & Abrahamus. Hoc inter eos commune erat. At diversitas in eo est, quod vidit ille, quæ videre cæteris haud datum est. *Abraham cupiit videre, & vidit, lætatusque est* Hæc Abrami felicitas profecto non vatum modo, sed angelorum quoque excessit sortem. De qua re nos certos facit divi Petri illa hæc oratio (*In* 1. *epist. cap.* 1. ℣. 10) *De qua salute inquisiverunt prophetæ, scrutantes in quod vel quale tempus prænuntius ille, qui in ipsis erat, spiritus Christi, declararet even-*

Digitized by Google

turas Christo perpessiones, & gloriam illas consecuturam. quibus patefactum est, eos non sibi, sed nobis ea administrare, quæ nunc annuntiata sunt vobis, in quæ desiderant angeli introspicere. De his, qui sanctæ gentis capita fuere, quique futura vaticinati sunt, ita habendum est, uti diximus. Atque id neutiquam obscurum est. At multitudinem & vulgus piorum si cogites, iam exquisitiore opus oratione est, uti expedias quid crediderint. Nobis haud committendum est, uti ullo pacto sequi videamur quosdam delirantium sectarum duces, homines vanissimos & spiritu vertiginis actos, quorum opinio est, non esse Iudęorum plebem transmissam in eum rerum statum, in quem pios cunctos vindicavit Messiæ virtus. Plane enim contra sentimus. Certum est, indubitatumque, quod Apostolus ait Hebræis suis, in cap. 9. *ob id novi fœderis mediator est, ut morte intercedente in redemptionem earum prævaricationum, quæ fuerant sub priore testamento, promissam æternam hæreditatem acciperent, qui vocati erant.* Enimvero ait expiatum esse, quod ante deliquerãt Iudæi. Neque alio pertinet, quod scribi-

Digitized by Google

tur ad Galatas, in cap. 3. *Antequam veniſſet fides, ſub legis præſidio tenebamur, concluſi in eam fidem, quæ erat reuelanda.* Hæc negare, id vero eſſet ad ſummum vecordiæ veniſſe. Non ſumus tam imprudentes. Scimus illis obtigiſſe cœleſtia bona. Sed de fide eorum, diſpiciendum amplius eſt. Age igitur, primo conſideremus, an non potuerint illis hæc omnia obtingere etiam ſine ſacra fide? Mox, ubi hoc palam fuerit, reliquum erit, uti &, fuiſſe in illis aliquam fidem, & cuiuſmodi ea fuerit, oſtendamus. De priori capite ſic ſtatuimus; etiamſi multitudo nihil cognitum perceptumve habuiſſet de Meſſia, nihilo tamen minus cœleſtem beatitudinem dari illis potuiſſe propter patriarchas, qui Meſſiam mente intuiti ſunt, & fœderis hanc promiſſionem accepere à numine, *Ero Deus veſter & poſteritatis veſtræ.* Hinc perſæpe Iſraëlitæ in ſacro codice, cum veniam ab irato Deo, & inſuper magna impetrant beneficia, cœleſti voce monentur, uti hoc totum acceptum ferant maioribus ſuis, Abramo, Iſaco, Iacobo. Creber ille ſermo eſt in Pẽtateucho, & in vatum ſcriptis. Porro

fœderis illius, quod cum patriarchis ſancitum diximus, ſponſor Meſſias fuit, qui ob eam cauſam à vate appellatur *angelus fœderis*. Quare, quod ſi multitudini Iſraëlitarum data ſic ſalus eſſet, propter Meſſiam data eſſet, profuiſſetq; hoc illis, quod maiores eorum tantis promiſſis quondam habuerant fidem. Et vero, qui hoc diceret, nihil faceret inſolenter, ſiquidem etiam bene eſſe infantibus illis exiſtimamus, quorum naſcentia fata mors abrumpit in vitæ limine. valet enim illis ad ſalutem pietas parentum, uſque adeo certe, uti divus Paulus dicat, liberos, qui nati ex altero parente impio ſunt, ſanctos tamen eſſe propter alterius fidem. Locus eſt in 1. epiſt. ad Corinth. cap. 7. *Maritus incredulus ſanctificatus eſt in uxore, & uxor incredula ſanctificata eſt in viro. alioqui certe liberi veſtri impuri eſſent. nunc autem, ſancti ſunt.* Non ignoro equidem, extare ſcripta graviſſimorũ hominum, qui in infantibus, uti captus eorum eſt, ineſſe quandam ſaciæ fidei vim tradũt. Sed hoc tam fatuum eſt, ut flagris caſtigari dignum ſit. Apoſtoli enim vox eſt, (*ad Rom.* 10. ℣. 17.) ὄθε ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς,

ex auditione fidem esse. addamus nos, *etiam ab assensu.* Agant vero illi quorum est istud delirium, & memoriam pueritiæ suæ, quoad possunt, repetant ultimam. Sane haud dicent se vel illo tempore, cum inter æquales primulum ludere inciperent, quicquam magnopere compertum habuisse de summo religionis mysterio. aut, si dixerint, tum vero mihi incedant cum manicata tunica. Ita decet profecto. nam ab incunabulis sapiunt. Cæterum, haud abs re est, quod Israëlitas cum infantibus composui. Causa enim, cur numinis iussu in Arabum desertis per Mosen lata lex, sit, hæc fuit, uti religionum ritus quidam cæremoniæque extarent, iisque se elementis infans solaretur populus, donec in terras veniisset promissus maioribus ipsorum Messias. Præclare divus Paulus ad Galatas ait in hunc modum: *Lex transgressionum gratia addita est, usquedum veniisset semen illud, cui facta est promissio.* Et paulo post: *Lex nos, velut pueros, manu duxit ad Christum.* Sed apertissime, in cap. 4: *Nos, cum essemus infantes, sub elementis mundi eramus in servitutem redacti.* Ea elementa ibidem

infirma & egena appellantur, quæ relinquere, & ſolidam veramque doctrinam capeſſere iuſſi ſunt mortales, cum Meſſias veniſſet. quippe ſcriptum alibi eſt, *Mortui cum Chriſto eſtis & defuncti elementis mundi.* Quare, qui hodie ſuperſunt Iudæi, non amplius pueri ſunt, nec ſub pedagogo vivunt. Atque adeo, non pertinent nunc ad eos illa beneficia, quæ olim rudi infantique plebi propter maiores dari potuiſſe diximus. Venit enim ille dies, qui virile quiddam atque conſummatum ab illis requirit. Ex his, quæ retulimus, conſtat, fœdus olim duplex fuiſſe. Alterum cum patriarchis factum eſt, idque ſancivit Deus promiſſionibus, quæ de Meſſia ſunt. Hinc illa ſunt in epiſtola ad Galat. cap. 3. verſ. 16. & 17. *Abrahamo dicta ſunt promiſſiones pactionem autem confirmatam ante à Deo reſpectu Chriſti. Lex poſt annos 430. lata non facit irritam, ut aboleat promiſſionem.* Et in commentariis Actuum Apoſtolicorum dicitur, *Nos vobis, lata portantes, annuntiamus eam promiſſionem, quæ facta Patribus eſt.* Alterum fœdus cum multitudine pepigit Deus, ſanxitque legiſlatione. In eo fœdere pariter, uti in

priore, promiſſiones quaſdam fecit Deus, ſed earum rerum, quas ideo deſperabat populus, quia vivere ex legis præſcripto non poterat. Conanti enim officiebat naturæ infirmitas. Itaq; quod ſcriptor Epiſtolæ ad Hebræos ait in capite octavo, *Chriſtus excellentius miniſterium ſortitus eſt, quo præſtantioris eſt fœderis interceſſor, quod præſtantioribus promiſſis ſancitum eſt*: ſane illic novi teſtamenti pactio non componitur cum fœdere, quod datum patriarchis eſt, ſed cum eo, quod diu poſtea ſancitum lege eſt. Locus ille obſcuriſſimus eſt, & niſi commode ſic, uti iam ſubjiciemus, explicetur, tenebras offundet ſacræ ſcripturæ. Enimvero ita res eſt. Novi teſtamenti tabulæ haud promittunt res meliores, quam olim promiſſæ patriarchis fuere, neque *novum* dicitur teſtamentum, quaſi veterem pactionem cum Abrahamo factam abroget, ſed quia illius vi abolerur alterum illud fœdus, quod ccccxxx annis poſt priorem pactionem ſancitum legibus eſt, in quo promiſſiones quidem fiunt populo, ſed quas *deteriores* appellat Apoſtolus, quia conditionem illis adiecerat legiſlator,

quam prestare nemo poterat *Qui fecerit ea, viuet in eis*. At de Abrahamo, cui in priore pactione promissus Messias est, ait sacer spiritus in Genesi, *Credidit, & iustus habitus est*. Hæc cum hunc in modum de priori illo capite dici perquam probabiliter possint, pergamus ad alterum, probemusq; fuisse olim quandam fidei vim in multitudine piorũ. Ac primo quidem, quæ in universum vulgus Israëlitarum credere necesse habuit, ea ferme istiusmodi sunt; Dei virtute res posse maximas & admirandas perfici; certa esse illius promissa: colendum illum non vultu & fronte, quibus simulatio facillime sustinetur, sed animi obsequio: eam gloriam, eas opes esse pulcherrimas. Plura eius generis referri queunt, cum eius rei multæ sint magnæque affinitates. Sed nos nullis terminis eam circumscribimus. Ridicula superstitio est, de definitionibus semper sollicitum esse. Quædam enim haud recte limitantur. Ita rerum indoles fert. Profecto doctores umbratici, qui omnia in formulas includunt, sæpe in arctum desiliunt, unde pedem referre haud sinit pudor, & incepti lex. Hinc discordia,

Digitized by Google

iræque, & nulla modeſtia contentionis. Apoſtoli & Evangeliorum ſcriptores, ſi brevi uſura lucis ad mortalium cœtus redirent, mirarentur ad libros ſuos interpretandos tot eſſe analyſes methodoſque, & ex ſophiſtarum nugis tot inſanas moles convectatas. Divina quædam res eſt in eorum ſcriptis. horrida illa ſimplicitas, quam olim tanto quiſque felicius ſecutus eſt hercle, quanto propius tempora illorum attigit. Nunc, in hoc mundi ſenio, poſtquam intra famelicæ artis ſpatia ſtetimus, levibus atque inanibus præceptis effectum eſt, uti corpus divinæ ſapientiæ enervaretur & caderet. Sed non eſt hic nobis declamandum. Ad fiduciam illam, quam in univerſum ponere in Dei virtute promiſſionibuſque debuit gens Iſraëlitica, pertinent verba diſertiſſima Divi Pauli in epiſtola ad Hebræos, aut quocunque nomine appellandus is author eſt, qui epiſtolam ſcripſit ad Hebræos, cap. 4. ℣. 2. *Nobis evangelizatum eſt, ſicut & illis. Sed non profuit illis auditus ſermo: quippe qui fide contemperatus non fuerit apud eos, qui audierant.* Oratione uſus eſt haud admodum adſtricta. Nam, ſi

veteres Iſraëlitas ſpectes, Evangeliſmũ appellat, promiſſionem quietarum ſedium, quas in Cananæa ſibi fore intellexerant ij, qui cum Moſe Ægyptum reliquerunt. Illis autem ſedibus plerique haud potiti ſunt, hanc ob cauſam, quia in vaſtiſſimo deſerto, inter varios caſus, rerumque inter diſcrimina, identidem in querelas quaſdam & ſeditioſas voces erumpebat incauta mortalitas, neque durare fortiter, aut ſemet rebus ſervare lætioribus poterat. Paulò ante dixit divinus ſcriptor epiſt. ad Hebr. cap. 3. ℣. 18. *Quibus autem iuravit, non ingreſſuros eos in requiem, niſi iis, qui non obedierant?* Nimirum hoc ait, excluſos fuiſſe *eos, qui immorigeri fuere.* Itaque fides, de qua ibi ſermo eſt, fuit obſequium: incredulitas autem, contumacia erat & inobſequens adfectus. Sed incredulitatis illius indoles manifeſtior eſt in illis verbis, quæ ibidem (*ad Hebr cap. 3. ℣. 9 & 10.*) ſcriptor epiſtolæ recitat ex Pſalmo 95. *In deſerto tentaverunt me patres veſtri, probaverunt me, & viderunt opera mea. quadraginta annis. quapropter infenſus ſui nationi iſti, & dixi: ſemper errant corde, neque cognoverunt vias meas.* Rurſum

vero ibidem, atque ex eodem Pſalmo, alterum quendam melioremque eruit evangeliſmum: cui quiſquis fidem haberet, is non Cananææ ſedes animo contemplaretur, ſed æternam cœleſtemque quietem, quam non Ioſua, ſed Meſſias, ſummus rex, ſuis civibus conficit. Hoc eſt, cap. 4. ℣. 8. in illis verbis, *ſi Ioſua eos in requie collocaſſet, nequaquam de alio poſthac die locutus fuiſſet. itaque reliquus eſt aliquis ſabbatiſmus populo Dei.* Enimvero ait eos, qui Ioſua duce in Cananæam venerunt, tamen propterea non frui cœleſti requie. Atqui iam dixit eos per fidem veniſſe in Cananæam. Ex quo profecto palam fit, fidem eam, quæ in Meſſiam eſt, haud ex omni parte eandem eſſe cum iſta, quæ in univerſum Dei adhibetur promiſſionibus. Certe quidem ipſe Moſes prohibitus tranquillis Cananæenſium ſedibus eſt, quia numinis diffidebat virtuti, cum ſaxum ferîret. Hæc fuit mera incredulitas, & expreſſe id ſcriptum eſt in capite viceſimo Numerorum: at idem tamen ille quantam ſpem in Meſſiæ meritis habuerit, diſcimus ex illis verbis, cap. 11. ℣. 26. *Moſes maiores divitias arbitratus*

est probrum Christi, quam Ægyptiorum thesauros: conjiciebat enim oculos in mercedem, quæ sibi daretur. Itaque quidquid de veterum Israëlitarum incredulitate in capite tertio & quarto dicit Apostolus, id vero caute accipiendum est. Monet enim sui seculi Hebræos, magnopere providendum esse, ne illis ad capessenda bona cœlestia obsit sua incredulitas, quoniam profecto maiores eorum, postquam Deum irritavissent, excluſi fuere beata illa regione, quæ meliorem hanc cœlestemque patriam figurabat. Hæc est simplicissima interpretatio illi⁹ loci, ex quo nunquam fore speraveram uti me expedirem. Omnis iste sermo nihil aliud nisi levitatem vanitatemque Hebræorum significat, qui in Arabum desertis, vitio humani ingenij, sæpe lapsi graviter sunt, & mala sibi sua accersivere. Quanquam haud fuit sane maius animi robur in illis, qui terram promissam intraverunt, quique sacra illuc & religionum trãstulerunt cæremonias. Extant de eo populo querelæ numinis adeo multæ, uti in vatum libris utramque paginam faciant. Vtique, si omnia persequi vellemus, magna nos circum-

fueret rerum copia. Sed breviter rem edisserit Sulpitius Severus, episcopus sanctissimus, &, Augustino iudice, vir doctrina atque sapientia pollens. Eius verba, quia elegantissima sunt, huc transcribam. *Semper Hebræi*, inquit, *in secundis rebus immemores cœlestium beneficiorum, idolis supplicabant: in adversis, Deo. Vnde cum reputare in animo soleo, populum tot beneficiis Dei obligatum, tot cladibus, cum peccaret, coercitum, expertumque & misericordiam & severitatem Dei, nequaquam fuisse emendatum, & cum semper veniam erroris acciperet, semper peccasse post veniam: nihil mirum videri potest, Christum ab his non esse receptum, cum iam inde ab initio toties in dominum rebelles deprehendantur. magisque mirum est, illis semper peccantibus, nunquam Dei, si quando eum implorauerunt, defuisse clementiam.* Satis diximus de fide, quam in uniuersum Dei verbis commodare verus Hebræorum debuit populus. Nunc tandem, quod caput rei erat, etiam illud dicimus, plebem piorum olim, antequam Messias veniisset, de Messia quiddam certum cognouisse atque credidisse. Id demonstrari pau-

ciſſimis quidem teſtimoniis, ſed demonſtrari tamen poteſt. In capite quarto Evangelij, quod ſcriptum à Ioanne eſt, muliercula Samaritana ex communi & recepta pridem hominum opinione, Meſſiam, quem veniſſe ignorat, ſic affatur, *Novimus Meſſiam venturum, cum venerit ille, omnia nobis annuntiabit.* Erant Samaritani reſtitua pars Iſraëlitarum, quos à Iudæis olim Hieroboamus avulſerat. itaque ignorare non poterant quod vulgò cuncti Hebræi ſuper hac re ſenſerunt. Luculenter Apoſtolus in cap. undecimo epiſtolæ ad Hebræos, fidem eam deſcribit, cuius vim ingentem in omnibus piis fuiſſe ait. Eius deſcriptio eſt iſtiuſmodi, *fides eſt illud, quæ extant, quæ ſperantur, & quæ demonſtrat, quæ non videntur.* Subjicit exhinc, *ob hanc elogio ornati ſunt priſci illi.* Poſt hæc, omnis ævi faſtos percurrit. Fidei autem huius laudem non ſummis modo populi ductoribus, ſed plebi quoque Iſraëliticæ tribuit, quæ Dei iuſſis obſecuta, Ægyptum reliquit. ait enim: *per fidem tranſiverunt rubrum mare, velut per ſiccam terram.* Sane non poſſumus cogitare populum illum corpori tan-

Digitized by Googl

tum & ſenſibus fuiſſe deditum, cum eadem fides illi adſcribatur, per quam alij heroes, qui in illo capite recenſentur, Meſſiam & cœleſtia contemplati ſunt. Extat hercle ibi (*In Epiſt. ad Hebr. cap.* 11 *v.* 26.) illud quod de Moſe iam recitavimus, *qui divitias putavit eſſe probrum Chriſti.* Et de aliis ibidem dicitur, *Secundum fidem mortui ſunt iſti omnes, eminus promiſſa conſpicati, ac profeſſi ſe hoſpites & advenas eſſe in terra meliorem enim patriam expetebant, hoc eſt, cœleſtem.* De Ioſepho quoque illud ibidem haud de nihilo eſt; *Per fidem Ioſeph moriens de egreſſu filiorum Iſrael meminit: deque oſſibus ſuis mandavit.* Enimvero ſciebat ille fore, uti in Cananęenſium ſedibus olim Meſſiæ infantia vagiret. itaque quieſcere illic ſua oſſa voluit. Alioqui valde hæc profecto inepta ſolitudo fuiſſet hominis ſapientiſſimi. Quid enim intereſt quo loco ſepeliare, cum nec illud tua interſit, an ſepeliare? Semel hoc beneficium dedit morientibus Deus. cœlo teguntur, quos urna non tegit. Mæcenas, cætera vita molliſſimus, hoc unum viriliter dixit,

Nec tumulum curo: ſepelit natura relictos.

Nondum illud retuli, quod ampliſſimis verbis de plebe Iſraëlitica ſcribit ad Corinthios D. Paulus, in 1. epiſt. cap. 10. ℣. 3. & 4. *patres noſtri omnes eandem eſcam ſpiritualem ederunt, & omnes eundum potum ſpiritualem biberunt. bibebant enim ex ſequente ſpirituali petra. petra vero erat Chriſtus.* Etiam, quæ ſequuntur mox, ſine piaculo non poſſunt omitti: *Ne tentemus Chriſtum, ſicut quidam patrum tentarũt, & à ſerpentibus perierunt.* Iam perveniſſe ad calcem videbamur, cum incidit in mentem nobis, nondum rem omnem nos enodaviſſe. Etenim extat Divi Pauli oratio ad Corinthios, quæ confutare id omne videtur, quod hactenus dictum à nobis eſt. Verba ſunt; (in 2. epiſt. cap. 3. ℣. 4.) *Moſes imponebat velamen faciei ſuæ, ne intuerentur filij Iſrael* εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου, *in finem eius, quod aboletur.* Iam dubium neutiquam eſt, quin velamen Moſis, cæcitas ſit Iudæorum. τὸ καταργούμενον, eſt *lex, cuius vis nunc ceſſat.* finis autem τοῦ καταργουμένου eſt *Meſſias.* de quo ſcribitur ad Romanos cap. 10. verſ. 4. τέλος νόμου Χριστὸς, *finis legis eſt Chriſtus.* Sed profecto hæc res

nullum momentum trahit, neque cauſæ eſt, cur ſententiam mutemus. Non enim ait eruditiſſimus Apoſtolorum, Iudæos nihil de Chriſto cognoviſſe: ſed hoc vult, neſciviſſe eos quodnam fuerit Dei conſilium, cum legem ferret. Lex enim cæremoniæque omnes Chriſtum ſpectabant, idque erat myſterium admirabile, & quod Iudæi de plebe olim haud intellexere. & tamen venturum Meſſiam, atque res lapſas feſſaſq; reſtauraturum didicerant cūcti, ex vatibus utique, non ex lege. Hæc nos, quæ in ſacro codice obſervavimus de re intricatiſſima, ingenue ſic publicare neutiquam veriti ſumus. Diximus autem neque omnia, neque nihil. De ſingulis operoſe diſputare, atq; argutias ſerere, noſtrum haud eſt, ſed nec cuiuſquam ſani hominis. Non debet cœleſtis ſapientia in has anguſtias ex ſua maieſtate detrahi. Nec vero ij ipſi, quibus hoc facere cura eſt, quidquam magnopere proficiūt. Nihil enim ſibi, niſi flexus diſponunt, quos cum magna moleſtia debeant relegere.

FINIS.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI.

CAPVT I.

DE Reipublicæ Hebrææ inſtitutis. De legiſlatione. Inanis Græcorũ Iactantia. Quis primus auctor ſcripti iuris fuerit. Septem præcepta Noachi filiis data. Quid in republicâ conſtituendâ, nominandâ, atque in legibus ſanciendis Moſes ſpectaverit. Pag. 1.

CAP. II. Hecatęi liber ſingularis de Iudæa. Prudens legiſlatoris conſilium de agrorum aſſignatione. Non debuiſſe eos occupantium eſſe. De lege agraria, deque eius inæſtimabili utilitate. Redemptio agrorum. Beneficium Iubilæi. Reſtitutio gratuita agrorum. Iuris Talmudici quædam ſanctiones ſuper ea re. De Maimonide, eiuſque luculentiſſimis commentationibus. Quid iubilæorum celebritas ſervis contulerit. Per novem dies coronati ſervi. Saturnalium quædam imago. 7.

CAP. III. Amplius de duplici cauſa le-

gis agraria dictũ. Ex latifundiis quàm celebra mutationes rerum. De Romanâ republica. Lex Stolonis. Quibus artibus veteres Hebræi ſe ſuſtentaverint Quàm cautè legiſlator proviserit ne ea deſererẽtur. Legis divinæ de ruſticatione & re pecuariæ. 12.

CAP IV. In quas anguſtias Iudæos ſeptimus quiſque annus detruſerit. Alexandri Magni beneficium huic genti conceſſum ob quandam vaticinationem. Iudæorum rara olim commercia cum exteris gentibus. Quanta in ignoratione rerum Iudaicarum verſati ſint Græci, Ariſtotelis commentum de Gallanis Indis ſapientibus. Quibus rebus vita moreſque civium immutentur. Qui cives optimi. Nullis artificiis Iudæos celebres fuiſſe: idque in laude poſitum. De opificibus. 18.

CAP. V. Ægyptiorũ odium in Hebræos, & vera cauſa eius. Ægyptii ignavis artibus curiſque dediti. Qua ſolertia Seſoſtris eviraverit civium animos. Lex Ægyptiorum de opificum artibus ad hæredes cuiuſque tranſmittendis. De Nilinca plebe, quæ in ſervitute. De ſacerdotibus, De paſtoribus, qui tertia

Ægyptiorum pars, & quam formidati cæteris Ægyptiis semper fuerint. Superstitionem Ægyptiorum nihil fecisse ad pastoritij generis odium: & male id existimari. Plebem Ægyptiam non ita agricolas execratam fuisse, ut pastores Et causa eius rei. 24.

CAP. VI. *Quando Iubilęi desierint celebrari. Cur illorum habitam esse rationem in annis sabbaticis numerandis dixerit Maimonides. Recta Maimonidæ opinio.* 28.

CAP. VII. *Trina consecratio Palęstinæ & urbium eius. De jure urbium. Lex de prędiis urbanis. De urbe Ierosolymæ, deque eius privilegiis. Agrippæ impium facinus, & super eos Iudęorum legatio ad Neronem. Quibus ceremoniis proferri urbis Ierosolymæ pomœria oportuerit. Ius muniendi à quibus datum. Quando rempub. suam penitus Iudęi amiserint. De oppidis, quæ asyli ius habebant.* 37.

CAP. VIII. *Quid Palęstina præ aliis regionibus habuerit. Non potuisse rempublicam Hebræam in alias sedes transferri. Explicatum Maimonidæ dictum de Babylonienſibus Iudæis. Ampla res eorum, & regnum ab illis Hyrcano ob-*

Digitized by Google

latum. De sceptro Iuda quid existimandum sit, contra Maimonidem asseritur. Respublica Iudæa ad Palæstinam alligata. Iudæorum scitum de templis, quæ extra Ierosolymam à popularibus condita. 47.

CAP. IX. Criminalia iudicia inter Palæstinam stetisse, & Babylonicnsibus Iudæis aliisque negata fuisse. Ad totius commentationis huius lucem ostensum quam diu respublica fuerit omnium Hebræorum, & quando Iudaeorum esse cœperit. Hinc sciri posse quidnam sit sceptrum Iudæ. Eusebij, & eorum, qui secuti eum sunt, erudita & plausibilis sententia confutatur. Quid sit maiestas imperij, & quorum sit. 53.

CAP X. Nunquam duodecim tribus Hebræas de nomine Iudæorum appellatas esse. Decem illas tribus, quæ ante Nabuchodonozoris tepora avecta à Salmanassare sunt, nunquam in Palæstinam rediisse. duas duntaxat tribus, non plures, paruisse Romanis, vsque ad Flavij Iosephi tempora. Passim Eusebij & aliorum error notatus. 62.

CAP. XI. Hariolatio quorundam, qui sceptrum Iudaicum esse Davidi datum

aiunt. admodum ſerò cõtigiſſe, quod dictum multò antè de Iudæ ſceptro erat. Quãdo ablatũ Iudæis ſceptrum ſit. 70.

CAP. XII. *De dictatoribus, iudicibuſque. de ſenatu Sanhedrin de initiatione ſenatorum. ἡ χειροθεσία item ſolenne carmen. qui allecti in id concilium, qualis iuriſdictio eorum. de populi comitiis. de poculo Sutha. Iudæorum delirium de magia uſu. de Eleazari incantamentis.* 72.

CAP. XIII. *De duobus aliis conciliis, quæ Ieroſolymæ fuere præter ſenatum Sanhedrin. De ſenatu* XXIII *virorum, qui in ſingulis oppidis. De triumvirorum collegio. Civitatum quis modus eſſe debeat. De quinqueviris cædis expiandæ cauſa creatis. De ſeptemviris & triumviris, qui annis & menſibus intercalãdis præerant. Tempora à Rabbi Hillele Babylonio ordinata. Vis concilij Sanhedrin à Gabinio callidè imminuta* 83.

CAP. XIV. *De regis creatione, & an placuerit ea numini. Cur initio rex malus à numine adſcitus. Quas res in illo legenda ſpectaverit vates. Liber de regni jure in ſanctuario poſitus. Quarum rerum poteſtas data regibus Hebræis ſit*

Digitized by Google

Quis honos illi à Pontif. maximo, à ſacerdotibus atq; à vatibus delatus. Locus Samuelis contra quoſdã interpretes ſtabilitus. Sedendi ius in atrio ſacerdotum ſoli regi datum, non ipſis ſacerdotibus, nec aliis. Cuiuſmodi regibus paruerint primi homines, ex Ariſtot. Quidnam Hebrais regibus ſanctitatem adiecerit. Non eam hinc eſſe, quia vates fuere, Solos reges & pontifices maximos unctione fuiſſe initiatos. Vnguentum ſacrum à Ioſia defoſſum, nec poſt repertum aut uſurpatum fuiſſe ſub templo ſecundo. Reges Samariæ an uncti fuerint 88.

CAP. XV. *Quibus artibus Hieroboamus ad regnum obrepſerit. Rerumpublicarum inclinatio, converſioque. Scipionis prudentia verecundiaque in luſtro condendo. Carmen luſtrale pro republica. Ingenium plebis quale. Cur urbem Sichemum tenuerit Hieroboamus. Religionum ſacrorumque mutatio quoddam flagitioſæ dominationis arcanum. Ex decem tribuum ſeceſſione quot mala extiterint. De Seſoſtri falſa Herodoti narratio. Regni Samaritici everſio. Tranſportatio gentium cur à victoribus facta. Iudæorum exilium. Ex Ieroſolymæ*

ſpoliis templum Beli, & Babylonis mu-nitio, tum penſilia nemora, murique coctiles. Gracorum futilitas, ex Beroſo. Reditus Iudaorum in Palæſtinam. Im-perium ad Levitas devolutum. Conten-tiones eorum de imperio. 99.

CAP. XVI. *Reipublicæ regimen apud pontifices. Eorum flagitia, & improba machinationes. De Eliaſibi filiis. Tem-plum Garizitanum qua impietate ex-ſtructum ſit. Onia deteſtabile ſcelus. Matthias Haſmonæus, laudatiſſimus dux. Principatus Iudæ Maccabæi. De Alcimo nequiſſimo bipedum. Iudæa iterum ſub regibus. De Herode. de Idu-mais, & numine eorum Coſa. Samea vera divinatio. Qua iniquitate Hero-des imperium exercuerit. Vt Iudæo-rum leges temeraverit.* 108.

CAP. XVII. *De Meſſia, Iudeorum atque gentium omnium rege. Myſtica vocis ſcriptio in verbis Eſaiæ. Bileami vati-cinium ex Iudæorum interpretatione. Quid ſingulare in hoc regno Rabbi A-brami animadverſiones in Maimoni-dem. Ezechielis obſcuriſſima oracula de templo, deque ſacris in regno Meſſiæ. Ni-mis imprudenter in iſtæc inquiri.* 114.

CAP.

Digitized by Google

CAPITVM. 409

CAP. XVIII. *Status Iudæorum post Messiæ adventum. De restitutione Iudæorũ, quæ adhuc exspectatur. Qua sit dignitas etiam hodie illius gentis. Quantum Iudæis nostra debeat religio. An sacri libri ab illis interpolati aut corrupti? de Masoritarum diligentia & fide.* 120.

LIBRI SECVNDI.

CAP. I *Familia Pontificalis. De Alcimo malè existimatum. Pontificis constitutio penes quos. Chalcidensium regi quid beneficij à Claudio datum. Pontificis munia. Quando nobile officium suum Pontifex obierit. Quem habitum tunc gesserit. Flavij Iosephi error, ex properantia natus, qui omnes hactenus decepit. Eius confutatio. Maimonidæ recta sententia.* 131.

CAP. II. *Pontificis sacra vestis modo à Romanis, modo à Iudæis asservata. De Pontificis galero. De sacerdotum pileis. Lapides Vrim & Tummim, in quibus vis oraculi fuit. Quando ij amissi sint. Cur alij facti, & adhibiti postea sint, cùm eorum nulla vis amplius esset. Quis fuerit modus consulendi oraculum Vrim*

Digitized by Google

mum diem mensis Tisri constitutus. Quot gradus dignitatum inter pontificatum & sacerdotium interpositi fuerint. Iusiurandum solenne quotannis Pontifici delatum sub templo secundo. & causa eius. Hæresis orta de suffitu in adytis adolendo. Hircus in desertum missus. Mons Hazazel. Iudæorum scita quædam super ea re. 157.

CAP. VII. *Initiatio Pontificis duplex, & qualis. Quando altera cessaverit. Quando Pontifex ab iuvenci mactatione, quam lex præscripsit, immunis fuerit.* 164.

CAP. VIII. *Sacerdotum stationes, & ἐφημερίαι. Qui iudicaverint de vitiis sacerdotum. Damnati sacerdotes qua conditione fuerint. Lignile. Antigoni in Hyrcanum facinus.* 167.

CAP. IX. *Sacerdotes Levitasque fuisse partem quandam magni concilii Sanhedrin. Negotia regia atque civilia publice Levitis cõmissa. Virtutum insignis imago in illis. Accessisse eos ad meliorem partem, atque ad æquiorem causam, cum scissa olim divisaque Hebræorum respublica fuit. Quantopere degeneraverint mox à recta indole, atque*

à veteri integritate. Summum reipublicæ regimen occupatum ab illis, atque immodeſte uſurpatum. 172.

CAP X. *Qui fuerint Anſeha Hammaamad. Quali legatione functi ſint. Sacrificia pro populo peracta. Legatos hos etiam extra Ieroſolymam munus ſuum in ſynagogis obiiſſe. De ieiuniis eorum Cur pridie & poſtridie Sabbati non jeiunaverint.* 176.

CAP XI. *De Levitis illis, quorum miniſterio ſacerdotes uterentur. claſſes eorum, & diverſa munia. Nethinæi. Lex annaria de Levitis lata quando ceſſaverit. Levitas non itidem, ut ſacerdotes, reprobatos fuiſſe. Quantum mefas fuerit, confundi eorum miniſteria* 178.

CAP. XII. *Templum Ieroſolymitanum, Cur intus illic tanta vis auri. De templis veterum, in qua aurum non inſerebatur. non eſſe id Iudæorum inſtitutis contrarium. Confutatus quorundam error. Talmudicorum ſcitum de iis, qui ſacram ædem adeunt. Quid ſint τὰ σκεύη in Meſſia edicto. Salomonis induſtria in templi extructione. Quam celeriter conſummata ea operis moles. Dianæ Epheſiæ ædes quibus impenſis &*

Digitized by Google

quam iente ædificata. cur in paluſtri ſolo ea poſita. Iudæorum commentum de monte Moria. 182.

CAP. XIII. *Admiranda quædam de templo, deque ſacrificiorum & ſacerdotum multitudine. De feſto Paſchatis ſingulare quid, & penè ſupra fidem. Lignorum tres ſtrues in altari De æternis ignibus. Corban Habitſin, oblatio lignorum, & dies feſti ad hanc rem. Talmudicorum & Flavij Ioſephi diſcrepantia. Superſtitio eorum, qui intraverint templum, quique exiverint ex illo.* 187.

CAP. XVI. *Additæ religionibus maieſtas. Talmudicorum ſententia de muro, qui ædyta ſeparabat. & cur is in templo ſecundo non reſtitutus. De cuſtodiis templi. An rectè eas Maimonides eſſe ex lege tradiderit? Morbi crebri ſacerdotum unde fuerint?* 191.

CAP. XV. *De Ieroſolyma & templi excidio. Quid Romanos ad rem atrociſſimi exempli ſolicitaverit. Caſus quidam admirabiles à Iudæis notati de excidio templi prioris & poſterioris. Titi miſeratio & lacryma. De tertio templo, quod adhuc exſpectant Iudæi.*

Ælia Capitolina in ruinis Ierosolymæ condita, & additum à Cæsare Hadriano ludibrium. 195.

CAP. XVI. *De templo Samaritanorum, quod in monte Garizin. Qui fuerint Chutæi. Vnde advecti in Samariæ sedes sint. Quanto deteriore conditione fuerint quam Iudæi. De religione eorum quadam. Fuisse eos primum idololatras: mox, abdicato idolorum cultu, lapsos in hæresin esse.* 199.

CAP. XVII. *De Hæresibus sectisque Iudæorum. Quando ea ortæ sint; & vera causa eorum. Cur ante exilium Babylonicum in idololatriam, post illud exilium vero in hæreses ineiderint Iudæi. Quare difficile sit ab idololatria ad hæresin desciscere. De Bano, deque Gaulonitis & Zelotis, item de impostoribus quibusdam, qui in Iudæa religionum prætextu grassati ad res novas sunt.* 204.

CAP. XVIII. *Virtus bellica Iudæorum. Quanti ea fuerit apud exteros reges. Verba Chœrili à Flavio Iosepho male accepta. Qui sint Solymorum montium habitatores in Chœrili carmine. Tonsura modus Iudæis vetitus. Quid hoc sit, quod de Phœnicum sermone Chœ-*

vilus ait. 212.

CAP. XIX. *De bello, quod lege indictum fuit deque eo, quod sponte susceptum ab Hebræis est. Quales pacis leges oblatæ hostibus sint. Quid illud sit, quod Talmudici de septem præceptis tradunt, quæ servanda omnibus gentibus fuêre. Quàm citò post orbem conditum, & quàm late animos mortalium pervaserit idolatria. Hebræorum notabilis sententia de Abramo: & quando is rectum numinis cultum susceperit.* 216.

CAP. XX. *Feciales pacis offerendæ causa missos esse etiam ad septem Canaanæa populos, contra quam vulgo existimatum est. Cur Gabeonitis dolo atque astu opus fuerit ad petendam pacem. Cur septem Canaanæa populi ad internecionem occisi. Cur Ammonitis & Moabitis oblata pax non sit. De sacerdote, qui prælij causa ungebatur.* 223.

CAP. XXI. *Qui fuerint immunes militiâ. Saulis severitas in cogendo milite. Pœna in eos sancita, qui sacramentum detrectarent. Vnde Flavius scripserit, deos peregrinos in bello non violandos Iudæis. Laudabilis Iudæorum religio, cum Beli ades refecta ab Ale-*

xandro est. 227.
CAP. XXII. Sabbaterum observatio Iudeis sepe noxia in bello. Ea superstitio animis hominum exempta per Matthiam Hassamonæum. Stratonica febriculosa pietas. Auspiciorum atque ominum vis à Mosollamo, acerrimo milite Iudæo, elusa. Ostenta & omina esse in potestate mortalium. Lex divina de sexuum distincto habitu non intellecta à Flavio. Adulterarum toga apud Romanos. Charondæ miles stolatus. Medorum Persarumque mollities. 130.
CAP. XXIII. De Iudæis, qui extra Palæstinam in aliis regnis habitavere. Gentium plurium migrationes, & voluntaria exilia. De Iudæis Asiaticis deque Babylonienſibus, tum de Aegyptiis & Alexandrinis. Bæunia ab illis Ierosolymam missa. Quantæ opes in sepulcro Davidis. Darius à Semiramide elusus. Iudæorum Hellenistarum, & Palæstinorum infensa æmulatio. Quo iure, quaque conditione apud Romanos Iudæi fuerint post eversam sacram urbem. De polygamia. 236.
CAP. XXIV. De lege, quam Iudæis Mo-

Digitized by Google

ſes ſcripſit. Opinio veterum quorundam de ſabbato confutata. De anno Sabbatico quæ Plinius, Rabbi Maimon, & Flavius Ioſephus retulere, excuſſa. Cur magis ſuibus, quam cæteris animantibus abſtineant Iudæi? Plutarchi rationes reiectæ. De Ægyptiorum morbis. Iudæos non fuiſſe Bacchi cultores, contra quàm Plutarch. & alij Romani ſcriptores ſenſerunt. 248.

LIBRI TERTII.

CAP. I. *Initia Eccleſiæ, & incrementa, Satanæ ſtratagemata. Locus in* 1. *cap. Geneſ. explicatus. De ſerpente. Quid ſit caput libri. Error Hieronymi. Liber Enochi commentitius.* 276.

CAP. II. *Eccleſia identidem admirando numinis indicio intra unam familiam coarctata. Id exemplis oſtenſum.* 291.

CAP. III. *Sententia noſtra de Melchiſedeco contra communem receptamque opinionem confirmata. vis præſidiumque ingens additur epiſtolæ ad Hebræos.* 296.

CAP IV. *Eccleſiæ fata ab Abrami temporibus uſque ad regni Iſraelitici ſciſſio-*

nem, quæ post Salomonis mortẽ contigit. Diuinandi vis in morituris. Israelitarũ idololatria in Ægypto. Superstitionibus Ægyptiorum sæpe postea obnoxij Israëlitæ in Palæstina. Apis. Serapis. Vitulorum, & serpentis veneratio. An Iudæi asinum coluerint? Cur Ægyptij asinum execrati sint? Cophinus fœnumque Iudæorum, qui Romæ erant. Res legesque Iudaicæ intactæ Græcis Romanisque scriptoribus, & quare. De Theopompo & Theodecte. Iudæorum aduersus exteros odium. Mendacia de Iudæis. 319.

CAP. V. *De circumcisione. Quæ gentes olim fuerint circumcisæ. De Ægyptiis, Æthiopibus, & Colchis. Verba Ieremiæ de Ægyptiis à quorundam interpretatione vindicata. Pauli locus de iis, qui præputia reducunt, perperam ab Hieronymo intellectus. Immodicus æstus Hieronymi in libris aduersus Iouinianum. Hallucinatio eiusdem in verbis Iosuæ de repetita circumcisione. Cur circumcisio octauo die celebrata.* 336.

CAP. VI. *De religione Iudæorum. Cur Iudæi nubium & incerti numinis cultores habiti olim sint. Quid illud in*

Digitized by Google

Petronij Cataleƈtis ſit, cœli auriculas advocare. *Non eſſe id Cœlicolis dictum. Athenienſium calumnia in Socratem. Ara ignoti Dei apud Athenienſes. Iudeorum inexpugnabilis conſtantia in unius numinis cultu poſt templum ſecundum.* 350.

CAP. VII. *De vatibus, deque divino afflatu. De Elia. An vates furore correpti, & mentis impotes fuerint, cum futura canerent? Montani dogma, & mulierculæ fanaticæ, quas inſtruxit ille. De Delphicis vatibus, deque impoſtura, & artibus, quæ illis in uſu. Fictæ cum numine colloquia. Hæreticorum veteres doli: & de Valente Arrianorum duce. De Eſaia, deque Ieremia. Iudæorum veſana opinio, Danielem vatibus non eſſe annumerandum. Inutilis aliorum contentio ſuper ea re. Cratetis affectata pauperies. Eliæ & Ioannis Baptiſtæ comparatio.* 360.

CAP. VIII. *De Cabala, ſive, de lege, quæ ſcriptis mandata non eſt. Quo pacto reſecandi ſint nodi, qui in locis parallelis latent. Quam ſobriè utendum ſit anagogis & myſtica interpretatione. De Iudeis Karraitis, quorum factio præ-*

cæteris cordata est, & fugitans ineptiarum De opibus eorum. 371.

CAP. IX. *Quid de Messia perceptum cognitumve habuerint Hebræi in veteri Ecclesia. Tota res illa diligentius excussa. Quam pravo more omnia ad artem & ad formulas adstringantur.* 382.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google